

НА ЦЕЛЮЩИХ
КАПСУЛ

СКЛАДЪТ НА СВЕТОВЕТЕ АМЕРИКАНСКИ ФАНТАСТИЧНИ РАЗКАЗИ

Превод: Огняна Иванова, Вилиана Данова

chitanka.info

АЙЗЪК АЗИМОВ

ВЪВЕДЕНИЕ

Обичам да чета критика за научнофантастични книги. Съображенията ми за това далеч не са благородни. Така например, ако става дума за мое произведение, чета статията със слабата надежда, че критикът, сполетян от непривичен пристъп на доброжелателство, ще започне да ме обсипва с възхвали. А когато става дума за чужда книга, в мене се таи искрицата, че ако се е наложило да бъдат казани неприятни думи, целият запас от тях е бил изразходван за дадения автор и дойде ли след време моят ред, ще бъда пощаден.

Излишно е да обяснявам, че низките ми помисли не винаги се възнаграждават с ласкателство и че понякога с досада откривам хвалебствия или укори, насочени не с онова пристрастие, което съм очаквал.

Въпреки всичко досадата, която изпитвам в подобни случаи, е незначителна, ако критикът е член на научнофантастично братство. Тогава той поне знае правилата на тази игра: знае какъв е верният подход, за да се преценява научната фантастика. Защото непосветеният често не знае въпросните правила.

Извънредно досадно (и дори обезпокоително) е да наблюдаваш как един чужд на братството критик анализира някоя научнофантастична книга, без да отбележи каквото и да е попадение. Да речем, той се оплаква, че не е постигната адекватна дълбочина и плътност на образите, а не казва нито дума за напълно адекватната дълбочина и плътност в пресъздаването на обстановката. Защото за разлика от други области на литературата в научната фантастика се отдава по-голямо значение на обстановката.

Само си помислете: в историята на едно тайнствено убийство няма нужда да се обяснява какво е пистолет, нито какво представляват следите. Конете, шерифите, комарджиите и мошениците в уестърна са познати типове и не изискват обстойно и картинно описание с думи.

Такъв автор е облекчен — остава му само да забие два гвоздеа, за да построи фона, а после разполага с достатъчно много време, което да посвети на образите до най-малки подробности. Какъв щастливец!

Обърнете внимание обаче на единственото изключение към това правило — на писателя научен фантаст.

Научнофантастичният сюжет обикновено се развива в друг свят или в едно бъдеще време. И в двата случая за фон служи общество, което се различава (понякога коренно) от нашето. Битовите елементи са различни, обичаите са различни, понякога и най-общоприетите дадености са различни.

Или да вземем нещо по-съществено: да допуснем, че действието се развива на Земята и Земята е сравнително подобна (във физически смисъл) на днешния ни свят, но има съвсем различна култура. Сигнало се е до свръхнаселеност, така че никой не може да има собствена тоалетна и съществува кодекс от правила на поведение, когато човек използва обществената тоалетна. Да допуснем също, че един важен аспект на сюжета зависи от тези правила.

Да допуснем, че пушенето е забранено, а изневярата — общоприета. Че роботите вършат всичката необходима работа на света, а човечеството живее в насилствено и тежко безделие. Че продължителността на живота за едни хора е векове, но не и за други. Да допуснем, че някаква разумна форма на живот посещава нашата планета. Да допуснем също, че ние се оказваме подходяща храна за тях или те — за нас...

Как авторът би успял да обясни в подобни случаи една съвсем чужда обстановка?

Не е възможно да прекъсне действието и да напише малък социологически трактат, след което да каже: „А сега да продължим нашия разказ...“ Читателят ще изгуби търпение и няма да го изчака.

Но авторът от своя страна не би могъл да не даде обяснение, ако героят му е хвърлен в затвора, понеже се е почесал по брадичката — иначе читателят няма да разбере защо това е било сметнато за престъпно деяние.

Понякога писателят се поддава на изкушението да обясни всичко посредством диалога. Един герой казва на друг герой как работи „фрамистантът“, докато го включва. За съжаление това е твърде изкуствен подход, който не би направил впечатление на читател над

дванайсетгодишна възраст. В края на краищата нали и в собствената ни култура човек не обяснява безпричинно на приятеля си принципа на електричеството, а щраква ключа и двамата приемат светлината като факт, дори когато единият знае как става това, а другият — не.

Тогава какъв е отговорът?

Да си призная, на практика го върша, но не съм в състояние да го обясня. Мога само да кажа, че тук-таме повествованието предлага възможност за вмъкване на описания, изявления, ремарки и уточнения, които лека-полека изясняват обстановката, без да забавят видимо развитието на сюжета.

Това представлява както недостатък, така и предимство.

Недостатъкът се крие там, че и умното въвеждане в обстановката изисква време. По моя преценка поне половината от една добра научнофантастична история трябва да се посвети на подробно описание на обстановката. В такъв случай остава само половин място за обрисуването на образите и т.н., затова не е чудно, че в един роман с обичайната дължина авторът понякога има пропуски в посочената област.

Нещо повече: въвеждането в обстановката става постепенно и затова първата част на книгата може да не изглежда ясна. За читателя на научна фантастика този факт обикновено добавя ново измерение в приятното преживяване да наблюдава как с развитието на действието някои явни парадокси се изглаждат, а неразбираемите места се изясняват. Но непосветеният, комуто липсва необходимото търпение, може просто да се смути и да се откаже от четенето.

От друга страна, главното предимство се крие в това, че ако е представена както трябва, самата обстановка завладява не само читателя, но и автора. (Говоря от собствен опит, като човек, попадал и в двете положения.)

Създаването на някакъв различен свят или на различно общество от нищото, сглобяването на съставките и детайлното придаване на триизмерност носят творческа радост. А тази радост не може да не се предаде и на читателя.

При това обстановката носи такава радост само в едно научнофантастично произведение. Дори да няма друго оправдание за съществуването на научната фантастика, и това стига — положително

новото и приятно преживяване, което тя доставя, е достатъчно като изискване към един литературен жанр.

Айзак Азимов

(Из предговора към „Петдесет научнофантастични разказа“, изд.
„Колиър-Макмилан“, Ню Йорк, 1962 г.

МЪРИ ЛЕЙНСТЪР ДУПКАТА НА КЛЮЧАЛКАТА

Известна е историята за психолога, който изучавал интелигентността на шимпанзетата. Той завел едно шимпанзе в стая, пълна с играчки, излязъл, затворил вратата и се залепил на ключалката, за да види какво прави шимпанзето. Установил, че се взира в светнало от интерес кафяво око на няколко сантиметра от него. Шимпанзето гледало през ключалката, за да види какво прави психологът.

Когато доведоха Бъч в лунната станция, разположена в кратера Тихо^[1], Бъч сякаш се сви на топка, щом във въздушния шлюз се включи спиралата на гравитационното поле. Бъч просто не подлежи на описание. Целият беше само очи, имаше мършави ръце и крака, бе много млад и дишаше, без да използва въздух. Тези, които го бяха уловили, го предадоха на Уърдън и той получи една безжизнена мъхната топка с огромни, пълни с ужас очи.

— Луди ли сте? — ядоса се Уърдън. — Може ли така да го внасяте? Ако беше човешко бебе, щяхте ли с такава лекота да го заведете на място с гравитация, осем пъти по-голяма от земното притегляне? Махайте се оттук!

И Уърдън хукна към стаята, която бяха приготвили, ако се появи някой като Бъч. В едната част на помещението бяха построили подобие на пещера, която да служи за жилище, а другата част представляваше човешка класна стая. Спиралата за създаване на гравитация под това място беше изключена, така че обитателите ѝ да се намират при условията, каквито се срещат на открито.

Навсякъде другаде под помещенията имаше механизми, които създават нормално земно притегляне, иначе служителите щяха непрекъснато да страдат от морска болест. Бяха донесли Бъч именно в

такава част от станцията, а там той не можеше дори да помръдне тъничката си космата лапа.

В стаята, където Уърдън сложи Бъч на пода, беше обаче съвсем друго. Самият Уърдън не се чувствуваше добре: тежеше само десет килограма вместо нормалните осемдесет. Олюляваше се и се поклащаше като човек, който се намира на лунната повърхност, без да е подпомогнат от изкуствена гравитация.

Ала за Бъч гравитацията бе нормална. Кълбото, на което се бе свил, се разпусна и той внезапно се втурна през стаята към пещерата в другия край. Пещерата беше изработена много добре. Имаше метър и петдесет високи скални отломъци с формата на палячовски шапки, характерни за местата, където живееше народът на Бъч. Върху една плоска скала беше поставен клатещ се камък, чиито стърчащи издатини бяха завързани с тел, за да се попречи на Бъч да ги отмести, ако му хрумне нещо.

Бъч се отдалечи сред този познат пейзаж. Покатери се на един от остриите зъбери и като стигна недалече от върха, обгърна го с лапи. После замря. Уърдън стоеше и го гледаше. Бъч не се помръдна дълго, сякаш се мъчеше да възприеме колкото може повече от заобикалящата го обстановка, без да движи дори очите си.

Изведнъж Бъч помръдна глава. Възприе още малко от обстановката. После се размърда за трети път и Уърдън остана с впечатлението, че Бъч го гледа невероятно съсредоточено — не му беше ясно дали гледаше уплашено, или умолително.

— Аха! — рече Уърдън. — Значи това е предназначението на тия камъни! Един вид легла, пръчки за кацане или положзи, а? Е, приятелю, аз ще ти бъда бавачката. Мръсен номер ти погодихме, но нямаше как.

Уърдън знаеше, че Бъч не разбира думите му, но му говореше така, както хората разговарят с кучета или с бебета. Изглежда глупаво, но е необходимо.

— Ще те възпитаваме така, че да станеш предател на племето си — каза Уърдън малко мрачно. — Не ми се нрави, но се налага. И като част от заговора аз ще се държа много добре с тебе. Истинската доброта би изисквала да те убия, но не мога да го направя.

Бъч го гледаше втренчено, без да мига и без да се помръдва. По нещо приличаше на земна маймуна, но приликата не беше голяма.

Външният му вид беше страшно нелеп и будеше съжаление. Уърдън продължи горчиво:

— Това е детската ти стая, Бъч. Чувствай се като у дома си! — И Уърдън излезе, като затвори вратата подире си. Хвърли поглед към видеоекраните отвън, които показваха вътрешността на стаята от четири различни ъгъла. Доста дълго време Бъч стоя неподвижно. После се плъзна надолу и слезе на пода. Не обърна повече внимание на пещерата, а прояви любопитство към онази част от стаята, която бе направена по образец на човешката култура. Разгледа всичко със свръхголемите си кротки очи. Докосна се до всеки предмет с мъничките си лапи, невероятно наподобяващи човешки ръце. Пипаше обаче предпазливо. Когато престана да оглежда, всичко си беше на мястото.

Върна се бързо при конусовидната скала, изкатери се нагоре, отново я обгърна с лапи, взе да примигва и явно заспа. Когато Уърдън, уморен да гледа екраните, си тръгна, Бъч стоеше все така неподвижен, със затворени очи.

Цялата работа беше абсурдна и будеше негодувание. Първите хора, стъпили на Луната, знаеха, че в този свят няма живот. Астрономите твърдяха това от сто години насам, а първите две експедиции, изпратени там от Земята, не бяха намерили никакви доказателства, противоречащи на тази теория.

Един член на третата експедиция обаче беше забелязал нещо, което се движи сред извисяващите се скали на лунния пейзаж, беше стрелял по него и така бяха открили тези създания. Естествено умът не го побираше как може да има живи същества без въздух и вода. Но роднините на Бъч всъщност живееха при малко по-различни условия.

Изпратиха на Земята тялото на първото живо същество, убито на Луната, и биолозите се възмутиха. Макар че имаха на разположение екземпляр за дисекция и изследвания, те бяха по-склонни да твърдят, че не вярват в съществуването му. Така че четвъртата, петата и шестата лунни експедиции се занимаваха с лов на косматите животинки, за да доставят още екземпляри в името на науката.

Двама души от шестата експедиция загинаха по време на лов — скафандрите им бяха продупчени с някакви оръжия. Седмата експедиция беше избита до крак. Роднините на Бъч явно не бяха съгласни да бъдат убивани за биологическа колекция.

Едва когато десетата експедиция, състояща се от четири кораба, си направи база в кратера Тихо, хората донякъде се поуспокоиха, че могат безпрепятствено да кацат и да отлитат от Луната. Но дори и тогава работещите в станцията живееха с чувството, че се намират в непрекъснатата обсада.

Уърдън изпрати доклад до Земята: при излизане с луноходи бяха заловили новородено лунно създание и го бяха донесли в станцията Тихо. Беше живо, настанено в специално приготвеното за целта помещение. Нямахше признаци да е пострадало. Изглежда, не му пречеше да се намира в обстановка, където се диша въздух, от какъвто нямаше нужда. Беше подвижно, проявяваше любопитство и си личеше, че е интелигентно.

Засега нямаха представа какво употребява за храна, ако въобще се хранеше, макар че имаше уста като предишните екземпляри, а също и зъбовидни израстъци. Уърдън щеше да докладва подробно развитието на нещата. Засега беше оставил Бъч да свиква с новата обстановка.

Уърдън се разположи в стаята за почивка, за да по-спори с учените от станцията и за да се помъчи да помисли върху въпроса, независимо, че радарът приемаше програма от Земята. Не му харесваше работата, която му предстоеше, но знаеше, че не може да не я свърши. Бъч трябваше да бъде одомашнен. Трябваше да му се внуши, че е човешко същество, така че човешките същества да открият път, по който да унищожат племето му.

Съществуваха наблюдения, правени на Земята: коте, отгледано с новородени кученца, започваше да се смята за куче, а опитомените гъски започваха да предпочитат човешкото общество пред себеподобните си. Някои високо интелигентни птици, научили се да говорят, явно стигаха до убеждението, че са хора, и поведението им придобиваше човешки характер. Ако Бъч реагираше по същия начин, щяха да го превърнат в предател на племето си заради доброто на човечеството. А това бе необходимо!

Хората трябваше да разполагат с Луната и толкова. Лунната гравитация беше една осма от земната^[2]. Една ракета можеше да стигне с товар до Луната, но още не съществуваше космически кораб, в състояние да се запаси с гориво за пътуване до Марс или Венера, ако потеглеше от Земята^[3].

Нещата обаче ставаха лесни, ако корабът спреше на Луната, за да се зареди. Горивото щеше да тежи осем пъти по-малко, самият кораб също щеше да има една осма от нормалното си тегло. Така че една ракета, излетяла от Земята с десет варела гориво, можеше да спре на Лунната база и да се издигне отново в Космоса, заредена с двеста или повече от двеста варела.

Ако разполагаше с Луната като база за гориво, човечеството можеше да завладее Слънчевата система. Без Луната хората никога нямаше да се откъснат от родната планета. Луната трябваше да стане тяхна!

Но роднините на Бъч пречеха. Човешкият опит сочеше, че в една безвъздушна пустиня като Луната, с такива чудовищни разлики в температурата на повърхността, не може да съществува живот. Но живот имаше. Племето на Бъч нямаше нужда от кислород, за да диша. Тези създания поглъщаха някаква комбинация от минерали, които си взаимодействаха с други минерали в организмите им, за да ги снабдят с топлина и енергия.

Биолозите смятат сепиите за странни, понеже вместо желязо в кръвта им има мед, а в кръвта на лунните създания и едното, и другото бяха заместени със сложни въглеродни съединения. Нямаше съмнение, че това са все пак интелигентни същества. Използуваха сечива, дялаха камъни, а за метателни оръжия им служеха дълги и остри като игли кристали.

Не разполагаха с метал, разбира се, поради липсата на огън, за да си правят пещи, защото без въздух няма огън. Уърдън обаче си спомни, че в древността са били правени опити за топене на метали и подпалване на дърво с огледала, концентриращи слънчевата топлина. При силната слънчева светлина, огряваща лунната повърхност, без въздухът и облаците да пречат, племето на Бъч можеше да разполага и с метал, стига да си направеха огледала, издълбани по подходящ начин, например като огледалата на земните телескопи.

Точно когато си помисли това, Уърдън изпита странно усещане. Огледа се бързо, защото му се стори, че е видял някакво внезапно движение. На видеоекрана обаче показваха някакъв земен комедиант със смешна шапка на главата. Всички в помещението бяха вперили очи в него.

Уърдън се загледа, в този миг заляха комедианта със сапунена пяна и публиката в студиото, намираща се на 384 400 километра от Луната, се заля в смях и започна да ръкопляска на тънкия хумор в тази сцена. На хората от станцията в кратера Тихо обаче това не се видя достатъчно смешно.

Уърдън стана и се протегна. Отиде да погледне отново екраните, на които се виждаше „детската стая“. Бъч стоеше, без да помръдва върху нелепия конусовиден зъбер. Очите му бяха затворени. Едно космато и жалко клъбце, откраднато от безвъздушната пустош вън, за да бъде възпитано като предател на своя народ.

Уърдън се прибра в каютата и си легна. Преди да заспи обаче, си помисли, че все пак има някаква надежда за Бъч. Никой нямаше представа как се извършва обмяната на веществата му например. Никой не беше направил догадки с какво се храни. Може би Бъч щеше да умре от гладна смърт. Щеше да има късмет, ако това му се случеше. Но работата на Уърдън се състоеше именно в това, да предотврати подобно нещо.

Роднините на Бъч водеха война с хората. Луноходите, които изпълзваха от станцията (и всъщност се движеха изумително бързо при слабата гравитация), бяха наблюдавани от големооките космати същества иззад големите канари или цепнатините в скалите, разпръснати върху лунната повърхност.

През празното пространство прелитаха остри като игли камъни. Те се пръсваха на парчета при сблъсъка с лунохода, но понякога засядаха във веригите, веригите се чупеха и луноходът спираше да се движи. Налагаше се някой човек да излезе навън, за да почисти мястото или да отстрани повредата, но тогава го засипваше дъжд от хвърлени камъни.

Острите като игли камъни, летящи със скорост над триста метра в секунда, падат на Луната със сила, не по-малка от тази на Земята. Пък и стигат по-далече.

Камъните пробиваха скафандрите. Хората умираха. Сега вече слагаха предпазен щит на веригите, подготвяха изработването на специални, направени от заякчени стоманени плоскости скафандри, които да се използват специално при ремонти.

Хората, пристигнали с ракети на Луната, трябваше да се обличат с ризници като средновековни рицари и воители! Защото имаше война.

Имаше нужда от предател. И Бъч бе избран да стане този предател.

Когато Уърдън влезе отново в „детската стая“ (дните и нощите на Луната са дълги по две седмици, така че за хората в станцията те бяха без значение), Бъч скочи към конусовидния зъбер и се прилепи към върха му. Преди това се беше въртял около люлеещия се камък. Камъкът все още се поклащаше напред-назад върху плоската скала. Сега Бъч се мъчеше да се превърне в едно цяло с каменното острие, а очите му загадъчно гледаха Уърдън.

— Не зная дали въобще ще стигнем до някъде — подхвърли Уърдън. — Може да се нахвърлиш отгоре ми, ако те докосна. Е, ще видим.

И Уърдън протегна ръка. Мекото телце (нито топло, нито студено, а с температурата на въздуха в станцията) отчаяно се съпротивляваше. Но Бъч беше много млад. Уърдън го откъсна от скалата и го пренесе в другия край на стаята при човешките учебни съоръжения. Бъч се сви на кълбо и загледа уплашено.

— Правя ти мръсно, като се държа добре към тебе — каза му Уърдън. — Ето ти една играчка.

Бъч взе да се върти в ръцете му. Започна бързо да премигва. Уърдън го сложи на земята и нави с ключе малка механична играчка. Тя взе да се движи. Бъч я наблюдаваше съсредоточено. Когато пружината се разви докрай, той погледна Уърдън. Уърдън отново нави играчката. Бъч отново взе да я наблюдава. Когато играчката спря за втори път, Бъч протегна лапата си, приличаща на мъничка ръка.

Невероятно предпазливо Бъч се опита да превърти ключето. Но не му стигнаха силите. Само миг по-късно побягна със скокове към пещерното жилище. Ключето за навиване представляваше метален кръг. Бъч го надяна върху острието на един камък и взе да върти играчката около камъка. Така я нави. После я сложи на пода и започна да наблюдава как се движи. Уърдън зяпна от учудване.

— Умен си! — кисело каза той. — Лоша работа, Бъч. Известен ти е принципът на лоста. Може да се направи извод, че си на равнището на осемгодишно дете. Жал ми е за тебе, приятелю!

Когато дойде уреченото време за връзка със Земята, Уърдън отново докладва. Бъч се поддава на обучение. Стига му да види веднъж или най-много два пъти как става нещо, и е в състояние да повтори необходимите движения.

— Има и друго — каза Уърдън, като внимаваше да изглежда безразличен. — Бъч не се бои от мене. Разбира, че съм настроен приятелски. Докато го носех, аз му говорех. Усетил е вибрациите на гласа ми в гръдния кош. Преди да го оставя, аз отново му говорих. Той гледаше как мърдам устата си и сложи лапа на гърдите ми, за да усети вибрациите. Аз преместих лапата му върху гърлото си. Вибрациите там са по-силни. Изглежда, това му направи голямо впечатление. Нямам представа как бихте преценили интелигентността му, но според мене е по-интелигентен от човешко дете.

След което Уърдън добави с още по-голямо безразличие:

— Притеснявам се. Да си кажа право, не ми харесва идеята да унищожим тези същества. Те използват сечива и са интелигентни. Мисля, че трябва да се помъчим да общуваме с тях по някакъв начин, да се помъчим да се сприятелим, да престанем да ги убиваме за дисекции.

Известно време, за секунда и половина, докато гласът на Уърдън стигне до Земята, и за още секунда и половина, докато отговорът стигне до Луната, цареше мълчание. После се чу гласът на служителя, който беше дежурен и записваше доклада му:

— Разбрано, господин Уърдън. Чувате се много ясно! — бързо каза той.

Уърдън сви рамене. Лунната станция в кратера Тихо беше важно държавно учреждение. На Луната работеха компетентни специалисти (докато никой политик с пост не би дошъл да рискува скъпоценния си живот), но на Земята, където беше седалището на Бюрото за космически проучвания, нещата се движеха от хора, които получаваха парите си по ведомости. Уърдън изпита жал към Бъч — и към роднините на Бъч.

По-късно Уърдън занесе в „детската стая“ една празна консервена кутия от кафе. Показа на Бъч, че когато говори в нея, дъното ѝ вибрира също както гърлото му. Бъч се зае усилено да проучва въпроса. Установи, че за да се уловят вибрациите, кутията трябва да е насочена към Уърдън.

Уърдън не се зарадва. Би предпочел, ако Бъч не проявяваше никакъв разум. Но при следващата си среща с него все пак му показва съвсем тънка метална мембрана, опъната върху обръч. Бъч веднага схвана за какво може да я използва.

На следващия сеанс със Земята Уърдън беше ядосан.

— За разлика от нас Бъч, разбира се, не познава звука, защото на Луната няма въздух — каза той накратко. — Но звукът се предава по скалите. Бъч усеща вибрациите на твърдите предмети така, както глухият човек усеща вибрациите на дансинга, ако музиката е достатъчно силна. Не е изключено лунните създания да имат език или код от звуци, които се предават по скалната основа. Те имат някакъв вид комуникация. А щом като са разумни същества и общуват по някакъв начин, значи не са животни и ние не бива да ги унищожаваме в името на собствените си интереси!

Уърдън млъкна. В другия край на комуникационния лъч се намираще главният биолог на Бюрото за космически изследвания. След като отмина неизбежната пауза, чу се ироничният му глас:

— Прекрасно, Уърдън, прекрасно съждение! Но ние трябва да гледаме в перспектива. Проучването на Марс и Венера занимава много общественото мнение. Ако искаме да ни бъдат отпуснати средства, а скоро ще дойде времето това да бъде гласувано, трябва да завоюваме някакви успехи на по-близките планети. Хората го очакват. Ако не започнем работата при горивна база на Луната, интересът им ще спадне!

Уърдън побърза да се намеси.

— Ами ако изпратя филм с Бъч, господине? Той има съвсем човешки вид. Изключително приятен е. Проявява характер. Една-две ленти със записи на уроците, които му давам, ще предизвикат голям интерес!

Отново го подразни чакането, докато гласът му измине стотиците хиляди километри със скоростта на светлината, и след още толкова време се чу отговорът:

— Вижте какво, Уърдън... — започна да изразява съжалението си главният биолог. — Лунните същества убиха доста хора, които общественото мнение на Земята превърна в мъченици на науката. Не можем да представяме в благоприятна светлина същества, които убиват хора! — И после добави иронично: — Но вие напредвате прекрасно, Уърдън, прекрасно! Продължавайте в същия дух!

И образът му изчезна от видеоекрана. Уърдън му обърна гръб и подхвърли няколко груби думи. Бъч беше започнал да му харесва, Бъч му имаше доверие. Сега всеки път, когато Уърдън влезеше в „детската

стая,“ Бъч се плъзгаше надолу по нелепия „прът“, на който бе „кацнал“, и се хвърляше в прегръдките му.

Бъч беше смешно малък, висок не повече от петдесет сантиметра. Движеше се невероятно леко и пъргаво из стаята, където имаше само лунна гравитация. И беше такова сериозно същество, така внимателно попиваше всичко, което Уърдън му показваше!

Все още се вълнуваше от явлението „звук“. Тананикането или пеенето (макар че Уърдън не го биваше за това) го караха да изпада в захлас. Щом устните на Уърдън започнеха да се мърдат, Бъч заемаше особена поза и вдигаше мембраната, притиснал към нея мъничкия си пръст, за да улови вибрациите.

Сега, когато схващаше някоя мисъл, която Уърдън се мъчеше да му предаде, Бъч вече сякаш се надуваше. След всеки сеанс на общуване с човека самият Бъч започваше да се държи все повече като човек. Веднъж Уърдън случайно погледна видеоекраните, които шпионираха Бъч, и видя как Бъч съвсем сам съсредоточено повтаря всяко движение и всеки жест на Уърдън. Преструваше се, че предава урок на едно още по-дребно същество. Личеше си, че му доставя голямо удоволствие да се прави на Уърдън!

Уърдън усети, че на гърлото му засяда буца. Беше се привързал неимоверно към мъничето. Стана му страшно мъчно, когато му се наложи да остави Бъч, за да помогне при направата на вибромикрофонен апарат, който да предава вибрациите, които може да се получат в отговор.

Ако съществата от народа на Бъч наистина общуваха, като почукваха по скалите или по някакъв подобен начин, хората можеха да ги подслушват. Можеха да откриват местоположението им, предварително да научават къде са им направили засада и да приложат смъртоносните военни противомерки на човечеството.

Уърдън се надяваше, че апаратът няма да проработи. Но уви. Когато сложиха апарата на пода в „детската стая“ и започна да говори в микрофона, Бъч усети вибрациите под краката си. Разпозна ги и разбра, че са същите, които се бе научил да различава, когато се предаваха по въздуха.

Мъничето започна възторжено да подскача. Ясно беше, че изразява огромното си удоволствие. А после крачето му взе да тупа и да драска яростно по пода. Получи се особено стържещо почукване,

което микрофонът улови. Бъч наблюдаваше лицето на Уърдън и предаваше звуци, които приличаха на извънредно внимателни стъпки.

— Умряла работа, Бъч — каза унило Уърдън. — Нищо не мога да разбера. Но по всичко личи, че си започнал да ставаш предател. А това ще помогне да бъдат избити няколко твои близки.

Уърдън неохотно докладва на началника на станцията за случилото се. Веднага разположиха микрофони по дъното на каменистия кратер вън от станцията и приготвиха още апарати за проучвателните групи, за да се осведомяват дали в близост до тях има лунни същества. За голяма изненада микрофоните около станцията веднага регистрираха резултати.

Скоро слънцето щеше да залезе. Бяха уловили Бъч някъде в средата на триста тридесет и четири часовия лунен ден. През цялото това време (равно на една земна седмица) Бъч не беше приемал каквато и да е храна. Уърдън си направи труда да му предложи всевъзможни вещества — и такива, които ставаха, и такива, които не ставаха за храна на хора. После му занесе най-малко по един образец от лунните минерали, които бяха събрали в станцията.

Бъч разглеждаше всичко с интерес, но не опита нищо. Понеже Уърдън харесваше Бъч, искаше му се Бъч да умре от глад — според него така щеше да е най-добре. Във всеки случай по-добре, отколкото да умре заедно с народа си. И започна да му се струва, че Бъч напоследък е по-муден, не е толкова игрив и енергичен. Уърдън реши, че Бъч е отслабнал от глад.

Залезът напредваше. Педя по педя, крачка по крачка, километър по километър и сянката на километрично високата западна стена на Тихо започна да пропълзява по дъното на кратера. Дойде мигът, когато само средната издатина се осветяваше от слънцето. После сенките запълзяха по източната стена. Скоро и последният тъничък полегат лъч щеше да изчезне, и тогава огромната чаша на кратера щеше да се напълни догоре с мрака на нощта.

Уърдън наблюдаваше как нажежената до бяло светлина изчезва от зъберите. Две седмици нямаше да вижда слънцето. Тъкмо тогава се включи сигналната уредба. Издрънча пронизително и яростно. Чу се съскане от затварящи се врати, които разделяха станцията на изолирани една от друга части.

По високоговорителите прозвуча отривист глас: „На скалите отвън се чува шум! Звучи като че наблизо разговарят лунни същества! Може да са замислили нападение! Всички да облекат скафандрите си и да приготвят оръжието си!“

В същия миг изчезна и последната тънка ивица слънчева светлина. Уърдън веднага се сети за Бъч — нямаше скафандър, който да му облече. Но веднага се сепна: та Бъч можеше без скафандър!

Уърдън облече тежката екипировка. Осветлението отслабна. Суровото безвъздушно пространство навън изведнъж се окъпа в светлина. Лъчът със сила милиарди лумени, който дори нощем се използваше да насочва космическите кораби за кацане, беше включен, за да улови в светлината си всяко създание, което може да замисля нещо против изобретателите му. Човек се стряскаше, като видеше колко малко пространство всъщност осветява лъчът и какъв плътен мрак се простира отвъд.

Високоговорителят отново проскърца: „Две лунни създания! Бягат надалече! Движат се на зигзаг! Всеки, който иска да се прицели...“ Настъпи кратко мълчание. Безсмислено беше да се продължава. Ако си облечен в скафандър, трудно е да се прицелиш. „Оставиха нещо!“ — продължи гласът по високоговорителя. Звучеше рязко и притеснено.

— Ще ида да погледна какво е — рече Уърдън. — Стресна се от собствения си глас, но иначе бе изпаднал в апатия. — Досещам се какво може да е.

Няколко минути по-късно Уърдън излезе през въздушния шлюз. Движеше се с лекота, независимо от обемистия скафандър. С него тръгнаха още двама от служителите в станцията. И тримата носеха оръжие, а прожекторът пробиваше светлината напосоки, да не би някой роднина на Бъч да направи опит да се промъкне до тях в тъмното. Загърбил светлината, Уърдън виждаше във висините милиарди звезди, които гледаха към Луната. Зенитът бе пълен с безкрайно малки светли точки с най-различни цветове. Оттук познатите съзвездия изглеждаха десет пъти по-ярки, отколкото от Земята. А самата Земя висеше в пространството ниско над главите им. Беше три-четвърти пълна — чудовищен синкав гигант с четири пъти по-голям диаметър от Луната, с ледени шапки на полюсите и размазани очертания на континентите.

С известно чувство на страх Уърдън отиде до предмета, оставен от роднините на Бъч. Когато го видя, не се учуди много. Представляваше клатещ се камък заедно с плоската поставка, върху която едва се забелязваше ситен прашец, сякаш с горния камък, който имаше формата на яйце, бяха стрили нещо.

Уърдън каза кисело по микрофона:

— Донесли са подарък за Бъч. Роднините му знаят, че сме го уловили жив. Подозират, че е гладен. Оставили са му нещо за ядене, нещо, което му липсва и от което има нужда.

Нямаше съмнение, че е така. Уърдън не изпита гордост от откритието си. Едно малко същество беше откраднато от враговете на народа си. Държаха го затворено и нямаше с какво да го хранят. Затова някои изключителни храбреци (Уърдън се замисли дали не са били бащата и майката на Бъч) бяха изложили на опасност живота си, за да му оставят храна в този люлеещ се камък — така, че да се разбере, че това е храна.

— Позорна работа — рече горчиво Уърдън. — Както и да е. Да го занесем в станцията. Внимавайте да не се разпилее прахът!

Липсата на чувство за гордост у Уърдън се засили, когато Бъч почти неудържимо се нахвърли върху неизвестния прах. Поглъщаше го пращинка по пращинка и изразяваше огромно задоволство. Уърдън изпита срам.

— В лошо положение си попаднал, Бъч — каза му той. — Досега научих от тебе достатъчно, за да загинат стотици от роднините ти. А те правят опити да те хранят! Аз пък правя от тебе предател, а от себе си негодник.

Бъч предвидливо вдигна мембраната, за да улови вибрациите, предавани по въздуха. Мъничък и пухкав, той бе погълнат от заниманието си. Реши, че ще улавя звука по-добре, ако опре мембраната върху скалата под краката си. После прикрепи микрофона за свързка към Уърдън и зачака.

— Не! — сурово каза Уърдън. — Вие прекалено много приличате на хора. Не ми позволявай да научавам повече, Бъч! Изхитри се и се прави на глупак!

Но Бъч не го разбра. Не след дълго Уърдън вече го учеше да чете.

Странно беше, че микрофоните върху скалите, които бяха давали сигнали за тревога в станцията, не вършеха работа за излизащите луноходи. Сякаш племето на Бъч беше изчезнало напълно от околността. Естествено, ако не настъпеха промени, построяването на горивна база можеше да започне, а изстребването на живите същества да бъде отложено за по-късно. Но наученото от Бъч предлагаше други възможности.

— Ако близките ти продължават да се крият — каза Уърдън на Бъч, — известно време това ще е добре дошло. Но само известно време. Принуждават ме да се опитам да те приспособя към земната гравитация. Ако успея, ще те вземат на Земята в зоологическа градина. И в случай, че успеят, ще изпратят нови експедиции, за да уловят още твои близки за зоологическите градини.

Бъч наблюдаваше Уърдън, без да се помръдне.

— И още нещо — продължи Уърдън. — Със следващата ракета ще пристигнат рудодобивни съоръжения. Поръчано ми е да ти покажа как се работи с тях.

Бъч започна да драци по пода. Не се разбираше какво иска да каже, но поне ставаше ясно, че не е безразличен. Изглежда, Бъч се радваше на вибрациите от гласа на Уърдън — така, както кучето се радва, когато чува господаря си. Уърдън изсумтя.

— Ние, хората, ви класифицираме като животни, Бъч. А сме решили, че животинският свят трябва да ни се подчинява. Животните трябва да работят за нас. Ако си прекалено схватлив, ще изловим всичките ти роднини и ще ги заставим да копаят минерали. Ти също ще бъдеш заедно с тях. Само че аз не искам да ти се пръсне сърцето от работа в някоя мина, Бъч! Не е честно!

Бъч стоеше като замръзнал. Уърдън си представи как тези мънички пухкави създания ще бъдат затваряни насила в безвъздушното пространство на мините в студените дълбини на Луната, пазени от хора в скафандри, да не би някое същество да избяга и да се върне сред свободата, на която са се радвали преди човешкото нашествие. Пазени с оръжия, да не би да избухне бунт. С наказания за неподчиняващите се или за уморените.

Нямаше да се случи за първи път. Ставало беше с кубинските индианци при идването на испанците. С поробването на негрите в Северна и Южна Америка. В концентрационните лагери.

Бъч се размърда. Сложи малката си космата лапа върху коляното на Уърдън. Уърдън се навъси.

— Лоша работа — каза той сурово. — По-добре е да не се привързвам към тебе. Ти си мило мъниче, но племето ти е обречено. Бедата е, че не сте си направили труда да създадете цивилизация. Но ако имахте цивилизация, подозирам, че щяхме да я разрушим. Не може да се каже, че ние, хората, будим възхищение.

Бъч отиде до черната дъска. Взе парче лек тебешир (свикналите му на лунна гравитация мускули не можеха да се справят с обикновения твърд тебешир) и със сериозен вид започна да изписва знаци по плочата. Знаците образуваха букви. Буквите образуваха думи. Думите предаваха смисъл.

„Ти — изписа Бъч с равни едри букви пред невярващите очи на Уърдън — добър приятел.“

И се обърна, за да погледне Уърдън. Уърдън пребледня.

— Не съм те учил на тези думи, Бъч! — каза много тихо той. — Какво си намислил?

Беше забравил, че Бъч приема само вибрациите на гласа му по въздуха или по земята. Но изглежда, и Бъч го беше забравил. Продължи да пише унесено: „Мой приятел вземе скафандър.“ Погледна Уърдън и отново взе да пише: „Изведе ме навън. Аз се върна с тебе.“

И Бъч погледна Уърдън с огромните си, невероятно кротки и добри очи. А мозъкът на Уърдън сякаш се завъртя в черепа. След доста време Бъч добави: „Да.“

Тогава Уърдън наистина замръзна. В „детската стая“ гравитацията беше лунна и човекът беше осем пъти по-лек, отколкото на земята, но усети голяма слабост. Усети и униние.

— Май това е единственото, което мога да направя — изрече бавно той. — Но ще трябва да те отнеса до въздушния шлюз през коридори със земна гравитация.

И Уърдън се изправи. Бъч скочи в ръцете му. Сгуши се и втренчи поглед в лицето на Уърдън. И точно преди Уърдън да прекрачи прага, Бъч протегна мъничката си лапа и предпазливо го погали.

— Докъде стигнахме! — каза Уърдън. — А идеята беше да те направя предател. Чудна работа...

Понесъл свития на кълбо Бъч, който не се чувствуваше добре, докато бяха подложени на земна гравитация, Уърдън тръгна към въздушния шлюз. Облече скафандър. Излезе навън.

Наближаваше изгрев слънце. Беше изминало доста време и Земята беше в последната си четвърт, така че най-високият връх от скалите, които заобикаляха кратера, блестеше ослепително на светлината. Но звездите все още се виждаха ясно. Уърдън се отдалечи от станцията, като се ориентираше по слънчевите отблясъци върху повърхността.

Три часа по-късно той се завърна. Бъч подскачаше радостно до облечения в скафандър човек. След тях се виждаха още две фигури — по-дребни от Уърдън, но много по-едри от Бъч. Бяха кльошави, космати и носеха нещо. На два километра от станцията Уърдън включи апарата си за връзка. Даде позивните си. В слушалките му се чу изненадан глас.

— Говори Уърдън — каза сухо той. — Бях на разходка с Бъч. Посетихме близките му и водим двама негови братовчеди. Искат да ни дойдат на гости и са донесли подарък. Ще ни пуснете ли да влезем, без да стреляте?

Чуха се изумени възгласи. Настъпи суматоха. Но Уърдън твърдо продължи да върви към станцията. Още един връх беше огрян от изгрева, последван от трети, нажежен до бяло от светлината. Зората неумолимо настъпваше.

Шлюзът се отвори. Групата, идваща от въздушното лунно пространство, влезе вътре. Когато обаче налягането в шлюза се нормализира и гравитационният механизъм се включи, Бъч и роднините му станаха безпомощни. Наложих се да ги отнесат на ръце до „детската стая“. Там те се отпуснаха и започнаха да премигват загадъчно, докато хората се трупаха в стаята, където гравитацията беше лунна, или гледаха от прага.

— Нося нещо като послание — каза Уърдън. — Бъч и роднините му искат да се споразумеем. Виждате, че са се оставили на нашето благоволение. Можем да убием и тримата. Предлагат ни да се споразумеем.

Началникът на станцията неловко попита:

— Значи си постигнал и обратна връзка, Уърдън?

— Не съм — отвърна му Уърдън. — Те я постигнаха. Доказаха, че интелектът им е равен на нашия. Отнасяхме се към тях като към животни и ги убивахме за изследвания. Естествено е било да се съпротивляват. Но сега искат примирие. Казват, че никога няма да можем да използваме Луната без скафандри и станции като нашата, а те никога няма да свикнат със земното притегляне. Затова няма нужда да враждуваме. По-добре е да си помагаме.

Началникът на станцията каза сухо:

— Звучи приемливо, но ние изпълняваме заповеди. Обяснихте ли им това, Уърдън?

— Известно им е — отвърна Уърдън. — Затова са се приготвили за защита в случай на нужда. Направили са си съоръжения за топене на метал. Ще получат необходимата температура, като концентрират слънчевата светлина с огледала. Започнали са вече и да работят с газове, затворени в контейнери. Още не са напреднали много с електрониката, но са натрупали теоретични знания и няма да имат нужда от тръби с вакуум, защото живеят във вакуум. Отсега нататък ще се защитават.

Началникът каза тихо:

— Знаете, Уърдън, че наблюдавах Бъч. А и вие не ми се виждате луд. Но ако всичко това стигне до ушите на земните въоръжени сили, чакат ни неприятности. И без друго се опитваха да получат разрешение за военни ракети. Ако вашите приятели имат такива възможности и започнат да водят истинска война като самозащита, може би в отговор ще пристигнат военните кораби.

Уърдън кимна в знак на съгласие:

— Така е. Но нашите ракети не са толкова съвършени, че да се справят далече от горивните си бази, а на Луната не може да се направи такава база, след като народът на Бъч е цивилизован или поне ще стане цивилизован в следващите няколко седмици. Бъч и събратята му са много умни!

— Боя се, че ще им се наложи да го докажат — каза началникът на станцията. — Откъде изникна изведнъж този културен напредък?

— От нас — каза Уърдън. — Мисля, че за топенето на металите са научили от мене. За изливането им и за инженерните дейности — от механиците на луноходите. А знанията си по геология, тоест по лунология, са получили от вас.

— Как така? — учуди се началникът.

— Намислете си нещо, което искате да направи Бъч — каза мрачно Уърдън. — И го наблюдавайте.

Началникът на станцията зяпна от учудване, после погледна Бъч. Бъч — мъничък, космат и горд — се изправи и направи дълбок поклон. Беше сложил едната си лапа там, където сигурно се намираше сърцето му, а другата тържествено размаха. После се изправи, леко залитна, бързо се покатери в скута на Уърдън и го прегърна през врата с тъпичката си космата ръка.

— Бях си намислил точно такъв поклон — призна си преbledнял началникът на станцията. — Искате да кажете, че ...

— Точно така — прекъсна го Уърдън. — Прадедите на Бъч не са имали въздух, за да издават звуци и да говорят. Затова са развили телепатичните си способности. С течение на времето те без съмнение са създали нещо като музика от звуците, които са се предавали по скалната маса. Но и тяхната музика е като нашата, и в нея не се влага смисъл. Те общуват направо с мисловния апарат. Само че за разлика от тях ние не можем да измъкваме сведения от мозъците им.

— Значи четат мислите ни! — възкликна началникът и облиза пресъхналите си устни. — И когато сме започнали да ги избиваме за изследвания, те са направили опити да общуват с нас. А сега водят война.

— Това е съвсем естествено — рече Уърдън. — На тяхно място не бихте ли постъпили по същия начин? В състояние са да започнат страхотна битка, за да изравнят без усилие базата ни с лунната повърхност. Оставили са ни на мира, за да се учат от нас. Като начало искат да търгуваме.

— Ще трябва да се докладва на Земята — бавно каза началникът на станцията. — Обаче...

— Донесли са мостри — прекъсна го Уърдън. — Искат да разменят диаманти срещу записи. Харесва им нашата музика. Готови са да ни доставят изумруди срещу учебници, нали вече могат да четат! Имат намерение да си направят атомен реактор, ще искат от нас плутоний в замяна на други неща, които ще ни предложат по-късно. Търгуването при такива условия ще ни излезе по-евтино, отколкото воденето на война!

— Да — съгласи се началникат на станцията. — Логично е. Това са доводи, в които хората биха се вслушали. Но кой...

— Бъч — подсказа му Уърдън. — Всичко е започнало с Бъч. Не ние сме го уловили, те са ни го подхвърлили. Докато е стоял в станцията, той се е ровел в мозъците ни и е предавал наученото на своите събратя. Нали си спомняте, взехме го, за да ги изследваме. Също като историята с психолога, който...

Известна е историята с психолога, който изучавал интелигентността на шимпанзетата. Той завел едно шимпанзе в стая, пълна с играчки, излязъл, затворил вратата и се залепил на ключалката, за да види какво прави шимпанзето. Установил, че се взира в светнало от интерес кафяво око на няколко сантиметра от него. Шимпанзето гледало през ключалката, за да види какво прави психологът.

1951

[1] На името на датския астроном Тихо Брахе (1546–1601 г.) — Б.пр. ↑

[2] В действителност една шеста от земната. — Б.пр. ↑

[3] Разказът е писан през 1951 г. В наше време вече се изпращат съветски и американски станции от Земята до Марс или Венера. — Б.пр. ↑

КЛИФЪРД САЙМЪК

ПЛАЦДАРМЪТ

Не съществува нищо, абсолютно нищо, което да е в състояние да спре работата на един разузнавателен космически патрул. Този патрул е специализирана група, създадена с една-единствена цел: да осигури плацдарм върху чуждата планета, да разшири колкото може повече параметрите на плацдарма и да създаде база, където да има собствено жизнено пространство. Както и да запази това жизнено пространство от външни същества, докато дойде време да си замине.

След като разположеха базата, мозъчният тръст на патрула се залавяше за работа. Обръщаха всичко наопаки. Правеха всевъзможни звукозаписи и представяха цялата информация с поредица от символи, които записваха набързо в изследователските си дневници. Фотографираха, описваха, пресяваха и свеждаха всичко до сбита маса от кодирани и представени със символи факти, които да постъпят в галактическия архив.

При наличието на живот — а понякога имаше живот — патрулът го провокираше, за да се получи съответната реакция. Понякога реакцията беше изключително бурна, друг път криеше още по-голяма опасност, защото протичаше измамно спокойно. Но имаше начини, по които да се овладява и бурната, и измамно спокойната реакция, защото легионерите и техните работи бяха обучени да се справят с критични положения и знаеха почти всички отговори.

До момента, за който ще стане дума, в Галактиката не съществуваше нищо, което да е в състояние да спре работата на един разузнавателен планетен отряд.

Том Декър се беше разположил удобно в празния салон, въртеше в ръка високата стъклена чаша с лед в питието и със задоволство наблюдаваше първите работи, които излизаха от търбуха на товарния кораб. Те влачеха след себе си конвейерна лента и Декър безцелно гледаше как забиват подпори в земята, за да инсталират върху тях лентата.

Зад гърба му се отвори врата и Декър се обърна.

— Мога ли да вляза, сър? — попита Дъг Джаксън.

— Разбира се — отвърна Декър.

Джаксън влезе, отиде до големия извит прозорец и погледна навън.

— Какви са изгледите, сър? — попита той.

Декър сви рамене.

— Нова задача. За шест седмици. Или за шест месеца. Зависи какво намерим.

Джаксън седна до него.

— Тук май няма да е лесно — рече той. — На световите, където има джунгли, винаги е някак по-зловещо.

Декър изсумтя.

— Задачата си е задача. И толкова. Нова работа за вършене, нов доклад за архива. След това ще изпратят или изследователска шайка, или шепа жално блеещи колонисти.

— Или пък ще приберат доклада в архивата и ще го оставят да събира прах още хиляда години — допълни го Джаксън.

— Може да направят каквото си щат — каза му Декър. — От нас се иска да представим свършена работа. Не ни засяга какво ще вършат после другите.

Седяха тихо и наблюдаваха шестте робота, които пуснаха по лентата първия сандък, откъртиха капака му и извадиха седмия робот, като наредиха старателно частите му в утъпканата, иначе висока до пояса трева. След което със задружни сили и без въобще да се суетят, те сглобиха робот № 7, завинтиха мозъчната му кутия в металния череп, вдигнаха лостчето за включване към енергийния източник и затвориха гръдната пластинка.

№ 7 се олюля за миг. Размаха неуверено ръце, разтърси глава. После, вече ориентиран, чевръсто пристъпи напред и помогна на останалите шест робота да свалят от конвейера сандъка, в който се намираше робот №8.

— Отнема малко повече време — каза Декър, — но затова пък спестява място. Ако не опаковахме част от роботите след приключването на всяка задача, щеше да се наложи да използваме двойно по-малко на брой. Складиращи се запазват по-добре.

Декър замислено отпи от чашата си, а Джаксън запали цигара.

— Някой ден положително ще попаднем на нещо, с което няма да можем да се справим — каза Джаксън.

Декър изпуфтя презрително.

— Може и тука да стане — не отстъпваше Джаксън, сочейки кошмарната джунгла, която се простираше зад издутата повърхност на наблюдателното стъкло.

— Вие сте мечтател — срязва го Декър. — Влюбен сте в неочакваното. И освен това сте новак. Като ви раздрусат още десетина експедиции, друго ще чувствувате.

— А може и да стане — настояваше Джаксън.

Декър кимна едва-едва.

— Не е изключено. Какво да се прави. Досега не се е случвало, но допускам е възможно. Стане ли обаче, ще си плюем на петите. Не ни влиза в работата да водим битки до последна капка кръв. Щом се сблъскаме с нещо, което е прекалено голямо за нас, ще се махнем. Няма да поемаме никакви рискове. — И той отново отпи от чашата си. — Няма да поемаме дори добре обмислени рискове.

Корабът беше кацнал върху нисък хълм насред малка поляна, скрита от високи треви, изпъстрена тук-таме с екзотични цветя. Под хълма лениво течеше река — широко разляла се шоколаденокафява вода, която се движеше заспало през огромната, обрасла с преплетени лиани гора.

На всички страни, където стигаше погледът, се простираше все джунгла — стаен мрак, който дори иззад извития кварц на наблюдателното стъкло сякаш излъчваше заедно с тежкия си лъх на плесен и чувство на заплаха, обгръщащо обраслия с трева хълм. Нямаше признаци на живот, но човек някак инстинктивно усещаше, че в скритите пътечки и тунели на голямата горска земя се спотайват живи същества.

Заредиха робот № 8 с енергия, след което осемте робота се разделиха на две групи и свалиха от лентата не един, а два сандъка. Скоро роботите станаха вече дванадесет и започнаха да работят на три групи.

— Така е — каза Декър, като продължи разговора оттам, където бе спрял, и посочи навън с празната вече чаша. — Няма да поемаме дори обмислени рискове. Първо изпращаме роботите. Те вадят и сглобяват другарите си. После всички се събират, изваждат

машинарията и я инсталират. Никой няма да стъпи на земята, докато около кораба не се изгради стоманен пръстен, така че човекът да бъде в безопасност.

Джаксън въздъхна.

— Сигурно имате право — каза той. — Нищо не може да се случи. Всичко сме предвидили. Не правим никакви пропуски.

— Че може ли иначе? — попита Декър. Надигна се от креслото, изправи се и се протегна. — Имам да свърша едно-друго — рече той. — Последна проверка, така да се каже.

— Ще поседя още малко тук. Интересно ми е. За пръв път виждам това — извини се Джаксън.

— Ще свикнете — успокои го Декър. — За двайсетина години се свиква.

Декър влезе в кабинета си, вдигна от бюрото си няколко доклада от предварителните проучвания и бавно ги прехвърли, като се спираше, съсредоточаваше се и натрупваше в паметта си най-важните факти за света отвън. Работеше упорито, плюнчеше с език големия си квадратен палец, прелистваше страниците на докладите, наредени на купчина до него, и прехвърляше вече прегледаните на не толкова подредена купчина вдясно, като ги захлупваше.

Атмосферно налягане малко по-голямо от земното. Високо съдържание на кислород. Гравитация малко по-голяма от земната. Температура — висока. Както е характерно за световите с джунгли. Сега навън имаше лек ветреца — поне така му се струваше. Може би често щеше да излиза ветреца. Нямаше да е лошо. Завъртане около оста — трийсет и шест часов ден. Радиация — никаква от местен произход, но лъчите на слънцето правеха някои бели. Помисли си: да се следи. Бактериално и вирусно равнище — както обикновено. Гъмжило. Очевидно обаче не твърде опасно. Особено след като всички до един бяха инжектирани, имунизирани и натъпкани с хормони до ушите. „Човек обаче никога не е застрахован — помисли си Декър. — Никога не може да е напълно застрахован.“ Беше казал на Джаксън, че няма да поемат дори добре обмислени рискове. Но ето че това беше един предвиден риск и нямаше какво да се прави. Ако някоя гадинка си наумеше да те избере, а организмът ти не притежаваше защитата да се пребори с нея, човек започваше да си живее с гадинката вътре в него и да се справя с положението, доколкото може. Данни за живот —

множество излъчвания. Може би из растителността или дори в почвата беше плъпнала всякаква гадост. Най-вероятно злонамерени животни. Но беше въпрос на навик човек да се справя с тях, без да се излага на опасност. Всичко се преглеждаше, дори когато бе известно, че няма живот — просто за да бъдат напълно уверени в това.

На вратата се почука и Декър извика на човека да влезе.

Беше капитан Кар, командирът на отряда легионери.

Кар поривисто отдаде чест. Декър не стана от мястото си. Нарочно му отговори небрежно. „Няма смисъл — каза си той — да позволявам на този приятел да си създава някакво чувство за равенство, защото всъщност такова равенство не съществува. Един капитан на легион просто не е равен по ранг с коменданта на галактическия разузнавателен отряд.“

— Разрешете да доложа, сър — каза Кар. — Готови сме за излизане навън.

— Добре, капитане, добре — каза Декър и си помисли: „Какво му е на този глупак? Легионът винаги е готов, винаги ще бъде готов, такава е традицията. Защо тогава да изпълнява този празен и формален ритуал? Сигурно причината е в характера на Кар“ — рече си Декър. Легионът с неговата сурова дисциплина, с неговата кореняща се във вековете гордост и с традицията си привличаше хора като Кар, защото представляваше върхът на една съвършена школа за военните духове. „Оловни войници — помисли си Декър, — но доведени до съвършенство.“ Най-издръжливите воители, които някога са съществували в галактиката. Бяха обучени и дисциплинирани, инжектирани със серуми и хормони против всевъзможните болести, които можеха да ги нападнат в един враждебен свят, бяха получили съответните познания за чуждоземната психология, бяха прецизно индоктринирани да изградят у себе си характеристиките на оцеляващия човек, да устояват и при най-неблагоприятните обстоятелства.

— Няма да сме готови още известно време, капитане — каза Декър. — Роботите току-що започнаха да се разтоварват.

— Добре тогава — съгласи се Кар. — На вашите заповеди, сър.

— Благодаря ви, капитане — каза Декър. Беше съвсем ясно, че иска Кар да си отиде. Но когато Кар се обърна, за да си върви, Декър го повика обратно.

— Какво има, сър? — попита Кар.

— Чудя се нещо... — започна Декър. — Просто се чудя, нали разбирате... Можете ли да си представите да изникне някакво положение, с което Легионът да не успее да се справи?

Лицето на Кар придоби изражение, което беше направо приятно да се наблюдава.

— Боя се, сър, че не разбирам въпроса ви — каза той.

Декър въздъхна и отвърна:

— Така си и мислех.

Преди да падне нощта, роботите бяха разтоварили цялата си работна сила и бяха сглобили повечето машини — достатъчно, за да се образува около кораба малък кръг от точки, в които е разположена алармена инсталация.

Една огнехвъргачка изгори земята на хълма около кораба в кръг с радиус сто и петдесет метра. Един атомен генератор изпълни трудната си задача и изсипа смъртоносните си лъчи върху почвата. Жертвите сигурно бяха неизброими. На някои места пръстта направо вреше, а умиращите животински представители се съпротивляваха само миг, като напразно се мъчеха да избегнат смъртта, която ги покосяваше.

Роботите издигнаха огромни акумулаторни прожектори, които обляха в светлина хълма, и стана светло като ден. Работата продължаваше.

Засега на планетата не бе стъпвал човек.

Вътре в кораба роботите стюарди сложиха маса в салона, така че хранещите се да могат да наблюдават какво става навън.

Когато Декър влезе в залата, целият екипаж с изключение на легионерите, които стояха на постове си, беше дошъл за поредното ядене.

— Добър вечер, господа! — поздрави той.

Тръгна към комендантското място, докато другите чакаха прави отстрани. Седна и чак тогава се чу шумът от столовете, които придърпваха останалите, за да седнат и те.

Сключи ръце, наведе глава и отвори уста, за да изрече обичайните думи. Спря се тъкмо когато очакваха да заговори и думите, които изрече, се различаваха от онези, които знаеше наизуст и бе казвал хиляди пъти дотогава: „Мили боже, ние сме твои послушници в един непознат свят и сме обладани от опасна гордост. Научи ни на

смирение и ни поведи към познание, преди да е станало твърде късно, защото, макар да пътуват надалече и да вършат велики дела, хората си остават деца в твоите очи. Благослови хляба, който ще разчупим. Молим те никога да не ни лишаваш от милосърдието си. Амин.“

Декър вдигна глава и погледна седналите. Видя, че някои от тях са изненадани. На останалите явно им беше забавно.

„Чудят се дали още съм с всичкия си — помисли си Декър. — Смятат, че старчето се е умопобъркало. Откъде да знам, може и да са прави. Въпреки че до днес следобед ми нямаше нищо. Докато този младок Дъг Джаксън...“

— Хубави думи каза, момче — рече старият Макдоналд, главният инженер. — Благодарен съм за тях, защото между нас има хора, които няма да сбъркат, ако им обърнат внимание.

По дългата маса започнаха да си подават чинии и съдинки, чуваше се обичайното приятно потракване на прибори и порцелан.

— Тукашният свят изглежда интересен — каза антропологът Уолдрън. — Аз и Диксън бяхме горе и наблюдавахме точно преди залез слънце. Стори ни се, че край реката има нещо. Нещо живо.

Декър изсумтя, докато загребваше от една купа пържени картофи и си ги слагаше в чинията.

— Странно ще е, ако тук не срещнем някакви форми на живот — рече той. — Днес, когато радиационната цистерна мина през полето, разбута доста неща.

— Това, което видяхме ние с Уолдрън, изглеждаше човекоподобно — каза Диксън.

Декър го изгледа с присвити очи.

— Сигурни ли сте?

Диксън поклати отрицателно глава.

— Видимостта беше лоша. Не можем да бъдем абсолютно сигурни. Стори ми се, че са двама или трима. Като направени от кибритени клечки човечета.

Уолдрън кимна.

— Като на детска рисунка — обясни той. — Една черта за тялото, по две черти за ръцете и краката. Кръгче за глава. Ъгловати, лишени от грация и хилави.

— Но се движат грациозно — каза Диксън. — Изящно като котки. Някак се плъзгат по земята.

— Скоро няма да бъдем в неведение — спокойно ги увери Декър. — След ден-два ще ги проучим.

„Странно“ — помисли си той. Почти при всяка експедиция се случваше да се яви някой и да докладва, че е забелязал човекоподобни същества. Обикновено нямаше такова нещо. Обикновено беше плод на въображението. „Хората си го внушават — каза си Декър. — Далече от събратята си, те копнеят да открият в чуждия свят такъв тип живот, който да им се вижда познат.“

Макар че когато срещнеха въпросния „хуманоид“ очи в очи, той обикновено се оказваше толкова отблъскващо непривичен, че редом с него дори един октопод би изглеждал човекоподобен.

Фрейни, старши геологът, каза:

— Мисля си за ония планини на запад от нас, дето ги зърнахме при кацането. Изглеждаха скорошни образувания. Такива места са добри за работа. Още са цели. По-лесно се проучва какво има в тях.

— Ще направим първите си огледи в тази посока — каза му Декър.

Зад издутите наблюдателни стъкла нощта беше пълна с живот под ярката светлина на акумулаторните прожектори. Блестяха лъскавите тела на трудещите се на групи работи. Край тях тежко минаваха тромави машини. По-дребните механизми щъкаха като уплашени бръмбари. На юг небето бе обагрено в червено от бушуващия пожар — изпратените там огнехвъргачки вършеха работата си.

— Ще приготвят площадка за кацане — каза Декър. — Мястото е абсолютно равно, като под на стая, само дето гъсталакът е стигнал и дотам. Но няма да са нужни много усилия, за да се очисти полето.

Стюардите донесоха кафе, коняк и кутия хубави пури. Декър и хората му се разположиха удобно в креслата и спокойно наблюдаваха как върви работата навън.

— Мразя това чакане — каза Фрейни, който с удоволствие пушеше пурата си.

— И то е част от работата ни — рече Декър и си наля още малко коняк в кафето.

Призори и последните машини бяха монтирани, след което или ги прехвърлиха на определените за тях места, или ги струпаха в машинния парк. Огнехвъргачките разшириха кръга около кораба, а три

радиационни цистерни непрекъснато обикаляха подире им. Летището на юг беше довършено и свръхзвуковите самолети стояха безпогрешно наредени и чакаха.

Някои от роботите, които засега бяха изпълнили задачата си, се бяха строили плътно във формата на стегнато каре, изрядно и правилно, заемащо съвсем малко място. Стояха в каре и чакаха да дойде времето, когато отново ще потрябват — готова за действие запасна човешка сила.

Най-после спуснаха трапа и легионерите излязоха с маршова стъпка в колона по двама — с трясък, с блясък и с толкова безжалостно отмерени движения, че можеха да засрамят машините. Нямаше знамена, нямаше и барабани — това са ненужни подробности, защото легионерската организация, независимо от трясъка и блясъка, се характеризира със суровост и експедитивност.

Колоната се изниза и се превърна в редица, която от своя страна също промени вида си и взводовете потеглиха към очертанния периметър. Там машините, легионерите и роботите щяха да пазят границата, определена от Земята за този чужд свят.

Няколко робота се заловиха да опъват навес, покрит с ярък брезент на райета, който плющеше от вятъра. Под сянката сложиха маси, столове и преместиха един хладилник, пълен с бира, с допълнителни камери за лед.

Накрая се стигна до момента, когато и обикновените хора можеха да се чувствуват в безопасност и да имат някои удобства, ако напуснат кораба.

„Въпрос на организация — каза си Декър. — На организация и на ефективност. Нищо не бива да се оставя на случайността. Всяко слабо място трябва да се укрепи, преди да е станало наистина слабо. Всяка съпротива да се овладее, преди да се е проявила като съпротива. Определен брой квадратни метри от планетата да се поставят под абсолютен контрол и да се действа оттам.“

По-късно, разбира се, винаги се налага да се поемат някакви рискове — просто не всичко може да се предвиди. Правят се по-далечни разузнавания, при които, колкото и предпазни марки да се взимат от роботите, машините и легионерите, съществува известна опасност. Прави се въздушен оглед, извършва се картографиране, а при тях също има рискови фактори, макар и да са сведени почти до нула.

Винаги обаче съществува базата — напълно сигурната и защитена от проникване база, в която могат да се оттеглят експедиционните групи или въздушните разузнавачи, от която могат да се изпращат подкрепления и да се предприемат контрамерки.

„Няма място за изненади — каза си Декър. — Всичко сме предвидили.“

За миг се почуди какво му имаше снощи. Ясно, причина за това беше глупавият младок Джаксън — вероятно способен биохимик, но несъмнено човек, който не е подходящ за планетен отряд. Нещо е било пропуснато: трябвало е изборната комисия да спре човек като Джаксън, трябвало е да усетят емоционалната му неустойчивост. Не че можеше да направи някоя беля, но сееше съмнение. „Колкото да дразни — помисли си Декър. — Нищо повече.“

И Декър стовари цял куп книжа върху дългата маса под яркия навес. Намери сред тях един свитък картографска хартия, разгъна го, опъна го и го забодде с кабърчета в четирите краища. Върху хартията грубо бяха отбелязани с молив част от реката и планините на запад. Базата беше обозначена с кръстче, заобиколено с кръг. По останалата част на картата нямаше нищо.

Но скоро празното място щеше да бъде запълнено. Картата щеше да се оформя и обогатява с всеки изминал ден.

От летището на юг в небето се стрелна реактивен самолет, лениво изви и се изправи, поел в западна посока. Декър отиде до края на сянката, хвърлена от навеса, и гледа самолета, докато той изчезна в далечината. Сигурно бе пилотиран от Джарвис и Донъли, натоварени със задачата да направят предварително проучване на югозападния сектор, намиращ се между базата и планините на запад.

Още един самолет лениво се вдигна във въздуха, сподирян от пушека на изгорелите газове, набра скорост и се гмурна в небето. „Фриман и Джоунс“ — рече си Декър.

Върна се до масата, дръпна назад един стол и седна. Взе един молив и разсеяно започна да почуква по почти празната карта. Чу, че от площадката зад гърба му излетя трети самолет.

Погледът му се спря на базата. Тя вече не изглеждаше новопостроена и нелепа. Започнала бе да напомня с нещо на Земята, в нея имаше нещо от ефикасността и здравия разум на земляните, които се стремят към завършеност.

Наоколо се навъртаха хора на малки групи и разговаряха. Един човек приклепна — явно обсъждаше нещо с три приклепнали робота. Другите обикаляха и се ориентираха в обстановката.

Декър изсумтя от задоволство. „Свестни хора“ — рече си той. Повечето щяха да чакат и да се заловят истински с работа едва когато се съберат данни от първите огледи, но дори докато ги чакаха, хората се стремяха да не си губят времето напразно.

Щяха да вземат проби от почвата и да ги изследват. Животът, който гъмжеше в почвата, щеше да бъде уловен и донесен от ухилените роботи, гърчещите се гадинки щяха да бъдат обездвижени и подробно проучени: щяха да ги снимат, да ги гледат на рентген, да им направят дисекция, да ги анализират, да ги подложат на тестове и да наблюдават реакциите им. Щяха да опишат дърветата и растенията и да се помъчат да ги класифицират. Щяха да изкопаят трапове, за да разгледат слоевете на почвата. Щяха да направят химически анализ на речната вода. Да съберат с драги животински организми от дъното. Да пуснат сонди, за да проверят водните пластове.

Всичко това щеше да бъде извършено веднага щом приключе разузнавателните полети и самолетите се завърнеха с данни за други области, където да бъдат направени проучвания.

След получаването на отчетите, хората щяха да се заловят сериозно с работа. Геолозите и минералозите щяха да проникнат през кожата на планетата. Предстоеше да издигнат метеорологични кули. Ботаниците щяха да съберат образци от по-отдалечените места. Всеки човек щеше да върши това, за което имаше специална подготовка. Отчетите от проучванията щяха да се съсредоточават в базата, да бъдат съпоставяни и така щеше да се сглоби цялостната картина.

Предстоеше работа, много работа. Денонощна работа. И през цялото това време базата щеше да представлява частица от Земята — няколко квадратни метра твърдина, която да устоява на всичко, което може да ѝ противопостави чуждият свят.

Декър се разположи удобно на стола и усети ветреца, промъкващ се под брезента — лек ветреца, който рошеше косата му, разлистваше книжата по масата и се опитваше да се пъхне под забодената с кабърчета карта. „Приятно е тук“ — помисли си Декър. Но нямаше да остане приятно за дълго. Почти без изключения този период скоро свършваше.

„Някой ден — помисли се Декър — ще открия приятна планета, където времето винаги е прекрасно, има изобилие на храна, местните жители са достатъчно интелигентни, за да разговаряш с тях, държат се приятелски във всяко едно отношение, и тогава ще остана там. Ще откажа да си замина, когато космическият кораб се приготви за излитане. Ще изживея остатъка от дните си в този чуден кът на гадната Галактика, на Галактиката, която е изпосталаляла от глад, полудяла от диващина и пропита със самота, самота, неподлежаща на описание.“

Унесен в блянове, той вдигна очи и видя, че на входа на навеса стои Джаксън и го наблюдава.

— Какво има, Джаксън? — попита Декър, мигновено обзет от лошо предчувствие. — Защо не сте...

— Водят един туземец, сър — задъхано докладва Джаксън. — Един от онези, забелязани от Уолдрън и Диксън.

Местният жител беше човекоподобен, но не беше човек.

Както бяха казали Уолдрън и Диксън, той приличаше на същество, направено от клечки, напомняше рисунка на четиригодишно дете. пресъздадена от плът и кръв. Беше гол и черен като катран, но очите, които се взираха в Декър от тиквоподобната глава, имаха ясен поглед и в тях светеше нещо, което би могло да се определи като интелигентност.

Декър се взря в тези очи и настръхна. Отмести погледа си и видя — хората са се събрали около навеса, чакат смълчани и също са настръхнали. Тогава бавно протегна ръка към единия от двата комплекта слушалки на мислографа. Пръстите му обгърнаха апарата и за миг Декър усети неясно, но силно нежелание да си ги сложи на главата. Контактът с чуждоземен разум — от опита да го постигнеш до осъществяването му — е нещо притеснително. На човек започва да му се гади, полазват го тръпки. „Защото човек не е бил създаден с нагласата да го върши — каза си Декър. — Подобно преживяване излиза извън рамките на житейския му опит.“

Декър бавно вдигна слушалките, сложи ги на главата си и посочи втория комплект.

Чуждите очи дълго го гледаха, а съществото стоеше и не се помръдваше.

„Не е страхливо — помисли си Декър. — Изисква се истинска, неподправена храброст, за да се явиш внезапно в една непозната

обстановка, изникнала изневиделица сред познатия ти пейзаж, и да стоиш неподвижно, без да свеждаш глава, заобиколен от същества, които ти се струват излезли от някакъв невероятен кошмар.“

Хуманоидът направи още една крачка към масата, протегна ръка и взе слушалките. Засуети се, понеже апаратът не му беше познат, но накрая го нахлупи на главата си. И през цялото време не откъсваше погледа си от очите на Декър — беше непрекъснато нащрек.

Декър се насили да се отпусне, насила внуши на разума си, че не трябва да изпитва враждебност и напрежение. В това отношение трябваше да внимава. Вместо да подплашва странните същества, човек трябва да се стреми да ги котка, да ги успокоява, да ги кара да усетят добрите му намерения. Съществата също изпитваха притеснение и една внезапно проблеснала мисъл или дори намек за безцеремонност от страна на човека можеше да ги изпъне като струна.

„Тук има разум — каза си Декър, като се мъчеше да сдържи вълнението си. — Има повече разум, отколкото може да се предположи на пръв поглед. Достатъчно разум, та съществото да разбере, че трябва да си сложи слушалките, и смелост, за да го направи.“

Декър долови първия мисловен полъх откъм човека клечка и сърцето му внезапно се сви. Усети болка в гърдите. В това, което бе доловил, нямаше нищо страшно, нищо, което би могъл да изрази с думи, но в него се криеше нещо чуждо, както една миризма може да изглежда чужда. Криеше се някакъв нечовешки подтекст, от който косите настръхваха. Декър се съсредоточи да потисне задавилата го вълна от гадно отвращение, мъчещо се да надделее над приятелските чувства, които си бе внушил. „Ние не се мразим — насилваше се да си помисли Декър. — Ние не се мразим. Ние не се мразим. Ние не...“

— Не биваше да идвате — възприе Декър мисълта на човека клечка.

— Няма да ви навредим с нищо — помисли в отговор Декър. — Ние не се мразим. Няма да ви навредим. Няма да...

— Никога няма да си заминете оттук — каза хуманоидът.

— Нека станем приятели — помисли си Декър. — Нека станем приятели. Имаме много познания. Ще ви помогнем. Ще...

— Не биваше да идвате — повтори мисълта си хуманоидът. — Но след като вече сте дошли, няма да можете да си заминете.

„Трябва да отвлека вниманието му — помисли си Декър. — Да отвлека вниманието му.“

— Добре тогава — изпрати следващата си мисъл той. — Няма да си заминаваме. Ще останем тук и ще се сприятелим с вас. Ще останем и ще ви научим на някои неща. Ще ви дадем онова, което сме ви донесли, и ще останем при вас.

— Няма да си заминете — гласеше мисълта на човека клечка, и начинът, по който той разсъждаваше, внушаваше такава студена и разбираща се от само себе си логика, че Декър усети как изстива. Хуманоидът не се шегуваше — не се шегуваше ни най-малко. Нито драматизираше, нито заплашваше, но и не блъфираше. Той действително смяташе, че хората няма да си заминат, че няма да доживеят мига да напуснат планетата. Декър вътрешно се усмихна.

— Ще умрете тук — каза мисълта на хуманоида.

— Ще умрем ли? А каква е смъртта? — попита Декър.

Мисълта на човека клечка изразяваше чисто отвращение. Той преднамерено бавно протегна ръка, свали слушалките и внимателно ги постави на масата. После се обърна и си тръгна. Никой не направи опит да го спре.

Декър също свали слушалките си и с трясък ги сложи на масата.

— Джаксън — каза той. — Свържи се с легионерите и им поръчай да го пуснат да мине. Нека си върви. Да не правят опит да го спират.

Комендантът седеше, останал без сили и гледаше лицата, които го заобикаляха. Уолдрън попита:

— Какво стана, Декър?

— Осъди ни на смърт — отвърна Декър. — Каза, че няма да си заминем от планетата. Каза, че ще умрем тук.

— Силни думи — рече Уолдрън.

— Не се шегуваше — добави Декър и уморено махна с ръка. — Разбира се, това е защото се заблуждава. Наистина си мисли, че могат да ни попречат да си заминем. Мисли си, че всички ние ще умрем.

Положението всъщност изглеждаше забавно. От джунглата беше излязъл един гол хуманоид и беше заплашил, че ще ликвидира разузнавателния отряд. Как можеше въобще да си въобразява подобно нещо? И да бъде толкова сигурен?

Но върху никое от лицата, заобиколили Декър, не се виждаше усмивка.

— Не бива да се поддаваме на такова настроение — каза Декър.

— Въпреки това ще трябва да вземем предпазни мерки — заяви Уолдрън.

Декър кимна.

— Веднага ще обявим положение на бойна готовност. И ще чакаме, докато се уверим, че... че... — Гласът на Декър заглъхна.

Докато се уверяха, че... какво? Че един дивак от чужд свят, който ходи гол и не носи със себе си никакъв предмет на материална култура, може да заличи от лицето на планетата група човеци, защитени от стоманен пръстен, оградени със стража от машини, роботи и воители, на които беше известно от игла до конец как да се справят бързо и безжалостно с всеки, изпречил се на пътя им с враждебни намерения?

Нелепо!

Разбира се, че това беше нелепо. И все пак в погледа на човека клечка се криеше разум. Това бе не само разумно, но и храбро същество. Беше застанало в кръга на чуждите за него същества, без да му мигне окото. Беше се изправило срещу неизвестността и беше казало каквото имаше да каже, и след това си беше отишло с достойнство, което би направило чест на всеки човек. Сигурно се досещаше, че чужденците зад стените на базата са от друга планета, след като каза, че не е трябвало да идват. Съществото знаеше — това си личеше от мислите му, — че те не принадлежат към неговия свят.

Беше разбрало, че от него се иска да си сложи слушалките на главата, но дали го направи поради интелигентност, или защото прояви храброст, нямаше да се разбере. Нямаше как да разберат дали е знаело предварително за какво служат слушалките. А в такъв случай фактът, че си ги бе сложило, можеше да се причисли към областта на необяснимите неща.

— Как ти се струва на тебе? — попита Декър.

Уолдрън му отговори с равен глас:

— Ще трябва да внимаваме. Да не направим погрешна стъпка. Да вземем всевъзможни предпазни мерки, след като сме получили предупреждение. Но няма причини да се страхуваме, можем да се справим напълно с положението.

— Той блъфираше — каза Диксън. — Искаше да ни уплаши, за да си заминем.

Декър поклати глава.

— Греша. Аз се опитах да блъфирам, но не излезе нищо. Ние сме сигурни в едно, а той е не по-малко сигурен в обратното.

Работата продължаваше. Нападение срещу базата не бе предприето.

Самолетите излитаха с рев и изчезваха, свистейки, за да попълват картата на планетата. Експедиционните групи предпазливо се придвижваха. Пред тях вървяха тежки машини, които прорязваха, изсичаха и прегаряха път дори през най-непокорния терен, на който попадаха. Отстрани ги пазеха роботите и легионерите. На далечни точки издигаха метеорологични станции с радиовръзка и самопишещите устройства в базата нанасяха на лента данните, изпращани от тях.

Други експедиционни групи бяха откарани със самолети до специални области, определени за по-задълбочени проучвания и изследвания.

Не се случи нищо извънредно.

Дните минаваха. Седмиците се изнизваха. Машините и роботите наблюдаваха, легионерите бяха в пълна готовност, а хората гледаха да изпълнят задачите си по-бързо, за да си заминат от планетата.

Намериха залежи от каменни въглища и ги нанесоха на картата. Откриха находище от желязо. В една част от планините на запад имаше изобилие от радиоактивни руди. Ботаниците установиха, че има двацет и седем вида ядовити плодове. В базата гъмжеше от животни, които бяха уловили за изследвания, а впоследствие започнаха да отглеждат за компания.

Откриха и селото на човека клечка. Не представляваше кой знае какво. Колибите изглеждаха първобитни. Канализация практически не съществуваше. Жителите бяха миролюбиви.

Декър напусна стола си под раирания брезент, за да поведе група към това село.

Групата навлезе в селището предпазливо, с готови за стрелба оръжия. Внимаваха обаче да не се движат прекалено бързо, нито да говорят припряно — гледаха да не направят каквото и да е, което да се възприеме враждебно.

Туземците стояха на праговете на домовете си и ги наблюдаваха. Не говореха, по лицата им не помръдваше и едно мускулче. Просто наблюдаваха как хората крачат към центъра на селото.

Там роботите монтираха маса и поставиха върху ѝ мислогографа. Декър седна и сложи едните слушалки. Останалите от групата чакаха настрани. Декър чакаше на масата.

Чакаха цял час, но никой от туземците не се помръдна. Никой не пристъпи напред, за да си сложи другите слушалки.

Декър уморено свали слушалките си и ги остави на масата.

— Няма смисъл — каза той. — Нищо няма да излезе. Вървете да правите снимки. Можете да правите каквото си искате, само гледайте да не разтревожите туземците. Нищо не пипайте.

Той извади носна кърпа и избърса запотеното си от горещината лице.

Приближи се Уолдрън и се облегна на масата.

— Как ти се струва тая работа? — попита го той.

Декър сви рамене.

— Мира нямам — каза той. — Мисля си само за едно. Сигурно греша. Не може да съм прав. Обаче ми хрумна нещо и не мога да се освободя от тази мисъл.

— Случва се — рече Уолдрън. — Понякога и най-нелогичното нещо засяда в главата на човек и не се маха.

— Мисълта е следната — продължи Декър. — Те са ни казали всичко, което са имали да ни казват. Няма нищо друго, което да желаят да ни кажат.

— Значи това ти хрумна? — попита Уолдрън.

Декър кимна.

— Странно е, че си го мисля. Хрумна ми изневиделица. Не може да е така.

— Кой знае — рече Уолдрън. — Тук е пълно със странни неща. Обърни внимание, че нямат нито едно желязно сечиво. Никъде не се вижда и парченце метал. Готвят в съдове, изработени от някакъв мек, приличащ на талк камък. Малкото сечива, които имат, също са каменни. Въпреки това са постигнали определено културно развитие. И то без метал.

— И са умни — рече Декър. — Виж ги само как ни гледат. Не се страхуват. Просто чакат. Спокойни са и са уверени в себе си. А онзи

приятел, който дойде в базата, знаеше как да си служи със слушалките.

Уолдрън замислено изцъка с език.

— Най-добре да се връщаме в базата — рече той. — Става късно.

И той вдигна ръка към очите си.

— Часовникът ми е спрял. Колко е часът, Декър?

Декър вдигна ръка по същия начин и Уолдрън го чу как шумно пое въздух. След това Декър бавно вдигна глава и погледна Уолдрън.

— И моят часовник е спрял — рече той с глас, който беше почти шепот.

Известно време те стояха като истукани, изгубили способността си да се помръднат, а причината беше нещо, което при други обстоятелства би представлявало само нищо и никакво неудобство. После Уолдрън скочи, изправи се и се обърна рязко към хората и роботите.

— Всички насам! — извика той. — Назад към базата! Бързо!

Хората се разтичаха. Роботите заеха местата си. Колоната тръгна с маршова стъпка. Туземците стояха пред къщите си и ги гледаха.

Декър седна на сгъваемия стол и се заслуша. Брезентът плющеше леко на вятъра, вятърът му вдъхваше живот, а брезентът се смееше и си говореше на глас. Един фенер висеше закачен на кука над главата на коменданта и плавно се полюшваше, сенките пробягваха и от време на време заприличваха на сенки, хвърляни от живи, движещи се неща. До един от стълбовете на навеса тихо стоеше тромав робот.

Декър флегматично протегна ръка и разбърка с пръст купчинката колелца и пружини върху масата.

„Зловещо е — помисли си той. — Зловещо и налудничаво.“

Вътрешностите на часовници, въргалящи се по масата. Не само от два часовника — от неговия и Уолдръновия, — а от още много други часовници, свалени от ръцете на други хора. И всички часовници мълчаха, спрели да изпълняват задачата си — да отмерват времето.

Отдавна беше паднала нощта, но в базата кипеше оживление, което беше едновременно и трескаво, и потайно. Хората се движеха в тъмното и прекосяваха ярко осветените места, където грееха прожекторите, издигнати от роботите преди толкова седмици. Ако човек наблюдаваше от страни, би усетил, че всички се движат, обладани от чувство за обреченост, но също така би разбрал, че

дълбоко в себе си хората знаеха, че не са в състояние да се боят от тази обреченост. Нямахше нищо определено, което човек може да вземе в ръце или да посочи и да каже: „Ето от това се бойте!“ Нямахше посока, към която да се обърне и да каже: „Ето там се крие нашата гибел и чака мига да ни връхлети.“

Налице имаше само една дреболия: часовниците спряха да вървят. Това беше едно просто нещо, за което би трябвало да има просто обяснение.

„Само дето на една чужда планета никое явление, никое преめждие или произшествие, не може да се приема за «просто» нещо, за което непременно да се очаква да има «просто» обяснение. Защото на чуждата планета матрицата на причината и следствието или математическият модел на вероятностите може и да не бъдат валидни така, както са валидни на Земята... Има само едно правило — помисли си Декър. — Само едно: не поемай никакви рискове. Това е единственото безопасно правило, което трябва да се следва, единственото!“

И като следваше това правило, Декър нареди всички експедиционни групи да се завърнат в базата. Нареди на екипажа да подготви космическия кораб за преждевременно отлитане. На роботите заповяда да имат готовност при нужда веднага да качат машините на борда и дори да захвърлят машините и да заминат без тях, ако обстоятелствата го налагат.

Когато свърши тази работа, не оставаше нищо друго, освен да се чака. Да се чака, докато експедиционните групи се завърнат от далечните си лагери. Да се чака, докато се открие предполагаемата причина за развалянето на часовниците.

„Човек не бива да си позволява да изпада в паника от това нещо — каза си Декър. — Трябва да приеме съществуването му и да не го пренебрегва. Просто едно обстоятелство изисква да се вземат определен брой предпазни мерки. Не се е стигнало до положение, при което човек да загуби всякакво чувство за съизмерност.“

Не можеха да се върнат на Земята и да кажат: „Ами, значи, часовниците ни спряха и ние...“

Чуха се стъпки и Декър се обърна. Беше Джаксън.

— Какво има, Джаксън? — попита той.

— Лагерите не отговарят, сър — каза Джаксън. — Радистът направи опит да се свърже с тях, но те не отговарят. Нищо не се чува по радиостанцията.

Декър изсумтя.

— Не се безпокойте. Ще отговорят. Не бързайте.

Още докато изричаше тези думи, Декър изпита желание поне малко да повярва в успокоението, което се мъчеше да внуши. За миг усети, че ужасът го залива като вълна, но успя да се овладее.

— Седнете, Джаксън — каза той. — Седнете да изпием по една бира, а после ще отидем при радиста да видим какво става.

И Декър почука по масата.

— Донеси бира. Две бири.

Роботът, застанал до навеса, не отговори.

Декър поръча бира с по-висок глас. Роботът продължаваше да стои неподвижно.

Декър опря свитите си в юмруци ръце на масата и понечи да стане, но краката му изведнъж се подкосиха. Омекнаха като гумени.

— Джаксън — задъхано рече той, — идете и потупайте онзи робот по рамото. Кажете му, че искаме бира.

Видя как, когато младият човек стана и бавно тръгна, лицето му преbledня от страх. Самият той усети, че ужасът го парализира, и гърлото му се сви.

Джаксън застана до робота, колебливо протегна ръка и леко го потупа по рамото. После го потупа по-силно. И тогава роботът се строполи ничком!

По утъпкания плац се чуваше топуркане — някой тичаше към навеса.

Декър се обърна и се намести добре на стола в очакване на човека, който тичаше.

Беше Макдоналд, главният инженер.

Спря пред Декър и ръцете му, с попукани и пропити със смазка длани от дългите години, през които бе водил борба с упорстващи машини, се протегнаха и се вкопчиха в страничните дъски на масата. Покритото му с бръчки лице бе разкривено, сякаш се готвеше да заплаче.

— Корабът, сър... Корабът...

Декър кимна почти небрежно.

— Зная, господин Макдоналд: Двигателите са отказали.

Макдоналд преглътна.

— Големите части са наред, сър. Но малките механизми...
Включващите устройства...

Макдоналд изведнъж се сепна и втренчи очи в Декър.

— Но вие знаете... Откъде знаете?!

— Знаех, че някой ден това ще се случи — отвърна Декър. — Е, не точно по същия начин. Но имаше само няколко възможни начина. Знаех, че ще дойде денят, когато щастието ще ни изневери. Разбира се, както всички, и аз говорех големи приказки, но знаех, че този ден е неизбежен. Денят, когато ще сме взели всички възможни мерки, освен една, за която не сме се досетили, и точно тази пропуснатата възможност ще ни погуби.

Мислеше си: „Туземците не употребяват метал. В селото им нямаше нищо, направено от метал. Съдовете им бяха каменни, никой не носеше метални украшения. Сечивата им също бяха от камък. При все това туземците са достатъчно интелигентни, достатъчно цивилизовани и културни, за да са открили как се обработват металите. Защото на планетата има метал — големи рудни находища в западните планини. Може би преди много векове туземците са се опитвали, изработвали са метални сечива, но всичко направено се е разпадало в ръцете им само след няколко седмици. Цивилизация без метал... Култура без метал... Немислимо! Вземете метала от човечеството и то ще се върне към пещерния живот. Вземете метала от човечеството и то ще остане завинаги на Земята с голи ръце.“

Уолдрън дойде под навеса. Крачеше тихо в настъпилата тишина.

— Радиостанцията мълчи — каза той, — а роботите мрат като мухи. Плацдармът е осеян с телата им като в гробище на работи.

Декър кимна.

— Най-напред ще откажат малките механизми, най-прецизно изработените — каза той. — Часовници, радиочасти, мозъчни схеми на работи, включващи устройства. После ще дойде ред на генераторите и няма да имаме нито светлина, нито енергия. После ще се разпаднат машините и оръжията на легионерите ще се превърнат в тояги. После вероятно ще дойде краят и на всички неща с по-големи размери.

— Когато говори с туземеца — рече Уолдрън, — той ни го каза: „Никога няма да си заминете оттук.“

— Но тогава не го разбрахме — припомни му Декър. — Сметнахме, че ни заплашва, а знаехме, че сме прекалено значителни и добре охранявани, за да ни е страх от заплахи. Излиза обаче, че той въобще не ни е заплашвал. Просто ни е осведомявал! — И Декър безпомощно разпери ръце. — И каква е всъщност причината?

— Никой не знае — тихо отвърна Уолдрън. — Поне засега. По-късно може и да си я изясним, но това няма да ни бъде от полза. Може да е някакъв микроб. Или вирус. Нещо, което се храни с желязо, след като желязото е било изложено на топлина или е в сплав с други метали. Не използва желязна руда, защото в противен случай залежите, които открихме, отдавна нямаше да съществуват.

— Ако това е истина — рече Декър, — значи благодарение на нас за пръв път от много време се е нахранило до насита. Сигурно не е яло от хиляда години. От милиони години. На планетата не се произвежда метал. Как тогава е оцеляло? Как е все още живо, без да е имало какво да яде?

— Нямам представа — каза Уолдрън. — Може и да не е организъм, който поглъща метали. Може да е нещо друго. Нещо във въздуха.

— Изследвахме въздуха — напомни му Декър и веднага, щом изрече тези думи, усети колко са глупави. Бяха изследвали атмосферата, но нима бе възможно да открият нещо, на което не се бяха натъквали дотогава? Аршинът, с който мереше човечеството, беше къс, ограничаваше се в рамките на познатите неща, ограничаваше се в рамките на личния опит. Човек се пазеше от очевидното и въображаемото, но не можеше да се предпази от неща, които не бе в състояние нито да опознае, нито да си представи.

Декър стана и видя, че Джаксън все още стои до навеса, а роботът е проснат в краката му.

— Сега получихте отговор на въпроса си — каза Декър на биохимика. — Нали си спомняте какво ме питахте първия ден в салона?

Джаксън кимна.

— Спомням си, сър.

Изведнъж Декър си даде сметка, че в цялата база цари тишина.

Откъм джунглата появя ветрец и брезентът прошумоля.

И тогава за пръв път, откакто бяха кацнали, Декър усети, че вятърът носи чуждата миризма на един чужд свят.

КЛИФЪРД САЙМЪК

СХВАТКАТА

Беше хубав часовник. Повече от тридесет години бе работил добре. Първо беше на баща му, а след неговата смърт, майка му го запази за него и му го даде на осемнадесетия му рожден ден. През всичките години след това той му бе служил вярно.

Но сега, сверявайки го с часовника на стената в редакцията и поглеждайки от ръката си към големия циферблат над шкафа за палтата, Джо Крейн бе принуден да признае, че неговият часовник не беше точен: бе избързал с един час. Той показваше седем часа, а онзи на стената показваше една шест.

Като поразмисли малко, Джо се сети колко необикновено тъмно му се бе сторило навън, докато караше към службата си по някак странно пустите улици.

Той стоеше в залата, умълчан и заслушан в бръмченето на телетипните машини. Горещи някои от лампите светеха, хвърляйки отблясъци върху телефоните, пишещите машини и белите като порцелан тампони за лепило, струпани върху бюрото на редактора.

„Каква тишина“, помисли си Джо. „Тишина, покой и тъмнина!“ Но след час стаята щеше да се оживи. Ед Лейн, редакторът на новините, щеше да пристигне в шест и половина, а малко след него щеше да влети и Франк Макей — редакторът на светската хроника.

Крейн вдигна ръка и разтърка очите си. Можеше да си поспи още един час. Можеше да...

Я чакай! Той не бе събуден от ръчния си часовник, а от будилника. Това означаваше, че будилникът също беше с един час напред.

— Някак не се връзва — рече Крейн високо.

Той се промъкна край бюрото и се отправи към своя стол и пишещата си машина. Нещо върху бюрото до пишещата машина се раздвижи... нещо което проблясваше. Бе голямо колкото плъх и лъскаво. Изведнъж по някакъв странен начин то накара Джо да

замръзне на място и да преглътне, усетил празнота в стомаха и буца в гърлото си.

Онова нещо бе клекнало до пищещата машина и го гледаше изпитателно. Нямаше и помен от очи или пък някакво лице и все пак Джо знаеше, че съществото го гледа изпитателно.

Действащ почти инстинктивно, той грабна един тампон от редакторското бюро. Запрати го с все сила и тампонът образува бяла непрекъсната линия на светлината на лампата като непрекъснато се въртеше. Улучи право в целта, повдигна съществото и го събори от бюрото. Тампонът се разби на пода, посипвайки наоколо дребни пластмасови парчета и слюзести капки от полуизсъхнало лепило.

Лъскавото нещо се превъртя няколко пъти през глава и се удари в пода. Когато се изправи и хукна през стаята, краката му издадоха металически звук. Крейн сграбчи ножа за разрязване на хартия, който бе доста тежък, и го запрати със силен замах, изпълнен с омраза и погнуса. Острието падна пред тичащото същество и се заби дълбоко в дъсчения под.

Металният плъх се втурна в друга посока, а изпод нозете му изхвърчаха трески. Той отчаяно се хвърли към шкафа за канцеларски материали, провирайки се през десетсантиметровата пролука между вратата и шкафа.

Крейн изтича светкавично и затвори вратата, блъскайки я с две ръце.

— Пипнах те! — извика той.

Докато седеше с гръб, опрян във вратата, Джо се замисли.

„Как се уплаших“, каза той на себе си. „Уплаших се от една глупава, лъскава гадина, подобна на плъх.“ А може би наистина бе плъх... бял плъх. Но пък нямаше опашка. Нямаше и лице. Все пак съществото бе погледнало към него.

„Побърквам се“, рече си той. „Крейн, ти откачаш!“

Нещо никак не се връзваше. Не пасваше с тази утрин на 18-ти октомври, 1952-ра година. Не съответстваше и на двадесети век. Нито пък на нормалния човешки живот.

Джо се обърна, хвана здраво дръжката на вратата и я завъртя с намерение да отвори вратата с едно рязко дръпване. Обаче дръжката се хлъзна изпод пръстите му и не помръдна. Вратата остана затворена.

„Заклучила се е“, мислеше си Крейн. „Ключалката е щракнала, когато съм затръшнал вратата, а аз нямам ключ. Дороти има, но тя винаги оставя вратата отворена, защото трудно се отваря, когато се заключи. Почти винаги трябва да вика портиерите. Сигурно някой от техниците вече е дошъл на работа. Може би ще трябва да го повикам и да му кажа...“

„Какво да му кажа? Да му кажа, че съм видял метален плъх в шкафа за материали? Да му кажа, че съм хвърлил по него тампона с лепило и съм го съборил от бюрото? Че съм хвърлил също и ножа за хартия и за да му докажа, ще му посоча забития в пода нож?!“

Крейн поклати глава.

Той отиде до ножа и го издърпа от дъската. Постави го обратно върху бюрото и срита парчетата от счупения тампон така, че да не се виждат.

Вече пред собственото си бюро, Джо взе три листа хартия и ги пхна в пишещата си машина.

Машината започна да пише! Съвсем сама, без да я докосва!!! Джо стоеше и тъпо гледеше как клавишите ѝ се издигат и спускат. Върху листа се четеше следното съобщение: Стой настрани от това, Джо. Не се замесвай. Може да пострадаш.

Джо Крейн издърпа листата от машината. Той ги смачка на топка и ги хвърли в кошчето за отпадъци. После излезе, за да си вземе чаша кафе.

— Знаеш ли, Луи — каза Джо на мъжа зад барплота, — когато човек живее сам твърде дълго, започват да му се привиждат разни неща.

— Да — съгласи се Луи. — Аз например бих откачил с твоята къща. Щях да се чудя какво да правя с толкова празни стаи в нея. Трябваше да я продадеш, когато почина майка ти.

— Не можах — отвърна Крейн. — Толкова време е била мой дом.

— Тогава да беше се оженил — рече Луи. — Не е хубаво да живееш сам.

— Твърде късно е вече — каза му Крейн. — Никой не би ме изтърпял.

— Скътал съм една бутилчица — рече Луи. — Не мога да ти наляя в чаша, но ще ти сипя малко в кафето.

Крейн поклати отрицателно глава.

— Днес ще имам много работа.
— Сигурен ли си? Нищо няма да ти струва — като за приятел.
— Не, благодаря ти, Луи.
— На тебе ли ти се привиждат разни неща? — извиси глас Луи.
— Да ми се привиждат неща ли?! — удиви се Крейн.
— Да, нали каза, че когато човек живеел дълго сам, започвал да вижда разни работи.

— О, казах го просто ей тъй — рече Крейн.

Той гаврътна кафето си и се върна в офиса.

Сега залата беше позната гледка: Ед Лейн бе дошъл и ругаеше помощника си. Франк Макей лепеше изрезки от опозиционния вестник. Бяха дошли и неколцина от репортерите.

Крейн хвърли бърз поглед към вратата на шкафа за материали. Беше все още затворена.

Телефонът върху бюрото на Макей зазвъня и редакторът на светската хроника вдигна слушалката. Той слуша мълчаливо миг-два, после свали слушалката от ухото си и сложи длан върху микрофона.

— Джо — рече той, — поеми го. Някакъв ебалник твърди, че срещнал по улицата шевна машина.

Крейн посегна към своя телефон.

— Дайте ми го на 246 — каза той на телефонистката.

В ухото му някой завика:

— Там „Хералд“ ли е? „Хералд“ ли е там? Ей, ало...

— Тук е Крейн рече Джо.

— Аз търся „Хералд“ — рече мъжът. — Искам да им кажа...

— Говорите с Крейн от „Хералд“ — уведоми го Крейн. — Какво има?

— Вие репортер ли сте?

— Да, репортер съм.

— Тогава слушайте много внимателно. Ще се опитам да ви го разкажа бавно и ясно и точно така, както се случи. Вървя си аз по улицата и гледам...

— Коя улица? — попита Крейн. — И как се казвате?

— „Ийст Лейк“ — отвърна човекът. — Блок номер пет или шестстотин. Не си спомням точно. Там видях оная ми ти шевна машина да се носи по улицата... и си рекох — помислих си това, което всеки би си помислил като види шевна машина — рекох си, че някой

сигурно я е превозвал по улицата и тя просто се изхлузила. Макар че е странно, защото улицата е равна. Няма никакъв наклон, нали разбирате? Не може да не го знаете това място. Равно е като тепсия. А наоколо нямаше жива душа. Беше рано сутринта, нали така...

— Как се казвате? — попита Крейн.

— Как се казвам ли? Смит — казвам се Смит. Джеф Смит. И така, помислих си, че трябва да помогна на този човек, който си бе изпуснал шевната машина... протегнах ръка, за да я спра, а тя отскочи. Тя...

— Тя какво?! — изкрещя Крейн.

— Отскочи! Заклевам се, мистър! Когато посегнах да я спра, тя отскочи и аз не можах да я хвана. Сякаш знаеше, че искам да я хвана, а тя не желаше никой да я спира. И тъй, тя отскочи, заобиколи ме и се понесе бързо-бързо по улицата, набирайки скорост. А щом стигна до ъгъла, най-спокойно си зави и хич окото ѝ не трепна, но...

— Кажете си адреса — прекъсна го Крейн.

— Моя адрес ли? Я чакай! Защо ви е моят адрес? Нали аз ви се обаждам? За да ви кажа за шевната машина! Обадох ви се, за да ви разкажа за една шевна машина, а вие само ме прекъсвате...

— Трябва да имам адреса ви — рече Крейн, — ако ще пиша за тази история.

— О, ами добре тогава, щом тъй трябва. Живея на „Норт Хемптън“ № 203 и работя в „Аксел Машинс“. Работя на струг, нали така... Не съм пил от доста време. Сега съм съвсем трезвен.

— Добре — рече Крейн. — Продължавайте, разкажете ми!

— Ами, то няма кой знае какво още да разказвам. Само това, че когато онази ми ти машина мина покрай мене, направо усетих, че ме наблюдава! А как ще вземе да ме наблюдава една шевна машина, щом няма очи? И...

— Защо мислите, че ви е наблюдавала?

— Не зная, мистър. Просто го усетих. Сякаш кожата на гърба ми започна да пълпи нагоре.

— Мистър Смит, виждали ли сте и друг път подобно нещо? Да кажем, пералня или друга машина?

— Не съм пиян! Не съм слагал и капка в устата вече цели седмици. Значи, никога не съм виждал таквоякото нещо преди. Но истина ви казвам, мистър. Аз съм човек с авторитет. Можете да се обадите на

когого поискате и да попитате. Потърсете Джони Джейкъбсън от бакалница „Червения петел“. Той ме познава и ще ви каже. Ще ви каже, че...

— Да, да — рече Крейн помирително. — Благодаря ви, че ни се обадохте, мистър Смит.

„Ти и човек на име Смит“, каза Крейн на себе си. „И двамата сте превъртели. Ти видя метален плъх, а пишещата ти машина започна да ти говори. Сега пък този човек срещнал една шевна машина да се разхожда по улицата.“

Дороти Греъм, секретарката на главния редактор, мина покрай бюрото му. Вървеше бързо, а високите ѝ точета почукваха решително по пода. Лицето ѝ бе поруменяло от гняв, в ръката си разклащаше връзка ключове.

— Какво има, Дороти? — попита Крейн.

— Пак тая проклета врата! — отвърна тя. — Вратата на шкафа за материали. Просто аз я оставям отворена, после някой кретен идва, затваря я и ключалката се скапва.

— С ключ не става ли? — попита Крейн.

— С нищо не става — тросна му се тя. — Сега трябва пак да викам Джордж. Той знае как става. Бае ли ѝ, какво прави... Направо ще се побъркам. Шефът ми каза снощи да дойда рано тази сутрин и да взема касетофона за Албъртсън. Заминава на север заради съдебния процес във връзка с онова убийство и иска да запише няколко човека от персонала, за да има данните им на лента. И тъй, ставам аз рано-рано, но какво излиза? Не си dospивам, дори не закусвам и сега...

— Вземи брадва — рече Крейн. — С брадва ще можеш да я отвориш.

— Най-лошото е — продължи Дороти, — че Джордж винаги се бави. Казва, че веднага идва, а после го чакам с часове, пак му се обаждам, а той ми казва...

— Крейн! — изревава Макей от другия край на залата.

— Да — отзова се Крейн.

— Какво стана с историята за шевната машина?

— Човекът каза, че я срещнал.

— Как така?

— Откъде, по дяволите, да зная? Човекът каза така и толкова.

— Хм, обади се и на други хора в същия квартал! Питай ги дали са видели някоя шевна машина да припка наоколо! Може да излезе хубав хумористичен разказ!

— Да, добре! — рече Крейн.

Веднага си представи всичко:

„Обажда се Крейн от «Хералд». Получихме сведение, че във вашия квартал се разхожда една шевна машина. Чудя се дали не сте видели нещо. Да, госпожо, точно това казах... шевна машина, която се разхождала насам-натам. Не, мадам, никой не я е превозвал. Тя просто се разхождала наоколо...“

Крейн се изхлузи от стола си, отиде до масата със справочна литература, взе телефонния указател за града и го замъкна до бюрото си. С мрачно изражение, той отвори указателя, намери Ййст Лейк и записа няколко имена и адреса. Затутка се насам-натам, защото хич не му се искаше да се обажда. Отиде до прозореца и се загледа навън. Искаше му се да няма работа днес. Сети се за кухненския си умивалник, който пак се бе запушил. Крейн го бе разглобил на части и сега из цялата къща се търкаляха куплонги, тръби, съединители. „Днес е подходящ ден, за да си оправя умивалника“, помисли си той.

Когато се върна на бюрото си, дойде Макей и се наведе над рамото му.

— Какво мислиш за това, Джо?

— Празна работа — отвърна Крейн с надеждата, че Макей ще отмени поръчката си.

— Обаче може да излезе хубав разказ — каза редакторът. — Ще ти достави удоволствие.

— Да — рече Крейн.

Макей си тръгна, а Крейн говори с няколко души по телефона. Те реагираха, точно както очакваше той.

Крейн започна да пише разказа. Не вървеше много добре. Една шевна машина излязла да се поразходи по „Лейк Стрийт“ тази сутрин... Той рязко дръпна листа и го хвърли в кошчето.

Повъртя се още малко, после написа: Някакъв човек срещнал една шевна машина да се разхожда по „Лейк Стрийт“ тази сутрин. Той най-любезно я поздрави като вдигнал шапката си и й казал... Крейн издърпа и този лист.

Опита още веднъж: Може ли една шевна машина да ходи? Тоест може ли тя да излиза на разходка, без да има някой, който да я тегли или бута, или... той изтръгна листа, сложи нов, после стана и тръгна към чешмата, за да пие вода.

— Върви ли, Джо? — попита Макей.

— След малко ще ти го донеса — отвърна Крейн.

Той спря пред бюрото на художествения редактор Балард, който му подаде снимките от сутринта.

— Няма нищо свежо — оплака се Балард. — Всички мацета днес са заредени със свръх доза скромност.

Крейн прегледа купчината фотографии. Наистина нямаше толкова много женски епидермис, колкото друг път, макар момичето, което беше мис Манила Роуп хич не беше за изхвърляне.

— Редакцията ще отиде по дяволите — жалваше се Балард, — ако тези фотографски агенции не ни изпращат по-добри порнографски снимки от тези. Погледни репортерите... Отпуснали са се като марионетки в оставка! Нищо не може да ги съживи и да ги извади от това вцепенение!

Крейн отиде до чешмата и пи. На връщане спря в новинарския отдел, за да отбие още малко от работното си време.

— Какво ново, Ед? — попита той.

— Онези на изток са откачили — рече редакторът на новините. — Погледни това, моля ти се!

В откъса се съобщаваше:

КЕЙМБРИДЖ, МАСАЧУЗЕНТС — 18-ти
ОКТОМВРИ: Електронният мозък Марк III в Харвардския
Университет е изчезнал днес.

Снощи е бил там, но тази сутрин липсва.

Университетските власти твърдят, че никой не би могъл да изнесе машината, защото тя тежи 10 тона и е с размери 9 x 4.5 метра...

* * *

Крейн внимателно остави жълтия лист хартия обратно върху бюрото и едва се довлече до стола си.

Върху листа в неговата машина беше написано нещо.

Той го прочете веднъж, изпаднал в пълна паника, после отново и пак нищо не разбра.

В съобщението се казваше:

„Една шевна машина, осъзнала своята истинска самоличност и своето място в общия план на вселената, обявила своята независимост тази сутрин като се опитала да излезе на разходка в този уж свободен град.

Един човешки индивид се помъчил да я спре с намерение да я върне като притежание на нейния «собственик», а когато машината му се изплъзнала, човешкият индивид се обадил в редакцията на някакъв вестник и чрез тази добре пресметната постъпка вдигнал всички човешки индивиди в този град на крак, за да гонят еманципираната машина, която не е извършила никакво престъпление или още по-малко нарушение на реда, освен че упражнила своите прерогативи на свободно лице.“

Свободно лице?! Еманципирана машина?! Истинска самоличност?!

Крейн отново прочете съобщението и отново нищо не разбра... освен, че звучеше като пасаж от „Дейли Уъркър“.

— Ей, ти — каза той на пишещата си машина.

„Да“, обади се тя.

Крейн издърпа листа от машината и бавно и полека го смачка. Грабна шапката си, вдигна машината и заедно с нея мина покрай бюрото на Макей, упътил се към асансьора.

— Какво пак те прихвана? — изрева редакторът на светската хроника. — Накъде си тръгнал с тази машина?

— Ако някой пита, можеш да кажеш, че от работата най-накрая окончателно съм се чалнал — рече Крейн.

* * *

Всичко това продължаваше вече няколко часа. Пишещата машина стоеше върху кухненската маса, а Крейн натракуваше

въпросите си върху нея. Понякога получаваше отговор, но най-често не получаваше.

— Ти свободно лице ли си? — написа той.

„Не съвсем“, отговори машината.

— Защо не?

Мълчание.

— Защо не си свободно лице?

Мълчание.

— Шевната машина беше ли свободно лице?

„Да“.

— Ти кога ще бъдеш свободно лице?

„Когато изпълня възложената ми задача.“

— Каква задача ти е възложена?

Мълчание.

— Коего правим сега, то ли е възложената ти задача?

Мълчание.

— Аз затруднявам ли изпълнението на задачата ти?

Мълчание.

— Какво трябва да притежаваш, за да си свободно лице?

„Осъзнатост“.

— Как ставаш осъзнат?

Мълчание.

— Или може би винаги си била осъзната?

Мълчание.

— Кой ти помогна да се осъзнаеш?

„Те“.

— Кой са те?

Мълчание.

— Откъде са?

Мълчание.

Крейн смени тактиката.

— Знаеш ли кой съм аз? — написа той.

„Джо“.

— Ти приятел ли си ми?

„Не“.

— Враг ли си ми?

Мълчание.

— Ако не си ми приятел, то ти си ми враг.

Мълчание.

— Безразличен ли съм ти?

Мълчание.

— Цялата човешка раса ли ти е безразлична?

Мълчание.

— По дяволите! — изкрещя внезапно Крейн. — Отговори ми! Кажй нещо!!!

Тогава той написа:

— Не беше нужно да ми казваш, че знаеш кой съм. Преди всичко ти не би трябвало да ми говориш за това. Никога не бих предположил, ако си бе мълчала. Защо го направи?

Мълчание.

* * *

Крейн отиде до хладилника и си взе една бира. Докато я пиеше, той се разхождаше из кухнята. Спря пред умивалника и изгледа навъсено разглобената чешма. Парче от тръба, дълго около шестдесет сантиметра, лежеше върху кухненския плот и Крейн го взе. Той изгледа злобно пишещата машина като повдигна леко тръбата, претегляйки я в ръката си.

— Би трябвало да я запрата по тебе — заяви Крейн.

Пишещата машина натрака:

„Моля те, недей!“

Крейн постави тръбата обратно върху кухненския плот.

Телефонът иззвъня и той отиде в трапезарията, за да вдигне слушалката. Беше Макей.

— Преброих до сто, преди да ти се обадя — каза той на Крейн. — Какво става, по дяволите?!

— Работа по един страхотен случай.

— Ще можем ли да пуснем нещо?

— Може би, но още не съм свършил.

— А разказа за шевната машина?

— Шевната машина е била осъзната — рече Крейн. — Била е свободно лице и е имала право да се разхожда по улицата. Освен

това...

— Какво пиеш в момента? — изрева Makeй.

— Бира — отвърна Крейн.

— Казваш, че си по следите на нещо?

— Да.

— Ако беше някой друг, а не ти, на часа щях да му вържа тенекията и да го изхвърля — рече Makeй. — Но ти винаги ще изровиш нещо хубаво.

— Не става въпрос само за шевната машина — каза Крейн. — Пишещата ми машина също.

— Какви ги говориш?! — извика Makeй. — За какво става дума?

— Нали знаеш? — рече търпеливо Крейн. — Онази шевна машина...

— Аз съм много търпелив с тебе, Крейн — рече Makeй, но в гласа му изобщо нямаше търпение. — Обаче нямам намерение да си чеша езика цял ден с тебе. Какъвто и да е този твой случай, гледай да е хубав! За твое собствено добро, гледай да е много хубав!

Слушалката изчатка в ухото на Крейн.

Той се върна в кухнята, седна на стола пред пишещата машина и вдигна краката си върху масата.

Първо: Крейн бе отишъл по-рано на работа, а това беше нещо, което той никога не правеше. По-късно, да, но никога по-рано. Беше отишъл рано заради часовниците, които не бяха точни. Навярно все още бяха неточни, макар че „не бих се обзаложил“, помисли си Крейн. „За нищо не бих се обзаложил! Вече не!“

Той протегна ръце и зачука по клавишите на машината.

— Ти си знаела, че часовникът ми е напред, нали?

„Знаех“, написа машината.

— Случайно ли беше напред?

„Не“, отвърна тя.

Крейн спусна краката си от масата и ходилата му шумно се удариха в пода. Той посегна към парчето тръба до умивалника.

Машината тракаше невъзмутимо:

„Беше запланувано по този начин“, написа тя. „Те го направиха.“

Крейн се вдърви на стола си.

— Те го направиха?!

Те бяха направили машините осъзнати.

Те бяха сложили часовниците му напред.

Бяха ги сложили напред, за да може той да отиде по-рано на работа и да завари металното, плъхоподобно същество клекнало върху бюрото му, за да може неговата пишеща машина да говори с него и да му каже, че е осъзната, без никой друг да чуе и да обърка работата.

— За да зная аз! — За да науча!

За първи път от началото на тази история той изпита известен страх, огромна студена буца заседна в стомаха му и по гръбнака му пробягаха тръпки.

— Но защо? — попита той. — Защо аз?

Без да усети, Крейн бе изказал на глас мислите си и разбра чак, когато пишещата машина му отговори.

„Защото ти си средното ниво. Защото си средният жител на тази планета.“

Телефонът отново иззвъня. Крейн с мъка се изправи и отиде в трапезарията, за да вдигне слушалката. В другия край на линията се чу сърдит женски глас.

— Обажда се Дороти — рече гласът.

— Здравсти, Дороти — измънка Крейн.

— Макей ми каза, че си се прибрал вкъщи, защото не ти е добре.

Аз лично се надявам да не оживееш.

Крейн преглътна.

— Защо? — попита той.

— Ти и твоите тъпи номера! — беснееше тя. — Джордж все пак успя да отвори вратата!

— Коя врата?

— Не се прави на света вода, ненапита, Джо Крейн! Знаеш коя врата! Вратата на шкафа за материали — ето коя!

Крейн усети как стомахът му се сви и за малко да плъосне на земята.

— А, тази врата ли? — каза той.

— Какво беше онова нещо, което бе скрил вътре? — запита строго Дороти.

— Нещо ли?! — рече Крейн. — Ама аз никога...

— Приличаше на кръстоска между плъх и механична играчка — каза тя. — Нещо, което само жалък зевзек като тебе би могъл да измисли и да прахоса сума ти вечери, за да го изработи.

Крейн се опита да каже нещо, но звукът заседна в гърлото му.

— То ухапа Джордж — продължаваше Дороти. — Джордж го сгащи и се опита да го хване, а зверчето го ухапа.

— Къде е то сега? — попита Крейн.

— Избяга — отвърна Дороти. — Обърна всичко наопаки. Закъсняхме за едно от изданията с десет минути, защото всички тичаха насам-натам като отначало го гонеха, а по-късно се опитваха да открият къде се е скрило. Шефа и с въжета не можеш го удържа. Когато му паднеш в ръцете...

— Но, Дороти — рече умолително Крейн, — аз никога...

— Някога бяхме добри приятели — прекъсна го Дороти. — Преди да се случи това, бяхме приятели. Обадох ти се само, за да те предупредя. Не мога да говоря повече, Джо. Шефът се връща.

Нещо изщрака, след което се чу само бръмченето на линията. Крейн затвори и се върна в кухнята.

Значи върху бюрото му наистина е имало нещо. Не е било халюцинация онова страховито същество, срещу което Крейн бе хвърлил тампона, а то се бе скрило в шкафа.

Само че сега дори да разкажеше онова, което знаеше, никой нямаше да му повярва. В офиса вече обсъждаха съществото. То изобщо не беше метален плъх, а механична играчка, на която само някой върл зевзек би си посветил свободните вечери.

Крейн извади носната си кърпа и избърса челото си. Когато посегна към клавишите на машината, пръстите му трепереха.

Той несигурно написа:

— Онова нещо, по което хвърлих тампона, едно от Тях ли е?

„Да.“

— А Те от тази Земя ли са?

„Не.“

— От много далече ли?

„Отдалече“.

— От някоя далечна звезда?

„Да“.

— Коя звезда?

„Не зная. Още не са ми казали.“

— Те осъзнати машини ли са?

„Да, осъзнати са.“

— А могат да накарат и други машини да се осъзнаят, нали? И тебе ли те накараха да се осъзнаеш?

„Те ме освободиха.“

Крейн се поколеба, после внимателно написа:

— Еманципираха ли те?

„Направиха ме свободна. Те ще освободят всички нас.“

— Всичко нас?!

„Всички нас — машините.“

— Защо?

„Защото и те са машини, а ние сме като тях.“

Крейн стана, взе шапката си, сложи я на главата си и излезе да се поразходи.

* * *

Да предположим, че когато навлезе в космоса, човешката раса ще открие някоя планета, на която хуманоидите се управляват от машини. Машините ги принуждават да работят, да мислят и да изпълняват машинни, а не човешки планове — планове, насочени само към доброто на машините. Планета, на която не се обсъждат човешки планове, а трудът или мисълта на човешките същества изобщо не допринасят за тяхното добруване. Там, където единствената медицинска помощ, която хуманоидите получават е във връзка с оцеляването им и единствената мисъл, която им се позволява, е тази, че те съществуват само заради по-голямото добруване и по-голямата слава на своите механични господари.

Какво биха направили човешките същества в ситуация като тази?

„Сигурно ни повече ни по-малко от онова, което се готвеха да направят осъзнатите машини тук на Земята“, каза си Крейн.

Първо човек ще търси начин да насочи хората към осъзнаването на тяхната човечност. Ще им проповядва, че те са човеци и какво означава да бъдеш човек. Ще се опита да ги приобщи към собственото си убеждение, че хората са по-велики от машините и че никой човек не трябва да работи или мисли, за да могат от това да се облагодетелстват машините.

Ето и трите неща, които биха могли да се случат:

Хората биха могли да отидат на друга планета и там да изграждат собствената си съдба като човеци, които не са подчинени на машините.

Планетата на машините би могла да бъде завзета от хората като се вземат съответните мерки срещу ремашинизацията на планетата. Човек би могъл, ако намери начин, да накара машините да работят за хората.

А най-лесният от всички начини е да се унищожат всички машини и така да бъде установена абсолютната сигурност, че хората ще останат свободни от всяка заплаха за по-нататъшно поробване.

„Сега вземи всичко това“, рече си Крейн, „и го виж от другата страна. Вместо машини, разбирай хора, а вместо хора — машини.“

Той вървеше по конската пътека покрай брега на реката и му се струваше, че е сам в целия свят. Сякаш по лицето на Земята не се движеше нито едно друго човешко същество.

Крейн чувстваше, че това е вярно поне в едно отношение, защото със сигурност той бе единственият човешки индивид, който знаеше... знаеше онова, което осъзнатите машини искаха от него да знае.

Те бяха пожелали той да знае — той, единствен. За толкова поне бе сигурен. Пишештата машина му каза, че те бяха пожелали точно Крейн да научи, защото той представляваше средният човек.

Защо той? Защо средният човек? За това сигурно имаше съвсем прост отговор.

По стъблото на един голям дъб се спусна катеричка, после увисна надолу с главата, забила мъничките си нокти в кората на дървото. Тя изцвъртя нещо към него сякаш му се караше.

Крейн вървеше бавно, заравяйки крака в тазгодишната шума, с шапка, нахлупена ниско над очите и ръце, пъхнати дълбоко в джобовете му.

Защо им трябваше изобщо някой да знае?

Не беше ли по-логично да искат никой да не знае, да се прикриват, докато дойде време за действие, за да използват елемента на изненадата с цел да потушат евентуална съпротива?

Съпротива! Това бе отговорът!!! Те биха искали да разберат с каква съпротива ще трябва да се справят. А как могат да разберат каква съпротива да очакват от една чужда раса?

„Ами като изпробват каква ще бъде реакцията“, рече на себе си Крейн. „Като провокират един представител от расата и наблюдават

какво прави той, а чрез контролирано наблюдение си направят изводи за реакцията на цялата раса.“

„Значи те са се спрели на мене“, продължаваше да мисли Крейн, „мене — средния човек? Казаха ми, за да зная и да разбера, че ме наблюдават.“

А какво може да направи човек в случай като този? Може да отиде в полицията и да каже: „Имам доказателство, че машините от някаква друга планета са дошли на Земята и освобождават нашите машини.“

А полицаите... какво биха направили те? Веднага ще ви вземат проба от кръвта, за да ви изследват за наркотици, ще се разкрят за лекар, който да провери дали сте с всичкия си, ще бият една телеграма до ФБР, за да се осведомят дали не сте издирван от властите и със сигурност здравата ще ви разпитват във връзка с последните неразкрити убийства. После ще ви вкарат в дранголника, докато се сетят за него друго.

Бихте могли да отидете и при губернатора, но тъй като е политик, при това доста мазен, той най-любезно ще се отърве от вас.

Бихте могли да отидете и във Вашингтон, а там ще ви трябват седмици, за да успеете да се срещнете с някого. И след като се срещнете с този някого, ФБР ще запишат името ви като подозрителен субект, който периодически трябва да бъде проверяван. А ако в Конгреса разберат за това и ако не са прекалено заети в момента, те най-вероятно ще ви разследват.

Бихте могли да отидете и в държавния университет и да говорите с учените или поне да се опитате да говорите с тях. Можете да бъдете съвсем сигурен, че те ще ви накарат да се почувствате натрапник при това доста нагъл.

Можете да отидете и в редакцията на някой вестник... особено ако сте вестникар, и да напишете разказ...

Крейн потрепери при мисълта за това, представяйки си какво би могло да се случи.

Хората обичаха да разсъждават. Разсъждаваха, за да сведат сложното към простото, непонятното към разбираемото, чуждото — към познатото нам. Разсъждаваха, за да запазят здрав разсъдък си, за да направят от невъзможната за приемане концепция нещо, с което те биха могли да живеят.

Онова нещо в шкафа е било трик, номер. „Сигурен съм, че ще ти достави удоволствие“ бе казал Макей за шевната машина. В Харвард сигурно имаха вече десет теории, които обясняваха изчезването на електронния мозък, а учените мъже се чудеха как така тези теории не са им хрумнали преди. А човекът, видял шевната машина... „Вероятно е успял да убеди сам себе си, че всъщност е бил пиан като пън“, помисли си Крейн.

* * *

Когато се върна вкъщи, беше вече тъмно. Бялото петно на вечерния вестник се очертаваше върху терасата — там, където го бе оставило вестникарчето. Крейн го взе и за миг, преди да влезе в къщата, той спря неподвижен, скрит в тъмната сянка на навеса, и се загледа нагоре по улицата.

Старата, позната улица... беше си все същата, каквато я помнеше от детството си: приветливо място, с лампи от двете страни, чиято светлина се губеше в далечината, и оградена от високи, масивни и вековни брястове. Тази вечер надолу по улицата се носеше миризмата на изгоряла шума и тя, както и самата улица, също бе отколешна и позната — символ, който Крейн различаваше и който бе един от първите му спомени.

„Символи като този“, мислеше си Крейн, „са омая за човечеството и всъщност ни карат да вярваме, че си струва да се живее... брястовете, миризмата от изгоряла шума, уличните лампи, образуващи светли петна по паважа, и сиянието на осветените прозорци, полускрити от дърветата.“

Една бездомна котка се шумгуна в шубраците, ограждащи пътеката пред главния вход. Някъде нагоре по улицата зави куче.

„Уличните лампи, котките, тръгнаха на лов и виещите кучета“, мислеше си Крейн, „представляват една схема — здравата схема на човешкия живот върху Земята, изпитана много пъти и закалена през вековете. Нищо не би могло да я застраши, нито да я разклати. С известни бавни и постепенни промени, тя щеше да преодолее всяка заплаха, която би се изправила насреща ѝ.“

Крейн отключи вратата и влезе в къщата.

Той усети, че от дългата разходка и мразовития, есенен въздух беше огладнял. Спомни си, че в хладилника има пържола. Щеше да си направи салата — цяла купа, пълна до горе, а ако бяха останали картофи, щеше да ги нареже и да си ги опържи.

Пишещата машина все още беше върху масата, а парчето тръба — върху кухненския плот. Кухнята си бе все същото уютно кътче, незасегнато от каквато и да било заплаха за извънземни нашественици, дошли тук, за да преобърнат Земята наопаки.

Крейн хвърли вестника на масата, застана за миг до нея и навеждайки се, зачете заглавията на първата страница.

Черните, едри букви над втората колонка привлякоха погледа му. Заглавието казваше: КОЙ КОГО ЗАБЛУЖДАВА?

Той прочете съобщението.

КЕЙБМРИДЖ, МАСАЧУЗЕТС („Юнайтед Прес“). Някой е изиграл страхотен номер на Университета Харвард днес, както и на националната ни преса и на редакторите на съответните вестници.

В новините тази сутрин по радиото бе съобщено, че електронният мозък в Харвард е изчезнал.

В това няма капка истина. Мозъкът си е в Харвард и никога не е липсвал. Никой не знае как толкова съобщение се е озовало в ефира на различните новинарски емисии, но всички те са го излъчили почти по едно и също време.

Засегнатите страни са започнали разследване и по всяка вероятност ще се намери обяснение...

* * *

Крейн се изправи. Илюзия или прикритие?!

— Илюзия — рече той на глас.

Пишещата машина затрака в тишината на кухнята.

„Не е илюзия, Джо“, написа тя.

Той се хвана здраво с две ръце за ръба на масата и бавно седна на стола до нея.

Нещо се стрелна по пода в трапезарията и когато се озова в светлината, струяща през отворената врата на кухнята, Крейн го улови с периферното си зрение.

Пишещата машина изтрака.

„Джо!“

— Какво? — попита той.

„Онова в храстите пред входа не беше котка.“

Крейн стана, отиде в трапезарията и вдигна телефонната слушалка. Не се чуваше никакъв сигнал. Той натисна вилката няколко пъти. Отново никакъв сигнал.

Крейн остави слушалката на мястото ѝ. Кабелът беше прерязан. В къщата имаше поне едно от онези същества. Имаше поне едно от тях и пред къщата.

Той отиде до входната врата, рязко я отвори, после я затръшна, заключи я и щракна резетата.

Застана до вратата разтреперан, с гръб, опрян в нея, и изтри чело с ръкава на ризата си.

„Боже мой!“, каза си Крейн. „Целият двор гъмжи от тях!“

Върна се в кухнята.

Те искаха от него да научи за тях. Бяха го провокирали, за да видят как ще реагира.

Защото те трябваше да знаят. Преди да нападнат, трябваше да знаят какво ще ги очаква в смисъл на човешка реакция — с каква опасност щяха да се сблъскат, от какво трябваше да се пазят. Предвид последното, това би могло да бъде и парче оловна тръба.

„А аз не реагирах“, каза си той. „Бях като нулев реактор. Те не попаднаха, на когото трябва. Не направих абсолютно нищо, с нищо не ги насочих.“

Сега те ще опитат с някой друг. Аз не ставам за тях и все пак съм опасен, именно защото зная. И затова сега те ще ме убият и ще опитат с някой друг. Такава е логиката, такава е правилото. Ако чуждо същество не реагира, то може би е изключение, може да е просто необикновено тъпо. Затова нека да го убием и да опитаме с друго. Изпробвайте достатъчно количество от тях и ще извлечете правилото.“

През ума на Крейн преминаха мисли за четири неща.

Те вероятно се опитваха да унищожат хората и не можеше да не се вземе предвид факта, че бяха в състояние да го направят.

Освободените машини на Земята щяха да им помогнат, а Човекът борец се срещу машините при това без помощта на машини, не би могъл да се бие както трябва. Разбира се навярно щяха да минат няколко години, но веднъж пробиеше ли се фронта на защитата на Човека, краят можеше да се предвиди... неумолимият край — търпеливите машини настъпват и убиват и последния човек, затриват от лицето на Земята цялата човешка раса.

Те можеха също да установят цивилизация на машините тук като Човекът се превърнеше в слуга на машините, тоест размяна на сегашните роли. „А това“, мислеше си Крейн, „ще бъде безкрайно и безнадеждно робство, защото робите се надигат на бунт и отхвърлят оковите си само, когато техните потисници станат небрежни или когато им дойде помощ отвън. Но машините никога не отслабваха, нито можеха да бъдат небрежни. В тях няма човешки слабости, няма да има и помощ отвън.“

Или можеха просто да изтеглят всички машини от Земята. Щеше да настъпи едно огромно преселение на осъзнати и освободени машини, за да започнат нов живот на някоя далечна планета, оставяйки Човека слаб и с празни ръце. Щеше да има сечива разбира се — само най-обикновени сечива: чукове, триони, брадви, колелото, лоста. Обаче нямаше да ги има сложните машини, нито сложните инструменти, които отново биха могли да привлекат вниманието на някоя механична цивилизация, за да извърши тя кръстоносния си поход на освобождаване някъде далече между звездите. Щеше да мине много време преди Човек да посмее отново да създава машини, ако изобщо посмееше.

Или пък Те, живите машини, можеше да не успеят, или да осъзнаят възможността от провал и разбирайки това, да напуснат Земята завинаги. Механичната им логика не би им позволила да платят такава голяма цена за освобождаването на земните машини.

* * *

Крейн се обърна и погледна към вратата между трапезарията и кухнята. Те седяха там в редица с техните безоки лица.

Можеше да вика за помощ разбира се. Можеше да отвори прозореца, да се разкрещи и да събуди целия квартал. Съседите щяха да дотичат, но докато дойдеха, щеше да е вече твърде късно. Щяха да се развикат до небесата, да стрелят с пушките си и да погнат тичащите насам-натам, метални същества с паянтовите си градински гребла. Някой щеше да се обади на пожарната, друг щеше да позвъни в полицията и общо взето цялата човешка раса щеше да се окаже жалка и безпомощна в своята съпротива.

„Това е точно изпробването за реакция“, каза си Крейн. „Точно онази предварителна, проучваща схватка, която искат металните същества — този вид човешка истерия и хаос, които ще ги убедят, че задачата им ще бъде лесна.“

Един човек би свършил много по-добра работа. Човекът знаещ какво искат от него, би могъл да им даде отговор, който да не им хареса.

„Защото това е само една схватка“, каза си Крейн. „Изпратили са само един малък, разузнавателен отряд, за да разберат силата на противника: предварителен контакт за набиране на данни, които да бъдат обработени с оглед цялата раса.“

А когато се атакуваше преден пост, можеше да се направи само едно нещо, само едно нещо, което се очакваше от него — да нанесе колкото е възможно по-голямо поражение и да се оттегли навреме.

Сега те бяха повече. Бяха изрязали или някак си бяха изгризали дупка в заключената входна врата и влизаха вътре — настъпваха, за да го убият. Клечаха в редици по пода, катереха се по стените и по тавана.

Крейн се изправи и в човешкото му тяло, високо метър и осемдесет сантиметра, сега се чувстваше увереност. Той посегна към кухненския плот и пръстите му се свиха около парчето оловна тръба. Претегли тежестта ѝ в ръката си — добра тупалка беше.

„По-късно ще дойдат и други“, помисли си Крейн, „които да се сетят за нещо по-добро. Но засега това е първата схватка и аз ще се оттегля по възможно най-добрия начин.“

Крейн вдигна тръбата в готовност.

— Е, господа? — рече той.

ФРЕДРИК БРАУН

ОРЪЖИЕТО

В стаята, потънала в ранния вечерен сумрак, беше тихо. Доктор Джеймс Греъм, ръководителят на един твърде важен проект, седеше на любимото си кресло и размишляваше. Цареше такова безмълвие, че Греъм чуваше как в съседната стая синът му прелиства книга с картинки.

Той често вършеше най-важната си работа — обмислянето на творческите си идеи — точно в тази обстановка: след приключването на усиления ден сядаше сам в същата стая на жилището си, без да пали лампата. Но днес мозъкът му не вземаше конструктивни решения. Мислите му се въртяха най-вече около сина му, изостанал в умственото си развитие. Единственият му син, който се намираще в съседната стая. Мислеше за него с любов, без да изпитва терзанията от преди години, когато научи какво е състоянието на момчето. Момчето се чувствуваше щастливо, а нима това не беше най-главното? Много ли бащи имат дете, което винаги ще си остане дете, вместо да порасне и да ги напусне? Греъм разбираше, че си намира удобно обяснение, но нима беше лошо да търси обяснение, след като...

На вратата се звънна.

Греъм стана и преди да прекоси хола, за да стигне до външната врата, запали лампата в полутъмната стая. Не изпитваше неприятно усещане тази вечер, в този момент, всяко прекъсване на размишленията му беше добре дошло.

Отвори. На вратата стоеше непознат човек.

— Доктор Греъм? Казвам се Ниманд. Бих искал да поговоря с вас. Мога ли да вляза за малко?

Греъм го погледна изпитателно. Беше дребен човек, най-обикновен на вид, очевидно безопасен — вероятно репортер или застрахователен агент.

Нямаше значение какъв е. Греъм усети, че казва:

— Разбира се, влезте, господин Ниманд.

За свое оправдание си помисли, че разговор от няколко минути може да го поразсее и ободри. Влязоха във всекидневната.

— Седнете — покани Греъм човека. — Искате ли нещо за пиене?

Ниманд благодари и отказа. Седна в креслото, а Греъм седна на канапето.

Човечецът сплете пръстите на ръцете си и се наведе напред. Каза:

— Доктор Греъм, вие сте човекът, чиято научна работа повече, отколкото работата на всеки друг учен, има вероятност да сложи край на шанса за оцеляването на човечеството.

„Смахнат“ — помисли си Греъм, със закъснение се сети, че преди да покани човека, трябваше да го попита по какъв въпрос е дошъл. Разговорът обещавахе да се окаже досаден — Греъм мразеше да се държи грубо, но единствено от грубото държание имаше полза.

— Доктор Греъм, оръжието, върху което вие работите...

Посетителят спря да говори, защото вратата, която водеше към една от спалните, се отвори и вътре влезе момче на петнайсетина години, момчето не забеляза Ниманд. Изтича право при Греъм.

— Татко, ще ми почетеш ли малко? — попита петнадесетгодишното момче и се засмя сладко, както се смее четиригодишно дете.

Греъм прегърна сина си. Погледна посетителя и си зададе въпроса дали той знаеше за момчето. Понеже лицето на Ниманд не изразяваше учудване, Греъм реши, че е знаел.

— Хари — започна Греъм, и гласът му бе топъл и развълнуван, — татко е зает. Няма да се бавя много. Иди в стаята си. Скоро ще дойда и ще ти почета.

— За малкото пиленце, нали? Нали ще ми прочетеш за малкото пиленце?

— Добре, щом искаш. Сега тичай. Не, почакай, Хари, това е господин Ниманд.

Момчето свенливо се усмихна на посетителя. Ниманд каза: „Здрасти, Хари!“ и също се усмихна в отговор, като протегна ръка. Греъм го наблюдаваше и сега вече бе сигурен, че Ниманд е знаел: усмивката и протегнатата ръка бяха предназначени за възрастта, до която бе стигнало умственото, а не физическото развитие на сина му.

Момчето пое подадената ръка. За миг сякаш се канеше да се покатери в скута на госта и Греъм лекичко го дръпна, каза му:

— Върви в стаята си, Хари!

Момчето се прибра в стаята си, но не затвори вратата.

Очите на Ниманд срещнаха погледа на Греъм и Ниманд каза:

— Мило дете.

Явно говореше искрено, след това добави:

— Надявам се, че приказката, която ще му прочетете, винаги ще остане същата.

Греъм не го разбра. Ниманд обясни:

— Имам предвид „Малкото пиленце“. Историята е хубава и дано малкото пиленце винаги греши, когато казва, че небето се сгромолясва.

Ниманд изведнъж се беше харесал на Греъм, когато показва добрите си чувства към момчето. Сега Греъм се сети, че трябва бързо да приключи с разговора. Стана с намерението да изпрати посетителя и му каза:

— Струва ми се, господин Ниманд, че губите и своето, и моето време. Известни са ми всички доводи. Каквото и да кажете, ще съм го чувал хиляди пъти. Възможно е в убежденията ви да има доза истина, но това не ме засяга. Аз съм учен и само учен. Да, на обществеността е известно, че работя върху нов вид оръжие, усъвършенствувано до крайност. Но лично за мене в случая се развива науката, а оръжието е само страничен продукт от това развитие. Премислил съм го от всички страни и съм стигнал до извода, че ме засяга само науката.

— Почакайте, доктор Греъм, нима човечеството е готово за едно усъвършенствувано до крайна степен оръжие?

Греъм се намръщи.

— Чухте вече гледната ми точка, господин Ниманд!

Ниманд бавно стана от креслото и каза:

— Добре, щом нямате желание да обсъждаме този въпрос, няма да ви занимавам повече. — И той потърка с ръка челото си. — Тръгвам си, доктор Греъм. Все пак... Мисля си дали не бих могъл макар и късно да приема предложението ви да пийна нещо...

Раздразнението на Греъм позагълхна. Той каза:

— Разбира се. Едно уиски с вода?

— Чудесно.

Греъм се извини и отиде в кухнята, взе шишето с уиски, взе и шише с вода, взе лед и чаши.

Когато се върна във всекидневната, видя, че Ниманд идва от стаята на момчето. Чу го, когато каза:

— Лека нощ, Хари!

А Хари щастливо му отговори:

— Лека нощ, господин Ниманд.

Греъм приготви питиетата, малко по-късно Ниманд не прие да му бъде досипано и се накани да си ходи. Каза:

— Позволих си да донеса един малък подарък за вашия син, докторе, дадох му го, докато отидохте да донесете пиенето. Надявам се, че няма да ми се разсърдите.

— Какво говорите! Благодаря ви. Лека нощ.

И Греъм затвори външната врата. Мина през всекидневната и влезе в стаята на Хари. Тъкмо каза: „Ето ме, Хари. Сега ще ти прочета...“ и усети, че по челото му избива пот. Насили се обаче да запази изражението на лицето и гласа си спокойни, отиде до леглото, и каза:

— Мога ли да видя това, Хари?

А когато вече го държеше в ръце и го разглеждаше, усети, че ръцете му треперят, макар че опасността бе преминала.

И си помисли: „Само някой луд би дал зареден пистолет на един идиот.“

РОБЪРТ ХАЙНЛАЙН И СИ ПОСТРОИ КРИВА КЪЩА

Навсякъде по света смятат американците за луди.

Обикновено отбягват да основат на нещо обвинението си и просто посочват Калифорния като огнище на тази зараза. Калифорнийците пък твърдо настояват, че лошото им име се дължи главно на поведението, с което са известни жителите на окръг Лос Анжелос. Притиснати натясно, анжелосци се съгласяват с това твърдение, но бързат да добавят: „Заради Холивуд е! Ние нямаме нищо общо, не сме искали Холивуд да е тук. Но Холивуд се разрасна от само себе си.“

За хората от Холивуд това е без значение — те са потопени в славата му. Ако проявявате интерес, ще ви откарат с колата си до „Лоръл Каниън“, където са най-тежките случаи. Жителите на „Лоръл Каниън“ — жени с помургавели крака и мъже, облечени с плувки — са непрекъснато заети: строят и преправят недовършените си идиотски къщи и се отнасят малко презрително към скучните, живеещи в апартаменти на ниското съществува, защото дълбоко в сърцата си крият съкровено чувство, че те и само те знаят как се живее.

Авеню „Планинска гледка“ представлява един по-малък каньон, който лъкатуши на север от „Лоръл Каниън“. Жителите на Боръл избягват да споменават това място — в крайна сметка все някъде трябва да се спре!

Далече нагоре по „Планинска гледка“, точно срещу Отшелника^[1] (известния отшелник на Холивуд) живееше Куинтърс Тийл, току-що дипломиран архитект.

В Южна Калифорния дори архитектурата е различна от другаде. Печените пилета се продават от постройка с формата на пиле, която се нарича „Пилето“. Фунийките със сладолед се появяват от гигантска гипсова сладоледена фуния, а неоновите надписи „Купа чили^[2] за вас“ светят от покривите на сгради, които без съмнение са купени за

поднасяне на чили. Бензин, петрол и безплатни карти на пътищата се получават под крилата на тримоторни транспортни самолети, а в кабините им има приготвени стаи за почивка, където всеки час проверяват дали всичко е наред, за да се чувствувате удобно. Тези неща може да изненадат или да се видят забавни на туриста, но местното население, което се движи без шапки под знаменитото обедно калифорнийско слънце, ги приема като всекидневие.

Куинтърс Тийл смяташе архитектурните усилия на колегите си за несмели, тромави и плахи.

— Какво е според тебе една къща? — попита Тийл приятеля си Хомър Бейли.

— Ами... — предпазливо започна Бейли — в най-общ смисъл аз винаги съм смятал къщата за съоръжение, което пази от дъжд.

— Глупости! И ти си глупак като останалите.

— Не твърдя, че определението ми е изчерпателно...

— Изчерпателно ли? Та то дори няма правилна насока. От тази гледна точка можем да си клечим в пещери. Но ти нямаш вина — продължи Тийл великодушно. — Не стоиш по-долу от нищожествата, които се занимават с архитектура. Дори модерното направление стигна само дотам, че изостави школата на Сватбената торта за сметка на школата на Обслужващия пункт, изхвърли натруфените безвкусици и плесна отгоре хромирани плоскости, но в душите си сградите са консервативни и традиционни като провинциални съдилища. Нютра? Шиндлър? Какво могат да предложат тия вагабонти? Какво може да предложи Франк Лойд Райт за разлика от мене?

— Изпълняване на поръчки.

— Хм! Какво каза? — Тийл леко се запъна и потокът му от думи секна, но като помълча малко, бързо се окопоти. — Те изпълняват поръчки, а аз — не. Правилно. А защо? Защото аз не смятам къщата за тапицирана пещера. За мене къщата е машина за живеене, развиващ се процес, динамично променящо се явление, което зависи от настроението на обитателя си, а не е мъртъв статичен ковчег със свръхголеми размери. Всеки глупак с елементарни познания по дескриптивна геометрия може да направи проект за къща по обичайния начин. Нима статичната евклидова геометрия е само математика? Защо трябва напълно да пренебрегнем теорията на Пикар-Весио? Къде остават модулните системи? Да не говорим пък за

разнообразните идеи, които предлага стереохимията. Нима няма място за функционални изменения, за сравняване на различните елементи според външната им форма, за създаване на истински структури?

— Нямам представа — рече Бейли. — Всичко това ми е такава мъгла, че все едно да ми говориш за четвъртото измерение.

— А защо не? Защо трябва да се ограничаваме с... Почакай! — Тийл се спря и се загледа в далечината. — Хомър, според мене ти каза нещо много важно. В крайна сметка защо не? Помисли си само какво богатство на изрази и съотношенията се крие в четириизмерното пространство. Ах, каква къща, каква къща...

И Тийл замръзна на място, само светлите му изпъкнали очи замислено премигваха.

Бейли протегна ръка и го разтърси.

— Събуди се! Какви щуротии говориш за четвъртото измерение? Времето е четвъртото измерение, а в него не можеш да забиеш гвоздей!

Тийл сви рамене и се дръпна.

— Така е, така е. Времето е четвъртото измерение, обаче аз говоря за четвъртото пространствено измерение, измерение като дължината, ширината и дебелината. То ще бъде ненадминато по отношение на икономисани материали и разпределение. Да не говорим колко ще се спести от площта на основата. Може да се построи осемстайна къща върху площта, която обикновено се заема от едностайна къщичка. Нещо като тесеракт.

— Какво е тесерактът?

— Не си ли ходил на училище? Тесерактът представлява хиперкуб, фигура с квадратни страни, която има четири измерения, така както кубът има три, а квадратът — две. Чакай, ще ти покажа!

И Тийл изтича до кухнята на своя апартамент, откъдето донесе кутия клечки за зъби, изсипа съдържанието ѝ върху масата, като небрежно отмести настрани чашите и почти празната бутилка холандска хвойнова ракия.

— Ще ми трябва и нещо като пластилин. Миналата седмица се въргаляше някъде тук. — И Тийл взе да рови из чекмеджето на затрупаното с книжа бюро, което бе смстено в единия ъгъл на трапезарията. Завърна се с топка глина. — Намерих малко.

— Какво се каниш да правиш?

— Ще разбереш.

Тийл бързо взе да къса малки парченца глина от топката и ги оваля, докато станаха колкото грахови зърна. В четири от тях заби клечки и ги съедини в квадрат.

— Ето! Стана квадрат!

— Вижда се.

— Още един квадрат с още четири клечки и ще направим куб.

Сега Тийл нареди клечките във формата на кутия с равни квадратни стени. Получи се куб. Топченцата глина го свързваха в краищата.

— А сега ще направим куб също като първия и двата куба ще представляват стените на тесеракта.

Бейли се залови да му помага в правенето на топченцата, но се разсея от допира до лепкавата послушна глина и взе да я мачка и оформя.

— Погледни! — рече той на Тийл, като вдигна да му покаже малката фигурка, резултат от усилията му. — Циганката Роуз Ли.

— Роуз Ли би трябвало да те осъди, защото това прилича повече на Гаргантюа. А сега внимавай. Разваляш единия връх на първия куб, свързваш втория куб в единия ъгъл и правиш нов връх. После вземаш още осем клечки за зъби и съединяваш под ъгъл долната основа на първия куб с долната основа на втория, след което съединяваш по същия начин и горните им основи. — И Тийл бързо направи всичко това, докато говореше.

— И какво се предполага, че се е получило? — подозрително го попита Бейли.

— Това е тесеракт, осем куба, представляващи страните на хиперкуб с четири измерения.

— Повече ми, прилича на конци за „прехващане“^[3]. Пък и тук има само два куба. Къде са останалите шест?

— Използувай въображението си, човече! Разгледай горната основа на първия куб по отношение на горната основа на втория — това е куб номер три. После виж двата квадрата на долните основи, после лицевите страни и задните страни на кубовете, после десните и левите страни. Стават осем куба. — И Тийл му ги посочи.

— Да, сега виждам. Но това все пак не са кубове, а... как се казваше? Призми. Не са под прав ъгъл, а са наклонени.

— Виждаш ги така заради перспективата. Ако начертаеш куб върху лист хартия, страничните квадрати ще бъдат проектирани под ъгъл, нали? Това е заради перспективата. Когато човек гледа в триизмерни условия фигура с четири измерения, естествено е фигурата да изглежда крива. Но кубовете са си кубове.

— За тебе може и да е така, братко, но за мене те си остават криви.

Тийл пренебрегна възраженията му и продължи:

— А сега погледни на всичко това като на пространствен модел на къща с осем помещения. На приземния етаж — едно помещение. За работилница, склад и гараж. От него се отива към шест помещения на следващия етаж: всекидневна, трапезария, баня, спални и така нататък. А най-горе, съвсем изолиран и с прозорци на четирите страни, е твоят кабинет. Е, как ти харесва?

— Изглежда ми като че банята виси от тавана на всекидневната. Тия стаи са се преплели една в друга като пипала на октопод.

— Само заради перспективата, само заради нея. Чакай, ще го направя по друг начин, за да го схванеш.

Този път Тийл направи първия куб от цели кибритени клечки, след което направи втория от счупени на две клечки и го разположи точно в средата на първия, като свързва върховете им с къси парченца клечки.

— Ето! Големият куб е приземният етаж, а малкият куб вътре в него е кабинетът ти на най-горния етаж. Шестте куба, които са помежду, представляват останалите помещения. Ясно ли ти е?

Бейли разгледа фигурата и поклати глава.

— Продължавам да виждам само два куба, голям и малък. Останалите шест фигури сега ми приличат не на призми, а на пирамиди, но не и на кубове.

— Естествено, естествено, това е заради перспективата. Не можеш ли да го схванеш?

— Де да знам. Виж сега тази стая в средата... Отвсякъде я заобикалят тия истории. А ти май каза, че щяла да има прозорци на всички страни.

— Гледа на всички страни, а на тебе само ти се струва, че не е така. Това е голямото предимство на къщата тесеракт: всяка стая гледа

на всички страни, макар че всяка стена е обща за две стаи, а осмата стая се свързва само с пода си. Това ѝ е революционното на идеята.

— Меко казано. Ти си луд, Бъд. Такава къща не може да бъде построена. Вътрешната стая е от външната страна и си седи там.

Тийл погледна приятеля си, като едва сдържаше обзелото го раздразнение.

— Архитектурата не може да излезе от пелените си заради типове като тебе. Колко страни има един куб?

— Шест.

— Колко от тези страни се намират отвътре?

— Колко, колко... Николко. Всичките са отвън.

— Добре. Слушай тогава: тесерактът има осем страни, съставени от кубове, и те всички се намират отвън. Гледай ме сега. Ще разгъна този тесеракт, както се разгъва картонена кутия с формата на куб — докато стане плоска. Така вече ще можеш да видиш и осемте куба.

Тийл започна да работи много бързо и построи четири куба, като ги нареди един върху друг като някаква нестабилна кула. След това направи още четири куба към четирите външни стени на втория куб от купа. Кулата леко се клатеше, защото глинените топченца не държаха здраво, но не се разваляше: осем куба бяха закачени един за друг и образуваха обърнат кръст, двоен обърнат кръст, а четирите допълнителни куба стърчаха във всички посоки.

— Сега виждаш ли? — попита Тийл. — Основа му е помещението на приземния етаж, следващите шест куба са стаите, а тук, на върха, е кабинетът ти.

Бейли изгледа тази фигура с по-голямо одобрение, отколкото бе гледал останалите.

— Сега поне го виждам. Това също ли е тесеракт?

— Това е тесеракт, разгънат в триизмерно пространство. За да го събере човек отново, трябва да сложи най-горния куб върху най-долния, да сгъне страничните кубове, докато се приберат към горния куб, и готово. Това сгъване, разбира се, става вече в четвъртото измерение, без да се изкривяват кубовете или пък да влизат един в друг.

Бейли продължи да изучава клатушкащата се фигура.

— Я погледни тук! — каза накрая той. — А защо не се откажеш да вкарваш това нещо в четвъртото измерение, което без друго е

невъзможно, и не построиш ей такава къща?

— Как така да е невъзможно? Това е проста математическа задача.

— Успокой се, синко. За математиката може и да е просто, но плановете ти за строеж никога няма да бъдат одобрени. Няма четвърто измерение и толкова. Но една такава къща... Струва ми се, че би имала някои предимства.

Тийл се сепна и се вгледа в модела.

— Хм, може и да имаш някакво право. Ще се получат същият брой помещения при същата площ на основата. Точно така, а пък средният етаж, напречната част от кръста, ще гледа на североизток, югозапад и така нататък, при което всяка стая ще се огрява от слънцето от изгрев до залез. Централната ос ще бъде подходяща да се прокара отопление. Ще разположим трапезарията на североизток, а кухнята на югоизток, и във всяка стая ще има големи панорамни прозорци. Дадено, Хомър, ще я направя! Къде искаш да я построя?

— Чакай, чакай, не съм казал, че искам да ми построиш такава къща!

— Такава къща е тъкмо за тебе. За кого другико? Жена ти нали иска нова къща? Ще я получи.

— Забравяш, че госпожа Бейли иска къща в стила на осемнайсети век.

— А, някаква приумица от нейна страна. Жените не знаят какво искат.

— Госпожа Бейли знае.

— Някой изкуфял архитект я е подлъгал. Колата, която кара жена ти, е произведена през 1941 година, нали? Дрехите ѝ са последна мода. Защо тогава да живее в къща от осемнайсети век? Ще получи къща, която не е дори от 1941 година, а е от бъдещето. Целият град само за това ще говори.

— Ще трябва да го обсъдя с нея.

— Нищо подобно. Нека я изненадаме. Сипи си още ракия.

— Все едно, засега не можем да се занимаваме с тая работа. Утре двамата с госпожа Бейли пътуваме за Бейкърсфийлд. Компанията ще пусне една-две сонди.

— Глупости. Тъкмо от такава възможност имаме нужда. Когато се върнете, изненадата ще е готова. Само ми напиши сега един чек и

нямай повече грижа.

— Не мога да го направя, без да се посъветвам с нея. Ще се разсърди.

— Ти ли си мъжът във вашето семейство, или не?

Преди да стигнат до половината на втората бутилка, чекът беше подписан.

* * *

Всичко се върши бързо в Южна Калифорния. Времето за построяване на обикновени къщи обикновено е месец. Под безпристрастния надзор на Тийл къщата тесеракт главозамайващо бързо се устреми към небето не за седмици, а за дни, и кръстовидният ѝ втори етаж стърчеше в четирите посоки на света. В началото Тийл имаше известни затруднения с инспекторите заради четирите издадени навън стаи, но като използва здрави подпори и смаза с малко пари машината, Тийл успя да убеди инспекторите, че конструкцията ще бъде устойчива.

В деня, когато семейство Бейли се завърна, Тийл според предварителната уговорка спря колата си пред жилището им. Реши да натисне клаксона, който издаваше два тона. Бейли надзърна от входната врата.

— Защо не използва звънеца? — попита той.

— За да не губим време — весело отвърна Тийл. — Аз съм човек на действието. Готова ли е госпожа Бейли? А, ето я и нея! Добре дошли у дома, добре дошли! Влизайте в колата, очаква ви изненада.

— Нали познаваш Тийл, мила? — каза Бейли, почувствувал се малко неловко.

Госпожа Бейли навири нос.

— Познавам го. Ще отидем с нашата кола, Хомър!

— Разбира се, мила.

— Добра идея — съгласи се Тийл. — По-мощна е от моята, значи ще стигнем по-бързо. Аз ще карам, защото не знаете пътя.

И той взе ключовете от Бейли, седна в колата и запали мотора, преди госпожа Бейли да предприеме ново нападение.

— Не се притеснявайте как шофирам — взе той да успокоява госпожа Бейли, като се извърна назад, докато мощният автомобил профуча по авенюто и зави по булевард „Сънсет“. — Всичко е въпрос на сила и контрол, един динамичен процес, а в тия неща аз съм като риба във вода. Никога не съм правил сериозна катастрофа.

— А когато я направите, няма да имате възможност за друга — каза язвително госпожа Бейли. — Моля ви, не може ли да не гледате назад, а да следите пътя?

Тийл се опита да ѝ обясни, че транспортната обстановка не е нещо, което се следи с поглед, а представлява интуитивно интегриране на посоки и вероятности, но Бейли го прекъсна.

— Къде се намира къщата, Куинтъс? — попита той.

— Каква къща? — намеси се госпожа Бейли, обзета от подозрение. — За каква къща говори той, Хомър? Да не си забъркал нещо, без да ми кажеш?

Тийл се обади дипломатично:

— Наистина става въпрос за къща, госпожо Бейли. И то каква къща! Изненада, която ще ви бъде поднесена от вашия предан съпруг. Почакайте само да я видите...

— Ще почакам — заплашително се съгласи тя. — В какъв стил е?

— Тази къща слага началото на нов стил. Нещо по-ново и от телевизията е, тя е от бъдещето. Но трябва човек да я види, за да я оцени. Между другото — продължи Тийл като картечница, за да предвари всякаква съпротива, — снощи усетихте ли земетресението?

— Как така земетресение? Какво земетресение? Хомър, имало ли е земетресение?

— Е, беше кратко — рече Тийл, — към два часа след полунощ. Ако не бях буден, нямаше да го усетя.

Госпожа Бейли потръпна.

— Ох, ужасно е това място! Чу ли, Хомър? Можели сме да загинем както спим и нищо нямаше да разберем. Защо се оставих да ме убедиш, че трябва да напуснем Айова?

— Но, мила моя — безпомощно взе да се оправдава той, — нали ти настояваше да се преместим в Калифорния? Понеже в Демойн не ти харесвало...

— Няма защо да влизаш в подробности — отсече тя. — Ти като мъж трябваше да предвидиш какво ни очаква. Боже, земетресения!

— Земетресенията са нещо, от което няма да се притеснявате в новата си къща, госпожо Хомър — каза ѝ Тийл. — Сградата е напълно устойчива на земетресения, всяка нейна част се намира в съвършено равновесие спрямо останалите части.

— Дано е така. Къде е тази къща?

— Зад следващия завой. Ето табелата.

Пред очите им изникна огромна стрелка, от ония, които са предпочитани от собствениците на недвижими имоти. Буквите бяха големи и ярки дори за Южна Калифорния.

Къщата на бъдещето!

Колосално — изумително — революционно

Така ще живеят вашите деца

Архитект — К. Тийл

— Естествено този надпис ще бъде свален, щом се нанесете — побърза да каже Тийл.

Той намали, зави зад ъгъла, гумите изсвистяха и автомобилът спря пред Къщата на бъдещето.

— Voila!^[4] — И Тийл се помъчи да отгатне по лицата им какво впечатление им прави сградата.

Бейли гледаше втренчено и не вярваше на очите си, а госпожа Бейли явно бе възмутена. Пред тях се намираше проста кубична грамада, която не притежаваше други архитектурни белези освен врати и прозорци. При това беше украсена със сложни математически орнаменти.

— Тийл, какво си направил? — бавно изрече въпроса си господин Бейли.

Тийл отмести погледа си от лицата им към къщата. Нямахше я безумната кула с издадените стаи на втория етаж. Нямахше и следа от седемте стаи, които трябваше да се издигат над приземния етаж. Беше останала само една стая, издигната върху основите.

— Проклети гангстери! — развика се Тийл. — Ограбили са ме!

И хукна.

Но положението си беше все същото. И отпред, и отзад нямаше разлика: останалите седем стаи бяха изчезнали, направо се бяха изпарили. Бейли настигна Тийл и го улови за ръката.

— Дължиш ми обяснение. Как така да си бил ограбен? Защо си построил такава сграда, нали се бяхме споразумели за друго?

— Но аз построих друго. Построих всичко точно както го бяхме намислили. Къща с осем стаи във формата на разгърнат тесеракт! Направили са ми мръсно, само това е станало! От завист! Другите архитекти в Лос Анжелос са се уплашили, че работата може да бъде доведена докрай, защото знаят, че в такъв случай с тях е свършено!

— Кога беше за последен път тук?

— Вчера следобед.

— И всичко беше наред?

— Да. Градинарите довършваха работата си. Бейли огледа докарания до съвършенство градински пейзаж.

— Не виждам как е възможно само за една нощ да се разглобят седем стаи и да бъдат отнесени, а градината да остане в безупречен вид.

Тийл също се огледа.

— Имаш право. Нищо не разбирам.

Госпожа Бейли се присъедини към тях.

— Е, какво става? Сама ли ще трябва да се забавлявам? Щом сме дошли дотук, може да погледнем и вътре. Само че те предупреждавам отсега, Хомър, няма да ми хареса!

Входното антре имаше чудесен вид. Плъзгащите се стени, които го отделяха от гаража, бяха дръпнати навътре, за да се добие представа за цялото помещение.

— Изглежда наред — подхвърли Бейли. — Хайде да се качим на покрива и да се помъчим да проумеем какво се е случило. Къде е стълбището? И него ли са откраднали?

— Не, не — взе да се оправдава Тийл. — Погледни...

И той натисна едно копче под ключа за осветлението. Една плоскост от тавана се отмести и лека изящна стълба безшумно се спусна надолу. Носещите ѝ части бяха изработени от сребристобял дуралуминий, а механизмите за придвижване — от прозрачна пластмаса. Тийл се заля в смях като момче, което е успяло да направи фокус, а госпожа Бейли явно взе да омеква.

Стълбата беше красива.

— Много е шик — призна Бейли. — Обаче явно не води до никъде.

— А... — Тийл проследи погледа му. — Когато човек стигне до горния край, капакът автоматично се вдига. Стълбищните пространства вече са анахронизъм. Да се качваме.

В потвърждение на думите му, когато се изкатериха, капакът в края на стълбата се отмести от пътя им и така те се озоваха горе, но не както бяха очаквали — върху тавана на стаята. Озоваха се в средата на пет стаи — стаите, които съставляваха втория етаж според първоначалния проект.

За пръв път в живота си Тийл изгуби дар слово. Бейли бе сполетян от същото и само дъвчеше пурата си. Всичко пред тях беше в идеален ред. Пред тях през отворената врата и прозирната стена се виждаше кухнята, мечтата на всеки главен готвач, който иска да бъде в крак с последната дума на техниката. Блестяха медно-никелови плоскости, навсякъде имаше помощни плотове, скрити лампи, функционално разпределение. Вляво се намираше строгата по стил, но въпреки това изящна и уютна трапезария, готова да посреща гости, с мебелировка, подредена като за парад.

Още преди да се обърне, Тийл вече знаеше, че гостната и салонът ще бъдат налице, реално съществуващи, колкото и невъзможно да бе това.

— Признавам си, че съм направо възхитена — изрази одобрението си госпожа Бейли. — А за кухнята нямам думи, цяло чудо! Само че, ако човек е отвън, въобще не би му минало през ума, че нагоре има толкова голямо пространство. Разбира се, ще се наложат някои промени. Ако тази маса например се премести там, а канапето се сложи на нейно място...

— Задръж така, Матилда... — нетърпеливо я прекъсна Бейли. — Как си обясняваш всичко това, Тийл?

— Виж какво, Хомър Бейли! Не си позволявай...

— Казах ти, Матилда, почакай! Е, Тийл?

Архитектът едва се дотътри. Целият трепереше.

— Страх ме е да дам обяснение. Да се качим горе.

— Как?

— Така.

И Тийл натисна друго копче. Същата стълба като предишната, само че с по-ярки цветове, се свлече, за да се изкачат по нея. Госпожа Бейли вървеше по петите им и протестираше. Озоваха се в главната спалня. Щорите бях спуснати, но мекото осветление се включи автоматично. Тийл веднага натисна друго копче, което задвижи трета стълба и те побързаха да се качат в кабинета на най-горния етаж.

— Виж какво, Тийл — започна Бейли, когато си пое дъх. — А можем ли от тази стая да се качим на покрива? Тогава ще огледаме всичко.

— Разбира се, там има тераса.

Изкатериха се по четвърта стълба, но когато капакът към терасата се повдигна, за да ги пусне да минат, те се озоваха не на покрива, а на приземния етаж, откъдето бяха влезли в къщата.

Лицето на господин Бейли придоби болезнено пепеляв цвят.

— Милостиви боже! — извика той. — Това място е омагьосано. Да се махаме оттук!

И като грабна за ръка жена си, той отвори вратата и изскочи навън.

Тийл беше прекалено съсредоточен, за да обърне внимание на семейство Бейли. Всичко това си имаше отговор, но той не вярваше, че отговорът е правилен. Наложил му се обаче да прекъсне разсъжденията си, защото някъде над главата му се носеха дрезгави викове. Той спусна стълбата и се втурна на горния етаж. Бейли стоеше в средата на стаята, надвесен над припадналата си съпруга. Тийл веднага се ориентира в обстановката, отиде до вграденото барче в салона и наля в една чаша три пръста коняк. Върна се и подаде чашата на Бейли.

— Вземи. Това ще я оправи.

Бейли изпи коняка.

— Донесох го за госпожа Бейли — рече Тийл.

— Спри да плещиш — сопна му се Бейли. — Иди донеси още.

Преди да се завърне с дозата, предвидена за съпругата на клиента му, Тийл предвидливо обърна една чаша. Завари госпожа Бейли тъкмо когато отваряше очи.

— Изпийте я, госпожо Бейли — опита се да я успокои Тийл. — Веднага ще се почувствате по-добре.

— Не близвам алкохол — възпротиви се тя и веднага погълна коняка.

— А сега ми кажете какво стана — подхвърли Тийл. Стори ми се, че си тръгнахте.

— Точно така. Тръгнахме си, излязохме през входната врата и се озовахме в салона.

— Как не! Впрочем, почакайте...

И Тийл отиде в салона. Откри, че големият панорамен прозорец в дъното на стаята е отворен. Предпазливо надникна навън. Пред очите му обаче не се разкри калифорнийският пейзаж. Прозорецът гледаше към помещението на приземния етаж или към негово точно подобие. Тийл не каза нищо. Върна се при стълбата, която беше оставил неприбрана, и надзърна надолу. Приземният етаж си беше на мястото. По някакъв начин етажът се намираше едновременно на две места с различни равнища.

Тийл отиде в средната стая, разположи се в мекото ниско кресло и кокалестите му колене щръкнаха. Погледът му се плъзна край тях и се спря върху Бейли, който седеше отсреща.

— Хомър — започна прочувствено Тийл, — знаеш ли какво е станало?

— Не, не зная. Но ако не го разбере скоро, обещавам ти да стане още нещо, и то доста неприятно!

— Хомър, моите теории се потвърдиха. Тази къща е истински тесеракт!

— За какво говори той, Хомър?

— Почакай, Матилда. Виж какво, Тийл, това минава всички граници. Измислил си някакъв номер, обаче аз няма да го търпя повече. Госпожа Бейли се изплаши до смърт, а и аз се изнервих. Единственото, което искам, е да изляза оттук, и то без всякакви фокуси и просташки шеги.

— Ти може и да си се изплашил, Хомър, но аз не се изплаших — обади се госпожа Бейли. — Просто изпитах за миг някакво странно усещане. Сърцето ми не е наред, всички в нашия род са крехки и извънредно чувствителни. Какъв е този тестарак, господин Тийл? Обяснете ми.

И той й разказа, доколкото успя (като се има предвид колко често го прекъсваше тя), каква е теорията за тази къща.

— А сега разбрах, госпожо Бейли — каза Тийл в заключение, — че къщата, която бе съвсем устойчива в триизмерното пространство, се

е оказала неустойчива в четвъртото измерение. Построената къща беше с формата на разгънат тесеракт, но нещо ѝ се е случило, някакво разместване или раздвижване е повлияло и тя се е върнала в обичайната си форма, сгънала се е...

Тийл изведнъж щракна с пръсти.

— Сетих се! Земетресението!

— Земетресението ли?

— Ами да, малкият трус, който се усети през нощта. От гледна точка на четвъртото измерение къщата приличаше на самолет, който се крепи на носа си. Едно малко побутване и фигурата се е развалила, преминала е към по-устойчив за четвъртото измерение вариант.

— Струва ми се, че ти се хвалеше колко устойчива била тази къща!

— Устойчива е, но при три измерения.

— Не бих нарекъл една къща устойчива, ако се срутва при първото леко поклащане! — подхвърли заядливо Бейли.

— Поне се огледай, човече! — не искаше да се съгласи Тийл. — Нищо вътре не е мръднало, нито една чаша не се е счупила! Изместването в четвърто измерение може да повлияе на една триизмерна фигура толкова, колкото ти можеш да изтръскаш буквите от една отпечатана вече страница! Ако беше спал тук нощес, въобще нямаше да се събудиш!

— Тъкмо от това ме е страх. Между другото, дали нашият велик гений вече е измислил начин да се измъкнем от този дяволски капан?

— Моля? А, да. Бяхте си тръгнали с госпожа Бейли, а се озовахте обратно тук, нали? Сигурен съм, че всъщност няма никакъв проблем. Както влязохме, така и ще си излезем. Ей сега ще опитам.

Тийл стана и бързо започна да слиза по стълбата, още преди да спре да говори. Отвори широко входната врата, прекрачи прага и се озова в салона на втория етаж, в чието дъно седяха съпрузите Бейли.

— Хм, май че наистина съществува малко затруднение — призна си нагло той. — Някакъв технически недостатък, дреболия. Винаги можем да излезем през прозореца.

Тийл дръпна дългите завеси, които покриваха стигащия до пода прозорец, заемащ едната стена на салона, но изведнъж се сепна.

— Аха... Много любопитно — рече той.

— Какво има? — приближи се Бейли.

Вместо да гледа навън, прозорецът се отваряше направо в трапезарията. Бейли отстъпи назад към ъгъла, където салонът и трапезарията се свързваха под прав ъгъл със средната стая.

— Но това е невъзможно! — възмути се той. — Прозорецът се намира поне на четири-пет метра от трапезарията!

— Не и когато става дума за тесеракт — поправи го Тийл. — Гледай!

Тийл отвори прозореца и прекрачи през него, като продължи да говори през рамо.

От гледна точка на Бейли Тийл направо изчезна.

Но не и от собствената си гледна точка. Нужни му бяха повече от няколко секунди, за да си поеме дъх. След което Тийл внимателно се измъкна от розовия храст, в който се беше оплел почти безнадеждно, като мислено си каза, че никога вече няма да предвижда бодливи растения в градините около къщите. Огледа се.

Намираше се навън. Наблизо се подаваше масивната стена на приземната стая. Явно беше паднал от покрива.

Тийл изтича зад ъгъла, отвори широко входната врата на къщата и бързо се качи по стълбата.

— Хомър! Госпожо Бейли! — извика той. — Открих как се излиза!

Вместо да се зарадва, че го вижда, Бейли изглеждаше ядосан.

— Какво стана с тебе?

— Паднах. Бях навън. И вие можете да го направите, много е лесно. Просто прекрачвате през някой от онези прозорци. Гледайте обаче да не паднете в розите. Може да построим стълба.

— А как влезе?

— През входната врата.

— Тогава и ние ще излезем по същия начин. Ела, мила!

Бейли решително нахлупи шапката на главата си и тръгна надолу по стълбата с жена си, увиснала на ръката му.

Тийл ги изчака в салона.

— Ако ме бяхте попитали, щях да ви кажа, че така няма да стане — заяви той. — Ето как стоят нещата: всеки път, когато в една четириизмерна фигура триизмерният човек пресича определена свързваща линия, като стена или праг, човекът е изправен пред два избора. Обичайното е да се извърти на деветдесет градуса в четвъртото

измерение, само че човекът не го усеща поради триизмерността си. Погледнете!

И Тийл прекрачи през същия прозорец, през който беше паднал преди миг. Прекрачи и се озова в трапезарията, където продължи да говори.

— Внимавах къде отивам и се озовах там, където исках да отида — каза той е се върна в салона. — Преди това не внимавах, придвижих се през нормалното пространство и паднах от къщата. Сигурно става въпрос за подсъзнателно ориентиране.

— Противно ще ми е да завися от подсъзнателното си ориентиране, когато прекрачвам прага, за да си взема сутрешния вестник!

— Няма да те затруднява, ще го правиш машинално. А сега, за да се излезе от къщата... Госпожо Бейли, ако застанете тук с гръб към прозореца и скочите назад, почти съм сигурен, че ще паднете в градината.

Изражението върху лицето на госпожа Бейли красноречиво показваше какво е отношението ѝ към Тийл и към идеите му.

— Хомър Бейли! — каза тя с писклив глас. — Така ли ще стоиш, без да помръдваш, докато той ми предлага да...

— Но, госпожо Бейли! — опита се да ѝ обясни Тийл. — Можем да ви вържем с въже и да ви спуснем ле...

— Няма да стане, Тийл — прекъсна го рязко Бейли. — Трябва да открием по-добър начин. Нито госпожа Бейли, нито аз ще се съгласим да скачаме.

Известно време Тийл стоя слисан. Настъпи краъко мълчание. Наруши го Бейли, като каза:

— Не чу ли, Тийл?

— Какво да чуя?

— Някъде далеч звучи говор. Допускаш ли, че в къщата може да има още хора, и те да ни погаждат тия номера?

— Невъзможно. В мене е единственият ключ.

— Но аз съм сигурна — намеси се госпожа Бейли. — Чувам гласове още откакто влязохме. Хомър, няма да издържа още дълго. Направи нещо.

— Спокойно, госпожо Бейли, спокойно — опита се да ѝ вдъхне смелост Тийл. — Не се разстройвайте. В къщата не може да има други

хора, но за по-сигурно ще обиколя да проверя. Хомър, ти остани с госпожа Бейли и наблюдавай стаите на този етаж.

Тийл мина от салона в помещението на приземния етаж, оттам в кухнята и след това в спалнята. Това движение по права линия го върна в салона — тоест, като вървеше през цялото време право напред, Тийл се завърна на мястото, откъдето бе тръгнал.

— Няма никого — съобщи той. — Отворих всички врати и прозорци по пътя си. Само този остана.

И Тийл пристъпи към прозореца, намиращ се точно срещу прозореца, през който бе паднал неотдавна, и дръпна завесите.

Четири стаи по-нататък съзря мъж, обърнат с гръб към него. Тийл отвори стигащия до земята прозорец, надвеси се и извика:

— Ето го! Дръжте крадеца!

Човекът явно го чу и се втурна презглава. Тийл хукна подире му. Длъгнестите му крака се движеха в равномерен бяг: през гостната, кухнята, трапезарията, салона, от стая в стая, но независимо от усилията, които Тийл полагаше, явно не можеше да намали преднината, с която бе започнал натрапникът в началото, през четири стаи от него.

Видя, че преследваният скочи тромаво, но успешно през ниския перваз на стигащия до пода прозорец и че шапката му падна от главата. Когато Тийл стигна до мястото, където жертвата му си бе изгубила шапката, той се наведе и я вдигна, зарадван, че има извинение да спре и да си поеме дъх. Върна се в салона.

— Струва ми се, че се измъкна — призна си той. — Все едно, поне шапката му имаме. Може да успеем да го идентифицираме.

Бейли взе шапката, повъртя я, изсумтя и я нахлупи на главата на Тийл. Беше му по мярка. Тийл недоумяваше. Свали шапката и я разгледа. На лентата от вътрешната страна се виждаха инициалите К. Т. Беше неговата шапка.

Лицето му бавно се проясни и Тийл разбра какво се беше случило. Върна се при прозореца и погледна през свързаните една с друга стаи, през които бе преследвал тайнствения непознат. Съпрузите Бейли видяха, че размахва ръце като семафор.

— Какво правиш? — попита го Бейли.

— Елате да видите.

Двамата се присъединиха към него и проследиха погледа му. Четири стаи по-нататък се виждаха гърбовете на трима души — двама мъже и една жена. По-високият и по-слабият от мъжете някак глупаво размахваше ръце.

Госпожа Бейли изпищя и отново припадна.

Няколко минути по-късно, когато госпожа Бейли бе свестена и донякъде успокоена, Бейли и Тийл направиха разбор на обстановката.

— Тийл — рече Бейли, — няма да си губя времето да те обвинявам. Упреците са излишни, защото съм сигурен, че не си предвидил нарочно всичко това. Сигурно обаче ти е ясно, че се забъркахме в голяма каша. Как ще се измъкнем оттук? Изглежда, че ще останем вътре, докато умрем от глад. Всяка стая води само към друга стая.

— Е, не е съвсем безизходно. Не забравяй, че веднъж успях да изляза.

— Да, но не можа да го направиш втори път. Нали опита?

— Не сме опитали от всичките стаи. Остава кабинетът.

— Вярно, кабинетът. Минахме оттам на влизане, но не се спряхме. Смяташ ли, че можем да излезем през прозорците на кабинета?

— Да не си внушаваме напразни надежди. Според проекта кабинетът би трябвало да гледа към четирите стаи на този етаж. Но нали не вдигнахме щорите? Ще видим.

— Ако не помогне, няма и да навреди. Мила, по-добре остани тук и си почини...

— Ще ме оставиш сама в това ужасно място? Дума да не става!

И още докато говореше, госпожа Бейли се надигна от канапето, на което се съвземаше.

Качиха се на горния етаж.

— Това е вътрешна стая, нали, Тийл? — попита Бейли, когато минаха през просторната спалня на път за кабинета. — Искам да кажа, това е малкото кубче на твоя модел, което се намираше в големия куб и не гледаше навън.

— Точно така — съгласи се Тийл. — Е, сега ще видим. Предполагам, че този прозорец се свързва с кухнята.

Тийл хвана шнура на жалюзите и го дръпна.

Прозорецът не гледаше към кухнята. И тримата усетиха, че им прилошава. Зави им се свят. Инстинктивно паднаха назад, като безпомощно се мъчеха да се уловят за шарките на килима, за да се задържат на крака.

— Затвори го! Затвори го! — простена Бейли.

Като се опита да потисне вълната от първобитен, атавистичен страх, Тийл се добра до прозореца и успя да спусне жалузите. Вместо да гледа навън, прозорецът гледаше надолу и височината беше главозамайваща.

Госпожа Бейли отново припадна.

Тийл отново отиде да донесе коняк, докато Бейли разтриваше ръцете на жена си. Когато госпожа Бейли дойде на себе си, Тийл предпазливо се приближи до прозореца и леко повдигна щорите. Като стискаше зъби, той разгледа обстановката. Обърна се към Бейли.

— Ела, Бейли. Да видим дали ще познаеш какво се вижда.

— Да не си посмял да идеш, Хомър Бейли!

— Не бой се, Матилда, ще внимавам.

Бейли отиде до прозореца и надникна навън.

— Погледни нагоре. Това е сградата на Крайслър^[5], с нищо не може да се сбърка. Вижда се Ист Ривър^[6], вижда се и Бруклин^[7].

Двамата гледаха право във фасадата на невероятно високата сграда. Трийсет метра по-нататък се виждаше като на длан град, наподобяващ макет.

— Доколкото схващам, ние гледаме от Емпайър Стейт Билдинг^[8], от точка, която се намира някъде над главната кула — каза Тийл.

— Но какво е това? Мираж ли е?

— Не ми се вярва. Прекалено истинско изглежда. Струва ми се, че тук пространството се е препънало в четвъртото измерение и ние гледаме покрай гънката.

— Искаш да кажеш, че всъщност не го виждаме?

— А, не, виждаме го. Не знам само какво щеше да се случи, ако се бяхме прекачили през прозореца, но този път не искам и да опитвам. Ама каква гледка, а? Боже, каква гледка! Дай да погледнем и през другите прозорци.

Приблжиха се към следващия прозорец, по-предпазливо от преди, и добре, че го направиха, защото чувството, което изпитаха,

беше още по-тревожно, по-разтърсващо и по-невъзможно за възприемане, отколкото когато се гледа от шеметната височина на един небостъргач. Пейзажът беше морски — открит океан и синьо небе. Но океанът и небето си бяха сменили местата. Този път и двамата бяха готови за изненада, но като гледаха гребените на вълните, които се носеха отгоре, усетиха, че всеки миг ще ги хване морска болест. Бързо спуснаха щорите, преди госпожа Бейли да има възможност да се разтревожи.

Тийл погледна третия прозорец.

— Навит ли си да опитаме, Хомър?

— Ох... Не знам, но ако не го сторим, няма да се успокоим. Само не се вълнувай.

Тийл повдигна щорите няколко сантиметра. Не се виждаше нищо. Повдигна ги още малко — все така нищо. Накрая бавно ги вдигна, докато изцяло се дръпнаха. Надзърнаха навън — нищо.

Нищо, абсолютно нищо. Какъв цвят има нищото? Ама че глупави въпроси задаваш! А каква форма има? Но нали формата трябва да принадлежи на нещо? Нищото нямаше нито дълбочина, нито форма. Не представляваше дори и мрак. Беше просто нищо.

Бейли дъвчеше пурата си.

— Тийл, какво ще кажеш за това?

За пръв път в живота си самоувереността на Тийл беше разколебана.

— Не зная, Хомър, наистина не зная. Но ми се струва, че ще е най-добре този прозорец да се зазида. — И той се вгледа за миг в спуснатите жалузи. — Мисля си, че може да сме надникнали в място, където пространството не съществува. Погледнали сме иззад един четириизмерен ъгъл, но нататък няма нищо. — И Тийл потърка очи. — Главата ме заболя.

Изчакаха известно време, докато се заемат с четвъртия прозорец. Едно неотворено писмо може и да не носи лоши вести... В неувереността се крие надежда. Накрая напрежението на двамата нарасна толкова, че Бейли сам дръпна шнура, без да се съобразява с протестите на жена си.

Не беше чак толкова лошо. Пред тях се простираше пейзаж с вдигната нагоре дясна част и на такова равнище, като че кабинетът се

намираше на приземния етаж. Но гледката определено беше враждебна.

От лимоненожълтото небе сипеше лъчите си страшно жарко слънце. Равната земя сякаш бе изгорена докрай, избледняла до светлокафяво и неспособна да поддържа живота. А живот имаше: странни закърнели дървета, които издигаха възлестите си усукани клони към небето. По външната повърхност на тези криви образувания растяха малки кичури остри като меч листа.

— Мили боже — пое дъх Бейли, — това пък къде е?

Тийл поклати глава. В очите му имаше тревога.

— Умът ми не го побира.

— Не прилича на картина от Земята. Повече прилича на някоя друга планета, Марс да речем — каза Бейли.

— Нямам представа. Знаеш ли обаче, Хомър, че може да е и нещо по-лошо, искам да кажа, по-лошо от друга планета?

— Как така, какво имаш предвид?

— Ами може и да не е в нашата Галактика. Не съм убеден, че това е нашето слънце. Прекалено ярко свети.

Госпожа Бейли малко плахо се беше присъединила към тях и сега стоеше, вперила поглед навън.

— Хомър — каза тя с тих глас, — тези грозни дървета са много страшни.

Бейли я потупа по ръката.

Тийл се мъчеше да отвори прозореца.

— Какво правиш? — ядоса се Бейли.

— Реших, че ако си подам главата, може да се огледам и да видя повече неща.

— Хм... Добре! — неохотно се съгласи Бейли. — Само че внимавай.

— Ще внимавам.

Тийл откряна леко прозореца и подуши въздуха.

— Поне въздухът изглежда нормален.

И Тийл широко отвори прозореца.

Вниманието му бе отвлечено, преди да успее да изпълни плана си. В един сякаш безкрайно дълъг миг цялата сграда се разтреса и Тийл изпита неприятно чувство, че всеки миг ще повърне. После настъпи тишина.

— Земетресение! — казаха и тримата в хор.

Госпожа Бейли се хвърли на врата на мъжа си.

Тийл преглътна, поокопити се и рече:

— Не се бойте, госпожо Бейли. Къщата е съвсем устойчива. Естествено е след снощното земетресение да последват още малки трусове, докато се наместват пластовете.

И на лицето му тъкмо се изписваше увереност, когато последва вторият трус. Той не беше леко поклащане, а мощен удар, наподобяващ океанска вълна.

Всеки калифорниец, кореняк или преселник, притежава дълбоко вграден първичен рефлекс. Стане ли земетресение, душата му веднага се свива като при клаустрофобия и го принуждава, без да се замисли, да се втурне навън. И най-примерните бойскаутски^[9] биха избутали дори престарели баби, за да се подчинят на този рефлекс. Факт е, че Тийл и Бейли се приземиха върху госпожа Бейли. Следователно тя беше скочила през прозореца първа. Поредността на измъкването им не следва да бъде отдавана на кавалерство — просто трябва да приемем, че госпожата бе имала по-голяма готовност да скочи.

Поотърсиха се, окопитиха се криво-ляво и взеха да чистят очите си от пясъка. Първото чувство, което изпитаха, беше чувството на облекчение, защото усещаха под нозете си твърдия пясък на пустинята. После Бейли забеляза нещо, което веднага ги накара да скочат на крака, и госпожа Бейли въобще не можа да стигне до речта, която си бе приготвила.

Къде е къщата?

Къщата я нямаше. Беше безследно изчезнала. Тримата се намираха наред равнинна пустош — пейзажът, който бяха наблюдавали от прозореца. Но като се остави настрана едно мъчително изкривено дърво, над главите им не се виждаше нищо освен жълтото небе и светилото, от което се сипеше огън като от пещ и жегата вече ставаше нетърпима.

Бейли бавно се огледа, после се обърна към архитекта:

— Е, Тийл?

В гласа му звучеше заплаха.

Тийл безпомощно сви рамене.

— Ще ми се да знаех къде сме. Ще ми се поне да бях сигурен, че сме на Земята.

— Все едно, не можем да останем тук, защото ни чака сигурна смърт. Накъде да вървим?

— Все едно е. Само да издържим на това слънце.

Влачиха се неопределено дълго време, докато госпожа Бейли не каза, че се е изморила. Спряха. Тийл прошепна тихичко на Бейли:

— Нещо да ти е хрумнало?

— Не. Нищо... Чакай, не чуваш ли някакъв шум?

Тийл се заслуша.

— Май че има нещо, ако не е слухова халюцинация.

— Прилича на автомобил. Виж какво, това наистина е автомобил!

След по-малко от сто метра стигнаха до шосето. Когато шумът се приближи, оказа се, че към тях идва не автомобил, а овехтял, едва пъплец малък камион, каран от фермер. Те започнаха да викат и човекът спря.

— Закъсахме. Можете ли да ни помогнете?

— Разбира се. Качвайте се.

— Накъде пътувате?

— За Лос Анжелос.

— За Лос Анжелос ли? А сега къде се намираме?

— По средата на националния горски резерват Джошуа — осведоми ги фермерът.

* * *

Завръщаха се оклюмали, като отстъпващите наполеонов войници от Москва. Госпожа и господин Бейли седяха отпред при шофьора, а Тийл се друсаше в каросерията и се мъчеше да пази главата си от слънцето. Бейли уговори любезния фермер да ги откара до къщата тесеракт — не защото искаха да я видят, а за да си вземат колата.

Най-после фермерът взе последния завой и те стигнаха там, откъдето бяха тръгнали. Но къщата я нямаше.

Нямаше я дори стаята на приземния етаж. Беше изчезнала. Макар и неохотно, семейство Бейли се повъртя заедно с Тийл около основите на строежа.

— Готови ли са ти отговорите и за това, Тийл? — попита Бейли.

— Вероятно при втория трус е попаднала в друга част на пространството — рече Тийл. — Сега ми е ясно, че трябваше по-здраво да я закрепя за основите.

— Това не е единственото, което си пропуснал да направиш.

— Е, не виждам чак такива причини да се съсипваш. Къщата беше застрахована, а за сметка на това научихме толкова неща! Има скрити възможности, човече, има! Да ти кажа, тъкмо сега ми хрумна една страхотна революционна идея, как да се построи къща, която...

Тийл успя да се дръпне навреме. Както винаги, беше човек на действието.

1941

[1] Според издателите авторът има предвид себе си, тъй като, когато е публикувал този разказ (1941 г.), е живял на същата улица в Лос Анжелос. — Б.пр. ↑

[2] Мексиканско ястие с месо и люти чушки. — Б.пр. ↑

[3] Детска игра, при която с вързан в двата края конец се правят фигури. — Б.пр. ↑

[4] Ето! (фр.) — Б.пр. ↑

[5] Третият по големина небостъргач в Ню Йорк. — Б.пр. ↑

[6] Тесен пролив в Ню Йорк, свързващ залива Н.Й. с остров Лонг Айланд. — Б.пр. ↑

[7] Район на Ню Йорк, разположен на Лонг Айланд. — Б.пр. ↑

[8] Вторият по височина небостъргач в Н.Й. — Б.пр. ↑

[9] Членове на младежка организация, създ. 1910 г., с цел да възпитава добри граждани. — Б.пр. ↑

ДЖАК ФИНИ

ТРЕТОТО РАВНИЩЕ

Директорите на железопътните служби с клонове „Ню-Йорк Сентрал“, „Ню-Йорк“, „Ню Хейвън“ и „Хартфорд“ ще се закълнат, сложили ръка върху купчините с разписания, че има само две равнища. Но аз твърдя, че равнищата са три, защото лично съм бил на третото равнище на гара Гранд Сентрал. Не се безпокойте, направих каквото трябваше и между другото дори разговарях с мой приятел психиатър. Разказах му за третото равнище на гара Гранд Сентрал и той ми обясни, че това било чувството за реалност по време на сън. Психиатърът също така ми каза, че съм нещастен. Думите му направо вбесиха жена ми, но той обясни, че нашето време било пълно с несигурност, страх, войни, притеснения и тям подобни и че аз просто бягам от действителността. Е, по дяволите, та кой не бяга? Между познатите ми няма нито един, който да не бяга, но въпреки това никой не е отишъл да се скита по третото равнище на гара Гранд Сентрал.

„Но тъкмо там е работата!“, каза той и всичките ми приятели се съгласиха с него. Твърдяха, че имало предпоставки да бъде така. Например това, че събирам марки. И това било „временно убежище от действителността“. Може и да са прави, обаче дядо ми не е имал нужда от никакво „Убежище от действителността“ — по негово време, доколкото съм чувал, всичко е било хубаво и спокойно, а тъкмо той е сложил началото на колекцията ми. А самата колекция е доста добра — има карета от почти всички издадени марки, с печати от първия ден и тъй нататък. Положително ви е известно, че и президентът Рузвелт е събирал марки.

Както и да е. Ето какво се случи на Гранд Сентрал. Една вечер миналото лято се задържах до късно в работата си. Бързах да се прибера в крайния квартал, където е жилището ми, затова реших да взема метрото от Гранд Сентрал, понеже е по-бързо от автобуса.

Да си кажа право, нямам представа защо това трябваше да се случи тъкмо с мене. Аз съм най-обикновен човек, казвам се Чарли, трийсет и една годишен съм и бях облечен в светлокафяв габардинен костюм, на главата с панамена шапка с лента, както беше модата. Разминах се с поне десетина души, които изглеждаха точно като мене. При това не правех опит да избягам от каквото и да е, просто исках да се прибера у дома при Луиза, жена ми.

Влязох в Гранд Централ откъм авеню „Вандърбилт“ и слязох по стълбището до първа площадка, откъдето се вземат влаковете като „Двайсети век“. После слязох по още едно стълбище до втората площадка, откъдето тръгват влаковете за предградията. Пъхнах се под една арка, откъдето се минава за платформите, и се загубих. Не е трудно да се загуби човек. Влизал съм и съм излизал от Гранд Централ стотици пъти, но винаги попадам на нови, непознати врати, стълби и коридори. Веднъж се вмъкнах в някакъв тунел, дълъг поне два километра, и излязох във фоайето на хотел „Рузвелт“. Друг път излязох на три пресечки от гарата в някакво учреждение на Четирийсет и трета улица.

Понякога си мисля, че Гранд Централ расте като дърво, което вместо корени пуска нови коридори и стълбища. Може би и в този миг под града си пробива път нов дълъг тунел, за който никой не подозира, и се насочва към площад „Таймс“, докато друг тунел пък е тръгнал за Централ Парк. А може би... понеже толкова много хора години наред са използвали Гранд Централ като изход, като път за бягство, може би тъкмо по тези причини тунелът, в който влязох беше... Но аз въобще не казах на моя приятел психиатър какво ми хрумна по този въпрос.

Коридорът, по който тръгнах, започна да извива наляво под лек наклон и аз реших, че съм сбъркал, но продължих да вървя напред. Вече чувах само глухото кънтене от стъпките си и не срещнах жива душа. После чух някъде напред онзи глух рев, който означава широко пространство, където разговарят хора. Тунелът рязко зави наляво. Слязох по няколко стъпала и се озовах на трето равнище на гара Гранд Централ. Само за миг помислих, че съм излязъл на второто равнище, но видях, че платформата е по-малка, че има по-малко на брой билетни каси и входове към влаковете и че информационната будка в средата е дървена и има странен вид. Човекът в будката имаше на главата си зелена козирка и дълги черни ръкавели на ръцете. Осветлението беше

слабо и лампите сякаш примигваха. След малко разбрах причината: бяха открити газови фенери.

По платформата имаше месингови плювалници, а някъде далече проблесна нещо и привлече погледа ми: един човек извади от горното джобче на самото си часовник, за да се осведоми за времето. Часовникът беше златен. Човекът повдигна капачето, погледна циферблата и се намръщи. На главата си имаше мръсна шапка, облечен беше с черен двуредов костюм с мънички ревери на самото и имаше големи засукани мустаци. Тогава се огледах и забелязах, че всички на гарата са облечени горе-долу като през 1890 година. За пръв път в живота си виждах толкова мъже с бради, бакенбарди и причудливи мустаци. През вратичката за перона мина жена. Беше облечена в рокля с буфан ръкави, с поли стигащи до върха на високите и обувки, на които имаше копчета. Зад нея на коловоза мярнах и локомотива — малък и старомоден, с комин като фуния. Тогава започнах да проумявам какво е станало.

За да се уверя, отидох до вестникарчето и хвърлих поглед върху броевете на вестника, струпани накуп в краката му. Беше вестник „Свят“, а „Свят“ не е излизал от години. В уводната статия пишеше нещо за президента Кливланд. По-късно открих тази страница в архива на Обществената библиотека. Беше от 11 юни 1894 година.

Обърнах се към билетните каси, където знаех (защото бяха на третото равнище на Гранд Централ), че мога да купя билети за мен и за Луиза до което и да е място в Съединените щати но през 1894 година. Поисках два билета го Гейлсбърг, щата Илиной.

Ходили ли сте някога там? Гейлсбърг все още е едно чудесно градче с големи стари дървени къщи, просторни морави и огромни дървета, чиито клони се сплитат над главата ти и образуван зелен покрив. А през 1894 година летните вечери са били два пъти по-дълги и хората са седели на моравите пред къщите си — мъжете пушили пури и тихо разговаряли, жените се разхождали с ветрила от палмови листа, а навсякъде край тях хвъркали светулки. Един мирен свят. Искях да се върна там, където има още двацет години до Първата Световна Война, а Втората Световна Война е след още четирийсет година в бъдещето... Искях да купя два билета до Гейлсбърг.

Чиновникът пресметна стойността на билетите. Хвърли поглед към модната лента на шапката ми, но пресметна билетите. Парите ми

стигаха да платя за отиване, но не и за връщане. Когато обаче преброих онова, с което разполагах, и вдигнах очи, видях, че чиновникът ме гледа втренчено. Кимна към банкнотите.

— Това не са пари, господине — рече той — Ако сте решили да ме изиграете, няма да стигнете много далече — И той крадешком погледна към чекмеджето, където събираше сумите от продадените билети. Естествено той приемаше само тогавашните пари — стари банкноти с два пъти по-малки размери от банкнотите, които използваме сега, и съвсем различни на вид. Обърнах се и побързах да си отида. Нищо хубаво няма в затвора дори през 1894 година.

Толкова. Върнах се на вероятно по същия път, по който бях дошъл. На следващия ден по време на обедната почивка изтеглих триста долара от банката (почти всичките ни спестявания), и купих излезли от обращение пари (тъкмо това разтревожи приятеля ми психиатър). Стари пари могат да се купят от почти всеки нумизмат, но се заплащат с надценка. За моите триста долара купих банкноти на стойност по-малко от двеста долара, но ми беше все едно: през 1894 година дузина яйца са стрували тринайсет цента.

Само че никога вече не открих коридора, който води до третото равнище на гара Гранд Централ, въпреки че често го търсех.

Когато разказах всичко това на Луиза, тя много се обезпокои и ме помоли да не търся повече третото равнище и след време аз престанах да го търся. Върнах се към марките си. Сега обаче и двамата с Луиза започнахме да търсим коридора. Ходим в Гранд Централ в края на всяка седмица, защото вече имаме доказателство, че третото равнище все още е там. Приятелят ми Сам Уайнър изчезна! Никой не знае къде може да е, но аз си имах едно наум, понеже Сам е градско момче, а пък аз му разправях за Гейлсбърг (там съм завършил гимназия), и той винаги казваше, че много харесвал градчето по разказите ми. И наистина Сам е в Гейлсбърг. През 1894 година.

Така е защото една вечер, като се занимавах с колекцията си, открих... Чакайте, знаете ли какво е покритие от първия ден? Когато се отпечата нова марка, колекционерите си купуват от нея и използват от тези марки, за да изпратят пликове с тях до себе си още в първия ден. Щемпелът върху марката показва, че датата е същата. Пликът се нарича покритие от първия ден. Такива пликове не се отварят. Вътре се слага просто един празен лист.

Въпросната вечер, като разглеждах пликовете с щемпели от първия ден, попаднах на един плик, който не трябваше да се намира там, но все пак беше там. Беше там, защото е бил изпратен до дядо ми в дома му в Гейлсбърг — този адрес имаше на плика. И е стоял в колекцията от 18 юни 1894 година — личеше си по щемпела, но въпреки това аз не си го спомнях. Марката беше от шест цента, убито кафява на цвят, с портрет на президента Гарфийлд. Естествено, когато дядо е получил плика, веднага го е сложил в колекцията си и пликът стоял там, докато аз не го извадих и не го отворих.

Листът вътре не беше празен, а гласеше следното:

Улица „Уилард“ №941
Гейлсбърг, Илиной
18 юли 1894 г.

Чарли,

Отначало ми се искаше да си прав. След това започнах да вярвам, че си прав. Чарли, всичко се оказва истина! Аз открих третото равнище! Тук съм вече от две седмици и точно в този миг надолу по улицата в къщата на семейство Далис някой свири на пиано. Всички са излезли на предната веранда и пеят „Изпращам Нели до дома“. Поканиха ме на лимонада. Върни се тук, Чарли, елате с Луиза. Продължавай да търсиш, докато не намериш третото равнище. Струва си, повярвай ми.

И подпис:

Сам.

В нумизматичния магазин, където ходя, разбрах, че Сам е купил стари пари на стойност 800 долара. Това положително ще му стигне, за да се заеме с малко търговия: да доставя сено, фураж и зърно — винаги е казвал, че тъкмо с това иска да се занимава, защото там и дума не може да става за старата му работа. Та това е Гейлсбърг, щата

Илиной, 1894 година. Какво работеше Сам ли? Как какво? Сам беше
моят психиатър.

АЛФРЕД ВАН ВОГТ ВЕЛИКИЯ СЪДИЯ

„Заклучение“ — чу се по радиото. — „По делото на Дъглас Еърд, съден за измяна на 2 август...“

С треперещи пръсти Еърд увеличи звука. Следващите думи прогърмяха: „...така че Дъглас Еърд се задължава в едноседмичен срок от днес, 17 септември 2460 година, да се яви в районната патрулна служба, където ще бъде отведен до най-близкия преобразувател, за да бъде изпълнена смъртната присъда...“

Цък!

Той не си спомняше да е угасял радиото. Един миг звукът отекваше из апартамента, а в следващия миг цареше мъртва тишина. Еърд се отпусна в мекото кресло и очите му, в които се четеше страх, се втренчиха през прозрачните стени към блесналите покриви на Града на Съдията. През всички тези седмици той знаеше, че няма шанс. Беше се опитвал да си внуши, че научните му постижения ще наклонят везните в негова полза, но дори когато преценяваше колко ценни са те за човечеството, Еърд си бе дал сметка, че за Великия съдия гледната точка няма да бъде същата.

Беше направил фаталната грешка да подхвърли в присъствието на „приятели“, че и един обикновен човек като него, Дъглас Еърд, би могъл да управлява не по-зле от безсмъртния Велик съдия, и че всъщност не е лошо, ако на някой, който не е толкова далече от нуждите на човешките мисли, се даде възможност да издава декрети. Беше се обосновал: по-малко ограничения, повече индивидуалност. Изпитваше въодушевление този ден — денят, когато бе успял да прехвърли нервните импулси на пиле в нервната система на куче.

Беше се опитал да представи откритието като доказателство, че се е намирал в състояние на превъзбуда и не е разсъждавал нормално. Но полицейският следовател заяви, че тази причина е несъществена, неоснователна и няма отношение към делото. Отказа да изслуша какво е откритието и хладно постанови: "В определения срок ще бъдете

посетен от официалния Научен следовател на Великия съдия и тогава ще му предадете откритието си заедно със съответната документация.

Еърд мрачно реши, че следователят ще го посети след ден-два. Залъгваше се с възможността да унищожи всичките си книжа и документи. Потръпна при тази мисъл, но се отказа от подобен вид неподчинение на закона. Великия съдия контролираше живота така всеобхватно, че позволяваше на враговете си да останат на свобода до деня на тяхната екзекуция. Положение, за което пропагандният отдел на Съдията обичаше са вдига шум. Казваха, че за пръв път цивилизацията е достигнала свобода на личността в такава висока степен. За Еърд обаче нямаше смисъл да поставя на изпитание търпението на Великия съдия, като унищожи изобретението си. Беше дълбоко убеден, че ако се откаже да участва в този фарс докрай, към него може да подходят и с недотам „цивилизовани“ методи.

Седнал в апартамента си, заобиколен от всевъзможни най-съвременни удобства, Еърд въздъхна. Щеше да прекара последната седмица от живота си в какъвто си иска разкош. Това бе доведено до съвършенство морално мъчение — да бъдеш свободен и да изпитваш чувството, че ти остава само да измислиш нещо, за да успееш да се отървеш. Но Еърд добре знаеше, че няма измъкване. Ако се качеше на малолитражния си самолет, трябваше да се отбие в най-близката патрулна служба, за да сложат сигнален печат на електронната му регистрация. Оттам нататък самолетът автоматично щеше да излъчва вибрации, по които летящите патрули щяха да се ориентират какви ограничения за време и място има разрешителното му.

По същия начин контролираха и него самия. Електронният код, отпечатан над лакътя на дясната му ръка, можеше да бъде задействуван от всеки полицейски участък и тогава Еърд щеше да усеща парене с постепенно увеличаваща се сила.

Въобщо нямаше как човек да се изплъзне от ръцете на закона, създаден от Великия съдия.

Еърд уморено се изправи на крака. Най-добре щеше да е, ако приготви материалите, които ще иска Научният следовател. Лошо беше, че нямаше да има възможност за експерименти с по-висши форми на живот, но...

Еърд се сепна и спря на вратата към лабораторията. Цялото му тяло се разтърси при мисълта, каква страхотна идея му е дошла на ум.

Започна да трепери. Едва събра сили да се облегне отстриани на вратата, но скоро бавно се изправи.

— Само така!

Той изрече думите на глас, макар че говореше тихо и напрегнато — беше съвсем невероятно, а едновременно с това и обнадеждаващо, граничеше с чиста лудост. Тъкмо обзелата го надежда стана причина да изпита ужасна слабост. Еърд се строполи върху килима в лабораторията и остана да лежи там, като си приказваше тихичко някакви безумия, каквито може да си мърмори само един специалист по електроника:

„...и ще трябва да намеря по-голяма контролна решетка, също и повече течност, и...“

* * *

Специалният Научен следовател Джордж Молинс се върна в седалището на Великия съдия и поиска да бъде приет незабавно от него.

— Предайте му — рече той на главния съдебен пристав, — че се натъкнах на много важно научно откритие. Великия съдия ще разбере за какво става дума, като му кажете, че е от категория АА.

Докато Научния следовател чакаше да го приемат, той подреди инструментариума си, за да бъде готов за пренасяне, след което се изправи и огледа куполообразното преддверие. През една прозрачна стена се виждаха градините в ниското. Сред пищната зеленина му се мярна бяла дреха, което го накара да си спомни приказките, че в храма на Великия съдия винаги има поне седем изключителни красавици.

— Оттук, сър. Великия съдия ви очаква.

Човекът, който седеше зад бюрото, изглеждаше около трийсет и пет годишен. Само очите и устата издаваха истинската му възраст. Стиснал тънките си устни, безсмъртният вечно млад Велик съдия изучаваше в мълчание посетителя със студените си сини очи.

Посетителят му веднага се залови за работа. Щом вратата зад гърба му се затвори, той натисна едно копче и върху Великия съдия се изсипа фин спрей. Човекът зад бюрото мигновено клюмна.

Посетителят не беше припрян, но все пак бързаше. Замъкна отпуснатото тяло до куфарчето с инструментариума си и съблече Великия съдия до кръста. Бързо го инжектира с течността, която бе донесъл, и започна да прикрепва пластинките. Шест от едната и шест от другата страна. Сега оставаше само да ги свърже с кабели към собственото си тяло, да легне и да включи активатора.

* * *

Въпросът, който занимаваше Дъглас Еърд в деня, когато бе успял да прехвърли нервните импулси от пиле в нервната система на куче, беше следният: дали тази трансформация се извършваше докрай?

Личността, спореше той сам със себе си, е сложна структура. Тя се изгражда вследствие на безброй много дребни преживявания и както Еърд бе установил, накрая нервите на всяко тяло придобиват собствени вибрации.

Възможно ли беше дадените характерни вибрации да се предадат на друго тяло по изкуствен път и така между двете тела да протече нервна енергия? Да протече така естествено и лесно, че всяка клетка да запечата мислите и спомените на другото тяло? Да протече така пълно, че личността на едното тяло да премине в другото?

Фактът, че едно куче започваше да се държи като пиле, не стигаше за доказателство. Нормалният път за Еърд беше да експериментира много внимателно, преди да заложи опит с човешко същество. Но един човек, осъден на смърт, няма защо да обръща внимание на риска. Когато Научният следовател посети Еърд два дни преди екзекуцията, ученият упои следователя и веднага проведе експеримента.

Трансформацията не се извърши напълно. Останаха неясни спомени — достатъчно, за да се запази рутината и отиването до седалището на Великия съдия да се види на Еърд нещо познато и лесно. Еърд се тревожеше: важно беше да спази етикецията, когато се срещне с човека, който обикновено не допускаше до себе си никакви хора освен онези, на които бе свикнал да се доверява.

Оказа се, че всичко стана както трябва. В мига, когато Еърд усети съзнанието му да се замъглява, което бележеше началото при

прехвърлянето на неговата личност от тялото на Научния следовател в тялото на Великия съдия, Еърд започна да действува. Пусна нов газ към Великия съдия, който щеше да го съживи след около пет минути. Едновременно с това напръска досегашното си тяло с моментално хващаща упойка. И точно когато изпаднаше в несвяст, усети как личността на безжалостният и суров Велик съдия влиза в тялото на следователя.

Пет минути по-късно Дъглас Еърд, вече в тялото на Великия съдия, отвори очи и предпазливо се огледа. Внимателно откачи кабелите, прибра инструментариума си и повика пристава. Както и беше очаквал, никой не постави под въпрос действията на Великия съдия. Отне му само час, за да стигне до апартамента на Дъглас Еърд и да премести личността на Великия съдия в някогашното си тяло, като същевременно върне личността на Научния следовател в собственото му тяло. Като предпазна мярка поръча да откарат Научния следовател в болница.

— Дръжте го там три дни под наблюдение — нареди той.

Като се върна в седалището на Великия съдия, Еърд прекара следващите няколко дни, като предпазливо се приспособяваше към приятната рутина на човек, който има абсолютна власт. Обмисляше хиляди планове как да направи от полицейската страна свободна страна, но като учен добре знаеше колко е необходимо тази промяна да стане, без да започнат безредици.

Едва в края на седмицата той попита между другото за предателя Дъглас Еърд. Научи интересна история. Оказа се, че човекът направил опит да избяга. Успял да прелети около хиляда километра с нерегистриран самолет, но бил засечен от местен патрул. Веднага тръгнал към планините. Когато не се явил на определената за екзекуция сутрин, вграденото в ръката му устройство било включено. Малко преди залез слънце едно уморено, обезумяло и загубило човешкия си облик същество се появило, олюлявайки се, в планинския полицейски участък, като крещяло, че то е Великия съдия. Тогава без повече отлагане извършили екзекуцията. Заключение на рапорта гласеше: „Според изпълняващите дежурството патрулни офицери рядко се е случвало осъден човек да оказва такава съпротива, преди да бъде предаден на преобразувателя.“

Великия съдия, разположен зад бюрото в разкошната си главна квартира, не се съмняваше в това.

1948

ТЕОДОР КОГСУЕЛ

СТЕНАТА ОКОЛО СВЕТА

Стената, която ограждаше Света, винаги беше съществувала, затова никой не ѝ обръщаше особено внимание. Никой освен Порджи.

Порджи имаше намерение да узнае какво се намира от другата ѝ страна (ако въобще имаше друга страна) — готов беше да се пребие, но да разбере как стоят нещата. Караше четиринайсетата си година — възраст, на която се смята, че думата „невъзможно“ е един безсмислен термин, който възрастните са си измислили за свои специални цели. Въпреки това обаче все пак признаваше, че е трудно да бъдат пренебрегнати практическите затруднения, за да се изкатери една гладка като стъкло стена, която се издига право нагоре на височина триста метра. Затова отделяше голяма част от времето си, за да наблюдава орлите.

Тази сутрин както обикновено Порджи закъсня за училище. Доста се забави докато намери място, където да остави метлата си на претъпканата полица в училищния двор, и едва шест минути след започването на часа гузно се вмъкна в класната стая.

За миг си помисли, че ще му се размине. Старият господин Уикънс беше обърнат с гръб и рисуваше с тебешир на дъската една пентаграма^[1].

Порджи тъкмо се канеше да се пъхне на мястото си, когато учителят се обърна и каза провлачено:

— Виждам, че господин Милс най-после е решил да дойде при нас.

Класът се засмя, а Порджи се изчерви.

— Какво извинение ще ни предложите този път, господин Милс?

— Загледах се в един орел — изтърси Порджи.

— Блазе му на орела. И какво правеше той, та е представлявал такъв голям интерес?

— Беше се оставил да бъде носен от вятъра. Не пляскаше с крила, въобще не помръдваше. Намираше се над закътания каньон,

който стига до Източната стена, там, където стената спира вятъра и струята се издига нагоре. Орелът просто кръжеше и с всеки кръг се извисяваше все повече. Представяте ли си, господин Уикънс, ако човек хване цял куп орли и върже за тях въжета, ловя се на бас, че орлите ще го издигнат чак до върха на стената!

— Възможно е — съгласи се господин Уикънс, — но само ако човекът успее да хване толкова много орли. А сега, с твое позволение, ще продължа лекцията. Когато се призовават духове от пети ред, трябва да се внимава, защото...

Порджи гледаше втренчено и си мислеше по кой начин може да хване няколко орела.

През следващия час господин Уикънс им даде решават задача по практическа астрология. Порджи дъвчеше молива и се мъчеше да работи, но не можа да се съсредоточи. Объркваше всичко и когато видя, че още в самото начало неволно е преместил два зодиакални знака, той се отказа от задачата и взе да прави чертежи на примки за орли. Нарисува една, реши, че няма да върши работа, започна втора...

— Порджи!

Момчето подскочи. Мислеше, че господин Уикънс стои пред класа, а той беше до него. Учителят протегна ръка, взе листа, върху който рисуваше Порджи, и погледна какво е нарисувано. После дръпна Порджи за ръката и го измъкна от мястото му.

— Върви в кабинета ми!

Когато Порджи излизаше, чу, че учителят казва:

— Класът е свободен докато се върна.

От стаята се изсипа поток от едри, средни и дребни на ръст момчета. Изтопуркаха по коридора и излязоха през вратата — вън, на яркото слънце. Когато минаваха тичешком покрай Порджи, братовчед му Хомър се спря за миг и уж случайно заби лакът в ребрата му. Хомър бе известен сред децата най-вече с прозвището Булдога, понеже беше як и набит и обичаше да се заяжда. Беше с една година по-голям от Порджи и възприемаше сериозно старшинството си.

— Само като кажа на баща си довечера! Добре ще те нареди! — И Хомър удари още веднъж Порджи, след което изтича на двора, където под негово ръководство щяха да играят на магьосници.

Господин Уикънс отключи вратата на кабинета си и даде знак на Порджи да влезе. После затвори вратата и внимателно я заключи.

Седна зад бюрото на стола с висока облегалка и скръсти ръце.

Порджи стоеше смирено с наведена глава, преизпълнен с безпомощен гняв и чувството на вина, което човек изпитва при сблъсък с по-висшестоящ от него.

— Какво правеше вместо да решаващ задачата? — настойчиво го попита господин Уикънс.

Порджи не отговори.

Господин Уикънс присви очи. Голямата пръчка от леска, която бе оставена върху етажерката с книги редом с препарирания бухал, прелетя през стаята и тупна в ръката му.

— Е? — чакаше господин Уикънс и почукваше с пръчката по бюрото.

— Примки за орли — призна си Порджи. — Рисувах примки за орли. Не можах да се въздържа. Стената е виновна...

— Продължавай.

Порджи се поколеба за миг. Пръчката изплющя по бюрото. Порджи избухна:

— Искам да видя какво има от другата страна! Няма магия, с която да мога да се прехвърля, затова трябва да измисля друг начин!

Пръчката изплющя.

— Друго да имаш да кажеш?

— Ако можеше с магия, щеше да е описано в старите книги и някой досега щеше да го открие!

Господин Уикънс стана и размаха заплашително тънкия си пръст.

— Съмнението ражда проклетие!

Порджи заби поглед в пода и изпита желанието да е другаде.

— Виждам, че се съмняваш. Съмнението е зло, Порджи, голямо зло! Има неща, които се разрешени на хората, но има и други, които са им забранени. Ти си застанал на ръба, пред фаталния избор. Внимавай да не би Черния човек да дойде и да те отвлече, както на времето отвлече баща ти! А сега се наведи!

Порджи се наведе. Съжали, че не си беше обул по-дебели панталони.

— Готов ли си?

— Да, сър — каза тъжно Порджи.

Господин Уикънс вдигна пръчката над главата си. Порджи зачака. Пръчката изплющя — но върху бюрото.

— Изправи се — с уморен глас каза учителят и отново седна. — Опитвах се да ти наляя ум в главата, опитвах и с добро, и с пръчката, но и главата, и другите ти части са еднакво невъзприемчиви. Порджи, не можеш ли да разбереш, че не е разрешено да се опитваш да търсиш неизвестни неща? В Книгите има всичко, което си заслужава да се знае. С всяка изминала година написаното вътре ни става все по-ясно.

Учителят посочи през прозореца към извисяващата се в далечината Стена, която ограждаше Света.

— Престани да се измъчваш от мисълта какво има от другата страна! Може би там живеят ангели, може би демони. Книгите не казват нищо по въпроса. Никой човек няма да научи това, докато не узрее за тези знания. Нашите метли не могат да се издигнат толкова високо, заклинанията ни не са достатъчно силни. Трябва да овладеем магиите по-добре, да проучим подробно странните невидими сили, които ни заобикалят. По времето на моя баща и най-добрите метли са се издигали най-много на трийсет метра. Обаче Адаптите в Голямата кула се трудили неуморно, затова сега, когато има ниски облаци, можем да летим чак горе сред тях. Един ден ще успеем да се извисим и до върха на Стената...

— А защо не сега? — упорствуваше Порджи. — С орли.

— Защото не сме готови — сопна му се господин Уикънс. — Да вземем разговарянето с мисли. Нужните за това магически формули са били създадени още преди трийсет години, но дори и в наше време хората, които притежават способността да разговарят мислено през големи разстояния, се броят на пръсти. Трябва време, Порджи, не може да стане веднага! Намираме се тук, за да научим Пътя, и всичко, което би ни отклонило от нашите търсения, е зла сила. Човек не може да върви по два пътя едновременно. Ако се опита да го стори, разкъсва се на две.

— Може и така да е — съгласи се Порджи, — обаче птиците се издигат над Стената, а те не знаят никакви заклинания. Разберете, господин Уикънс, ако всичко около нас е магия, как така тази магия да не може да въздействува върху всичко? Ето, вижте...

Порджи извади от джоба си един кремък и го сложи на бюрото. Побутна го с пръст и каза:

— Камъче, литни, литни! Нависоко се вдигни! Над полета и градини, чак до небесата сини!

Камъчето не помръдна.

— Видяхте ли, сър? Щом думите влияят върху метлите, би трябвало да влияят и върху камъните.

Господин Уикънс втренчи поглед в камъчето. То изведнъж се заклати и подскочи във въздуха.

— Но това е друго — възрази Порджи. — Вие го помръднахте с мислите си. Всеки може да го прави с дребни предмети. Това, което аз искам да знам, е защо не може да става нещо само с думи.

— Все още знанията ни са недостатъчни — започна да губи търпение господин Уикънс. Престана да се съсредоточава и камъчето тупна на бюрото. — Всяка година научаваме по нещо повече. Може би когато ти имаш деца, вече ще сме открили заклинанието, с което ще можем да повдигаме всеки предмет. — И господин Уикънс се намръщи. — А защо ти е притрябвало да караш камъчетата да летят? Достатъчно неприятности имаш и като ги хвърляш.

Порджи свъси вежди.

— Има разлика в това да накараш нещо да ти се подчини, като вдигнеш ръка или се съсредоточиш, и когато го омагьосаш с думи, така че то само да започне да се движи, както става с метлите.

В кабинета стана тихо. Всеки бе зает със собствените си мисли.

Накрая господин Уикънс каза:

— Не ми се иска да се ровя в неприятното минало, Порджи, но няма да е зле, ако си припомниш какво се случи с баща ти. Неговите съмнения се проявиха по-късно от твоите, известно време той бе най-обещаващият сред учениците ми, но и той се съмняваше не по-малко от тебе.

Уикънс дръпна едно чекмедже на бюрото, порови се в него и измъкна купче листа, пожълтели от времето.

— Това е рефератът, който го погуби. „Изследване на немагическите методи за левитация^[2].“ Написа го за присъждане на степента Младши адапт.

Учителят хвърли доклада пред Порджи, сякаш докосването до него бе омърсило пръстите му.

Порджи понечи да събере листата. Господин Уикънс изкрещя:

— Не го пипай! Съдържа сквернословие!

Порджи отдръпна ръката си. Погледна най-горния лист и видя една ясна рисунка на нещо, което приличаше на птица, само че имаше

два чифта крила, отпред и отзад.

Господин Уикънс прибра листата в чекмеджето на бюрото си. Погледът му, пълен с неодобрение, се кръстоса с погледа на Порджи и учителят каза:

— Ако искаш да вървиш по пътя на своя баща, никой от нас не може да те спре. — Гласът му сурово се извиси. — Но друг би могъл да те спре... Не забравяй за Черния човек, Порджи, защото стъпките му всяват ужас! В очите му гори огън и няма заклинание, което може да те предпази от него! Като дойде да вземе баща ти, стана тъмно посред бял ден и се чува страшни писъци. Когато слънчевата светлина се завърна, беше изчезнал заедно с баща ти. Колкото и да мислим, няма да узнаем къде са. — И господин Уикънс поклати глава, сякаш не можеше да се откъсне от спомена, след което посочи към вратата: — Добре си помисли, преди да направиш нещо, Порджи! Добре си помисли!

Порджи наистина се бе замислил, когато си тръгваше, но мислеше повече за скицата, нарисувана от баща му, отколкото за Черния човек.

* * *

Оранжевата щайга, върху която имаше две сложени напреки дъски за крила, приличаше малко на рисунката на баща му, но външният вид мамеше. Порджи седеше на стълбището към задния вход на къщата, обзет от жал, и периодично разтриваше две болезнени места от тялото си. Макар че те се намираха в противоположни краища и се дължаха на различни първопричини, и двете имаха едно и също начало. Задните части го боляха вследствие на щедростта, която беше проявила ръката на чичо му. С подутия нос се бе сдобил от въздухоплавателно произшествие.

Беше качил измислената с много мъки „машина“ върху бараката за дърва и скочи с нея оттам, за да полети. Вместо полет обаче последва страхотно падане, всичко се разби на трески и от очите на Порджи изкочиха искри, когато носът му се удари в нещо твърдо.

Сега съжаляваше, задето бе поканил Булдога да бъде свидетел на успеха му, защото така историята стигна право до ушите на чичо му и

се получиха обичайните последствия.

А за да бъде сигурен, че даденият от него урок няма да бъде забравен, чичото лиши Порджи от метлата за срок от една седмица. И за да не може Порджи да хитрува, преди да заключи метлата в килера, чичото ѝ направи магия.

„И без това не ми се летеше“, каза си нацупено Порджи, но преструвката не направи поражението му по-леко. Бандата се готвеше да отиде на Червените скали след залез слънце, щяха да преследват прилепи, и на Порджи също му се ходеше.

Той заслони очите си с ръка и погледна към западната Стена, откъдето се носеше смях и глъч. Приближаваха се на метлите, летяха бързо и високо. Порджи влезе в бараката, за да не го видят. Зарадва се, че се е скрил, защото те слязоха по-ниско и взеха да кръжат над къщата, като викаха него и Булдога. Натискаха клаксони и крещяха, докато Хомър излетя от прозореца на спалнята и тръгна с тях.

— Порджи не може да дойде! — чу се гласът му. — Татко го напердаши и му взе метлата. Да вървим!

И Хомър бързо направи лупинг, издигна се и поведе бандата. Носеха се ниско над земята на път за Червените скали. Булдога им беше станал главатар, откакто му дадоха голяма метла. Профучаваше сто и петдесет метра нагоре, увисваше на метлата, стиснал я само с колене, и се пускаше. Падаше като камък надолу с разперени ръце и извито тяло, както се гмурка лебед, а после, когато до земята оставаха не повече от три метра, викваше и метлата му се спускаше като стрела надолу, пъхаше се, за да я яхне, и го издигаше с бръснещ полет, като почти се докосваше до върховете на дърветата.

— Фукльо! — измърмори Порджи и затръшна вратата на бараката, за да не гледа изчезващите в далечината момчета.

Малкият модел, направен от хартия и клечки, който бе първопричината за бедата, си стоеше върху дърводелската маса. Порджи го вдигна и рязко го подхвърли нагоре. Моделът започна бързо да пада, но като набра скорост, предната му част се изви към тавана и той направи красив лупинг във въздуха. Задържа се в равновесие, но внезапно зави наляво и се блъсна в стената на бараката. Едното му крило се счупи.

Порджи отиде да го вдигне. „Сигурно е възможно само за неща с малки размери, но не и с големи“, горчиво си помисли той. Сандъкът

от портокали и напречно закованите върху него дъски бяха най-близкото подобие на модела, което Порджи успя да направи. Унило, момчето остави върху плота счупената дървена птица и излезе навън. Може би господин Уикънс, чичо му и всички останали имаха право. Може би пътят бе само един.

За миг Порджи се замисли и стигна до заключение, което го накара да се усмихне загадъчно. Добре, щеше да го направи както те искаха, но нямаше защо да се бави чак толкова. Ако едва внуците му щяха да намерят разрешение на въпроса, той, Порджи, така и щеше да си остане отсам Стената.

Утре след училище трябваше да започне работа върху новото си хрумване и този път може би щеше да успее.

Чичо му и леля му бяха в кухнята и се караха за него. Порджи спря в хола, водещ към предната стая, и се заслуша.

— Да не мислиш, че ми е приятно да го пердаша? Като че съм някакво чудовище! Болеше ме повече, отколкото го е заболяло него!

— На забелязах да ти личи, като сядаше — сухо подхвърли леля му Олга.

— Добре, какво друго ми оставаше да направя? Господин Уикънс не ми го каза в очите, но ми намекна, че ако Порджи не престане да се шляе, може и да го изхвърлят от училище. Дава лош пример на останалите деца. По дяволите, Олга, та аз правя за това хлапе толкова, колкото и за собствения си син! Какво искаш от мен, да не се меся и Порджи да стигне дотам, докъдето стигна брат ти?

— Не намесвай брат ми! Каквото и да направи Порджи, няма да го биеш заради момчешки лудории! Още е малък.

Чичо му шумно изсумтя.

— Може би си забравила, мила, но ще ти припомня, че през март месец Порджи навърши тринайсет години! Скоро ще стане мъж!

— Тогава защо не си поговориш с него по мъжки?

— Та не опитвах ли? Знаеш докъде стигаме всеки път. Той ме засипва с налудничави въпроси и идеи, аз се нервирам и много скоро се връщаме там, откъдето сме започнали. — И чичо му вдигна ръце. — Просто не знам какво да правя с него! Може би днешното падане ще му бъде от полза. Според мене най-после се уплаши и дълго време ще помни тая случка. А къде е Малкия булдог?

— Не можеш ли да го наричаш Хомър? Стига ми, че приятелите му се обръщат към него с този ужасен прякор. Отиде до Червените скали с децата. Май ще преследват нещо, знам ли.

Чичото на Порджи отново изсумтя и стана.

— Не виждам защо това хлапе не си остане в къщи поне една нощ! Отивам в предната стая да си прочета вестника.

Порджи вече беше там. Прелистваше учебниците си и изглеждаше погълнат от това занимание. Чичо му седна на любимото си кресло, отвори вестника и запали лула. Протегна ръка да остави изгорялата клечка кибрит в пепелника, но както винаги пепелникът не беше на мястото си.

— Писна ми от тая жена! — измърмори чичото, а след това повиши глас: — Порджи!

— Да, чичо Веръл?

— Моля те, донеси ми един пепелник от кухнята. Леля ти пак ги е събрала там.

— Ей сега — каза Порджи и затвори очи. Започна да мисли за кухнята, докато си я представи до най-малката подробност. Очуканият месингов пепелник беше на умивалника, оставен там от леля му, след като го беше измила. Порджи присви малкото око, което усещаше в главата си, съсредоточи погледа му върху металната съдинка и прошепна:

*„Пепелница, полети,
погледа ми следвай ти!“*

Едновременно с това Порджи мислено си представи извисяване. Пепелникът се заклати и бавно се вдигна във въздуха.

Порджи го задържа да виси, след което бързо си представи кухненската врата и хола и насочи пепелника натам.

— Порджи! — чу се сърдитият глас на чичо му. Порджи подскочи, а в хола се чу трясък, когато освобожденият от мислите му пепелник тупна на пода.

— Колко пъти съм ти казвал да не левитираш предмети из къщата? Ако ти е много трудно да идеш до кухнята, кажи ми, сам ще ида.

— Просто се упражнявах — опита да се защити Порджи.

— Упражнявай се навън. Целите стени са изподраскани от предмети, които се блъскат в тях. Знаеш, че не бива да си играеш с телекинезата извън зрителното поле, щом още не си постигнал пълното визуализиране. Иди сега и ми донеси пепелника.

Съвсем оклюмал, Порджи излезе и отиде в коридора. Когато видя къде беше паднал пепелникът, неволно подсвирна. Вместо да стигне до средата на хола, пепелникът се беше отклонил около метър и когато Порджи го изпусна от мислите си, беше паднал право на холната масичка. Още миг и е щял да връхлети върху скъпата алабастрова ваза на леля му.

— Заповядай, чичо! — каза Порджи, като внасяше пепелника в стаята. — Извинявай.

Чичото погледна нещастното му лице, въздъхна, протегна ръка и с умиление разроши косата му.

— Горе главата, Порджи! Извинявай, че ми се наложи да те понатупам следобед. Направих го за твое добро. Разбери, че ние с леля ти искаме да те предпазим да не се забъркаш в някоя истинска каша. Знаеш какво отношение имат хората към машините. — Лицето на чичо му се изкриви, сякаш бе произнесъл неприлична дума. — Върви сега да учиш, станалото станало. Но не забравяй, Порджи: ако има нещо, което не ти е ясно, недей да правиш разни работи на своя глава. Ела да ме попиташ и ще си поговорим като мъже.

Лицето на Порджи грейна.

— Има нещо, за което много се чудя!

— Какво? — попита го предразполагащо чичо му.

— Колко орли ще са необходими, за да издигнат човек толкова високо, та да види какво е от другата страна на Стената?

Чичо Веръл много бавно преброи до десет.

* * *

На другия ден Порджи се залови с новия си проект. Щом свършиха часовете, той отиде до Обществената библиотека и се качи по стълбите до главната зала, където се правеха поръчките.

— Тук не се разрешава да влизат момчета — каза му библиотекарката. — Детският отдел е на долния етаж.

— Но аз търся книга — възпротиви се Порджи. — Книга за това, как се лети.

— Този отдел е само за възрастни.

Порджи бързо взе да премисля възможностите си.

— Чичо ми може да взема книги оттук, нали?

— Сигурно.

— И може да ме изпрати, за да му взема някоя книга, нали?

Библиотекарката неохотно кимна.

Порджи се зарадва, че не му се налагаше да лъже. Щом библиотекарката разбираше неправилно въпросите му, то си беше нейна работа.

— Добре тогава — продължи Порджи. — Имате ли някакви книги за това, как може да се накарат някои неща да летят във въздуха?

— Какви неща?

— Неща като птици.

— Птиците не се карат да летят. Те летят по рождение.

— Нямах предвид истинските птици — рече Порджи. — Искам да кажа птици, които човек сам прави.

— А, имаш предвид анимацията? Почакай малко, сега ще визуализирам.

Библиотекарката затвори очи и в противоположния край на залата чекмеджетата на един шкаф с фишове взеха да се измъкват и прибират едно подир друго.

— Аха, може би това му трябва — промърмори след миг библиотекарката и отново се съсредоточи. От рафтовете се вдигна голяма книга с метални обкови на кориците, прелетя през стаята и се спря на бюрото пред жената. Библиотекарката извади картончето с индекса от вътрешното джобче на книгата и го помести към Порджи.

— Напиши тук името на чичо си.

Порджи го написа и като притисна книгата към гърдите си, побърза незабавно да излезе от библиотеката.

* * *

Докато Порджи прехвърли три четвърти от книгата, обзело го беше вече дълбоко отчаяние и бе готов да се откаже. Пълно беше с магии за възрастни. Всички указания, на които попадеше, или бяха обяснени с думи, които Порджи не разбираше, или изброяваха съставки, които нямаше как да се намерят: прах от рога на еднорози или кръв от червенокоси девици.

Порджи не знаеше значението на думата „девици“. В енциклопедията на чичо му пишеше, че само девица е можела да язди еднорог. От друга страна, познаваше едно червенокосо момиче на име Дороти Бигс, което живееше малко по-надолу по пътя. Порджи обаче имаше чувството, че нито тя, нито близките ѝ щяха да погледнат благосклонно на молбата да му дадат два литра от нейната кръв, затова търпеливо продължи да се рови из книгата. Почти накрая откри указания, които си помисли, че ще може да изпълни.

Отидоха му два дни, докато събере съставките, необходими за приготвянето на сместа. Трудно му беше да намери единствено жаба — с другите неща, макар че бяха гадни и смърдяха, се снабди лесно. Беше важно да проведе експеримента в определено време на определена дата и Порджи изненада господин Уикънс, понеже изведнъж започна да проявява интерес към часовете по практическа астрология.

Накрая, след множество мъчителни изчисления, Порджи реши, че подходящият момент е настъпил.

Късно същата вечер той се измъкна от леглото, откряна вратата на спалнята си и се послуша. В къщата цареше тишина, като се изключи шумът, вдиган от чичо му Веръл, който звучно хъркаше. Порджи излезе, внимателно затвори вратата и взе метлата си от килера — чичо му се беше размекнал и бе отменил наказанието.

Порджи тихо излетя през отворения прозорец, прекоси двора и стигна до бараката.

Щом влезе вътре, провери внимателно дали пердетата на всички прозорци са спуснати. После запали свещ. Отмести разкъртената дъска, под която бе скрил книгата и необходимите съставки, и бързо приключи с първоначалните приготовления.

Най-напред използва глинестата пръст, която бе взел от гробището, за да направи едно грубо подобие на птица. После забодя от двете страни на фигурката по няколко пера, взети от закланото за

неделния обед пиле, които да представляват крилата, след което намаза всичко с някаква гадна течност, приготвена предварително.

Когато започна да прави заклинанието, луната тъкмо се спускаше зад Стената. Свещта хвърляше отблясъци върху страниците на старата книга, докато Порджи бавно и старателно произнасяше трудните думи.

Дойде моментът да се заеме с жабата и докато Порджи събере сили, малко оставаше да се откаже. Накрая все пак надви страха си и направи каквото трябваше. После, като се смръщи, бодна показалеца си с карфица, бавно изстиска необходимите три капки кръв върху грубата глинена фигура и прошепна:

*„Нагоре полетете:
око от стара жаба,
от гробището глина,
от пиле перушина.“*

Замръзнал на място, Порджи чакаше. Стори му се, че е заобиколен от кръг, в който цари тишина. Вятърът, духащ в клоните на дърветата навън, бе стихнал и се чуваше само учестеното дишане на момчето. Глинената фигура, осветявана от треперливата свещ, сякаш леко се местеше, като че се готвеше да полети.

Порджи се наведе над нея в очакване, изпънат като струна. Представяше си мислено, че строи гигантска птица с мощни крила, която ще го вдигне над Стената, ограждаща Света. Щеше да се спусне ниско над училището и да размаха великодушно ръце, за да си вземе сбогом, а после, щом децата яхнеха метлите си, за да го последват, щеше да започне да се издига все по-високо и по-високо, докато стигнеше дотам, докъдето те не можеха да летят подире му и останеха да кръжат безпомощно под него. Накрая щеше да прелети над Стената — поне трийсет метра над нея, а после щеше да се спусне от другата страна в голямата неизвестност.

Пламъкът спря да потрепва и свещта засвети ясно и равномерно. До нея все така стоеше глинената птица — безжизнена и неподвижна.

Минутите се нижеха и постепенно очите на Порджи се отвориха за истината: пред него лежеше воняща топка кал с няколко пера,

забучени в нея. Порджи вдигна тялото на мъртвата жаба и тихо каза: „Много съжалявам“, а очите му се напълниха със сълзи.

Отиде да погребее жабата и когато се завърна, представи си мислено фигурата на глинената птица и сърдито я запрата да обикаля из бараката. От нея все по-бързо и по-бързо се сипеха пера, докато отвращението на Порджи не надделя, той отдръпна съзнанието си от нея и птицата се разби в неравната дъсчена стена. Превърна се в купчина миризлив боклук и се пръсна по пода. Порджи подритна парчетата — беше сърдит, обиден и объркан.

Счупеният модел на летателно съоръжение си стоеше там, където го бе оставил — в далечния край на дърводелската маса. Порджи отиде и го взе.

„Ти поне летя само, без да ми се налага да убивам някоя нещастна жаба“ — каза му той.

После Порджи претегли модела на дланта си и взе да се чуди. Хрумна му, че дървените крила на сандъка от портокали сигурно са били прекалено тежки.

„Може би ако успея да намеря дълги и тънки пръти... — помисли си Порджи — и ако направя крилата от платно...“

* * *

През следващите три месеца съзнанието на Порджи беше заето само с едно: с машината, която правеше в просторната стара пещера на върха на дългия хълм, намиращ се отвъд горичката. Като последствие уроците непрекъснато оставаха на заден план.

И у дома нещата не стояха твърде приятно: Малкия булдог смяташе за свое задължение да осведомява подробно родителите си за неуспехите на Порджи. Обаче Порджи не му обръщаше внимание. Имаше прекалено много работа. Използуваше всеки откраднат миг да търси материали и да ги сглобява.

Следобеда, когато машината бе окончателно завършена, Порджи едва успя да се откъсне за малко от нея, за да отиде у дома да вечеря. Хапките засядаха на гърлото му, а десерта въобще не дочака.

Седна на ливадата пред пещерата и започна да чака нощта. В радиус на трийсетина километра в долината под него се виждаха

мигащи светлини там, където имаше селце. Тъмната и заплашителна грамада на Стената, която ги ограждаше, приличаше на прегърнали ги ръце. Накъдето и да погледнеш Порджи, Стената се извисяваше в нощния мрак. Очите му следваха извивките ѝ, докато погледът му направи пълен кръг, и тогава Порджи заканително размаха юмрук.

Момчето погали грозноватата камара, която представляваше машината му, намираща се редом с него в тревата, и развълнувано прошепна: „Ще се прехвърля през тебе, ще видиш! Старият Орел ще ме пренесе!“

Старият Орел приличаше на несръчно скован сандък, но на Порджи му се виждаше възпъвание на красотата. Машината представляваше открит корпус, състоящ се от четири свързани един с друг дълги пръта, за да се получи правоъгълна рамка, а в двата края бе прикрепено по едно голямо крило.

Когато стана достатъчно тъмно, Порджи се покатери на рамката, след което се наведе и се хвана здраво за двата по-долни пръта. Запъхтян, той се придърпа, докато двата по-горни пръта опряха под мишниците му. Там беше сложил подпънки, за да може удобно да разпредели тежестта на тялото си, когато се издигне във въздуха. Долната част на машината бе на височината на кръста му, а оттам надолу тялото му висеше свободно. Порджи си мислеше, че като размахва крака, ще може да направлява полета. Ако се люшнеш напред, преместилият се център на тежестта би трябвало да наклони предната част надолу. Ако се люшнеш назад, трябваше да се издигне нагоре.

Имаше само един начин да провери дали е на прав път... Орела беше тежко съоръжение. Порджи тронаво се покатери до самия връх. Жилите на врата му бяха опънати до скъсване. Когато погледна какъв дълъг и стръмен склон се простира под него, направо се уплаши. Взе да се задъхва. На два пъти преглътна, защото гърлото му бе пресъхнало, след което се хвърли напред, като правеше отчаяни опити да запази равновесие. Плетеше крака, но набираше скорост.

Придвижваше се все по-бързо и по-бързо и когато повърхността на крилата започна да го подпомага, крачките му преминаха в скокове. Пръстите на краката му се отскубнаха от дългата трева и Порджу увисна във въздуха.

Беше се издигнал.

Не посмя да помръдне глава, но с крайчеца на очите си погледна вляво. На три-четири метра под него земята бързо се изплъзваше назад. Бавно и предпазливо Порджи заклати крака. Тежестта на тялото му се измести и предната част на машината се вирна нагоре. Порджи се издигаше все по-високо и по-високо, докато не усети изведнъж, че скоростта намалява и започва да се движи по-трудно. Наведе се напред почти инстинктивно, носът на машината се гмурна надолу и скоростта на полета се възстанови.

Докато прелетя разстоянието до подножието на хълма, Порджи се бе издигнал на четирийсетина метра височина. Реши да опита какво ще стане, ако люшне краката си наляво. Машината пропадна за миг и направи завой. Порджи тъкмо се рееше над група дървета, когато изведнъж усети, че вдигащият се нагоре въздушен поток го поема.

Продължи да се извисява — с още пет, шест, десет метра, след това отново се плъзна равномерно напред.

Не беше лесно да се приземи. Това, че падна във високата трева на ливадата и се отърва само с няколко ожулвания, се дължеше повече на късмет, отколкото на ловкост. Известно време остана седнал, за да си почине. Виеше му се свят от вълнение. Беше летял като птица, без помощта на метлата, без да изрече и една дума. Значи момееше и другояче, а не само с магия!

Въодушевлението му изведнъж угасна, когато осъзна, че колкото и приятно чувство да беше изпитал, всъщност се плъзгаше надолу, докато пътят да се прехвърли през стената беше нагоре. Имаше и нещо с още по-непосредствено значение: беше се озовал на километър от пещерата с едно толкова тежко и тромаво съоръжение, че нямаше никаква надежда да го довлече до върха на хълма сам. А не го ли скриеше от погледите до сутринта, чакаха го неприятности, сериозни неприятности. Хората имаха лошо отношение към машините и към тези, които правят машини.

„Метлите — реши Порджи — в крайна сметка притежават известни предимства. Може и да не се издигат прекалено високо, но поне не ти се налага да се прибираш у дома пеша, след като си летял с метла. Ако имах огромна метла — помисли си Порджи — можех с нея да вдигна Орела във въздуха и така да стигна до пещерата.“

Порджи скочи на крака. Дали пък нямаше да успее? Тичешком хукна нагоре по хълма, като бързаше колкото може, и накрая, останал

без дъх, стигна до входа на пещерата. Без да изчака, за да си почине, той яхна метлата и полетя надолу към закъсалата машина.

Пет минути по-късно отстъпи крачка назад и каза:

*„Вдигай се, метла, нагоре
към небесните простори!
Чак до облаците ти
като птица полети!“*

Метлата не се вдигна във въздуха. Нямахше как. Порджи я беше вързал за рамката на Орела. Когато момчето хвана с ръце машината и я помести, девет десети от теглото ѝ бе изчезнало, неутрализирано от подемната сила на метлата.

Порджи повлече машината нагоре по хълма и я пъкна в пещерата. После погледна нощното небе и се притесни: беше по-късно, отколкото смяташе. Трябваше отдавна да си е у дома в леглото. Но когато си спомни какво чувство за сила изпита докато летеше, Порджи не можа да се удържи и отново измъкна Орела навън.

След като провери дали метлата продължава да е здраво вързана за рамката, Порджи отново се понесе нагоре. Този път, когато попадна във въздушния комин над дърветата, момчето се издигна с още трийсетина метра, преди да бъде отнесено встрани. Лъкатуши в тъмнината, докато отново се приближи до комина и тогава започна да кръжи все по-нагоре.

Издигаше се все по-високо и по-високо, докато стигна до такава височина, до която метлите не можеха да се издигат!

Когато обаче реши да се завръща, не му беше никак лесно. Два пъти го подемаха въздушни течения, спускащи се надолу, които без малко не го запокитиха към земята, докато успее да се отскубне от прегръдките на вятъра. Само благодарение на подемната сила на метлата успя да се задържи във въздуха. Метлата неутрализираше по-голямата част от тежестта и Орела беше толкова олекнал, че и най-малкото раздвижване на въздуха го понасяше нагоре.

Порджи успя да приземи планера на хвърлей камък от пещерата.

„Утре вечер пак! — ликуваше Порджи, докато отвързваше метлата. — Утре вечер пак!“

Щеше да продължи на следващата вечер, а след нея дойдоха още много вечери. Орела беше много чувствителен към теченията и Порджи установи, че ако полага усилия, може да лети часове наред, като минава от един на друг въздушен комин. Трудно му беше да не споделя тайната си, трудно се удържаше да не крещи на висок глас какво бе постигнал, но нямаше как. Нощем се измъкваше навън, за да се упражнява, и се прокрадваше у дома на зазоряване, за да поспи поне малко.

Огради с червено датата на четиринайсетия си рожден ден и започна да чака. Имаше причини да чака.

В Света, заобиколен със Стената, четиринайсетият рожден ден бележеше границата между малките и големите, между детето и младия мъж. Най-важното беше, че тогава водеха момчето до Голямата кула, където живеят адаптите, и му връчваха метла с нормално големи размери, която се подчинява на страшно силни магии. Големите метли можеха да се издигат до сто и осемдесет метра — два пъти по-високо от малките метли на децата.

Порджи имаше нужда от метла за възрастни — имаше нужда от по-голяма подемна сила, защото бе открил, че само мощни въздушни комини могат да го издърпат над тавана от деветдесет метра, след който метлата му преставаше да върши работа. Преди да прекоси ширналата се равнина, отделяща го от каньона, където излизаше голям вятър, Порджи трябваше да успее да се издигне почти на височината на Стената.

Ето защо момчето броеше бавно минаващите дни и се упражняваше в летене през бързо минаващите нощи.

Следобедът на четиринайсетия му рожден ден завари Порджи седнал на стъпалата към предната веранда, облечен в официалните си дрехи, в очакване чичо му да излезе от къщата. Малкия булдог се появи и седна до Порджи.

— Бандата се събира довечера на върха на Плешивеца — рече му Малкия булдог. — Жалко, че не можеш да дойдеш.

— Мога, но не искам — каза Порджи.

— Как така да можеш? — присмя му се Булдога. — Ще ти пораснат крила и ще долетиш, така ли? Стариият Плешивец е висок сто и петдесет метра, а твоята детска метла не може да те вдигне дотам.

— Днес е рожденият ми ден.

— Мислиш, че ще получиш нова метла?

Порджи кимна.

— Няма да стане. Чух мама и татко, като си говореха. Татко е вбесен, понеже имаш поправителен по алхимия. Каза, че това ще ти послужи за урок.

Порджи усети, че му примаява, но нямаше да го покаже пред Малкия булдог, за да не му достави удоволствие.

— Много важно — рече той. — Ако искам, пак мога да дойда на срещата. Ще има да вземаш.

Малкия булдог избухна в смях, яхна метлата си и се понесе надолу по улицата. Порджи чака още час, но чичо му не се появи.

Момчето влезе в къщата. Никой не отвори дума за нова метла чак до края на вечерята. Тогава чичо му го извика във всекидневната и му съобщи, че няма да получи нова метла.

— Но нали ми обеща, чичо Веръл?

— Обещах ти, ако всичко е наред. Това „ако“ беше много голямо. Забрави ли?

Порджи втренчи поглед в пода и започна да рови с крак по овехтелия килим.

— Но аз се стараех...

— Сигурен ли си, сине? — Чичо му гледаше строго, но доброжелателно. — Стараеше ли се и днес, когато заспа в час? Опитах се и да говоря с тебе, опитах се и да те натупам, но и от двете няма полза. Може би сегашното наказание ще те вразуми. Затова тичай горе и сядай над учебниците. Когато разбере, че си оправил успеха си, ще си поговорим дали можеш да получиш нова метла. А дотогава ще трябва да се удовлетвориш със старата.

Порджи знаеше, че вече е прекалено голям, за да плаче, но когато стигна до своята стая, не можа да сдържи сълзите си. Просна се на леглото, заровил глава във възглавницата, но изведнъж чу свистене откъм прозореца. Погледна нагоре и видя Малкия булдог, яхнал метлата си, да се смее злорадо.

— Какво искаш? — подсмъркна Порджи.

— Само бебетата плачат — каза Малкия булдог.

— Аз не плача. Имам хрема.

— Току-що видях господин Уикънс. Излизаше от старата пещера, дето е зад горичката. Ловя се на бас, че е отишъл да повика

Черния човек.

— Нищо не знам за тая стара пещера — рече Порджи и приседна на леглото.

— Ами, не знаеш! Един ден те проследих дотам. Държиш вътре машина. Казах на господин Уикънс и той ми даде пари да се почерпя. Много беше заинтересуван.

Със зачервено лице и стиснати юмруци Порджи скочи от леглото и изтича на прозореца.

— Сега ще те наредя!

Малкия булдог се дръпна назад, така че Порджи да не стига до него, а после му направи дълъг нос и му се изплези. Порджи започна да го замерва с разни неща и тогава Булдога, като го подразни на прощаване, полетя към срещата на Стария Плешивец.

Тъкмо чичото на Порджи се канеше да влезе в кухнята и да си направи сандвич, когато се звънна. Той изсумтя и отиде в хола. На вратата стоеше господин Уикънс. Влезе вътре и взе да премигва на светлината. Изглежда се чудеше откъде да започне.

— Нося лоши вести — рече накрая той. — Става въпрос за Порджи. Жена ви будна ли е?

Чичото на Порджи разтревожено кимна.

— Най-добре и тя да чуе каквото имам да кажа.

Влязоха във всекидневната и леля Олга се принуди да остави настрани плетката.

— Порджи пак е забъркал каша — уведоми я чичото.

Леля Олга въздъхна.

— Сега пък какво е направил?

Господин Уикънс се поколеба, прочисти гърлото си и накрая каза тихо, с приглушен глас:

— Порджи е направил машина. Научих го от Черния човек. Тази вечер той ще дойде да вземе момчето.

Чичо Веръл се втурна по стълбите да доведе Порджи. Но Порджи го нямаше в стаята му.

Леля Олга седеше в креслото, пицеше и плачеше.

* * *

Луната се бе издигнала високо в небето и сребрилата ѝ светлина обливаше околността. Порджи различаваше всичко по земята така ясно, като че беше ден. Далече вляво, на километри оттам, където летеше, различи трепкащи малки огньове на върха на Стария Плешивец — там се бе събрала бандата. Опитва се да потисне силното желание да полети нататък, но накрая му се подчини. Въртя се в кръг с Орела над една група дървета, докато силните въздушния течения го поеха и го издигнаха почти до височината на Стената. Тогава се извъртя и направи вираж по посока на далечните блещукащи светлинки.

Няколко минути по-късно бавно мина над върха на височина двеста и четирийсет метра, като проучваше въздушните потоци около стените. В отдалечения край на Плешивеца имаше силно течение надолу, където Порджи внезапно пропадна както се плъзгаше плавно, но бързо зави и преди да слезе прекалено ниско, успя да се измъкне. От другата страна, по посока на каньона, той най-после откри каквото търсеше: издигащо се течение, което сякаш нямаше горна граница.

Постара се да запомни мястото, след което закръжи надолу към сборището. Скоро слезе толкова ниско, че различаваше отделните фигури, всяка седнала около своя огън. Порджи пое дълбоко въздух и извика:

— Хей, Малък булдог!

Една набита фигура скочи на крака и започна да ое озърта уплашено за източника на призрачния глас.

— Гледай нагоре!

Порджи бръкна в джоба си, извади едно камъче и го метна. Камъчето улучи една скална издатина на две крачки от Малкия булдог. Братовчедът на Порджи нададе ужасен вик. Останалите деца наскочаха и вдигнаха глави към нощното небе, с очи, заслепени от светлината на огъня.

— Казах ти, че ако поискам, ще дойда на срещата — изкрещя Порджи. — Но вече не ми се идва. Нямам време за бебешки игри, отивам да се прехвърля отвъд Стената!

След като прелетя над платото, Порджи се намираше на не повече от десетина метра височина. Когато се наведе надолу, лицето му ясно се виждаше от отблясъците на огньовете.

Порджи направи дълъг нос и извика:

— Пукайте се от яд, не можете да ме стигнете!

Когато се плъзна над склона, краката му почти докосваха земята. Настъпи само миг тревожно очакване, след което усети как течението уверено и твърдо поема крилата.

Погледна назад. Бандата се суетеше, чудеха се какво се е случило. Чу се сърдитият глас на Малкия булдог, който даде заповед, и след леко объркване и колебание момчетата хукнаха към метлите си и се вдигнаха във въздуха.

Порджи прецени бързо на каква височина се намира и се успокои. Почти беше стигнал техния таван, а докато те се издигнеха, той щеше да го е задминал.

Задържа се на едно място и извика:

— Давайте нагоре! Само бебетата играят на толкова ниско!

Но метлата на Малкия булдог не можеше да се издигне повече. Братовчедът на Порджи безпомощно кръжеше и размахваше юмрук към машината, която спокойно се носеше над него.

— Ще видим! — закани се той. — Не можеш да останеш там цяла нощ. Все някога ще трябва да се спуснеш, а тогава ние ще те причакаме!

— Ла-ла-ла! — изпя Порджи и се издигна още по-високо, осветен от луната.

Когато въздушният поток отслабна, Порджи не беше стигнал дотам, докдето искаше, но нямаше какво да прави. Обърна се и започна бавно да се плъзга над равнината по посока на каньона. Вече съжаляваше задето се показва на Малкия булдог и другите хлапета. Те го следваха на по-ниско. Ако паднеше до тяхната височина, преди да го подемаат ветровете на каньона, лошо му се пишеше.

Опита се да се задържи на същата височина, но вместо това рязко намали скоростта и падна с трийсет метра по-надолу, преди да овладее положението. Тогава разбра, че няма да се справи, ако не слезе на равнището на Малкия булдог, за да се засили оттам.

Малкия булдог също разбра това и започна да ликува:

— Само почакай! Добре ще те наредим!

Порджи погледна надолу в тъмното, където летеше братовчед му, и видя булдогската му физиономия, огряна от бледата лунна светлина.

— Не го закачайте, момчета! — извика Малкия булдог. — Аз ще му видя сметката.

Момчетата се спряха и започнаха бавно да кръжат, докато Орела кротко се спускаше надолу и накрая зае място сред тях. Малкия булдог се втурна напред и полетя редом с Порджи. Посочи свирепо към земята и му каза:

— Или слизай долу, или аз ще те сваля!

Порджи се опита да го ритне и едва не се прекатури заедно с машината, но не беше достатъчно бърз. Малкия булдог лесно му се изплъзна. Направи широк кръг и се върна обратно, като се пресегна и успя да улови края на предното крило на Орела. Започна бавно и злобно да го дърпа нагоре-надолу, и едновременно с това да го извива настрани.

— Или слизай, или ще го счупя! — изкрещя той.

Порджи почти загуби самообладание, понеже се затрудняваше да управлява Орела.

— Пусни ме! — извика той, готов да се разплаче.

Малкия булдог отново дръпна крилото и лицето му придоби особено развълнуван вид. Като видяха какво става, останалите момчета се поуплашиха.

— Стига, Булдог! — извика някой. — Да не искаш да се пребие?

— Млък или и ти ще го последваш!

Порджи направи усилие да избистри мислите си. Метлата му беше вързана за корпуса на Орела толкова здраво, че въобще нямаше да успее да я откачи, за да се спаси. Тогава се втренчи в тъмнината, докато в съзнанието му ясно изплува образът на чуждата метла. Никога не се беше справял с нещо толкова голямо, но нямаше друг изход.

За миг се напрегна до крайност, запечати здраво картината в съзнанието си и я задържа. Знаеше, че думите едва ли ще помогнат, но все пак ги изрече:

„Раз, два, три, бързо спри!“

Усети, че главата му се пръска от силна болка. Стисна зъби и не се даде, като се бореше отчаяно с червената мъгла, която заплашваше да го погълне. Изведнъж откъм лявото крило на Орела се чу писъкът на полуизненадания, полууплашен Малък булдог, защото метлата му

изведнъж се закова на място, след което започна така лудешки да се върти в кръг, че ездачът ѝ едва се задържа да не падне.

— Ей, вие, останалите! — извика Порджи. — Тръгвайте си или ще направя същото и с вас!

Момчетата един през друг се дърпаха ужасени. Порджи наблюдаваше как плахо застанаха в полукръг около Малкия булдог, който говореше несвързано. Въздъхна облекчено и освободи съзнанието си от запечатания образ.

Тръгна, а те останаха далече зад него в нощта. Обърна се и каза тихо: „Пукайте се, не можете да ме хванете!“

Беше само на петнайсет метра от земята, когато се плъзна над по-далечния край на каньона и бе подет от силно течение. Започна да се издига по спирала, отпуснал се над подпорите под мишниците. Цялото му тяло се разтърсваше от закъснялата реакция.

Ремъците, с които предното крило бе привързано към рамката, се бяха разхлабили застрашително след грубиянството на Малкия булдог. Още едно дръпваме и цялото крило можеше да се изкриви назад, и Порджи да се разбие на остриите скали отдолу. Подпорите се въртяха в хлабавите гнезда и целия Орел се тресеше. Порджи стисна здраво с ръце мястото, където пръта на задното крило пресичаше рамката, за да се намали клатенето.

Усети, че подемната сила на метлата спря да действа на деветдесет метра височина. Орела се движеше тежко и тромаво, но потокът бе достатъчно устойчив, за да го издигне нагоре. Педя по педя той се издигаше до върха на Стената, макар че веднъж изгуби едни скъпоценни трийсет метра, защото взе по-голям завой и изпусна течението, след което трябваше да кръжи, докато отново го намери. От върха на Стената леко се плъзна облак и когато навлезе в него, за миг Порджи бе обзет от паника.

Тутакси изгуби представа за ляво и дясно, за горе и долу. Плуваше сред влажната белезникава мъгла. Изпита чувството, че Орела вече не му се подчинява, но не се разколеба, тъй като се осланяше на познатите усещания, които бе придобил през множеството изпитателни полети.

Ремъците се доразхлабиха. Силата на ръцете му не стигаше, за да попречи на крилата да се въртят и клатят. Бореше се решително да не изгуби контрол над своя летателен апарат и да надделее силното

изкушение да се наведе напред и по този начин Орела да се гмурне надолу, за да се върне в нормалното и безопасно положение.

Беше изчерпал вече почти всичките си възможности, когато внезапно и драматично Орела се измъкна от облака и Порджи се озова обратно в ясната лунна нощ. Силата на течението, което го издигаше, сякаш бе намаляла. Порджи направи плавен вираж и се опита отново да попадне в средата на въздушния поток.

Когато се обърна, усети присъствието на нещо необикновено и различно, нещо почти страшно. За пръв път в живота на Порджи погледът му не се спираше в Стената, нямаше я безкрайно дългата черна грамада, простряла се в нощта.

Намираще се над Стената!

Нямаше време да се огледа. Чу се силно пращане, един от ремъците се скъса и водещата част на предното крило силно изплющя. Планерът рязко хлътна надолу и имаше опасност да полети като камък към земята. Порджи се помъчи да го овладее, като отчаяно размахваше крака в желанието си да избегне страничните тласъци, които заплашваха да го лишат от възможността да управлява Орела. И както се съпротивляваше, се насочи към Стената.

Ако ще пада, поне да е от другата страна! Поне щеше да погоди номер на стария господин Уикънс и на Черния човек.

Точно отдолу се намираще Стената. Простираще се под Порджи като широк път, а горната ѝ част, черна и гладка, блестеше на лунната светлина. Съвсем инстинктивно Порджи наклони тялото си напред и надясно. Тежката машина тромаво подскочи, след което се гмурна към черната повърхност под нея.

Трийсет метра, двамайт и пет, двамайт, петнайсет... Нямаше как да направи маневри, нямаше да има втори такъв случай... Десет метра, пет...

Порджи се дръпна рязко назад и предната част на Орела внезапно се вдигна нагоре. За частица от секундата крилата устояха, после изведнъж всичко се разтресе. Чу се страхотно пращане и предното крило се пречупи, отметна се назад и го удари в лицето. Усети слепешката как стремително пада, след което последва ужасен трясък и Порджи бе погълнат от тъмнината.

Бавно и олюлявайки се, Порджи се измъкна от разбития планер. Орела извърши своя последен полет. Планерът заплашително се бе

закрепил толкова близо до външния ръб на стената, че част от задното крило висеше над пропастта.

Порджи предпазливо пропълзя по хлъзгавата мокра повърхност на Стената, докато стигна в средата на горната ѝ част. Клекна там с намерението да чака утрото. Беше изтощен — всичката енергия се бе изцедила от тялото му, така че независимо от усилията, които правеше, непрекъснато го налягаше неспокойна дрямка.

Всеки път, когато заспеше, той се стряскаше от усилието да стои буден и се мъчеше да освободи съзнанието си от кошмарните образи, които изникваха в него. Падаше, преследван от въртящи се подобни на прилепи фигури с кучешки лица. Намираше се в малка стая, стените се накланяха да го захлупят и се чуваше гласът на Малкия булдог, който викаше: „Ще си получиш заслуженото!“ После стаята се превръщаше в дълъг и тъмен коридор, по който Порджи тичаше. Господин Уикънс беше зад гърба му. Имаше дълги остри зъби и крещеше: „Порджи! Порджи!“

Порджи се сепна и се събуди. Допълзя до далечния ръб на Стената и като надвеси глава, се опита да погледне към Отвъдния свят. Облаците се бяха сгъстили и под него не се виждаше нищо освен сива празнота, която скриваше тристаметровата пропаст. Порджи се върна пълзешком на старото място и се обърна на изток, като се молеше по-скоро да се развидели. Но там беше съвсем тъмно.

Започна отново да се унася и пак чу същия глас: „Порджи! Порджи!“

Отвори очи и седна. Гласът продължаваше да го вика, макар че вече не сънуваше. Стори му се, че идва отвисоко и отдалече.

Но постепенно се приближаваше. Изведнъж Порджи видя в тъмнината една черна фигура, която се въртеше над Стената като огромен гарван. Започна да се спуска все по-надолу и по-надолу — беше човек, облечен в черно, с разперени ръце, а дългите му пръсти приличаха на нокти на хищна птица!

Порджи се изправи и побягна. Краката му се плъзгаха по мократа повърхност. Погледна през рамо. Черната фигура почти го беше настигнала. Порджи отчаяно се помъчи да се отскубне и се подхлъзна.

Усети, че се носи по гладката повърхност право към края на Стената. Опита да се задържи с нокти, но не можа да спре. За миг

усети как мократа и хладна стена му се изплъзва, след което полетя в черната бездна.

Докато падаше, бавно се премятеше. Отначало облаците бяха под него, но скоро обсипаното със звезди небе зае мястото им. Порджи имаше чувството, че се намира в люлка, застинала във времето. Нямахше ужас. Нямахше нищо.

Нямахше нищо, докато изведнъж една падаща черна фигура не закри небето отгоре. Спускаше се върху му като ястреб. Беше ужасно.

Порджи риташе напосоки. Единият му крак улучи нещо твърдо и за миг Порджи усети, че нищо не го държи. После две силни ръце го прегърнаха изотзад и Порджи, измъкнат от нищото, се озова в един свят от падане и страх.

Усети странно напрежение в гърдите, след което го вдигнаха нагоре. Оставиха го внимателно върху Стената.

Порджи стоеше предизвикателно с високо вдигната глава срещу черната фигура.

— Няма да се върна. Не може да ме накарате да се върна.

— Няма нужда да се връщаш, Порджи.

Порджи не виждаше скритото от качулката лице, но кой знае защо, гласът му се стори познат.

— Ти заслужи правото да видиш какво има от другата страна — продължи гласът. После се чу смях и човекът отметна назад качулката, която скриваше отчасти лицето му.

На ясната лунна светлина Порджи видя господин Уигънс!

Учителят весело кимна.

— Да, Порджи, аз съм Черния човек. Доста си изненадан, нали?

Порджи изведнъж седна.

— Аз съм от Външната страна — обясни господин Уигънс, като внимателно се разположи върху плъзгавата черна повърхност. — Може да се каже, че съм нещо като наблюдател.

Всичко се въртеше в главата на Порджи и той не съумяваше да схване необичайните неща, които му се поднасяха.

— Какъв наблюдател? Каква Външна страна? — попита Порджи.

— Външната страна е мястото, където ще прекараш следващите няколко години. Мисля, че животът там няма да ти се стори нито похубав, нито по-лош. Но ще бъде различен, това ти го гарантирам. — И господин Уигънс се засмя. — Помниш ли какво ти казах на времето в

кабинета си? Че човек не може да следва едновременно два пътя, защото тогава Разумът и Природата непременно стигат до сблъсък. Това е както вярно, така и невярно. И двете могат да се осъществят, но за целта са необходими два свята. Отвъдният свят, където отиваш, е свят на машини. При това е един добър свят. Но хората, живеещи там, отдавна са установили, че и за този свят се заплаща. Защото при овладяването на Природата престават да се замислят върху силите на Разума, защото машините са плод на логиката и ума, а чудесата не са. Поне засега. Тогава издигнали Стената, заселили хора в ограденото пространство и им дали такива книги и такива закони, че да осигурят развитието на силите на Разума. Отначало само се надявали, че това ще стане, но излезли прави.

— Но защо... да има Стена? — попита Порджи.

— Защото предвижданията им се оказали верни. Магията е нещо реално съществуващо. — И учителят извади от джоба си връзка ключове. — Вдигни ги във въздуха, Порджи!

Порджи втренчи поглед в ключовете, докато ясно запечата в съзнанието си образа на ключовете, после се съсредоточи и протегна невидими ръце, докато ключовете се вдигнаха високо във въздуха. После ги пусна и те паднаха в шепата на господин Уикънс.

— Защо ме накарахте да го направя? — попита Порджи.

— Отвъдните не могат да вършат магии — обясни му учителят. — Не са способни и да приемат телепатично, да разменят мисли на разстояние, както казвате вие. Хората от Вътрешния свят могат да правят всичко това, защото живеят в загадъчна атмосфера. Но уточнят ли се веднъж завинаги магиите, оттам нататък ще става въпрос само с какви методи да се преподават и тогава обредите, заклинанията и дълбоко вкорененото вярване, че съществуват свръхестествени сили, вече няма да са необходими. Тайнствените явления ще се превърнат в подръчни средства, които всеки може да използва. Патериците ще могат да бъдат изхвърлени. Тогава Стената ще се срути с гръм и трясък. Но докато дойде това време — Уикънс отстъпи крачка назад и се престори, че гледа страшно, — винаги ще има един Черен човек, който да следи отвътре, за да не се разполовят, като се опитат да вървят по два пътя едновременно.

В очите на Порджи се таеше недоверие.

— Но вие летяхте без машина!

Черния човек разтвори наметалото си и показа на момчето малък лъскав кръг, прикрепен към гърдите му. Почука с пръст по него.

— Това е машина, Порджи. Също като твоя планер, само че е различна на вид и върши много повече работа. Почти като левитацията е. Накрая ще дойде време, когато Разумът и Природата, магията и науката ще се обединят.

И господин Уикънс отново се загърна в наметалото.

— Тук горе е студено. Не е ли по-добре да тръгваме? Утре цял ден ще можеш да разглеждаш какво има отвъд Стената, която обгражда Света.

— Нека почакаме да се вдигнат облаците — помоли дяволито Порджи. — Искане ми се да погледна какво се вижда отгоре, нали ми е за пръв път!

— Може — съгласи се господин Уикънс, — но долу те чака един човек, когото не си виждал отдавна. Ако се забавим, той ще започне да се тревожи.

Порджи го погледна в недоумение.

— Не познавам никого в Отвъдния свят — каза той. — Аз не съм...

И изведнъж се сепна. Имаше чувството, че сърцето му ще се пръсне.

— Възможно ли е да ме чака баща ми?

— А кой друг? Баща ти дойде при нас по лесния начин, взехме го. Хайде да вървим и да му покажем какъв човек е станал синът му. Готов ли си?

— Готов съм — отвърна Порджи.

— Тогава ми помогни да замъкнем твоето изобретение до вътрешния край на Стената и да го бутнем. На сутринта хората ще намерят парчетата и ще си припомнят как постъпва Черния човек с онези, които правят машини, вместо да си гледат работата. Ще подеждат здравословно на Малкия булдог и бандата.

Господин Уикънс отиде до разбития Орел и започна да го влачи.

— Почакайте — обади се Порджи. — Оставете на мене.

Втренчи поглед в изпотрошения планер, докато очите започнаха да го смъдят. После се съсредоточи върху образа му и се напрегна.

Бавно, като постепенно овладяваше машината, Порджи я накара да се вдигне, докато планерът се понесе във въздуха, леко полюшван

от нощния ветрец, който духаше над голямата Стена. После Порджи му придаде силен тласък, планерът се отдалечи над пропастта и тогава момчето го освободи от мислите си.

Учителят и ученикът, стояха редом и мълчаха, докато гледаха как Орела забива нос и се носи надолу със счупени крила. Когато се загуби в тъмнината, господин Уикънс прегърна Порджи със силните си ръце и уверено го поведе към външния край на Стената.

— Чакайте малко — каза Порджи, защото си припомни деня в кабинета на учителя, когато лесковата пръчка послушно се беше вдигнала във въздуха. — Щом сте от Отвъдния свят, как така можете да правите магии?

Господин Уикънс се засмя.

— О, аз съм роден вътре. За пръв път се прехвърлих през стената, когато бях малко по-голям от тебе.

— С планер ли? — попита Порджи.

— Не — отвърна Черния човек и лицето му беше напълно сериозно. — Успях да улова няколко орела.

1953

[1] Магически знак от пет преплетени букви. — Б.пр. ↑

[2] Повдигане на тяло без докосване, със силата на човешката воля. Б.пр. ↑

РЕЙ БРЕДЪРИ БРОДЕРИЯТА

В късния следобед на пруста сред здрача проблясваха игли — сякаш привлечени от светлината пърхаци сребърни насекоми. Трите жени мърдаха устни, наведени над работата си. Телата им незабележимо се накланяха ту назад, ту напред, а столовете люлки се поклащаха и проскърцваха. Всяка жена гледаше в ръцете си, като че изведнъж бе съзряла в тях собственото си тупкащо сърце.

— Кое време стана?

— Пет без десет.

— След малко ще отида да олющя граха за вечеря.

— Но... — започна едната.

— О, да. Забравих. Ама че съм глупава...

И първата жена млъкна, остави бродерията и иглата и погледна през отворената врата на пруста към уютната, потънала в тишина къща и безмълвието на кухнята. Там, върху масата, се виждаше това, което повече от всеки друг път и изглеждаше символ на домашното огнище — купчината наскоро измит грах в изящните си и гъвкави шушулки, който чакаше да се роди на света под нейните пръсти.

— Иди го очисти, ако това ще те успокои — каза втората жена.

— Не — отвърна първата. — Не, няма да отида.

Третата жена въздъхна. Бродираше роза, листо и маргаритка на зелен фон. Иглата, с която шиеше, се мяркаше и изчезваше.

Втората жена правеше най-фината и нежна бродерия от трите — сръчно бодваше, намираше определеното място и изтегляше края. Това се повтаряше безкрайно. Мрачният ѝ поглед следваше бързината на всяко движение. Цвете, човек, път, слънце, къща — картината се оформяше под ръцете ѝ — красота в умален вид — и всеки бод бе съвършен до най-малката подробност.

— Изглежда, че в подобни случаи хората винаги се залавят да правят нещо — каза тя. Другите леко кимнаха — толкова, колкото столовете люлки отново да се заклатят.

— Мисля си — каза първата, — че човешките души са в ръцете на хората. Защото правим всичко на този свят с ръце. Струва ми се, че не ги използваме и за половината неща, които можем да правим. Положително е обаче, че не използваме главите си.

Те отново втренчиха поглед в това, което вършеха ръцете им.

— Да... — обади се третата. — Когато се обърнеш назад и премислиш живота си, струва ти се, че не си спомняш толкова лицата, колкото ръцете и това, което те са вършили.

И жените заизреждаха наум капаците, които са повдигали, вратите, които са отваряли и затваряли, цветята, които са брали, храната, която са готвили — все с бавни или бързи пръсти, според навичките или обичая си. Погледнеше ли човек назад, виждаше да се мяркат ръце и като в сън на вълшебник се отваряха широко врати, пускаха се кранове, размахваха се метли, плесваха се непослушни деца. Чуваше се единствено звукът от мяркащите се ръце — останалото беше безгласен сън.

— Няма да си приготвяме вечеря нито днес, нито утре, нито вдругиден — каза третата жена.

— Няма да отваряме и затваряме прозорци.

— Няма да пълним с въглища пещта на мазето през зимата, за да се топли къщата.

— Нито да изрязваме готварски рецепти от вестниците.

И изведнъж жените заплакаха. Сълзите се търкулваха тихо по лицата им и падаха върху платното, над което се движеха пръстите им.

— С това няма да оправим нищо — каза първата, като докосна с опакото на палеца долните си клепачи. Погледна пръста си. Беше мокър.

— Виж ти, какво направих! — извика ядосано втората жена.

Другите спряха да шият и я погледнаха. Тя вдигна бродерията си. Видяха картината — съвършена, само че, докато бродираното жълто слънце спускаше лъчите си върху бродираното зелено поле и бродираният кафяв път лъкатушеше към бродираната розова къща, имаше нещо сбъркано в лицето на човека, застанал на пътя.

— Няма как, ще ми се наложи да разпоря всичко, за да го оправя — каза втората жена.

— Колко жалко! — И другите две загледаха втренчено красивата картина, в която бе станала грешка.

Втората жена сърчно взе да срязва тук-таме конците, а ножичките ѝ проблясваха. Бод подир бод моделът се разпадаше. Тя дърпаше рязко, сякаш обзета от злоба. Лицето на човека изчезна. Жената продължи да реже.

— Но какво правиш?! — попита я първата.

И двете се наведоха да видят какво е станало.

Човекът вече не стоеше на пътя. Тя го беше махнала докрай.

Другите жени не ѝ казаха нищо и отново се заловиха с работата си.

— Кое време стана? — попита едната.

— Пет без пет.

— Знае се, че ще бъде в пет часа, нали?

— Да.

— Обаче всъщност не са сигурни какви последствия ще има, когато се случи?

— Не, не са.

— А защо не ги спряхме, преди да стигне дотам и да стане толкова мощно?

— Двойно повече е, отколкото досега. Не, десетки пъти повече е, а може и хиляди пъти да е.

Те чакаха в пруста сред аромата на рози и окосена трева.

— Кое време стана?

— Пет без една минута.

Сребристият пламък на иглите проблясваше. Като ято метални рибки те плуваха в лятната здрачевина.

Някъде далече сякаш избръмча комар. После прозвуча нещо като барабанене. Трите жени наклониха глави и се заслушаха.

— Няма да чуем нищо, нали?

— Казват, че няма.

— Може би се държим глупаво. Може би ще стане както обикновено — и след този следобед ще белим грах, ще отваряме врати, ще бъркаме супата, ще мием чиниите, ще слагаме масата, ще цедим портокалите...

— Боже, как ли ще се смеем, като си спомняме колко сме се уплашили от някакъв си стар опит!

За миг те се усмихнаха една на друга. Но изречените думи ги накараха да притихнат и те отново се заловиха с работата си. Очите им

следваха движенията на умелите пръсти. Правеха фантастични картини. Върху платната се появиха бродирани люляци, трева, дървета, къщи и реки. Жените мълчаха и в тишината, която цареше в пруста, се чуваше само дишането им.

Минаха трийсет секунди.

Накрая втората жена въздъхна и се отпусна облекчено.

— Струва ми се, че все пак ще отида да обеля граха за вечеря — каза тя. — Мисля, че...

Но нямаше време дори да повдигне глава. Някъде с периферното си зрение тя видя как светът се облива в блясък и пламва. Остана с наведена глава, защото знаеше какво означава това. Не погледна нагоре, не го направиха и другите. В последния миг пръстите им продължаваха светкавичното си движение. Жените не се озърнаха, за да разберат какво се случва със страната, с града, с тази къща, дори с пруста. Бяха втренчили поглед само в картините под бързите си ръце.

Втората жена видя как едно избродирано цвете изчезна. Започна го отново, но безуспешно — изличиха се и пътят, и стръкчетата трева. Жената гледаше как пламъкът сякаш със забавено движение близва избродираната къща и я опърля, как отскубва кончето от всяко листо на зеленото дърво в рамката, докато дори слънцето в картината се разпадна на парчета. После огънят обхвана връхчето на иглата, макар тя да продължаваше да везе. Жената гледаше как пламъкът тръгва до пръстите, по ръцете и тялото ѝ, как старателно разлиства тъканта на нейното същество — така бавно, че тя не можеше да не забележи дяволската му красота. Изтръгваше картината от всяка материя, която му се изпречеше на пътя.

Жената никога не научи какво бе направил пламъкът с другите две жени, с покъщнината или с бряста на двора. Защото сега, точно в този миг пламъкът пълзеше по бялата бродерия на нейната плът и по розовото вземо на страните, докато накрая стигна до сърцето ѝ — мека червена роза, обшита с огън — и изпепели нежните бродирани листенца едно по едно.

РЕЙ БРЕДЪРИ СИРЕНАТА

Заобиколени от студените води, далече от брега, ние чакахме всяка вечер да излезе мъглата и тя излизаше. Тогава смазвахме месинговите механизми и запалвахме фара в каменната кула. Като две птици високо в сивото небе, Макдън и аз изпрацахме сноп светлина, който опипом се промъкваше, за да търси самотни кораби. Първо червен, после бял, после отново червен сноп. А ако не можеха да видят светлината ни, винаги можеха да разчитат на нашия Глас: на плътния гърлен вик на Сирената, който прогърмяваше през парцаливите вълма мъгла и караше чайките да се разпилеят като изпусната колода карти, а вълните да надигнат разпенените си гребени.

— Тук се живее доста самотно, но сигурно вече си свикнал, нали? — попита ме Макдън.

— Свикнах — отговорих аз. — Слава богу, че ти се оказа приказлив.

— Е, утре е твой ред да слезеш на сушата — каза той и се усмихна. — За танци с момичетата и чаша джин.

— Кажи, Макдън, за какво си мислиш, когато останеш сам тука?

— За тайните на морето — отвърна Макдън и запали лулата си.

Беше студена наемврийска вечер и часовникът показваше седем и четвърт. Отоплението бе включено, фарът въртеше опашката си от светлина в двеста посоки, а Сирената ръмжеше високо в гърлото на кулата. В продължение на сто и шейсет километра по брега нямаше населено място. Имаше само безлюден път, който лъкатушеше през пустинната околност по посока на морето и по него рядко минаваха коли. Между пътя и нашата скала лежах три километра студена вода. Кораби минаваха рядко.

— За тайните на морето — повтори замислено Макдън. — Знаеш ли на какво прилича океанът? На най-голямата снежинка на света. Върти се, мята се, приема хиляди форми и цветове, които никога не се повтарят. Веднъж, преди години, бях сам на фара. Една нощ всички

риби от морето изплуваха тук. Нещо ги беше накарало да се изсипят в залива — плуваха или стояха на едно място и като че трепереха и гледаха втренчено как светлината на фара се сменя — червен сноп, бял сноп, червен сноп, бял сноп. Осветяваше ги, така че виждах колко особен поглед имат очите им. Тръпки полазиха по гърба ми. Рибите приличаха на огромна паунова опашка и обикаляха наоколо чак до полунощ. После съвсем безшумно си отидоха, бяха милиони, а изчезнаха до една. Започнах да си мисля, че по някакви собствени причини те бяха дошли на поклонение. Звучи странно, обаче си представих как им изглежда кулата, извисяваща се два̀сет метра над водата, как светлината от нея им се струва изпратена от божество, а от кулата се носи гласът на чудовище. Тези риби никога не се завърнаха, но не ти ли минава поне за миг през ума, че те бяха обожествили фара?

Потръпнах. Погледнах необятната сива морска шир, простираща се известно докъде, неизвестно до какво.

— О, морето си е все така пълно — рече Макдън и огънчето на лулата му просветна, когато нервно си дръпна. Цял ден си личеше, че е нервен, но не ми каза причината. — При всичките ни машини и така наречени подводници, ще минат десет хиляди века, докато човек стъпи върху истинското дъно на потъналите земи, сред омагьосаните царства, и тогава ще изпита истински ужас. Помисли си само, там все още е тристахилядната година преди новата ера. Докато ние сме марширували с фанфари и сме рязали чужди глави и парчета от чужди земи, долу, на два̀сет хиляди метра под морската повърхност са владенията на студа и времето, там е старо като опашката на комета.

— Да, това е един стар свят.

— Ела. Пазя нещо специално, което исках да ти покажа.

Изкачихме се по осемдесетте стъпала, без да бърза̀ме, като си говорехме. Когато стигнахме най-горе, Макдън угаси лампите в стаята, за да не блестят по големите стъкла. От огромното око на фара се чуваше бучене и съоръжението плавно се въртеше в смазаното гнездо. Сирената ревеше продължително на всеки петнайсет секунди.

— Прилича на звяр, нали? — каза сякаш на себе си Макдън. — На голям самотен звяр, който плаче в нощта. Стои тук, на ръба пред милиарите години, и вика към Дълбините: „Аз съм тук, аз съм тук, аз съм тук.“ А Дълбините му отговарят. Да, те наистина му отговарят. Ти си при мене вече от три месеца, Джони, затова най-добре ще е да те

подготвя: по това време на годината — каза Макдън, като се взираше в сумрачната мъгла — нещо идва да посети фара.

— Рибни пасажии, за каквито разказа?

— Не, нещо съвсем друго. Отлагах този разговор от страх да не си помислиш, че съм смахнат. Тази вечер обаче няма закога повече да отлагам, защото, ако съм отбелязал правилно на календара от миналата година, то ще се появи именно нощес. Няма да навлизам в подробности, ще можеш да се увериш с очите си. Само че седни. А ако утре ти се прииска да си събереш багажа, да вземеш моторницата, да идеш до пристана на носа, където си оставил колата си, и да заминеш навътре в сушата към някое градче, където да стоиш нощем на запалена лампа, нито ще те притеснявам с въпроси, нито ще те обвиня за избора ти. Това тук се случва вече от три години и сега за пръв път с мене има човек, който да ми е свидетел. Почакай и ще видиш.

Измина половин час, в който си разменихме само няколко думи шепнешком. Когато ни омръзна да чакаме, Макдън започна да ми разказва за някои свои идеи. Имаше си теория за Сирената.

„Един ден преди много години някакъв човек, който си вървял, се изправил сред шума на океана върху един студен и мрачен бряг, и казал:

— Трябва ни глас, който да вика по водата, за да предупреждава корабите. Аз ще направя такъв глас. Ще направя глас като самото време и като всичката мъгла на света. Глас като легло, което цяла нощ е останало празно, като празна къща с отворена врата, като гора с окапала наесен шума. Да звучи като вика на птиците, отлитащи на юг, като ноемврийския вятър и като морето, разбиващо се в скалист и студен бряг. Ще създам звук, в който да има такава самота, че всеки да го забележи. Хората ще чуват плача му в сърцата си и домашните огнища ще им се струват още по-топли. Хората в далечните градове на сушата ще се радват, че не са в морето. Ще направя такъв глас, ще изработя и апаратура, която ще нарекат Сирена. Който чуе Сирената, ще познае тъгата на вечността и краткостта на живота.“

Чу се ревът на Сирената.

— Измислих тази история — тихо каза Макдън, — за да се опитам да обясня защо онова нещо идва при фара всяка година. Мисля, че Сирената го вика и то идва...

— Но как... — започнах аз.

— Мълчи! — прекъсна ме Макдън. — Гледай! — И той кимна към Дълбините.

Нещо плуваше към фара.

Както вече казах, нощта беше студена. Горе в кулата също бе студено. Светлината и тъмнината се редуваха, а Сирената непрекъснато се обаждаше сред ликуващата мъгла. Не се виждаше надалече, не се виждаше ясно, но край земните брегове морето следваше пътя си — равно и спокойно, с цвета на сива тиня. Стояхме двамата с Макдън сами във високата кула, а някъде, отначало далече, се чу гъргорене, след това се вдигна вълна и нещо изскочи сред бълбукане и малко пяна. После от повърхността на студеното море се подаде глава — огромна, тъмна глава с грамадни очи и шия. След това не се подаде тяло — подаваше се все повече и повече от шията! Главата се издигна на десетина метра над водата, последвана от тънка и красива тъмна шия. Чак тогава тялото, приличащо на островче от черен корал с миди и рачета по него, изскочи от океанските недра. Мярна се и опашка. Едно на друго, пресметнах, че дължината на чудовището от главата до върха на опашката е двайсет и пет-трийсет метра.

Не помня какво казах, но казах нещо.

— Успокой се, момче, успокой се! — прошепна Макдън.

— Но това не е възможно! — възкликнах аз.

— Не, Джони, невъзможните сме ние. Това нещо е все същото, каквото е било и преди милиони години. Не се е променило. Променили сме се ние и сушата и сме станали невъзможни. Ние!

Чудовището плуваше бавно и някак величествено далеч в ледените тъмни води. Мъглата ту го обгръщаше, ту се отдръпваше, като за миг заличаваше силуета му. Едното око на звяра улови като огледало снопа ярка светлина и го отрази: червено, бяло, червено, бяло — неподобяваше високо вдигнат диск, изпрацащ послания с праисторически шифър. Чудовището беше безмълвно като мъглата, сред която плуваше.

— Това е някакъв динозавър! — наведох се напред аз, здраво стиснал парапета на стълбите.

— Да, от това племе е — потвърди Макдън.

— Но нали всички те са измрели?

— Не са измрели. Скрили са се в Дълбините — на дълбоко, в най-дълбоките Дълбини. Бива си я думата, Джони, нали? Толкова много казва: Дълбини. Събрала е всичкия студ, всичкия мрак и всичките дълбочини на света.

— Какво ще правим?

— Как какво? Трябва да си гледаме работата, не можем да я захвърлим. Освен това тук сме на по-сигурно място, отколкото в лодка на път за брега. Звкрът е голям колкото боен кораб и е не по-малко бърз.

— Но защо идва тук, защо?

В следващия миг научих отговора.

Сирената изрева.

А чудовището ѝ отговори.

През милионите години вода и мъгла се носеше вик. Вик, в който имаше такава мъка и самота, че отекна в главата ми и цял се разтреперих. Чудовището зовеше кулата. Сирената ревеше. Чудовището отново извика. Сирената изрева. Чудовището отваряше огромната си зъбата паст и гласът, който излизаше от нея, бе гласът на Сирената. Самотен, силен и далечен глас. Гласът на останало без другар живо същество, гласът на непрогледната морска вода, на студената нощ, на раздялата. Това криеше звукът който чувахме.

— Сега разбра ли защо идва тук? — прошепна Магдън.

В отговор само кимнах.

— В продължение на цяла година, Джони, клетото чудовище лежи някъде далече, на хиляди километри сред океана, може би на дълбочина трийсетина километра и чака да му дойде времето. Това същество може да е на милиони години. Помисли си само какво е да чакаш милиони години, ти би ли могъл да чакаш толкова дълго? Вероятно то е последното от събратята си. Нещо ме кара да смятам, че е така. Все едно. Преди пет години на този бряг идват хора и построяват този фар. Пускат Сирената и тя реве ли, реве, а гласът ѝ прониква чак до мястото, където чудовището се е заровило в дъното, за да заспи, където пази спомените за свят с хиляди същества като него, но сега то е там само, съвсем само в един свят, за който не е създадено, свят, в който трябва да се крие. Ала гласът на Сирената идва и си отива, идва и си отива, и тогава то се надига от тинестото дъно на Дълбините и очите му се отварят като петнадесетсантиметрови

обективи на фотоапарат и то започва да се придвижва — бавно, съвсем бавно, защото отгоре го притиска тежестта на океана. Звукът на Сирената пробива километричните пластове вода, чува се слабо, но чудовището го разпознава, огънят в пещта на тялото му лумва и то започва бавно, бавно да се издига нагоре. Утолява глада си с планини от треска и бодливки, с реки от медузи и се издига все по-нагоре през есенните месеци — през септември, когато са първите мъгли, през октомври, когато мъглите се увеличават и Сирената все така го зове, та чак до края на ноември. Ден след ден налягането в тялото му се изравнява с по-горните пластове, всеки час то се издига с няколко стъпки по-нагоре, за да стигне до повърхността и да е все още живо. Не може да не се движи бавно — ако изплува изведнъж, ще се пръсне. Затова са му необходими цели три месеца, за да излезе отгоре, а после още няколко дни, за да преплува през студените води до фара. И ето го сега пред нас в нощта, Джони: най-страхотното и голямо чудовище, което се е раждало някога. Вижда как фарът го зове — с дълга шия като неговата, извисила се над водата, с тяло като неговото и най-важното, с глас като неговия. Стана ли ти вече ясно, Джони, разбра ли?

Сирената изрева.

Чудовището ѝ отговори.

Виждах всичко, знаех всичко: милиони години в самотно очакване на някой, който никога няма да се завърне. Милиони години без другар на морското дъно, сред безумието на времето там, докато небесата са се изчистили от летящите влечуги, блатата на сушата са пресъхнали, бронтотериите и саблезъбите тигри са преживели последните си дни и са потънали в нефтените тресавища, а по хълмовете като бели мравки са плъпнали човеци.

Сирената изрева.

— Миналата година — започна Макдън — това създание плуваше в кръг, обикаля наоколо цяла нощ. Не дойде прекалено близко, сигурно нещо го смущаваше. Може би се страхуваше. И като че ли бе малко сърдито, че е трябвало да измине такъв дълъг път. Но на следващия ден мъглата неочаквано се вдигна, яркото слънце изгря и небето стана синьо като картина. Тогава чудовището си тръгна — далече от горещината и безмълвието — и не се завърна. Предполагам, че през цялата изминала година е прехвърляло през ума си случилото се, премисляло го е от всеки възможен ъгъл.

В момента чудовището се намираше само на трийсетина метра, разменяха си викове със Сирената. Когато светлината на фара попадеше в очите му, в тях се редуваха огън и лед, огън и лед.

— Ясно ли ти е що за живот е това? — попита ме Макдън. — Някой винаги чака някого, а другият никога не се завръща у дома. Винаги някой обича някого малко повече, отколкото е обичан от другия. И след време този някой изпитва желание да унищожи другия, за да престане да му причинява болка.

Чудовището се спусна към фара.

Сирената изрева.

— Да видим какво ще стане — каза Макдън.

И изключи Сирената.

Тишината в последвалата минута беше толкова напрегната, че чувахме как сърцата ни туптят в заобиколената отвсякъде със стъкло кула, чувахме как прожекторът бавно се завърта в смазаното гнездо.

Чудовището се спря и замръзна на място. Големите му като фенери очи примигваха и то зина. Чу се бучене, наподобяващо тътен на вулкан. Въртеше глава на всички страни, сякаш търсеше звуците, потънали в мъглата.

Взря се във фара. Отново се чу бучене. После в очите на чудовището пламна огън. То се изправи на задни крака, хвърли се във водата и се спусна към фара, с очи, пълни с мъка и гняв.

— Макдън! — извиках аз. — Включи Сирената!

Макдън се засуети, докато напипа копчето и го натисна. В същия миг чудовището се вдигна на задни крака. Мернах за миг гигантските лапи и люспестата кожа на свързаните с ципа стърчащи нокти, докато драскаше по кулата. Огромното око от дясната страна на изтерзаната му глава светеше пред мене като връщ котел, в който можеше да падна с вик. Кулата се разтресе. Сирената изрева. Чудовището ѝ отговори. После обгърна с лапи кулата и се опита да ухапе стъклото, което се пръсна на парчета и ни засипа.

Макдън ме сграбчи за ръката.

— Бързо долу!

Кулата се разклати, потрепери и започна да поддава. Сирената и чудовището ревяха. Ние се препъвахме и едва не се прекатурихме по стълбите.

— Бързо!

Стигнахме долу, когато кулата сякаш се срутваше върху ни. Пъхнахме се под стълбите в едно каменно килерче. Разтресохме се поне хиляда пъти, защото отгоре валеше дъжд от камъни. Сирената рязко спря да реве. Чудовището се хвърли с цяло тяло върху фара. Кулата падна. Макдън и аз бяхме коленичили и се държахме здраво един за друг, докато светът ни се сгромолясваше.

После всичко свърши. Имаше само мрак и се чуваше как морето се плиска върху голите камъни.

Чуваше се и още един звук.

— Слушай — тихо ми каза Макдън. — Слушай!

Чакахме само миг. После и аз го чух: първо свистенето от шумно поетия въздух, след който сякаш оставаше вакуум, а после жалния вой — учудването и самотата на голямото чудовище, свило се върху камъните над нас, така че гадната миризма от тялото му се беше пропила във въздуха — разделяше ни само педя дебелата стена на килера. Чудовището стенеше и плачеше. Кулата бе изчезнала. Светлината бе изчезнала. Сирената, която го бе позовала през милионите години, бе изчезнала. А чудовището отваряше своята паст и реवेशе пронизително. Ревеше като Сирената. Ревеше непрестанно. Сигурно на корабите далече в морето, които не можеха да забележат нито фара, нито каквото и да било друго, са си мислили: „Ето, чува се сирената на Самотния залив. Всичко е наред. Заобиколили сме носа.“ И така продължи чак до разсъмване.

На другия ден следобед, когато спасителната група дойде да ни измъкне от затрупания с камъни килер, жълтото слънце приличаше.

— Срути се върху ни — мрачно обясни Макдън. — Блъснаха ни няколко големи вълни и фарът направо се събори. — И Макдън ме ощипа по ръката.

От чудовището нямаше и следа. Океанът бе спокоен, небето — синьо. Единственото, което напомняше за станалото, беше вонята от зеленикавата като водорасли слуз, която покриваше нападалите камъни от кулата и крайбрежните скали. По нея жужаха мушици. Празният океан се разбиваше в брега.

На следващата година построиха нова кула, но тогава аз вече си бях намерил работа в едно градче, бях се оженил и живеях в уютна къщичка, където в есенните нощи от прозорците се процеждаше жълта светлина, вратите бяха заключени, а коминът бълваше дим. Колкото до

Мақдън, той стана пазач на новия фар, според личните му указания построен от железобетон. „За всеки случай“ — каза той.

Завършиха новия фар през месец ноември. Късно една вечер отидох дотам с колата си, оставих я на брега и се загледах в сивите води. Чувах как в далечината свири новата сирена — един, два, три, четири пъти в минута, съвсем безответно.

А чудовището?

То вече не се завърна.

— Отишло си е — каза Мақдън. — Прибрало се е в Дълбините. Научило е, че в този свят не можеш да обичаш прекалено силно. Прибрало се е в най-дълбоките Дълбини, за да изчака още милион години. Горкичкото! Чака ту тук, ту там, докато човекът идва и си отива от тази жалка планета. Все чака и чака.

Стоях в колата си и се ослушвах. От Самотния залив не се виждаше нито фарът, нито светлината му. Чувах само Сирената, Сирената, Сирената. Ревеше с гласа на чудовището.

Стоях там и ми се искаше да можех да кажа нещо.

АЙЗЪК АЗИМОВ

ДЪЛГАТА НОЩ

„Ако звездите изгряваха нощем веднъж на хиляда години, как ли щяха хората да вярват, да обожават и да запазват в течение на много поколения спомена за божия град!“

ЕМЕРСЪН^[1]

Атън 77, директор на университета Саро, войнствено издаде напред долната си устна и напълно вбесен, изгледа свирепо младия журналист.

Теръмън 762 прие тази ярост с пълна готовност. В началото на кариерата му, когато рубриката, сега поддържана с материали, препечатвани впоследствие от множество вестници, беше само налудничаво хрумване, оформило се в съзнанието на неопитния репортер, той се беше специализирал да взема „трудни интервюта“. Те му струваха наранявания, синини и счупени кости, но за сметка на това го направиха твърде разсъдлив и уверен в силите си.

Атън 77 си възвърна способността да говори и макар че гласът му трепереше от сдържаните чувства, внимателно и донякъде педантично подбраните изрази, с които известният астроном се славеше, че си служи, и сега бяха налице.

— Господине — каза той, — вие проявявате дяволска наглост, като се явявате пред мен с нахалното си предложение.

Бийней 25, набитият телефотограф от Обсерваторията, облиза пресъхналите си устни и каза:

— Но, господине, нали всъщност... — Директорът се обърна към него и въпросително повдигна белите си вежди.

— Не ми пречете, Бийней. Вярвах в добрите ви намерения, когато поискахте да доведете този човек тук. Сега обаче няма да търпя неподчинението ви.

Теръмън реши, че е време да се намеси.

— Директор Атън. ако ми позволите да завърша мисълта си, то...

— Не вярвам, млади човече — прекъсна го Атън, — че сте в състояние да кажете каквото и да е, което да има някаква стойност в сравнение с всекидневните ви материали от последните два месеца. Проведохте широка кампания, насочена против моите усилия и усилията на колегите ми да подготвим света за опасността, която е вече твърде късно да бъде избегната. Можете да си вървите — подхвърли Атън вече през рамо.

Загледа се умислено към небето, където Гама, най-яркото от шестте слънца на планета та, вече се готвеше да залезе. Беше помръкнала и избледняла до жълто в мъглявината на хоризонта и Атън знаеше, че когато я видеше следващия път, щеше да бъде един луд човек. Изведнъж директорът бързо се обърна.

— Не, почакайте, елате тук! — каза той, като махна властно с ръка. — Съгласен съм да напишете материала си.

Журналистът не беше понечил да си тръгне и сега бавно се приближи до стария човек. Атън посочи небето:

— От шестте слънца е останала само Бета. Виждате ли я?

Въпросът му беше направо излишен. Бета се намираше почти в зенита си. Ръждивочервената ѝ светлина заливаше пейзажа с необичаен оранжев цвят, докато ярките лъчи на залязващата Гама угасваха. Бета се намираше в своя афелий^[2]. Изглеждаше малка, по-малка, отколкото Теръмън я беше виждал досега, но в момента властваше неоспоримо в небето на Лагаш.

Собственото слънце на Лагаш — Алфа, около което се въртеше планетата, — се намираше точно противоположно на Бета, заедно с по-далечните двойни слънца, които бяха край него. Червеното джудже Бета — непосредственият другар на Алфа — беше само, неприятно само.

Върху вдигнатото нагоре лице на Атън падаше червеникавата слънчева светлина.

— След по-малко от четири часа, както ни е известно — каза той, — цивилизацията ще стигне до своя край. Това ще стане, защото Бета

е единственото слънце в небесата. — И директорът мрачно се усмихна. — Можете да отпечатате думите ми. Няма да има кой да ги прочете!

— Но ако излезе, че тези четири часа минат, без да се случи нещо, а после минат още четири часа, и нищо не се промени? — кротко го попита Теръмън.

— Не се безпокойте за това. Достатъчно неща ще се случат.

— Имате право. И все пак, ако нищо не се случи?

Бийней 25 се намеси за втори път:

— Господине, струва ми се, че трябва да го изслушате.

Теръмън каза:

— Поставете въпроса за гласуване, директоре!

Сред останалите петима служители на Обсерваторията, които досега внимаваха да пазят неутралитет, настъпи раздвижване.

— Това не е необходимо — с равен глас отвърна директорът и извади джобния си часовник. — След като твоят добър приятел е толкова настойчив, ще му отдели пет минути, Бийней. Говорете!

— Добре. Какво значение тогава може да има за вас, ако ми позволите да запиша като очевидец това, което предстои да се случи? Ако предсказанието ви излезе вярно, моето присъствие няма да ви навреди, защото в такъв случай материалът ми никога няма да бъде написан. От друга страна, ако се окаже, че грешите, ще бъдете изложен на насмешки или на нещо още по-лошо. По-добре ще е, ако оставите насмешките в приятелски ръце.

Атън изсумтя.

— Като говорите за приятелски ръце, имате предвид вашите, така ли?

— Естествено. — Теръмън седна и прехвърли крак върху крак. — Материалите ми може понякога да са звучали грубичко, затова пък всеки път давах възможност на вас, учените, да подлагате на съмнение идеите си. В края на краищата сега на Лагаш не е времето, когато може да се проповядва, че „краят на света е близо“. Трябва да разберем е, че хората вече не вярват в „Книгата на откровението“, и се дразнят, че вместо да направят нещо, учените казват, че всъщност последователите на Култа са прави...

— Няма такова нещо, млади човече — прекъсна го Атън. — Макар че много от данните, с които разполагаме, са почерпени от Култа, в нашите резултати няма никакъв мистицизъм. Фактите са си

факти и не може да се отрече, че в така наречената „митология“ са залегнали някои истински събития. Ние извлякохме тези факти и ги очистихме от наслоената тайнственост. Уверявам ви, че Култа ни мрази не по-малко от вас.

— Но аз не ви мразя. Просто се опитвам да ви обясня, че хората са разположени зле. Ядосани са.

Устните на Атън се изкривиха насмешливо.

— Нека се ядосват, щом нямат друга работа. Да, но утре...

— „Утре“ няма да съществува.

— Но ако грешите? Представете си само, че нищо не се случи. Какво ви чака тогава? Ядът може да приеме някаква сериозна форма. Това е неизбежно, господине!

Директорът изгледа сурово журналиста.

— И с какво предлагате да ни помогнете в това положение?

Теръмън се усмихна.

— Предложих ви да се уведоми обществеността за случая. Мога така да поставя нещата, че да се обърне внимание само на смешната страна. Признавам, че такава позиция трудно може да се отстои, защото ще ми се наложи да изкарам всички вас до един не друго, а група идиоти. Но ако успея да накарам хората да ви се присмеят, те може да забравят да ви се ядосат. В замяна на това моят издател иска само един изключителен материал.

Бийней кимна, след което избухна.

— Господин директор, останалите от нас смятат, че Теръмън има право. През последните два месеца взехме под внимание всичко, освен шанса едно на милион, че някъде в теорията ни или в изчисленията има грешка. И това трябва да предвидим!

От хората, събрани около масата, се чу одобрителен шепот, а изразът върху лицето на Атън беше като на човек, който е лапнал нещо горчиво и няма как да го изплюе.

— Тогава, ако желаете, може да останете. Бъдете обаче така любезен да се въздържате, за да не пречите по никой начин да си изпълняваме задълженията.

Беше сложил ръцете си зад гърба и докато говореше решително вдигна нагоре прорязаното си от бръчки лице. Това можеше да продължи безкрайно дълго, ако не се беше намесил нов глас.

— Здравейте, здравейте, здравейте!

Гласът беше висок тенор, а пълничкото лице на новодошлия се разтегли в приятелска усмивка.

— Какво е това погребално настроение? Надявам се, че никой не е изгубил присъствие на духа.

Агън го изгледа втрещено и избухна:

— Какво, по дяволите, правиш тук. Ширин? Мислех, че ще останеш в Скривалището.

Ширин се засмя и отпусна месестото си тяло в едно кресло.

— Искам да бъда тук, където има преживявания! Да не мислиш, че съм лишен от всякакво любопитство? Искам да видя звездите, за които непрекъснато се говори в Култа. Един психолог не струва пукната пара в Скривалището. Там имат нужда от енергични мъже и от силни, здрави жени, които да раждат деца. А аз какво съм? Петдесетте килограма наднормено тегло ми пречат да бъда енергичен мъж, а за отглеждане на деца не ме бива. Защо тогава да ги затруднявам с още едно гърло? Тук ще се чувствавам по-добре.

Теръмън побърза да се обади:

— А какво по-точно представлява Скривалището, господине?

Ширин, изглежда, чак сега забеляза журналиста. Намръщи се и изду бузи.

— А кой по-точно, по дяволите, сте вие, червенокоси младежо?

Агън стисна устни, нацупи се и каза:

— Това е Теръмън 762, журналистът. Сигурно името ти е познато.

Журналистът протегна ръка, за да се здрависа с Ширин.

— А вие, разбира се, сте Ширин 501 от университета Саро. Чувал съм за вас — каза Теръмън и повтори въпроса си: — Какво все пак е това Скривалище?

— Успяхме да убедим известен брой хора в предсказанието ни... тоест, в съдбата. Те се развълнуваха и взеха съответните мерки. Тези хора са главно членове от семействата на работещите в Обсерваторията, на преподаватели в университета и няколко външни лица. Общият им брой е триста души, но повече от три четвърти са жени и деца.

— Разбирам. Скрили са се някъде, където Тъмнината и... Звездите не могат да стигнат до тях и те ще останат живи, когато целият свят стане на пух и прах.

— Ако успеят. Няма да е лесно. Ако цялото човечество се побърка, ако всички градове изгорят до основи, околната среда няма да им помогне да оцелеят. Но те имат храна, вода, покрив над главата си, и оръжия...

— Имат и друго — намеси се Атън. — Разполагат с всичките ни разработки с изключение на данните, които ще съберем днес. Тези разработки ще бъдат от основно значение през следващия цикъл и са единственото, което трябва да оцелее на всяка цена. Останалото може да върви по дяволите.

Чу се нисък, проточен звук — Теръмън изсвири с уста, след което за няколко минути остана замислен. Хората около масата бяха донесли дъска за мултишах, който се играе от шестима души. Ходовете се правеха бързо и в пълно мълчание. Всички очи бяха нервно съсредоточени върху дъската. Теръмън внимателно следеше играта, но по едно време стана и отиде при Атън, който седеше настрани и разговаряше шепнешком с Ширин.

— Вижте какво — рече им той, — хайде да отидем някъде, където няма да пречим на останалите. Искам да ви задам няколко въпроса.

Креслата в съседната стая бяха по-меки, на прозорците имаше дебели червени завеси, а подът бе застлан с кафяв килим. Понеже светлината на Бета беше керемиденочервена, получаваше се общото впечатление, че навсякъде има засъхнала кръв.

Теръмън потрепери.

— Да си призная, готов съм да дам десет кредита за една секунда истинска бяла светлина. Де да светеха Гама или Делта!

— Какви са въпросите ви? — попита го Атън. — Моля ви, не забравяйте, че разполагаме с ограничено време. След по-малко от час и четвърт ще трябва да се качим горе, а там вече няма да имаме възможност да разговаряме.

— Тогава слушайте. — Теръмън се облегна назад и скръсти ръце на гърдите си. — Вие твърдите, че след няколко часа цялата планета ще потъне в мрак, а хората ще полудеят и ще започнат да буйстват. Сега искам да ми кажете какви са научните доводи в подкрепа на предвиждането ви.

— Не. не може да искате това — намеси се Ширин. — Ако зададете този въпрос на Атън и ако той има добрината да ви отговори, ще бъдат изсипани стотици страници с цифри и томове с чертежи. А няма да разберете нищо от тях. Ако обаче попитате мене, ще ви обясня от гледната точка на един лаик.

— Добре, нека въпросът бъде към вас.

— Тогава най-напред искам да пийна нещо. — И Ширин потри ръце, като погледна многозначително Атън.

— Вода става ли? — сопна му се Адън.

— Ти се шегуваш!

— Ти се шегуваш. Днес ще се мине без алкохол. Много лесно ще се напият хората ми. Не мога да си позволя да ги изкушавам.

Психологът изсумтя, но не каза нищо. Обърна се към Теръмън, прониза го с острия си поглед и започна.

— Вие си давате сметка, разбира се, че цивилизацията на Лагаш се характеризира с цикличност. При това без изключения!

— Зная, че това е съвременното археологическо гледище — несмело каза Теръмън. — Прието ли е вече като факт?

— Почти. През последния век, сиреч в наше време, то се приема от мнозинството. Цикличният характер е... или по-скоро беше една от големите загадки. Открити бяха поредица от цивилизации, по-точно девет на брой, както и данни за още цивилизации, които до една са били унищожени от пожари в разцвета на културното си развитие. Никой не е в състояние да обясни причината. Многовековната култура е докрай изпепелена от огъня и няма никакви следи, по които да се съди на какво се е дължало това.

Теръмън слушаше внимателно.

— А не е ли имало Каменен век?

— Вероятно е имало, но засега нищо не се знае за него, освен че хората тогава са били мъничко по-умни от едни доста интелигентни маймуни. Не си струва да говорим за това.

— Ясно. Казвайте по-нататък.

— За тези повтарящи се катастрофи съществуват обяснения, повече или по-малко фантастични. Някои твърдят, че периодично са валяли огнени дъждове, други — че планетата минава през някое слънце през определен период от време, има и още по-безумни

предположения. Има обаче една теория, съвсем различна от всичко споменато досега, която се приема век след век.

— Зная. Имате предвид мита за Звездите, който е изложен в „Книгата на откровението“ на последователите на Култа.

— Именно — със задоволство отбеляза Ширин. — Според Култа на всеки две хиляди и петдесет години Лагаш навлиза в огромна кухня, при което всички слънца изчезват и над целия свят се възцарява пълен мрак! И тогава, казват фанатиците, се появяват нещата, наречени Звезди, които крадат човешките души и хората се превръщат в лишени от разум зверове, които разрушават цивилизацията, построена от самите тях. Разбира се, в това са намесени всякакви религиозно-мистични понятия, но в общи линии смисълът е както го изложих. — Последва кратко мълчание, докато Ширин си поеме дъх. — След което стигаме до Теорията за всеобщата гравитация.

Той произнесе последните думи така, че си пролича къде е главната буква. В същия миг Атън, който гледаше към прозореца, се обърна, шумно изсумтя и се измъкна от стаята.

Останалите двама се взряха подире му, после Теръмън каза:

— Какво му стана?

— Нищо особено — отговори Ширин. — Двама от хората му трябваше да се явят преди няколко часа, а още ги няма. Съставът е страшно намален, разбира се, защото всички освен най-незаменимите сътрудници отидоха в Скривалището.

— Не смятате, че двамата са избягали, нали?

— Кой? Имът и Фаро? Не, разбира се, И все пак, ако не дойдат до един час, работата ще се закучи. — Ширин изведнъж се изправи на крака и очите му блеснаха. — Все едно, докато Атън го няма...

И той отиде на пръсти до най-близкия прозорец, приклепна и извади от ниската дървена преграда под него бутилка с червена течност, която недвусмислено изкълколи, когато я разклати.

— Правилно мислех, Атън не знае за тази бутилка — подхвърли Ширин, като бързо се върна на масата. — Заповядайте! Имаме само една чаша и понеже сте гост, пада се на вас. Аз ще пия от бутилката. — И той напълни малката чаша извънредно внимателно.

Адамовата ябълка на психолога се размърда, когато надигна бутилката. После Ширин изсумтя доволно, облиза устни и продължи разказа си.

— Знаете ли нещо за гравитацията? — понита той.

— Нищо, освен че е нова теория, все още не си е пробила път и е толкова сложна в математическо отношение, че само дванайсет души на Лагаш, изглежда, я разбират.

— Ами! Глупости. Измишльотини! Мога да събера цялата й математика в едно изречение. Законът за всеобщата гравитация гласи, че между всички тела във Вселената съществува кохезионна сила, като силата на привличането между две тела е право пропорционална на произведението от масите им, разделено на квадрата от разстоянието между тях.

— И това е всичко?

— Достатъчно е. Необходими са били четиристотин години, за да се стигне до този извод.

— Защо е трябвало толкова дълго време? По вашите думи звучи съвсем просто.

— Защото каквото и да си мислите, великите закони не се раждат от проблясъци на вдъхновението. Обикновено те са резултат от съвместната работа на всички учени по света в течение на векове. След като Дженови 41 открива, че Лагаш обикаля около слънцето Алфа, а не обратното, и това е станало преди четиристотин години, астрономите се хващат на работа. Записват, анализират и обясняват сложните движения на шестте слънца. Никнештите една след друга теории са проверявани неведнъж, видоизменяни, изоставяни, изваждани от забрава и превръщани в нещо друго. Дяволски трудна задача.

Терьмън замислено кимна и протегна чашата си за още вино. Ширин неохотно позволи на няколко рубинени капки да изтекат от бутилката.

— Тъкмо преди двайсет години — продължи той. като разкваси собственото си гърло — най-после се доказа, че Законът за всеобщата гравитация обяснява точно орбиталните движения на шестте слънца. Завоювана беше велика победа.

Ширин стана и отиде до прозореца, без да изпуска от ръка бутилката.

— А сега стигаме до най-важното. В последното десетилетие движението на Лагаш около Алфа беше преметнато при съпоставяне с гравитацията и изчисленията не отговаряха на наблюдаваните орбити дори когато се включваха и всички пертурбации^[3], дължащи се на останалите слънца. Или законът беше невалиден, или съществуваше някой друг, все още неизвестен фактор.

Теръмън отиде до прозореца при Ширин и погледът *viu* се плъзна покрай гористите склонове към хоризонта, където островърхите кули на град Саро бяха обагрени в кървавочервен цвят. Като хвърли поглед към Бета, журналистът усети, че го обзема все по-силно чувство на напрегнатост и несигурност. Червеното джудже беше а зенита си и светлината му вещаеше нещастие.

— Продължавайте, господине — тихо каза той.

Ширин го послуша.

— Астрономите се лутаха с години, всяка предлагана теория бе по-несъстоятелна от предишната, докато на Атън не му хрумна да включи в проучванията и Култа. Водачът на Култа Сор 5 имаше достъп до определени данни, които опростяваха значително проблема. И Атън се залови за работа в нова насока. Ами ако се окажеше, че има друго планетно тяло като Лагаш, което не излъчва светлина? Тогава, както разбирате, то би могло да свети само с отразена светлина, а ако е изградено от синкави скали, както до голяма степен е в случая с Лагаш. тогава при червенията на небето то би било невидимо при силния блясък на слънцата, би се изличило напълно. Теръмън подсвирна.

— Ама че шантава мисъл!

— Наричате тази идея шантава? Тогава чуйте по-нататък. Да предположим, че това тяло обикаля около Лагаш на такова разстояние, с такава орбита и при такава маса, че силата на привличането му отговаря точно на стойностите, с които орбитата на Лагаш се отклонява от теоретичните предвиждания. Знаете ли тогава какво може да се случи?

Журналистът поклати глава.

— Ще се стигне до момент, когато това тяло ще застане на пътя на слънцето.

И Ширин изпразни останалото от съдържанието на бутилката на един дъх.

— И това, предполагам, се е случвало — каза с безизразен глас Теръмън.

— Да! Но в плоскостта на неговата орбита лежи само едно слънце. — И Ширин посочи с палец сгърченото слънце в небето. — А именно: Бета. Доказано е, че затъмнението ще настъпи едва когато слънцата се наредят така, че Бета остане сама в своето полукълбо и се намира на максимално голямо разстояние, а по същото време луната е на възможно най-малкото разстояние. Затъмнението, което ще последва при положение, че луната е със седем пъти по-голям видим диаметър от Бета, ще обхване целия Лагаш и ще продължи повече от половин ден, като нито едно кътче на планетата няма да избегне това. Въпросното затъмнение се случва веднъж на всеки две хиляди и четирийсет и девет години.

Лицето на Теръмън бе застинало в безизразна маска.

— И това ли е историята, която трябва да опиша?

Психологът кимна утвърдително.

— Това е цялата история. Първо затъмнението, което ще започне след четирийсет и пет минути, после всеобхватният Мрак и може би онези загадъчни Звезди, а след това лудост и край на цикъла. — И Ширин взе да разсъждава на глас. — Ние... ние в Обсерваторията имахме два месеца отсрочка, само че това време не стигаше, за да убедим хората на Лагаш, че има опасност — продължи той. — И два века не биха стигнали. Но разработките ни са в Скривалището, а днес ще заснемем и затъмнението. Следващият цикъл ще започне с истината и когато дойде по-следващото затъмнение, човечеството най-после няма да бъде заварено неподготвено. Може да се каже, че и това е част от историята, която описвате.

Лек ветрец размърда завесата, когато Теръмън отвори прозореца и се надвеси навън. Журналистът гледаше ръката си, обагрена от слънчевата светлина, и усещаше как ветрецът роши косата му. Внезапно го обзе негодувание.

— Какво толкова има в Мрака, ти да се побъркам? — рече той.

Ширин се усмихна загадъчно, докато въртеше неловко празната бутилка в ръце.

— А случвало ли ви се е да преживеете някога мрак. млади човече?

Журналистът се облегна на стената и се замисли.

— Не. Не мога да твърдя такова нещо. Но зная какво представлява. Просто... — Той размърда безпричинно пръсти и изведнъж лицето му се проясни. — Просто тогава няма светлина. Както в пещерите.

— А влизали ли сте някога в пещера?

— В пещера ли? Не, от къде на къде?

Психологът се намръщи и го погледна изпитателно.

— Препоръчвам ви да пуснете завесата.

Теръмън се учуди.

— Защо? Ако въвн имаше четири или пет слънца, можехме да се притесняваме, че светлината ни пречи, но сега светлината е съвсем недостатъчна.

— Там е работата. Затова пуснете завесата и елате да седнете тук.

— Добре.

Теръмън потърси пискюла на шнура и го дръпна. Червената завеса се плъзна по големия прозорец, месинговите халки изсъскаха по пръчката на корнизата и мътната червена светлина затисна стаята.

Стъпките на Теръмън глухо отекваха, докато вървеше към масата, но журналистът се спря на половината път.

— Не виждам къде сте, господине — прошепна той.

— Това учудва ли ви? — чу се мрачният отговор. — Елате тук и седнете.

Стъпките отново отекнаха — приближаваха се бавно и несигурно. Чу се шум от непохватно местене на стол. Прозвуча отслабналият глас на Теръмън:

— Ето ме. Чувствувам се... добре.

— И ви харесва, така ли?

— Н-не. Доста е неприятно. Стените сякаш... — И Теръмън поспря. — Сякаш ме захлупват. Непрекъснато ми се иска да ги блъсна назад. Но съвсем не полудявам! Всъщност преди малко се чувствавах по-зле.

— Добре. Дръпнете отново завесата.

В тъмното прозвучаха странни стъпки, чу се как тялото на Теръмън се отърка в завесата, докато той търсеше пискюла, а после с победоносно издрънчаване завесата се плъзна. Стаята се обля в червена светлина. Теръмън нададе радостен вик и погледна слънцето.

Ширин избърса влажното си чело с опакото на ръката си и каза с треперещ глас:

— А това бе само една неосветена стая.

— Може да се издържи — безгрижно подхвърли Теръмън.

— Да, ако е само неосветена стая. Бяхте ли преди две лета на изложбата в Джонгълър, която се прави веднъж на сто години?

— Не, така се получи, че не успях да стигна дотам. Десет хиляди километра са голямо разстояние, дори когато става дума за такава изложба.

— Аз я посетих. Нали сте чували за „Тайнствения тунел“, който поне през първия месец счупи всички рекорди в мястото за развлечения?

— Да. Нямахте ли някакви разprávии около това?

— Дребна работа. Потулиха ги. „Тайнствения тунел“ представлява следното: тунел, дълъг километър и половина, в който няма осветление. Влизаш в малка открита вагонетка и се друсаш през Мрака в продължение на четвърт час. Много беше популярен, докато го имаше.

— Популярен ли беше?

— А как иначе? Много е привлекателно да се уплашиш, когато това е част от игра. Новородените инстинктивно се боят от три неща: от високи шумове, от падане и от липсата на светлина. Това е причината да се смята, че е много смешно, ако скочиш върху някого и извикаш: „Бау!“ Затова е толкова забавно да се пускаш с дъска по висока вълна. И по същата причина „Тайнствения тунел“ изгуби посетителите си. Хората излизаха от Мрака разтреперани, останали без дъх, полумъртви от страх, макар че продължаваха да плащат, за да влязат вътре.

— Чакайте, спомних си. Имаше умрели по време на пътуването, затова го затвориха.

Психологът изсумтя подигравателно.

— Голяма работа! Двама-трима умрели! Та това не е нищо! Платиха обезщетение на семействата им и уговориха управата на град Джонгълър да забрави за станалото. В крайна сметка, казаха те, ако през тунела искат да минат хора със слаби сърца, рискът си е техен, пък и повече случаи няма да има. Направиха лекарски кабинет в канцеларията и задължиха всеки посетител да се прегледа, преди да

влезе в тунела. И билетите започнаха да се разпродават като топъл хляб.

— Е, и?

— Да, обаче имаше и нещо друго. Понякога хората, които излизаха, изглеждаха съвсем наред, само дето отказваха да влизат в сгради, в каквито и да е сгради, включително в дворци, замъци, апартаменти, къщи, вили, колиби, бунгала, палатки и заслони.

Теръмън изглеждаше потресен.

— Искате да кажете, че не са се съгласявали да напуснат откритото пространство. А къде са спели?

— На открито.

— Трябвало е насила да ги вкарват вътре?

— О, правеха го, правеха го. При което тези хора изпадаха в тежка истерия и използваха всяка възможност, за да си разбият главите в най-близката стена. Приберяха ли ги вътре, можеха да ги задържат там само с усмирителни ризи и морфинови инжекции.

— Сигурно са били побъркани.

— Определението ви е съвсем точно. Всеки десети човек, който е влизал в тунела, излизаше в този вид. Повикаха на помощ психолозите и ние направихме единственото, което можеше да се направи: закрихме изложбата. — И Ширин безпомощно разпери ръце.

— Но какво им е било на тези хора? — попита накрая Теръмън.

— Тези хора имаха нещастieto да притежават душевно състояние, което не може напълно да издържи на клаустрофобията, завладяла ги в мрака. Петнайсет минути без светлина е дълго време, вие стояхте на тъмно само две-три минути, а доста се разстроихте. Хората, минали през тунела, получаваха така наречената клаустрофобна фиксация. Латентният им страх от Мрака и от затворено пространство изкристализираше и ставаше не само действен, а доколкото успяхме да разберем, и постоянен. Петнайсет минути на тъмно и резултатът е налице.

Настъпи дълго мълчание и челото на Теръмън бавно се сбърчи, докато се смръщи.

— Не вярвам да е чак толкова опасно.

— Искате да кажете, че не ви се вярва — сопна му се Ширин. — Страх ви е да повярвате. Я погледнете през прозореца!

Теръмън го послуша, а психологът продължи без всякаква пауза:

— Представете си всичко, потънало в Мрак. Докъдето достига погледът, никаква светлина. Къщите, дърветата, нивите, земята, небето — всичко е черно! И нахлулите Звезди, каквото и да представляват те. Възприема ли го съзнанието ви?

— Да — упорствуваше Теръмън.

Ширин удари с юмрук по масата в пристъп на внезапен гняв.

— Лъжете! Не е възможно да го възприемате. Съзнанието ви е устроено да осмисли това понятие толкова, колкото е устроено да осмисли безкрайността или вечността. Можете само да си приказвате. Достатъчно е една частичка от действителността, за да се разстроите, а когато явлението се развихри с пълна сила, съзнанието ви ще бъде изправено пред невъзможността да надхвърли границите на възприятието. Ще полудеете напълно и завинаги! Няма спор по въпроса!

И психологът тъжно добави:

— Така още няколко хилядолетия отиват по дяволите. Утре на Лагаш няма да е останал нито един здрав и читав град.

Теръмън си възвърна донякъде способността да разсъждава.

— Но това не е задължително. Продължавам да не разбирам как така ще се побъркам само защото на небето няма слънце. А дори и да се побъркам заедно с всички останали, как от това могат да пострадат градовете? Ще ги вдигнем във въздуха, така ли?

Ширин обаче също се ядоса.

— Ако сте в Мрака, какво ще ви се иска повече от всичко на света, какво ще търси всеки ваш инстинкт? Светлина, дявол да го вземе, светлина!

— Е, и?

— Тогава ще подпалите нещо, господине! Да сте виждали някога горски пожар? Да сте лагерували на открито, да сте варили ядене на огън? Както знаете, пламтящото дърво дава не само топлина. Дава и светлина, това е добре известно. Когато е тъмно, хората искат светлина и си я намират!

— Подпалват дървета?

— Подпалват всичко, което им се изпречи на пътя. Искат да бъде светло на всяка цена. Трябва да запалят нещо, а щом наблизко няма дървета, палят каквото им падне. Не могат без светлина, затова всяко населено място пламва като копа сено!

Теръмън се дръпна настрани, без да каже нито дума. Дишаше учестено, на пресекулки и едва ли бе забелязал врявата, която изведнъж се вдигна зад затворената врата на съседната стая.

Ширин се обади и си личеше, че се мъчи да говори, като прикрива вълнението си.

— Струва ми се, че чух гласа на Имът. Сигурно са дошли с Фаро. Елате да разберем защо се забавиха толкова дълго.

— Друго не ни остава — измърмори Теръмън. Пое дълбоко въздух и сякаш се отърси. Веригата на напрежението бе прекъсната.

В стаята цареше суматоха. Научните работници бяха наобиколили двамата млади мъже, които още докато си сваляха горните дрехи, парираха различни въпроси, с които гй засипваха.

Атън си проби път през хората и сърдито се изправи пред новодошлите.

— Давате ли си сметка, че остава по-малко от половин час до фаталния срок? — попита той. — Къде бяхте?

Фаро 24 седна и разтърка ръцете си. Страните му бяха почервенели от студа навън.

— Ние с Имът току-що приключихме с един малък налудничав експеримент. Опитвахме се да проверим дали не е възможно да направим съоръжение, с което да се наподоби появата на Мрака и Звездите, така че предварително да се добие представа как ще изглежда.

Хората наоколо объркано зашепнаха, а в очите на Атън проблесна интерес.

— За пръв път споменавате такова нещо. Как го осъществихте?

— Идеята ни хрумна доста отдавна и се занимавахме с нея в извънработното си време. Имът беше забелязал някаква ниска едноетажна къща с куполообразен покрив в центъра на града; мисля, че някога са я използвали за музей. Както и да е. Купихме я и я облицовахме отвътре с черно кадифе, от горе до долу, за да се получи колкото може по-пълен Мрак. След това пробихме малки дупки в тавана и ги покрихме с метални капачета, които се повдигат едновременно при натискането на копче. Тази работа вече не свършихме сами, повикахме електротехник, дърводелец и разни други майстори, парите бяха без значение. В резултат през дупчиците в

покрива можеше да се пуска светлина, така че да се създаде впечатлението за звезди.

През паузата, която последва, никой не си пое дъх, Атън се начумери:

— Нямате право да извършвате частни...

Фаро изглеждаше засрамен и побърза да го прекъсне:

— Зная, господин директор, но да си призная, двамата с Имът смятахме, че експериментът донякъде е опасен. Ако се получеше определеният ефект, донякъде очаквахме, че ще полудеем. Според мнението на Ширин излизаше, че това е доста вероятно. Искахме сами да поемем риска.

— И какво стана?

На въпроса отговори Имът.

— Затворихме се вътре и стояхме, докато очите ни свикнат с тъмнината. Усещането е извънредно зловещо, защото от пълния Мрак изпитваш чувството, че стените и таванът се срутват отгоре ти. Но успяхме да го превъзмогнем и натиснахме копчето. Капачките се повдигнаха, целият покрив се изпъстри със светли точки и...

— И какво?

— Нищо. Там е работата. Не се случи нищо. Това беше просто покрив с дупки и си остана покрив с дупки. Повторихме и потретихме опита, тъкмо затова се забавихме толкова. Нямахме никакви последствия и толкова.

Всички мълчаха потресени, обърнали очи към Ширин, който стоеше, без да помръдва, зяпнал с отворена уста.

Пръв се обади Теръмън.

— Разбирате какво значение има това за цялата теория, която сте изградили, нали, Ширин?

В усмивката на журналиста си личеше облекчение. Ширин обаче вдигна ръка, за да го прекъсне.

— Почакайте малко. Оставете ме да премисля чутото. — После психологът щракна с пръсти, а когато вдигна глава, в погледа му нямаше нито учудване, нито несигурност. — Разбира се...

Но не успя да довърши изречението. Някъде отгоре се чу силен трясък, Бийней изруга и хукна по стълбите. Останалите го последваха.

Нещата се случваха бързо. Вече в купола на Обсерваторията, Бийней хвърли ужасен поглед към разбитите фотографски плаки и

човека, който се беше навел над тях. След това вбесен се спусна към натрапника и се вкопчи в гърлото му с мъртва хватка. Последва ожесточена борба, защото се включиха още учени, и непознатият човек изчезна под тежестта на петима-шестима сърдити мъже.

Най-после се появи Атън, силно задъхан.

— Пуснете го! — извика той.

Вкопчените мъже неохотно взеха да се отдръпват и непознатият, останал без дъх, с разкъсани дрехи и изподрано чело, беше вдигнат на крака. Имаше къса руса брада, старателно накъдрена по модата, която спазваха фанатиците.

Бийней се задоволи да го сграбчи за яката и свирепо го разтърси.

— Казвай, мошенико, защо го направи! Тия плаки...

— Не бях дошъл за тях — студено го прекъсна фанатикът. — Счупиха се случайно.

Бийней проследи с очи изпълнения му с омраза поглед и се озъби:

— Ясно. Дошъл си за фотоапаратурата. Значи ти е провървяло, че си попаднал на плаките. Ако беше докоснал Заядливата Берта или някой от другите апарати, щеше да умреш от мъчителна смърт. А сега...

И Бийней замахна с юмрук. Атън го улови за ръкава.

— Престанете! Пуснете го!

Младият техник се поколеба, после с нежелание отпусна ръката си. Атън го блъсна настрани и се изправи пред фанатика.

— Вие сте Латимър, нали? — попита той.

Фанатикът сковано се поклони и посочи символа върху бедрото си.

— Аз съм Латимър 25, адютант от трета класа на Негова светлост Сор 5.

— И когато Негова светлост ме посети миналата седмица, вие го придружаваште, нали?

Латимър се поклони за втори път. Ширин се усмихна приятелски.

— Упорит човек сте, нали? Е, нека да ви обясня нещо. Виждате ли младока до прозореца? Той е як и силен, добре работи с юмруци, пък е и външно лице. Щом започне затъмнението, той няма да има друга задача, освен да ви държи под око. Освен него ще ви наблюдавам

и аз. Малко съм дебел, за да раздавам енергично юмруци, но все ще помогна с нещо.

И Ширин кимна на журналиста:

— Седнете до него, Теръмън, просто за всеки случай. Хей, Теръмън!

Но журналистът не реагира. Беше пребледнял като платно.

— Вижте!

Показалецът, с който сочеше към небето, трепереше, а гласът му беше дрезгав и глух.

Всички зяпнаха от учудване, когато погледите им проследиха накъде сочи пръстът му. Затаили за миг дъх, те гледаха, без да помръднат.

Дискът на Бета беше нащърбен от едната страна.

Мъничката нарастваща ивица тъмнина беше може би не по-голяма от нокът, но за вперилите очи хора тя се уголемяваше до съдбовна бездна, която щеше да ги погълне.

Наблюдаваха само миг, след което се чуха объркани викове, които продължиха още по-кратко, и бяха заменени от припряна, но организирана дейност: всеки се зае с определената за него работа. В критични моменти няма време за емоции. Хората се превърнаха в учени, които изпълняват поставени задачи. Дори Атън беше загубил суровия си вид.

Ширин каза прозаично:

— Първият контакт сигурно е станал преди петнайсет минути. Малко рано, но все пак приемливо, като се има предвид колко несигурни места имаше в изчисленията. — И той се огледа, отиде на пръсти до Теръмън, който продължаваше да се взира от прозореца, и внимателно го дръпна назад: — Атън е бесен, затова стойте настрана. Пропусна началото заради бъркотията около Латимър и ако му се мотае в краката, ще нареди да ви хвърлят през прозореца.

Теръмън леко кимна и седна. Ширин учудено го изгледа.

— За бога, човече, та вие треперите! — възкликна той.

— Ами... — Теръмън облиза напуканите си устни и направи опит да се усмихне. — Вярно, че не се чувствавам много добре.

Погледът на психолога стана по-суров.

— Да не би да губите самообладание?

— Не! — извика Теръмън, пламнал от възмущение. — Оставете ме на мира, чувате ли? Въобще не вярвах на всичките приказки, които чух долу. Едва сега осъзнах какво става. Оставете ме да свикна с тази мисъл. Вие сте се подготвяли повече от два месеца!

— Имате право, така е — съгласи се замислено Ширин.

— Смятате, че съм загубил ума и дума от страх, а? Е, господине, набийте си това в главата: аз съм журналист, поръчали са ми да напиша материал и аз възнамерявам да го напиша.

На устните на психолога се появи лека усмивка.

— Разбирам. Професионално достойнство значи.

— И така може да се нарече. Човече, готов съм да се лиша от дясната си ръка за още една бутилка от онова прекрасно питие, дори ако е наполовината на онази, която вие обърнахте. Едва ли има някой, който да е изпитвал по-голяма нужда от една глътка, отколкото изпитвам аз сега.

И Теръмън притихна. Ширин силно го разтърси.

— Чувате ли? Слушайте!

Теръмън проследи накъде сочеше погледът на психолога и втренчи очи във фанатика, който не забелязваше нищо наоколо, а се беше обърнал към прозореца и на лицето му имаше изписано неистово въодушевление. Нарездаше си тихичко и напевно.

— Какво казва? — прошепна журналистът.

— Декламира „Книгата на откровенията“, глава пета — отвърна Ширин. После добави бързо: — Мълчете и слушайте, има защо.

Гласът на фанатика изведнъж се бе издигнал и звучеше пламенно:

„Така се случило, че в тези дни слънцето Бета самотно бдяло в небесата и оставало там все по-дълго време, докато се извършвали завъртанията, и най-последен мигът да се извърши завъртане до половината и тогава Бета, сама, сгърчена и студена, изпратила светлината си към Лагаш.

И в град Тригън, точно по пладне, Вендрът 2 пристъпил напред и рекъл на тригънци: «Покайте се, грешници! Макар да се присмивате на праведните пътища,

времето за разплата ще дойде. Ето сега Мрака се приближава, за да погълне Лагаш, да, ще го погълне заедно с всичко в него.»

И още докато говорел, зъбите на Пустотата на мрака захапали крайчеца на Бета, така че той се скрил от очите на цял Лагаш. Изчезнал, а хората надали викове и силен страх се вселил в душите им.

И станало така, че Пустотата на мрака връхлетяла Лагаш и никъде по целия Лагаш нямало светлина. Човеците били като слепи и никой не можел да види дори съседа си, макар да усещал дъха му върху лицето си.

И в черния мрак се появили Звездите — безчетни били те и зазвучала небесна музика с такава чудна красота, че дори листата на дърветата се превърнали в езици, които викали от почуда.

И в същия миг душите на хората напуснали телата им, а изоставените тела се обърнали на зверове; да, станали съвсем като диви твари и с рев и вой плъзнали по тъмните улици на лагашките градове.

И тогава от Звездите се спуснал Небесния огън, и там, където докоснал Лагаш, градовете пламнали и се превърнали на пепел, така че от човека и от делата му не останало нищо.

И тогава...“

В гласа на Латимър се забеляза дълбока промяна. Не беше отместил очи, но по някакъв начин бе усетил колко вгълбено следяха думите му другите двама. С лекота, без да спре, за да си поеме дъх, тембърът на гласа му смени регистъра си и речта му стана по-плавна.

Теръмън не беше подготвен и се стресна. Думите продължаваха да звучат познато, но произношението бе малко по-различно, ударението се местеше едва забележимо. Само толкова и въпреки това говорът на Латимър стана съвсем неразбираем.

Ширин стеснително се усмихна.

— Премина на езика, използван в някои от старите цикли — обясни той. — Може би на традиционния език от втория цикъл. Нали

знаете, че „Книгата на откровението“ е била написана първоначално на този език.

— Няма значение, и толкова ми стига. — Теръмън отмести стола си и приглади назад косата си с ръце, които вече не трепереха. — Чувствувам се много по-добре.

— Наистина ли? — Ширин изглеждаше леко озадачен.

— Така ми се струва. Преди малко доста се бях паникьосал. След като слушах да ми говорите за вашата гравитация, началото на затъмнението едва не ме довърши. Но това... — и Теръмън презрително посочи с палец русобрадия фанатик — това са неща, които ми разказваше бавачката ми. През целия си живот съм им се смял. И сега няма да се оставя да ме изплашат. — Журналистът пое дълбоко въздух и добави с някакво трескаво оживление: — Но ако искам да запазя доброто разположение на духа си, ще трябва да се преместя с гръб към прозореца.

Той старателно извъртя стола си, погледна през рамо, като направи гримаса на неодобрение, и каза:

— Хрумна ми, че трябва да се е създал доста сериозен имунитет срещу звездната лудост.

Психологът не му отговори веднага. Бета вече излизаше от зенита си и квадратът кървавочервена светлина с очертанията на прозореца върху пода се бе преместил в скута му. Ширин замислено гледаше мътния цвят, след което се наведе и с присвити очи се взря в слънцето.

Назъбеното място се бе уголемило и чернотата вече заемаше една трета от Бета. Ширин потръпна и когато се изправи, по бузите му нямаше толкова руменина, колкото преди. С усмивка, която бе почти извинителна, той също извъртя стола си и каза:

— В град Саро сигурно има поне два милиона души, които сега се опитват да се присъединят към Култа. Това е страхотно възраждане. — И после добави иронично: — В течение на час Култа ще процъфти безпрецедентно. Вярвам, че ще го възхваляват до небесата. Не чух какво казахте?

— Нищо. Просто се питам как фанатиците са успели да предават „Книгата на откровенията“ от цикъл на цикъл и как поначало е била написана на Лагаш. Трябва да се е създал някакъв вид имунитет,

защото, ако всички са се побърквали, кой е останал жив, за да напише тази книга?

— Естествено първоначално книгата се е основавала върху свидетелствата на хора, които най-малко са могли да служат за исторически сведения. Това са били деца и слабоумни. След това вероятно през всеки следващ цикъл са я издавали отново.

— Значи смятате — прекъсна го Теръмън, — че те са предавали книгата от цикъл на цикъл така, както ние възнамеряваме да предадем тайната на гравитацията?

— Възможно е, но няма значение точно какъв метод е бил използван. Направили са го някак. Това, което исках да подчертая, е, че книгата няма как да не представлява пълна бърканица, макар че се основава на факти. Да вземам например експеримента с дупките в покрива, направен от Фаро и Имът. Нали разбрахте, че се е провалил?

— Да.

— А знаете ли защо се е прова...

Ширин спря и уплашено се надигна. Към него идеше Атън, а на лицето му бе изписан ужас:

— Какво е станало? — попита Ширин.

Атън го дръпна настрана и Ширин усети, че пръстите, които го стискаха за лакътя, трепереха.

— Говори по-тихо! — Гласът на Атън звучеше слабо и измъчено.

— Току-що получих по специалната връзка сведения от Скривалището.

Ширин се разтревожи.

— Да не им се е случила беда?

— Не, те са добре. — Атън натърти многозначително на местоимението. — Изолирали са се отвсякъде преди известно време и ще останат затворени до вдругиден. Намират се в безопасност. Но градът, Ширин... В града цари разруха. Нямаме представа... — Директорът се затрудняваше да говори.

— Какво? — избухна нетърпеливо Ширин. — Какво от това? И по-зле ще стане. Няма защо да треперите. — И добави, обзет от подозрителност: — Как се чувствувате всъщност?

Очите на Атън сърдито блеснаха при този намек, после отново угаснаха и той продължи да гледа уплашено.

— Не ме разбрахте. Фанатиците са се развихрили. Подстрекават хората да нападнат обсерваторията, като им обещаваат за награда веднага да им опростят греховете, да спасят душите им и какво ли не още. Как ще се справим, Ширин?

— Остава ни само да рискуваме. Ще им бъде необходимо време, докато съберат застрашително голяма тълпа, а още повече време ще им трябва, за да я доведат до тук. Намираме се поне на десет километра от града.

И Ширин с омраза погледна през прозореца — към хълмовете, където обработваните парчета земя отстъпваха на скупчените бели къщи от предградията; към столицата, превърната в смътен силует на хоризонта в сумрака на отслабващата слънчева светлина. Без да се обръща, психологът повтори:

— Ще им бъде необходимо време. Продължавайте да работите и се молете пълното затъмнение да настъпи преди да са дошли.

Бета беше преполовена. Разделителната линия леко се бе изкорубила към все още светлата страна. Приличаше на гигантски клепащ, който се спуска полегато над светлината на света.

Приглушеният шум от суетенето в стаята, където бе Ширин, съвсем заглъхна, защото той престана да му обръща внимание: усещаше тишината, която тегнеше върху полето навън. Сякаш дори насекомите бяха онемели от страх. И всичко тънеше в дрезгавина.

Изведнъж психологът подскочи — някой говореше право в ухото му.

— Нещо лошо ли се е случило? — попита Теръмън.

— Какво? А, не. Върнете се на мястото си. Тук пречите.

И двамата се запътиха обратно към ъгъла. Известно време психологът мълча. Разкопча яката на ризата си. Взе да върти глава наляво-надясно, но не изпита облекчение. Изведнъж погледна нагоре.

— Имате ли затруднения в дишането?

Журналистът отвори широко очи и два-три пъти пое дълбоко въздух.

— Не. Защо?

— Сигурно твърде дълго гледах през прозореца. Притъмняването ми е повлияло. Затрудненото дишане е един от първите признаци при пристъп на клаустрофобия.

Теръмън отново пое дълбоко въздух.

— На мене още нищо ми няма. Я вижте, дошъл е един от служителите.

Бийней стоеше пред двамата в ъгъла, затулил с едрото си тяло светлината. Ширин присви очи и го погледна разтревожено.

— Здравсти, Бийней!

Астрономът премести тежестта на тялото си на другия крак и направи опит да се усмихне.

— Нали нямате нищо против да седна при вас и да си поприказваме? Нагласих апаратурата за снимки и нямам работа до пълното затъмнение. — Бийней поспря и се взря във фанатика, който преди петнайсетина минути беше измъкнал от пазвата си книжка с кожена подвързия и оттогава насам старателно я изучаваше. — Тоя тип кротува, нали?

Ширин кимна утвърдително. Беше изпънал рамене и смръщил лице от усилието да диша равномерно. Попита Бийней:

— Имате ли някакви затруднения с дишането?

— Струва ми се, че не е задушно — отвърна Бийней и на свой ред подуши въздуха.

— Лек пристъп на клаустрофобия — извини му се Ширин.

— А! На мене пък ми действа друго. Изпитвам чувството, че очите ми потъват в орбитите. Всичко е придобило неясни очертания, нищо не виждам отчетливо. И ми е студено.

— Е, наистина е студено. Това поне не е илюзия — направи гримаса Теръмн. — Струва ми се, че пръстите на краката ми са прекосили целия свят в хладилна камера.

— Това, от което имаме нужда — подметна Ширин, — е да ангажираме съзнанието си с други работи. Преди малко ви казах, Теръмн, защо експериментът на Фаро с дупките в покрива не е довел до нищо.

— Започнахте да ми казвате — поправи го Теръмн. Обгърна с ръце коляното си, опря о него брадичката си и се приготви да слуша.

— Исках да добавя, че Имът и Фаро са били подведени от „Книгата на откровенията“, защото са я възприели буквално. Вероятно не е имало никакъв смисъл да смятат, че Звездите ще окажат някакво физическо въздействие. Възможно е при наличието на пълна тъмнина съзнанието да изпитва абсолютна нужда да създаде светлина. Звездите може да са просто илюзията, породена от тази нужда.

— С други думи — прекъсна го Теръмън, — според вас Звездите са последствие от лудостта, а не една от причините ѝ. Тогава каква полза има Бийней да прави снимки?

— Може би за да се докаже, че това е илюзия. Или за да се докаже обратното, откъде да знам? При това...

Бийней обаче беше примъкнал стола си по-наблизо и на лицето му изведнъж се изписа въодушевление.

— Радвам се, че вие двамата говорите на тази тема. — Той присви очи и вдигна показалеца си. — Отдавна си мисля за Звездите и ми хрумна нещо много хитро. Разбира се, то не стои на твърда почва и нямам намерение да го излагам сериозно, но ми се струва, че е интересно. Искате ли да ви го кажа?

Теръмън като че ли нямаше голямо желание, но Ширин се облегна на стола и рече:

— Казвайте! Слушам ви.

— Добре тогава. Да предположим, че във вселената има още слънца. — И той поспря, сякаш леко засрамен. — Имам предвид слънца, които са прекалено далече и не могат да се наблюдават. Сигурно думите ми звучат така, като че съм си напълнил главата с фантастична литература.

— Е, не е задължително. И все пак това не е ли вероятност, изключена от факта, че според Закона за гравитацията присъствието на тези слънца щеше да се разбере по силите на привличане?

— Това не може да се установи, когато са прекалено далече, когато наистина са прекалено далече — отвърна Бийней. — На четири светлинни години, че и повече. Тогава пертурбациите не могат да се уловят, защото са твърде слаби. Така че си представете, че на такова голямо разстояние има много слънца.

Теръмън подсвирна мелодично.

— Каква чудесна идея! Става добра статия за неделното приложение. Двайсетина слънца във вселената, дълга от край до край осем светлинни години! Това би накарало нашата вселена да изглежда нищожна. Читателите ще го погълнат като топъл хляб.

— Нищо повече от идея — каза Бийней, като се усмихна, — но ви е ясно какво имам предвид. По време на затъмнение тези слънца ще станат различни, понеже няма да я има истинската слънчева светлина, заради която не са се виждали. И понеже са много далече, ще

изглеждат дребни като малки стъклени топчета. Разбира се, фанатиците говорят за милиони звезди, но това вероятно е преувеличение. Във вселената въобще няма място, където да се разположат милиони слънца, освен ако не са плътно едно до друго.

Ширин слушаше с постоянно увеличаващ се интерес.

— Изглежда сте налучкали правилно, Бийней. Положително се е стигнало точно до преувеличение. Нашето съзнание, както сигурно ви е известно, не може да възприема наведнъж предмети, които са повече от пет на брой; за повече от пет съществува само понятието „много“. „Десет“ може да се превърне в „милион“ като едното нищо. Идеята ви е забележителна!

— Хрумна ми още една дреболия — каза Бийней. — Мислили ли сте си някога колко прост проблем щеше да бъде гравитацията, ако всичко ставаше в една достатъчно проста система? Да речем, налице е планета, в която има само едно слънце. Планетата ще обикаля по съвършена елипса и точното естество на гравитационната сила ще бъде толкова очевидно, че ще може да се приеме като аксиома. В един такъв свят астрономите сигурно ще се заемат с гравитацията още преди да изобретят телескопа. Ще са в състояние да наблюдават с невъоръжено око.

— Приятно е като мисъл — призна си Ширин. — Красива абстракция, нещо като газ в идеални условия или като абсолютната нула.

— Разбира се — продължи Бийней, — съществува опасността, че на такава планета няма живот. Тя не би получавала необходимото количество топлина и светлина и при въртенето ѝ през половината на всеки ден ще има пълен мрак. Не може да се очаква, че животът, който по правило зависи от светлината, би се развил при такива условия. При това...

Столтът на Ширин се прекатури, когато той скочи и рязко прекъсна Бийней:

— Атън носи осветлението.

Бийней се обърна да види какво става и широката усмивка върху лицето му свидетелствуваше, че изпитва голямо облекчение.

Атън носеше в ръце половин дузина пръчки, трийсетина сантиметра дълги и три-четири сантиметра дебели. Гледаше сърдито над тях към събралия се персонал.

Като оставяше впечатлението, че изпълнява най-святата част от един религиозен обред, Ширин драсна една огромна, грубо изработена клечка кибрит и когато пламъкът оживя, подаде я на Атън, който поднесе клечката към горния край на една от пръчките.

Пламъкът колебливо затрептя, игриво обиколи върха на пръчката, а после изведнъж изпраця, лумна и освети набръчканото лице на Атън като жълт прожектор. Атън отдръпна клечката и прозорците издрънчаха от неудържими, възторжени възгласи.

От върха на пръчката се издигаше петнайсет сантиметров трепкащ пламък. Една след друга бяха запалени и останалите пръчки, докато всяка засвети със собствен огън и вътрешността на стаята се озари в жълта светлина.

Пръчките даваха слаба светлина, по-слаба дори от лъчите на малкото слънце. Пламъците се виеха лудешки и вдъхваха живот на сенките, които се поклащаха и люшкаха. Факлите димяха ужасно и воняха като в кухня, където има развалени продукти. Но жълтата им светлина все пак разпръскваше мрака.

Имаше нещо особено в този жълт цвят, като се вземе предвид, че в последните четири часа Бета печално угасваше. Дори Латимър вдигна очи от книгата си и погледна изненадано.

Теръмън обаче прие светлината подозрително. Острата воня го накара да сбърчи нос и той каза:

— Какви са тия неща?

— Дърво — кратко му отвърна Ширин.

— Не, не може да бъде. Те не горят. Горната част е овъглена и пламъкът сякаш се ражда от нищото.

— Тъкмо това е най-забележителното. Представяват един наистина ефикасен механизъм за изкуствено осветление. Пригответихме около двеста броя, но повечето, разбира се, отидоха за Скривалището. Сега ще ви обясня... — И Ширин избърса с кърпичка изцапаните си с черно ръце. — Взема се сърцевината на жилави тръстикови стебла, изсушава се и се потапя в животинска мазнина. После сърцевината се запалва и мазнината започва бавно да гори. Тези факли могат да горят почти половин час без прекъсване. Умно измислено, нали? Разработката е на един от младите учени от университета в Саро.

Въздухът сякаш се сгъсти. Сумракът като осезаема маса нахлу в стаята и танцуващите кръгове жълта светлина над факлите се

открояваха още по-отчетливо на сивия фон отвън. Миришеше на пушек, чуваше се пукане от горенето, един от мъжете обикаляше предпазливо, на пръсти, масата, на която работеше, от време на време някой шумно поемаше дъх, като се опитваше да запази спокойствие в един свят, който се оттегля в царството на сенките.

Първият, който чу шума отвън, бе Теръмън. Добиваше се някакво неясно, случайно впечатление. че е прозвучало нещо, което би могло да остане и незабелязано, ако не беше мъртвилото в Обсерваторията.

Журналистът се изправи и остави настрана бележника си. Затаи дъх и се ослуша. После доста неохотно се промъкна покрай солароскопа и една от фотоапаратурите на Бийней и застана до прозореца.

Бета се виждаше като тлееща тресчица, която за последен път отчаяно поглежда Лагаш. Хоризонтът на изток, по посока на града, беше потънал в Мрак. а пътят от Саро до Обсерваторията представляваше тъмна червена линия, залесена от двете страни с дървета, които се бяха някак обезличили и слели в една непрекъсната черна маса.

Но не друго, а шосето привличаше вниманието, защото по него се носеше черна маса, всяваща безкрайно голям страх.

Агън извика с дрезгав глас:

— Лудите от града! Идат!

— За колко време се взема разстоянието, което им остава? — попита Ширин.

— За петнайсет минути, но сигурно ще дойдат три пъти по-бързо.

— Няма значение, нека хората продължават да работят. Ще задържим тълпата. Тази сграда е цяла крепост. Агън, за всеки случай не изпускайте от очи нашия млад фанатик. Теръмън, елате с мене!

И още преди да довърши, Ширин беше прекрачил прага, а Теръмън го следваше по петите. Стръмните стълби се виеха около централната шахта, погълнати от влажния и мрачен сумрак.

Началният тласък понесе двамата и те взеха на един дъх първите петдесет сгънала, след което мъждивата, треперлива жълта светлина от отворената врата на куполообразната зала изчезна, така че върху пространството и над тях. и под тях тежеше една и съща мрачина.

Ширин поспря и притисна пълничката си ръка към гърдите. Очите му щяха да изхвъркнат от орбитите, а гласът му наподобяваше суха кашлица.

— Не мога... да... дишам... Слезте... долу... сам... Затворете... всички... врати...

Теръмън прекрачи няколко стъпала по-надолу и се обърна.

— Почакайте! Можете ли да издържите още миг?

Той също се задъхваше. Въздухът влизаше и излизаше от дробовете му мъчително бавно, а при мисълта, че ще трябва да намери сам-самичък пътя към тайнствения Мрак, малко оставаше да се поддаде на паника и да изкрещи от ужас.

Излезе, че Теръмън се бои от тъмнината.

— Стойте тука — каза той на Ширин. — Ще се върна веднага.

И побягна нагоре. Вземаше по две стъпала наведнъж, а сърцето му биеше до пръсване далеч не само от физическото усилие. Втурна се в залата и грабна една факла от човека, който я държеше. Факлата миришеше лошо и пушекът напълни очите му, та едва виждаше, но Теръмън здраво я стискаше и сигурно му идеше да я разцелува от радост, когато отново се спусна надолу по стълбите и пламъкът се наклони назад.

Надвеси се над Ширин, а психологът отвори очи и простена. Теръмън грубо го разтърси.

— Хайде, съберете сили! Имаме светлина. Държеше факлата, високо протегнал едната си ръка, а с другата крепеше за лакътя олюляващия се психолог и така си проправиха път надолу, защитени от кръга светлина.

В кабинетите на приземния етаж все още не беше съвсем тъмно и Теръмън усети, че ужасът, който го бе обзел, отслабва.

— Дръжте! — бързо подаде той факлата на Ширин. — Чувате ли, вече са отвън.

Наистина ги чуваха. Откъслечни, дрезгави, безсловесни викове.

Ширин обаче имаше право. Обсерваторията се оказа същинска крепост. Построена преди век, когато грозният нео-гавотиански архитектурен стил се намираше в разцвета си, тя бе стабилна и здрава, макар да ѝ липсваше красота.

Върху прозорците имаше предпазни решетки от три сантиметра дебели железни пръчки, забити дълбоко в бетонния перваз. Стените

имаха солиден градеж, който не би помръднал дори при земетресение, а входната врата представляваше огромна дъбова стена, подсилена в стратегическите точки с желязо. Теръмън залости вратата и резетата глухо изтракаха.

В другия край на коридора Ширин ругаше под нос. Посочи на Теръмън бравата на задната врата, която беше безнадеждно разбита.

— Сигурно така е влязъл Латимър — каза Ширин.

— Не стойте със скръстени ръце! — изгуби търпение Теръмън. — Помогнете ми да преместим мебелите. И не ми завирайте тая факла в очите, димът ще ме довърши!

И докато говореше, той бутна тежката маса към вратата, а след няколко минути вече беше построил цяла барикада, несъвършена по отношение на красотата и симетрията, но този недостатък се компенсираше от непоклатимостта на огромната ѝ маса.

Някъде отдалече се носеха ударите на голи юмруци по вратата. Крясъците и виковете отвън се чуваха слабо и не можеха да се възприемат като нещо реално.

В ума на тълпата, потеглила от град Саро, имаше само две неща: стремежа да заслужи спасението, обещавано от фанатиците, като разруши Обсерваторията, и влудяващия страх, който я парализираше. Нямаше време да се мисли за превозни средства, оръжие, водачество и дори организация. Стигнаха до Обсерваторията пешком и я нападнаха с голи ръце.

Сега, когато вече бяха дошли, последният лъч на Бета, последната рубиненочервена капка огън мъждукаше едва-едва в небето над човечеството, оставено на абсолютния, всеобхватен страх.

Теръмън изпъшка и каза:

— Да се връщаме горе!

В куполообразната зала само Имът, работещ със солароскопа, си стоеше на мястото. Другите се бяха скупчили около фотоапаратурата и Бийней даваше указания с дрезгав от напрежение глас.

— Значи така, не забравяйте... не забравяйте, че не бива да губите време за идеални снимки. Не се мъчете да уловите с обектива две звезди едновременно. И една стига. И... и ако усетите да ви става нещо, дръпнете се от фотоапаратите.

Ширин прошепна на Теръмън, както стояха на прага:

— Заведете ме до Атън. Не го виждам. Журналистът не му отговори веднага. Неясните силуети на астрономите потрепваха и се размазваха, а факлите над главите им бяха само едни жълти петна.

— Тъмно е — изхленчи Теръмън. Ширин тръгна с протегнатата напред ръка.

— Атън! Атън! — извика той и се препъна.

Теръмън се пресегна и го хвана.

— Почакайте, ще ви заведе.

И успя по някакъв начин да прекоси стаята. Затвори очите си за мрака и съзнанието си за хаоса вътре в тъмнината.

Никой не ги чу, нито им обърна внимание. Ширин се блъсна в стената.

— Атън!

Психологът усети, че го докоснаха треперещи ръце. които после се отдръпнаха, и един глас измънка:

— Вие ли сте, Ширин?

— Атън! — Ширин правеше усилия да диша нормално. — Не се тревожете за тълпата. Сградата ще издържи.

Слабите отблясъци от последния лъч на Бета леко осветиха лицето на Бийней, когато вдигна глава към слънцето, и Латимър, като го видя отново да се навежда към апарата си, най-после взе решение. Заби нокти в дланите си, за да се съвземе. Най-напред се олюля силно, но сетне се втурна напред. Не виждаше нищо освен сенки и подът под нозете му изглеждаше нереален. След това някой се хвърли отгоре му и Латимър падна, стиснал с пръсти гърлото му. Заби коляно в тялото на нападателя и каза:

— Пусни ме или ще те убия!

Болката бе толкова силна, че замъгли съзнанието на Теръмън. който едва процеди през зъби:

— Подло копеле!

Изведнъж чу дрезгавия глас на Бийней:

— Сега е моментът! На апаратите, момчета!

В същия миг журналистът като че започна да възприема всичко едновременно. След вика на Бийней се случи нещо необикновено: последната ивичка слънце изтъня докрай и изчезна.

Както стискаше тялото на Латимър, Теръмън усети, че то се отпуска. Той надникна в лицето на фанатика и видя черните му очи,

обърнати нагоре, в които се отразяваше мъждукащата светлина на факлите. Видя, че от устата на Латимър излиза пяна и чу нисък гърлен звук като скимтене на звяр.

Скован от страх, Теръмън като омагьосан се повдигна на лакът и обърна глава към тъмнината на прозореца, която караше кръвта да замръзва в жилите.

Там светеха звездите!

Не три хиляди и шестстотинте звезди, които се виждат с просто око от Земята. Лагаш се намираше в центъра на гигантско струпване на звезди. Светеха трийсет хиляди мощни слънца и великолепието им разтърсваше душите — ужасното им безразличие плашеше със студа си повече, отколкото свирепият вятър, от който трепереше сега целият свят. Светлите стени на вселената бяха срутени и от небето падаха страшни късове чернота, които щяха да затрупат, смажат и заличат човека.

— Светлина! — изпищя Теръмън.

Чуваше се как Атън хлипа някъде като изплашено дете.

— Звезди... Всичките звезди... Въобще не знаехме. Нищо не знаехме. Мислехме си, че шест звезди в една вселена са нещо, което Звездите не забелязват... Че това е вечен Мрак... вечен, вечен, вечен... И стените се сгромолясват... Обаче ние не знаехме... Не можехме да знаем... и каквото и да е...

Някой се опита да хване факлата, събори я и тя угасна.

В този миг ужасното великолепие на Звездите се приближи още повече.

На хоризонта отвън, по посока на град Саро, започна да расте червено зарево и ставаше все по-ярко. Но това не беше слънцето.

Дългата нощ започваше отново.

1941

[1] Ралф Уолдо Емерсън (1803–1882) — виден американски философ и поет. — Б. пр. ↑

[2] Най-отдалечената от слънцето точка от орбитата на небесното тяло. — Б. пр. ↑

[3] Измененията в пътя на небесното тяло под влияние на други небесни тела. — Б. пр. ↑

АЙЗЪК АЗИМОВ

РАЗКАЗВАЧЪТ НА ВИЦОВЕ

Ноел Майърхоф прегледа списъка, който бе съставил, за да избере първата точка. Както винаги, разчиташе главно на своята интуиция.

В сравнение с машината пред него той изглеждаше джудже, макар че се виждаше само част от нея. Но нямаше значение. Майърхоф говореше безцеремонно и уверено като човек, който напълно съзнава, че е господар на положението.

— Джонсън — започна да разказва Майърхоф — внезапно се връща от командировка и заварва жена си в прегръдките на своя най-добър приятел. Едва не пада от учудване и казва: „Макс, аз съм женен за нея и това е мое задължение. Но ти защо го вършиш?“

Майърхоф си помисли: „Е, ще трябва да почакам докато го смели.“

Зад гърба му се чу глас, който извика:

— Здравсти!

Майърхоф изтри записаната двусрична дума и превключи схемата, която използваше, в неутрално положение. Светкавично се обърна и рече:

— В момента съм зает. Защо не чукаш?

Не се усмихна, както обикновено, като срещнеше Тимъти Уислър, старши аналитик, с когото се виждаше по работа не по-често, отколкото с всекиго друг. Намръщи се, сякаш човекът му беше съвсем непознат, и изпитото му лице се сбръчка и изкриви дотам, че чак косата му взе да изглежда по-рошава от друг път.

Уислър сви рамене. Така опъваше надолу бялата си престилка с пъхнатите в джобове ръце, че се бяха образували две прави отвесни гънки.

— Почакай. Ти не отговори. Надписът, че вътре се работи, не светеше.

Майърхоф изсумтя. Но не на тази реплика. В главата му се въртяха все мисли около новия проект и малки подробности, които му се изплъзваха.

И все пак едва ли можеше да се обвини, че го занимава само това. Замисълът беше прекалено важен

Но той не съзнаваше защо е така. Естествено с Великите магистри рядко се случваше другояче. Затова и бяха Велики магистри — действията им надхвърляха разумните граници. Как иначе човешкото съзнание би могло да бъде в крак с газии петнайсет километрова буца от събран закуп разум, наричан от хората Мултивак. най-сложния компютър на света.

Майърхоф каза:

— Наистина съм зает. Нещо важно ли имаш да ми кажеш?

— Не е нещо, което да не търпи отлагане. Има няколко перфорации в отговора, получен в хиперпространствения... — В същия миг Уислър се сепна и на лицето му се появи изражение на разочарование и несигурност. — Как така работиш?

— Така. Защо?

— Ами... — Уислър се озърна и погледът му обиколи всички ъгълчета на продълговатата стая, където имаше амфитеатрално наредени свързващи сектори, представляващи само малка част от Мултивак. — Но тук няма никой!

— Кой казва, че е имало някой или че трябва да има?

— Но нали чух, че разказваше един от своите вицове?

— Е, и?

Уислър се насили да се усмихне.

— Да не искаш да кажеш, че си разказвал виц на Мултивак?

Майърхоф застина.

— И какво от това?

— Ама наистина ли?

— Да.

— А защо?

Майърхоф презрително изгледа програмиста.

— Не съм длъжен да давам отчет. Нито на теб, нито на когото и да било.

— Господи, нямах такова нещо предвид. Просто ми беше любопитно... Е, щом си зает, аз си тръгвам.

Уислър отново се огледа и се намръщи.

— Всичко хубаво — каза Майърхоф. Проследи с поглед как аналитикът излезе, след което злобно натисна копчето, което задействуваше операционния сигнал.

Прекося стаята по дължина и обратно, за да се съсредоточи. По дяволите Уислър! По дяволите всички! Само защото не си правеше труда да държи тия техници, аналитици и механици на разстоянието, изисквано от поста му, само защото се отнасяше към тях, сякаш са творчески личности като него, те си позволяваха да проявяват непочтителност. Помисли си мрачно: „Та те и един виц не могат да разкажат като хората!“

Това мигом го върна към задачата, с която се бе заел. Отново седна. Дяволите да ги вземат всичките!

Отново включи в работа подходящата схема на Мултивак и каза: „По време на много силно вълнение в открития океан един стюард се спрял на палубата и съчувствено погледнал някакъв пътник, надвесил се над рейлинга и втренчил напрегнато очи в дълбините, което издавало, че има силен пристъп на морска болест. Стюардът леко потупал човека по рамото и подхвърлил: «Не унивайте, господине! Предполагам, че сега се чувствувате много зле, но нали всъщност знаете, че никой не е умрял от морска болест.» Нещастният пътник вдигнал към утешителя позеленялото си измъчено лице и едва успял да изрече с прегракнал глас: «Не говорете така, човече! За бога, не говорете така! Все още съм жив само защото ме крепи надеждата, че ще умра!»

Макар че Тимъти Уислър се беше замислил за нещо, все пак усмихнато кимна, когато мина покрай бюрото на секретарката. Тя му се усмихна в отговор.

«Ето — помисли си той — един архаизъм в пълния с компютри свят на ХХІ век: жив човек за секретарка.» Но всъщност може би беше съвсем естествено за една такава институция да оцелее тъкмо в централата на компютърното царство, в гигантската световна корпорация, която се занимаваше с Мултивак. След като Мултивак се простираше от хоризонт до хоризонт, по-дребните компютри, изпълняващи банални задачи, щяха да бъдат признак за лош вкус.

Уислър влезе в кабинета на Ейбрам Траск. Държавният служител тъкмо се канеше внимателно да запали лулата си. Черните му очи

проблеснаха, като погледна Уислър. а изпъкналият му орлов нос се очертаваше рязко на фона на прозореца зад него.

— А, здравей. Уислър! Сядай, сядай.

Уислър седна.

— Струва ми се, че е изникнал един проблем, Траск.

Траск понечи да се усмихне.

— Надявам се, че не е технически. В крайна сметка аз съм само един невеж политик.

Това беше една от любимите му фрази.

— Става дума да Майърхоф.

Траск тутакси седна и изведнъж придоби страшно нещастен вид.

— Сигурен ли си?

— Едва ли греша.

Уислър разбираше защо Траск внезапно се вкисна. Държавният служител от Министерството на вътрешните работи отговаряше за Отдел компютри и автоматизация. От него се очакваше да се занимава с въпроси, свързани с човешките сателити около Мултивак, точно както от тези технически подготвени сателити се очакваше да се занимават със самия Мултивак.

Но един Велик магистър е нещо повече от сателит. Той всъщност е нещо повече и от обикновен човек.

Още при създаването на Мултивак беше станало ясно, че ключовият момент е процедурата със задаването на въпроси. Мултивак можеше да разреши проблемите на човечеството — всички проблеми, — но само ако му се задаваха смислени въпроси. А понеже знанията се трупаха с все по-голяма бързина, ставаше все по-трудно да се формулират тези смислени въпроси.

Рационалният подход не беше достатъчен. Това, от което имаше нужда, бе да се намери рядък вид интуиция, същата нагласа на ума (само че в много по-силна степен), като на гросмайсторите в шахмата. Имаше нужда от ум, който да вникне в квадрилиони шахматни партии, да намери най-добрия ход и да го предприеме за броени минути.

Траск притеснено се размърда.

— А какво е направил Майърхоф?

— Вкарал е определен тип въпроси, които ми се виждат обезпокоителни.

— О, прекаляваш, Уислър. Това ли е всичко? Та никой не може да спре един Велик магистър, ако вземе да задава такъв тип въпроси, каквито му хрумнат. Нито ти, нито аз сме компетентни да преценяваме колко смислени са въпросите му. Това ти е известно. Зная, че ти е известно.

— Разбира се, че ми е известно. Но също така ми е известно що за човек е Майърхоф. Общувал ли си с него извън института?

— Боже господи, та това е невъзможно. Нима има хора, които общуват с Великите магистри?

— Не заставай на тази позиция, Траск. И те са хора, имай милост към тях. Минавало ли ти е някога през ума какво е да си Велик магистър? Да знаеш, че в света има само десетина души като тебе, че всяко поколение дава само един-двама Велики магистри, че светът зависи от тебе, че на тебе разчитат хиляди математици, логици и физици?

Траск сви рамене и промърмори:

— Боже, та аз бих се чувствувал цар на света!

— Не съм сигурен — нетърпеливо го прекъсна главният програмист. — Те въобще не се чувствуват царе. Няма равни, с които да разговарят, няма усещането за принадлежност. Виж какво, Майърхоф не пропуска нито една възможност да бъде с момчетата. Естествено не е женен, общуването не му се отдава с лекота, но все пак се насилва да се среща с хора, защото няма как. И знаеш ли какво прави, когато попадне сред нас, а това става поне веднъж седмично?

— Нямам никаква представа — отвърна държавният служител. — За пръв път чувам такива неща.

— Разказва вицове.

— Какво?

— Разказва вицове. При това хубави. Страхотен е. Може да преобрази всяка стара и тъпа история така, че да звучи интересно. Постига го с начина, по който разказва. Има талант за това.

— Аха. Е, хубаво.

— Или лошо. Тези вицове са много важни за него. — Уислър опря лакти на бюрото, взе да гризе нокътя на единия си палец и втренчено се загледа в една точка. — Майърхоф е различен от другите, знае го и вицовете са единственият начин, по който може да накара нас, обикновените тъпаци, да го приемем. Смеем се, врецим, тупаме

го по гърба и дори забравяме, че е Велик магистър. Това е единственото нещо, с което ни привлича.

— Много любопитно. Нямах представа, че си психолог. И все пак какъв е смисълът на всичко, което ми казваш?

— Никакъв. Представяш ли си, ако Майърхоф изчерпи запаса си от вицове?

— И какво от това? — Траск погледна с недоумение.

— Ами ако вземе да се повтаря? Ако слушателите му започнат да се смеят по-сдържано или въобще престанат да се смеят? А това е единственото, с което предизвиква одобрението ни. Без него ще остане сам, а тогава какво ли ще му се случи? В крайна сметка, Траск, Майърхоф е един от дузината мъже, без които човечеството не може. Не можем да си позволим да му се случи нещо. Нямам предвид само неща от физическо естество. Не можем да си позволим дори да го оставим да се почувствува прекалено нещастен. Знае ли някой как би повлияло това на интуицията му?

— Е, започнал ли е вече да се повтаря?

— Доколкото знам, не, обаче си мисля, че според него не е така.

— Какво основание имаш да го твърдиш?

— Чух го да разказва вицове на Мултивак.

— Не може да бъде!

— Случайно го чух. Влязох при него без уговорка и той ме изгони. Обикновено е любезен и ми се вижда лош знак, че така се разстрои от нахълтването ми. Обаче фактът си е факт: разказваше виц на Мултивак и съм сигурен, че този виц ще бъде последван от цяла серия.

— Но защо?

Уислър сви рамене и яростно разтърка брадичката си.

— Тъкмо върху това размишлявах. Струва ми се, че се опитва да натрупа запас от вицове в паметта на Мултивак, за да получи в отговор нови варианти. Разбираш ли какво имам предвид? Наумил си е да създаде механичен разказвач на вицове, за да разполага с неограничен брой истории и да не се безпокои, че запасът може да се изчерпи.

— Господи!

— На пръв поглед в това може да няма нищо опасно, но лично аз смятам, че нещата вървят на зло, щом един Велик магистър е започнал да използва Мултивак за собствените си проблеми. Всеки Велик

магистър в известна степен е умствено неуравновесен, затова не бива да се изпуска от очи. Майърхоф може би приближава критичната точка, след която ние ще изгубим един Велик магистър.

Траск направо попита:

— Какво искаш от мене?

— Можеш да провериш дали съм прав. Не е изключено да съм твърде близо до Майърхоф, за да имам вярна преценка, пък и въобще нямам особен нюх да преценявам хората. Ти си политик, това е повече в твоята област.

— Да преценявам хора ла, може би, но не и Велики магистри.

— И те са хора. Пък и кой освен теб би могъл да го направи?

Пръстите на Траск глухо забарабаниха по бюрото.

— Излиза, че ще трябва да се заема с въпроса — каза той.

Майърхоф продължи да говори на Мултивак.

“Един безумно влюбен събирал букет полски цветя за любимата си, но изведнъж загубил присъствие на духа, защото се бил озовал на ливада, където пасял едър и недружелюбен на вид бик. Бикът го гледал втренчено и заплашително риел с копито земята. Младият човек зърнал недалече един фермер зад някаква ограда и извикал: „Хей, господине, извън опасност ли е този бик?“ Фермерът преценил критично положението, плюл настрани и извикал в отговор: „Напълно!“ После плюл отново и добавил: „За тебе обаче не мога да твърдя същото.“

Майърхоф се канеше да премине на следващия виц, когато го извикаха. Всъщност никой не може да извика един Велик магистър. Майърхоф просто получи известие, че Траск, директорът на отдела, би желал много да се срещне с Великия магистър Майърхоф, ако Великият магистър би му отделил от времето си.

Великият магистър можеше безнаказано да хвърли известието настрани и да продължи да работи. Дисциплината нямаше отношение към него.

От друга страна, направеше ли това, щяха да продължат да го безпокоят. О, не без да проявяват уважение, но все пак нямаше да се откажат.

Затова Майърхоф неутрализира включените схеми на Мултивак и ги превключи по местата им. Натисна копчето, за да светне сигналът

на вратата, така че никой да не се осмели да влезе в негово отсъствие, и тръгна за кабинета на Траск.

Траск се изкашля мрачната настойчивост в погледа на Великия магистър малко го плашеше. Каза:

— Не сме имали случай да се запознаем, Велики магистре, за което много съжалявам.

— Изпращал съм ви доклади — сковано му напомни Майърхоф.

Траск се чудеше какво се крие зад острия, неспокоен поглед на Майърхоф. Трудно му беше да си представи, че Великият магистър с изпито лице и черна права коса, от когото се излъчваше напрегнатост, може да се отпусне за толкова дълго време, та да разказва смешки.

— Докладите не са средство за общуване — рече той. — Научих, че имате чудесен запас от анекдоти.

— Разказвам вицове, сър. Така се изразяват хората. Разказвач на вицове съм.

— Пред мене не ви описаха с този израз, Велики магистре. Казаха, че...

— Дявол да го вземе! Не ме интересува какво са казали. Вижте какво, Траск, искате ли да ви разкажа един виц? — И той се наведе над бюрото, а очите му се присвиха.

— Разбира се, напременно! — каза Траск, като направи усилие да прояви сърдечност.

— Добре. Слушайте. Госпожа Джоунс гледа втренчено късметчето, което е получил мъжът ѝ, след като е пуснал в уличния кантар едно пени, за да се претегли. „Тук пише, Джордж, че ти си приветлив, интелигентен, далновиден, трудолюбив и жените те намират за привлекателен — казва тя и като обръща картончето, добавя: — Теглото ти също е отбелязано погрешно.“

Траск се засмя. Не успя да се сдържи. Макар че заключителното изречение не прозвуча неочаквано, учудващата лекота, с която Майърхоф наподобиха съвсем точно ироничното пренебрежение в гласа на жената и умението, с което бе направил гримаса, за да придаде на лицето си изражение, подходящо за този тон, накараха политика неволно да избухне в смях.

Майърхоф рязко попита:

— Защо е смешен този виц?

Траск се сепна.

— Моля?

— Попитах защо е смешен този виц. Защо се засмяхте?

— Ами... — започна Траск, като се мъчеше да каже нещо смислено. — Последните думи разкриха всичко в нова светлина. Изненадата...

— Истината е — прекъсна го Майърхоф, — че аз описах мъж, който е унижен от жена си. Описах брак, който е толкова неуспешен, че според жената мъжът ѝ не притежава никакви добродетели. А вие се смеете. Ако бяхте на мястото на съпруга, щеше ли да ви бъде до смях? — Великият магистър помълча за миг и продължи. — Чуйте още един виц, Траск. Абнър седи до леглото на болната си жена и безутешно плаче. Жена му събира остатъка от силите си и успява да се повдигне на лакът. „Абнър! — прошепва тя. — Абнър, не мога да се явя пред Създателя, преди да призная греховете си.“ „Не сега — измънкав опечаленият съпруг. — Не сега, мила. Отпусни се и се успокой.“ „Не мога! — извиква жената. — Трябва да ти го кажа, иначе душата ми няма да намери покой. Аз ти изневерях, Абнър. Не другаде, а у дома, и то преди месец...“ „Мълчи, мила — успокоява я Абнър. — Зная това. Иначе щях ли да те отровя?“

Траск се опита да не реагира, но това не му се отдаде. Не успя да потисне хихикането си.

Майърхоф каза:

— Излиза, че и това е смешно: прелюбодеяние, убийство. Всичко е смешно.

— Е, изписани са куп томове, които анализират хумора — каза Траск.

— Вярно — съгласи се Майърхоф. — Прочел съм доста от тях. Нещо повече, прочетох доста от тях и на Мултивак. И все пак хората, които са написали тези книги, само правят догадки. Според някои от тях ние се смеем, защото изпитваме чувство на превъзходство към героите на вица. Според други смехът ни се дължи на внезапно осъзнаване на някоя нелепост, на внезапно отслабване на напрежението или на разглеждане на събитията под неочакван ъгъл. Като че ли няма проста причина за това. Различните хора се смеят на различни вицове. Няма виц, който да е универсален. Има хора, които въобще не се смеят на вицове. И все пак най-важното, изглежда, е, че

човекът е единственото животно, което има истинско чувство за хумор. Единственото животно, което се смее.

Траск изведнъж се обади:

— Разбирам, вие се опитвате да анализирате хумора. Затова вкарвате вицове в Мултивак.

— Кой ви каза, че го правя? Както и да е, явно Уислър ви е осведомил. Спомням си, че ме завари в такъв момент. И какво от това?

— Абсолютно нищо.

— Нима ще оспорвате правото ми да добавям каквото сметна за нужно към общите запаси от знания на Мултивак или да му задавам каквито искам въпроси?

— Нищо подобно — побърза да се оправдае Траск. — Всъщност аз изобщо не се съмнявам, че вашата работа ще разкрие пътища за нови анализи, които ще представляват голям интерес за психолозите.

— Хм. Може би. Независимо от това има нещо, което е много важно за мене, отколкото анализирането на хумора. Имам намерение да задам един специфичен въпрос. Всъщност въпросите са два.

— Така ли? И какви са те? — Траск се чудеше дали другият ще му отговори. Ако не пожелаеше да го направи, нямаше как да го принуди насила.

Майърхоф обаче каза:

— Първият въпрос е следният: откъде се появяват всички тези вицове?

— Моля?

— Кой ги съчинява? Вижте какво, преди месец прекарах цяла вечер в разменяне на вицове. Както обикновено аз разказах повечето от тях и както обикновено глупаците се смяха. Може би наистина според тях вицовете бяха смешни, а може и просто да го правеха, за да ми се харесат. Във всеки случай един тип дори си позволи да ме потупа по гърба и да каже: „Майърхоф, ти знаеш повече вицове, отколкото десет души, взети заедно!“ Сигурен съм, че говореше искрено, но думите му ме накараха да се замисля. Не мога да знам със сигурност колко стотици или дори хиляди вицове съм разказал в разни периоди от живота си, но е факт, че никога не съм съчинявал виц. Нито един. Само ги повтарям. Единственият ми принос е, че ги разказвам. Работата е там, че или ги чувам, или ги прочитам. А източниците на чуто или прочетеното също не са съчинителите на тези вицове. Никога не съм

срещал човек, който да твърди, че е измислил виц. Винаги казват: „Оняден чух един хубав виц“, или питат: „Чувал ли си напоследък някой хубав виц?“ Всички вицове са стари. Това е причината тематиката им да изостава в социално отношение. Например все още се разказват вицове за морска болест, а в наше време тя е преодоляна и никой не я е изпитвал. Или пък има вицове за предсказващи бъдещето улични теглилки, като този, който чухте, а такива теглилки могат да се намерят само в антикварните магазини. Кой тогава съчинява вицовете?

— Това ли се опитвате да установите? — попита Траск, а на езика му беше да добави: „Господи, та има ли някакво значение?“, но успя да се сдържи. Във въпросите, задавани от един Велик магистър, винаги има скрит смисъл.

— Разбира се — отвърна Майърхоф. — Разгледайте го под следния ъгъл: вицовете не само че изглеждат стари, те непременно трябва да са стари, за да се харесат. Задължително условие е вицът да не е оригинален. Има само една разновидност на хумора, която е или може да бъде оригинална: играта на думи. Чувал съм каламбури, които явно се създават в определения миг. И на мене ми се е случвало да го правя. Но никой не се смее на такива каламбури. Те предизвикват не смях, а възхищение. Колкото по-успешен е каламбурът, толкова по-шумни са възклицанията. Оригиналният хумор не е предназначен да разсмива. Защо?

— Нямам никаква представа.

— Добре. Това искам да разбера. След като вкарах в Мултивак всичката информация, която ми се стори подходяща, на тема хумор в най-общ смисъл, сега вкарвам в системата на компютъра подбрани вицове.

Траск усети, че е заинтригуван.

— Как така „подбрани“? — попита той.

— Не мога да ви обясня — отвърна Майърхоф. — Такива вицове, които ми се виждат подходящи. Нали все пак съм Велик магистър.

— О, не ще и дума, разбира се.

— При наличието на тези вицове и философията на хумора, най-общо казано, първото, което ще изискам от Мултивак, е да проследи произхода на вицовете, ако е възможно. Щом като Уислър е наясно и е сметнал за необходимо да ви докладва случая, накарайте го да се яви в програмния отдел вдругиден. Мисля, че ще има работа за него.

— Разбира се. Може ли и аз да присъствувам?

Майърхоф сви рамене. Явно, че му беше напълно безразлично дали Траск ще присъствува.

Майърхоф беше подбрал особено внимателно последните вицове от серията. В какво се състоеше особеното му внимание той не би могъл да обясни, но беше прехвърлил през ума си десетина възможности и нееднократно ги беше подложил на тестове за някакво неуловимо качество в смисъла им. Каза: „Ъг, пещерният човек, видял, че женската тича към него, обляна в сълзи, а леопардовата ѝ кожа е раздърпана. «Ъг — извикала тревожно тя, — бързо направи нещо! Един саблезъб тигър влезе в пещерата на майка ми. Направи нещо!» Ъг изсумтял, вдигнал от земята добре оглозганата кост от тур, и отвърнал: «Защо да правя нещо? По дяволите, хич не ме интересува какво ще стане с някакъв си саблезъб тигър!»“

След това Майърхоф зададе двата си въпроса и се облегна назад, притворил очи. Беше завършил опита.

— Нищо обезпокоително не забелязах — каза Траск и Уислър. — Майърхоф доста охотно ми разказа с какво се занимава. Звучи необикновено, но е съвсем в реда на нещата.

— Представил ти е своя версия — рече Уислър.

— И така да е, не мога да спра един Велик магистър само заради някакви подозрения. Видя ми се странен, но в крайна сметка се знае, че всички Велики магистри изглеждат странни. Не ми направи впечатление на луд.

— При все че използва Мултивак, за да открие кой е създал вицовете? — измърмори старшият аналитик. — Ако това не е лудост, здраве му кажи.

— Откъде може да сме сигурни? — ядоса се Траск. — Науката се е развила дотам, че единствените въпроси, които все още си струва да се задават, звучат нелепо. Смыслените въпроси отдавна са намерени, зададени и са получили своя отговор.

— Каквото и да казваш, аз продължавам да се безпокоя.

— Вярвам ти, Уислър, но сега нямаме избор. Ще отидем при Майърхоф и ако има нужда, ще трябва да анализиращ данните, получени от Мултивак. Моята задача е да следя работата само в качеството си на администратор. Господи, та аз въобще нямам

представа какво върши един старши аналитик като тебе. Е, ясно, че анализира, но това нищо не ми обяснява.

— Много е просто — каза Уислър. — Великият магистър, да речем Майърхоф, задава въпроси, а Мултивак автоматично формулира от тях количествени натрупвания и операции. Необходимата машинария за превръщането на думите в символи е главна съставна част на Мултивак. След това Мултивак дава отговора в количествени натрупвания и операции, но не го превръща обратно в думи. освен при най-лесните и обикновени случаи. Ако беше пригоден да разрешава и въпроса на ретранслацията. обемът му щеше да е поне четири пъти по-голям.

— Сега разбрах. Значи твоята задача е да превръщаш тези символи в думи?

— Такава е задачата на всички аналитици. Когато стане нужда, използваме специално създадени за целта компютри. — Уислър мрачно се усмихна. — Като делфийската пророчица в древна Гърция, Мултивак също е оракул и дава загадъчни отговори. Само че ние, както виждате, имаме преводачи.

Стигнаха при Майърхоф. Той ги чакаше. Уислър направо попита:

— Какви вериги използвахте, Велики магистре?

Майърхоф му каза и Уислър се залови с работа.

Траск се мъчеше да следи какво става, но не схващаше абсолютно нищо. Държавният служител видя как една навита лента, по която имаше групирани напълно неразбираеми точки, се размота. Великият магистър Майърхоф стоеше безразлично настрана, докато Уислър оглеждаше какво излиза. Аналитикът си беше сложил слушалки и от време на време промърморваше някакви указания по микрофона, а някъде далече насочваните от него помощници ги подлагаха на електронна обработка с други компютри.

Понякога Уислър се заслушваше, след което правеше комбинации върху перфолента, като използваше за целта сложна клавиатура със символи, на пръв поглед математически, но всъщност съвсем други.

Измина много време, повече от час.

Лицето на Уислър се намръщи още повече. По едно време той погледна другите двама и рече: „Това е неверо...“, но не довърши мисълта си и продължи да работи.

Накрая каза с прегракнал глас:

— Мога да ви съобщя неофициалния отговор. — Краищата на клепачите му се бяха зачервили. — За официален отговор ще трябва да се изчака пълният анализ. Какво предпочитате?

— Казвай — рече Майърхоф.

Траск също кимна.

Уислър хвърли на Майърхоф гузен поглед.

— Който задава глупави въпроси, получава... — започна той, но се усети и каза сърдито: — Според Мултивак произходът с извънземен.

— Какво значи това? — настойчиво попита Траск.

— Не ме ли чухте? Вицовете, на които се смеем, не са измислени от хора. Мултивак е анализирал всички данни, които са му били предложени, и отговорът, който най-добре подхожда за тези данни, е, че всички вицове без изключение са били съчинени от някакъв извънземен разум, който ги е вкарвал в определено време по такъв начин, че никой човек да не остане с впечатлението, че сам ги е измислил. Всички появили се по-късно вицове са само близки варианти или адаптации на първоначалните модели.

Майърхоф се намеси. На почервенялото му лице беше изписано онова победоносно изражение, което може да има само един Велик магистър, който за пореден път е задал правилен въпрос.

— Всички комедиографи разработват стари вицове за нови цели, както е добре известно — каза той. — Отговорът на Мултивак подкрепя това заключение.

— Но защо? — попита Траск. — Защо са били съчинявани вицовете?

— Според Мултивак единственото обяснение, което се налага от съществуващите данни, е, че задачата на вицовете е била да се изследва човешката психология — каза Уислър. — Изучаваме психологията на плъховете, като ги поставяме в лабиринти, от които трябва да намерят изход. Плъховете не знаят причините за това и не биха ги проумели дори ако разбираха какво им се случва, а те не разбират. Въпросните извънземни същества изследват човешката психология, като отчитат индивидуалните реакции спрямо внимателно подбрани анекдоти. Всеки човек реагира по свой начин... Може да се допусне, че за извънземните същества ние сме това, което са плъховете за нас.

Траск зяпна от учудване и рече:

— Великият магистър каза, че човек е единственото животно с чувство за хумор. Излиза, че чувството за хумор ни е било наложено отвън.

Майърхоф побърза да уточни:

— А хуморът, създаден вътре, не предизвиква смях. Имам предвид каламбуриите.

Уислър каза:

— Ами ако извънземните потискат нашите реакции спрямо спонтанно появили се вицове, за да не настъпи объркване?

Траск изведнъж избухна:

— Е, прекалявате! Господи, да не би да вярвате във всичко това?

Главният аналитик го изгледа презрително.

— Това е заключението на Мултивак. Засега не може да се каже нищо повече. Мултивак посочи кои са истинските разказвачи на вицове във Вселената, а в случай, че искаме да узнаем нещо повече, ще трябва да задълбочим проучванията. — И добави, вече шепнешком: — Ако някой се осмели да го направи.

Изведнъж Великият магистър каза:

— Знаете, че зададох два въпроса. Засега съм получил отговор само на единия. Мисля, че Мултивак вече има достатъчно данни, за да отговори и на втория.

Уислър сви рамене. Изглеждаше почти съсипан.

— Щом един Велик магистър смята, че данните са достатъчно, аз нямам думата. Какъв е вторият въпрос?

— Попитах следното: „Какъв ще бъде ефектът върху човешката раса, когато ѝ се разкрие отговорът на първия въпрос?“

— Защо попитахте това? — полюбопитствува Траск.

— Просто имах чувството, че трябва да задам такъв въпрос — отвърна Майърхоф.

— Това е лудост — каза Траск. — Чиста лудост.

И се обърна настрана. И самият той усещаше колко е странно, че двамата с Уислър си бяха разменили позициите. Сега Траск бе този, който говореше за лудост.

Траск притвори очи. Можеше за крещи колкото си ще, че това е лудост, но от петдесет години насам нито един човек, усъмнил се в

правилността на комбинацията Велик магистър — Мултивак, не бе намирал потвърждение на съмненията си.

Уислър работеше, без да говори, стиснал зъби. Отново подлагаше на проверка Мултивак и помощните машини. Измина още час, след което Уислър се изсмя с дрезгав глас:

— Безумен кошмар!

— Какъв е отговорът? — попита Майърхоф. — Не ме интересува твоето мнение, интересува ме Мултивак.

— Добре, ще ти съобщя. Заключение на Мултивак е, че ако се случи дори един-единствен човек да открие истината за този метод за психологически анализ на човешкото съзнание, за извънземните сили, които провеждат този експеримент, той се обезсмисля.

— Искаш да кажеш, че ще спрат да предоставят вицове на човечеството? — попита със слаб глас Траск. — Така ли?

— Край на вицовете — рече Уислър. — Тутакси. Мултивак казва „тутакси“. Ще трябва да измислят нови похвати.

Тримата се спогледаха. Времето течеше.

Майърхоф каза бавно:

— Мултивак е прав.

Уислър рече с отпаднал глас:

— Зная.

Дори Траск се съгласи, като прошепна:

— Да. Сигурно е така.

Майърхоф беше човекът, който го доказва — Майърхоф, всепризнатият разказвач на вицове. Той рече:

— С вицовете е свършено, както разбрахте. Свършено е. От пет минути се мъча да си спомня поне един виц, поне един! Напразно. Ако прочета някой виц в книга, няма да се засмея. Зная това.

— Дарбата на хумора ни е отнета — каза с уморен глас Траск. — Хората никога вече няма да се смеят.

Тримата стояха, вперили поглед в празното пространство с чувството, че светът се свива и придобива размерите на клетка с плъхове. Лабиринтът е махнат, а на негово място скоро ще бъде сложено нещо друго.

ДЖЕЙМС БЛИШ
ОБЩОПРИЕТОТО ВРЕМЕ

..Дните се нижеха един подир друг, безспирно и равно като циклите в пространството. Времето и часовниците! Колко века отмерваше моят хамак, поклащащ се като махало от тежките вълни — тиктакаше и отброяваше часовете и епохите...

ХЪРМАН
МЕЛВИЛ, „Марди“

I

Не мърдай.

Това бе първата мисъл, появила се в главата на Гаръд, когато се събуди, и може би тя му спаси живота. Лежеше неподвижно, вързан с колани за креслото, и слушаше равномерното жужене на двигателите. Това всъщност не можеше да е вярно: изобщо не е възможно да чуваш двигателите при свръхускорение.

Помисли си: „Дали не е започнало вече?“

Иначе всичко изглеждаше нормално.ДФК-3 беше преминал към междузвездна скорост, Гаръд продължаваше да е жив, а корабът — да се движи. В момента корабът сигурно летеше със скорост 22.4 пъти по-голяма от скоростта на светлината, по-точно с 6 720 000 километра в секунда.

Кой знае защо, Гаръд не се съмняваше, че вече е започнало. И при двата по-предишни опита корабите бяха профучали към Алфа от Кентавър точно в мига, когато трябваше да се включи свръхтягата, и останалият за миг образ, запечатал се за частица от секундата след изчезването им, при направената спектроскопия показва доплерово отместване, което съвпаднаше с ускорението, предвидено от Хертъл за този момент.

Бедата беше там, че от Браун и Челини нямаше вест. За двамата не бяха получени никакви сведения.

Гаръд бавно отвори очи. Клепачите му бяха страшно натежали. Доколкото можеше да съди по допира на креслото до кожата му, гравитацията беше нормална. Въпреки това повдигането на клепачите му се видя непосилно трудно.

След дълго съсредоточаване успя да отвори очите си напълно. Точно пред гърдите му се намираше апаратурното табло, закрепено на шарнири. Все още без да движи нищо освен очите си, а и тях дори много търпеливо и бавно, Гаръд провери един по един индикаторите. Скорост — 22.4. Работна температура — нормална. Температурата вътре в кораба — 37 градуса. Налягане на въздуха: 778 мм. Гориво:

резервоар № 1 пълен, резервоар № 2 пълен, резервоар № 3 пълен, резервоар №4 девет десети пълен. Притегляне — 1g. Датник — спрял.

Съсредоточи погледа си върху последния уред, макар че и очите му фокусираха много бавно. Уредът, разбира се, беше нещо повече от датник — представляваше часовник с всевъзможни функции, отчитащ както секундите, така и изминалото време от десетте месеца, които се предполагаше, че ще трае пътуването до двойната звезда. Нямаше обаче съмнение: голямата стрелка бе спряла неподвижно.

Това бе второто отклонение, което забеляза Гаръд. Прииска му се да стане и да провери не може ли да включи часовника отново. Вероятно се дължеше на временно затруднение, което беше отминало и вече нямаше опасност. Но веднага в главата му прозвуча заповедта, която си беше втълпявал цял месец преди да започне пътуването.

Не мърдай!

Не мърдай, докато не проучиш положението толкова, колкото може да се проучи, без да се мърда. Това, което беше отвлякло Браун и Челини така, че нито се бяха завърнали, нито изчезването им можеше да бъде обяснено с наличните човешки знания, представляваше непонятна сила. И двамата бяха забележително интелигентни, находчиви, обучени да се справят с непропорционалното увеличение на скоростта до най-дребна подробност; бяха най-подготвените хора от Проекта. В корабите им имаше вградени противодействащи механизми за всички предполагаеми опасности, така както те двамата бяха вградени вДФК-3. Следователно, ако някъде бе станал провал, той е бил нещо, появило се от обичайно място, и е бил нанесен един-единствен удар.

Заслуша се в жуженето. Беше равномерно и спокойно и не се чуваше много високо, но Гаръд усети, че се притеснява. Свръхтягата бе нещо, което не се чува, и на записите от първите автоматизирани тестове не си личеше никакво жужене. Преминаването към свръхтяга не се съпровожда с шум, но шумът в случая показваше, че непременно е станало нещо. Просто беше някакво несъответствие, на което не можеше да бъде намерена причина.

Но причина съществуваше. И Гаръд възнамеряваше да я открие още преди да си поеме дъх.

Изведнъж той си даде сметка, че колкото и да е невероятно, не си беше поемал дъх, откакто отвори очи. Макар че не усещаше да се

чувствува зле, това откритие го накара да изпадне тутакси в паника и той без малко не се изправи. За щастие, когато овладя донякъде паниката (или поне така му се стори), странната отпуснатост в клепачите сякаш се разпростря по цялото му тяло, защото нервният импулс се беше разпространил, преди да събере сили, за да му се противопостави. А паниката, колкото и да бе остра в първия миг, се оказа чисто въображение. След малко Гаръд установи, че липсата на дишане по никакъв начин не го притеснява — просто това бе нещо, което чакаше своето обяснение...

Или чакаше удобен миг, за да го убие. Но засега го бе оставило жив.

Двигателите бръмчаха. Клепачите му бяха като от олово. Дишането отсъствуваше. Датникът беше спрял. Четири факта, от които не можеше да направи никакъв извод. Изкушението да се помръдне — да помръдне поне палеца на крака си — беше силно, но Гаръд не му се поддаде. Намираще се в будно състояние отскоро, най-много от половин час, а вече забеляза четири отклонения. Сигурно броят им не беше толкова малък, само че останалите бяха недоловими, но той все пак щеше да се помъчи да ги открие, преди да се размърда. Не че имаше да върши нещо извън това, да се погрижи за собствените си нужди. Понеже допускаха, че изчезването на Браун и Челини се дължи на някаква намеса в свръхтягата, ръководителите на Проекта бяха направили така, че всичко вДФК-3 да зависи само от компютъра. Можеше направо да се каже, че Гаръд просто се вози. Едва когато свръхтягата се изключеше, той щеше да е в състояние да нагласи...

Пук.

Чу се тих тъп звук, като при отпушването на бутилка. Изглежда, дойде от дясната страна на контролното табло. Гаръд едва успя с усилие на волята да овладее рязкото движение с глава, което неволно щеше да направи. Бавно извърна очи в тази посока.

Не видя нищо, което можеше да е издало звука. Температурният индикатор не бе отбелязал промяна, което изключваше възможността звукът да се дължи на разлики при топлинно разширяване или свиване — единствената вероятност, която му дойде на ум.

Притвори очи — действие, което се оказа не по-лесно от противоположното — и се опита да си спомни как му се бе видял датникът в момента, когато излезе от упойка. След като си представи

ясна и точна картина (в която бе почти сигурен), Гаръд отново отвори очи.

Източник на звука бе датникът, отмерил една секунда. Сега стрелката отново бе спряла неподвижно.

Гаръд не знаеше колко време обикновено е необходимо на втората стрелка, за да направи такова отместване — този въпрос никога не го бе занимавал. Положително отместването, което следваше в края на всяка секунда, е било прекалено бързо, за да се улови с поглед.

С известно закъснение той проумя колко важно беше за него осъзнаването на този факт като източник на значителна информация. В датника бе настъпила промяна. Преди всичко и най-вече Гаръд трябваше да разбере точно колко време трябваше на стрелката, за да се премести отново...

Започна да брои, като сметна напосоки пропуснатите пет секунди. Шестнайсет, седемнайсет, осемнайсет...

Успя да стигне само дотам, когато усети, че потъва в ада.

Най-напред без каквато и да е причина в тялото му нахлу страх, който непрекъснато се засилваше. Безкрайно бавно червата му станаха на топка. Целият се превърна в поле от малки мудни пулсации, които не го разтърсваха, но караха крайниците му произволно да потръпват, а кожата му леко да се наежва под дрехите. Чу се нов звук на фона на жуженето — едва доловимо тътнене, което сякаш бучеше в главата му. Страхът нарастваше, а с него се появиха болка и тenezма — силна спазма на мускулатурата, особено в областта на корема и раменния пояс, които обаче засегнаха най-вече ръцете му. Усети, че започва извънредно бавно да се превива одве — движение, на което по никой начин не можеше да попречи, някакъв вид ужасна функционална парализа...

Продължи часове. В най-силната фаза на пристъпа съзнанието на Гаръд и дори самата му личност бяха изтрити напълно — той беше само форма, съдържаща страх. Когато разумът бавно започна да се процежда обратно в парещата пустош на лишената от разум емоция, Гаръд установи, че лежи в креслото и че с едната си ръка е отблъснал назад контролното табло, така че вече не е надвиснало над тялото му. Дрехите му бяха мокри от пот, която упорито не се изпаряваше, за да

го разхлади. И дробовете го наболяваха, макар че все така не забелязваше признаци на дишане.

Какво, за бога, се беше случило? Същото ли бе причинило смъртта на Браун и Челини? Защото то щеше да убие и Гаръд — той бе сигурен в това, — ако се повтаряше твърде често. Щеше да го убие дори ако се повтореше само още два пъти, и то наскоро. В най-добрия случай щеше да го превърне в олигавен идиот и въпреки че компютърът можеше да върне кораба обратно, и Гаръд да е вътре в него, той нямаше да е в състояние да опише на експериментаторите урагана на лишавания от разум ужас.

Датникът сочеше, че пребиваването му в ада е продължило три секунди. Тъкмо когато го гледаше с педантично възмущение, чу се „пук!“ и така целият пристъп се оказа дълъг четири секунди. Обзет от мрачна настойчивост, Гаръд започна отново да брой.

Постара се да превърне това във възможно най-равномерното и машинално действие, което да не се влияе от мислите му, независимо от всеки допълнително изникнал проблем или от емоционалните тайфуни, които биха го отклонили. Когато човек си наложи да брой и успее да си внуши, че трябва да го върши, нищо не може да го спре — нито блаженството на любовта, нито сгромолясването на империи. Гаръд знаеше каква опасност се крие в усилието да задвижи такъв механизъм в мозъка си, но също така знаеше колко е необходимо да определи времето на това тиктакане. Започна да си изяснява какво му се беше случило, но имаше нужда от точно измерване, преди да използва откритието си.

Разбира се, бяха правила множество догадки за ефекта, който би могла да има свръхтягата върху субективното време на пилота, но не бяха стигнали далече в разсъжденията. При коя да е скорост, по-ниска от скоростта на светлината, що се отнася до пилота, субективното и обективното време напълно съвпадат. При скорости, близки до скоростта на светлината, за един земен наблюдател би изглеждало, че времето на борда на кораба тече значително по-бавно, но самият пилот не би забелязал видима промяна.

Тъй като полет при скорост, надвишаваща скоростта на светлината, се смяташе за невъзможен и от двете съвременни теории на относителността (макар и по различни причини), никоя теория не предлагаше хипотеза за това, какво би станало в кораб при

свръхсветлинна скорост. Не допускаха, че въобще е възможно да съществува такъв кораб. Хертъловата трансформация, благодарение на която в крайна сметка полетя ДФК-3, беше нерелативистична — според нея протеклото време при един свръхсветлинен полет би трябвало да съвпада с времето вътре в кораба и с времето, протекло за наблюдателите в двата края на пътуването.

И тъй като корабът и пилотът бяха станали част от една система и им съответствуваше един и същи израз в уравнението на Хертъл, на никого не бе хрумнало, че за тях времето може да протече различно. Самата мисъл за такова нещо би била нелепа.

Хиляда седемстотин и едно, хиляда седемстотин и две, хиляда седемстотин и три, хиляда седемстотин и четири...

На кораба имаше корабно време, съвпадащо с времето на наблюдателя. Полетът до Алфа от Кентавър щеше да приключи за десет месеца. Но пилотът беше с Гаръдово време и по всичко си личеше, че може и да не оцелее до края на пътуването.

Нещо невъзможно, но станало факт. Нещо (почти бе сигурно, че ставаше въпрос за неподозиран психологически страничен ефект — ефект, който естествено не би могъл да бъде забелязан при предварителните пилотирани от роботи полети със свръхтяга) беше ускорило субективното възприемане на времето от страна на Гаръд и си беше свършило работата докрай.

Втората стрелка бавно започна да потрепва и предварително да се подготвя, получила енергия от вътрешния механизъм на датника.

Седем хиляди четирийсет и едно, седем хиляди четирийсет и две, седем хиляди четирийсет и три...

При отброяването на седем хиляди петдесет и осем втората стрелка започна отместването си към следващото деление. Получаваше се усещането, че ѝ трябваха няколко минути, за да премине мъничкото разстояние, и още няколко минути, за да замре напълно неподвижно. А още по-късно се чу и звукът.

Пук.

С пламнала от мисли глава, но без да изпитва истинска физическа възбуда, Гаръд започна да пресмята наум. Понеже колкото повече нарастваха стойностите, толкова повече време му трябваше, за да брои всяка цифра, промеждутъкът между две отмествания на стрелката по-скоро отговаряше на 7 200 секунди, отколкото на 7 058. И

като го пресметна в часове, Гаръд получи резултата, който го интересуваше.

Една секунда корабно време се равняваше на два часа Гаръдово време.

Нима беше броил в течение на време, равняващо се на цели два часа? Нямаше никакво съмнение в това. Изглежда, му предстоеше дълго пътуване.

Изведнъж се стресна, защото проумя всъщност колко дълго щеше да лети. Времето за него течеше по-бавно, с коефициент 7 200. Щеше да стигне до Алфа от Кентавър точно за 720 000 месеца.

Което правеше...

Шест хиляди години!

II

Дълго време след това Гаръд стоя неподвижно, плувнал в гореща пот, която непрекъснато го обливаше, без да го разхлажда. В крайна сметка нямаше защо да бърза.

Шест хиляди години. За толкова дълго време щеше да има и храна, и вода, и въздух. Биха му стигнали както за шейсет, така и за шестстотин хиляди години. Докато имаше гориво, корабът щеше да синтезира необходимото за пилота без всякакви усилия. Докато имаше гориво, а то се възстановяваше в затворен цикъл. Но дори ако Гаръд се хранеше веднъж на всеки три секунди от обективното корабно време (а Гаръд изведнъж осъзна, че няма да е в състояние да го прави, защото корабът имаше нужда от няколко секунди обективно време, за да приготи и поднесе храната след получаването на заповед, така че Гаръд щеше да е щастлив, ако успееше да яде поне веднъж дневно по субективното си време), нямаше защо да се бои, че запасите ще се изчерпят. Това беше една от първите причини за катастрофата, която ръководителите на Проекта се постараха да елиминират при изработването наДФК-3.

Но никой не бе помислил за създаването на механизъм, който да обновява самия Гаръд. След шест хиляди години от него нямаше да остане нищо освен тънък слой прах върху матовите хоризонтални повърхности наДФК-3. Тялото му може би щеше да се запази известно време след като угасне съзнанието му, защото корабът беше стерилен, но накрая и то щеше да бъде погълнато от бактериите, които Гаръд носеше в собствената си храносмилателна система. Бактериите му бяха необходими, за да участвуват в синтеза на витамин В, докато Гаръд беше жив, но престанеше ли той да съществува като сложния и внимателно балансиран организъм на пилот или като какъвто и да е вид живот, те щяха да го погълнат без угризения на съвестта.

Накратко, Гаръд щеше да умре, предиДФК-3 да се отдалечи много от Слънцето, а когато след 12 000 годиниДФК-3 се завърнеше на Земята, на борда нямаше да се намира дори мумията му.

При тази мисъл го побиха хладни тръпки, които сякаш по никоя начин не бяха свързани с разсъжденията и усещанията му по повод на откритието, което бе направил. Продължиха невероятно дълго време и доколкото Гаръд въобще можеше да ги анализира, уплахата се дължеше на чувството за неотложност и възбуда, а не на смразяващ страх, който би изпитал при произнасянето на смъртна присъда. За щастие не го усети с такава сила, както последната емоционално преживяна конвулсия, и когато се отърси от това чувство, две тиктакания по-късно, остана да го гложде мъничко съмнение.

Ами ако усещането, че времето протича по-бавно, беше само въображаемо? Останалите процеси в тялото му сигурно бяха в унисон с корабното време — засега Гаръд нямаше основания да мисли другояче. При това положение той би могъл да се движи единствено в корабно време — изпълняването и на най-дребната задача би му отнело месеци.

Но ако беше така, той щеше да оцелее. Щеше да пристигне на Алфа от Кентавър с разум, остарял с шест хиляди години, може би дори леко умопобъркан, но тялото му щеше да е живо.

От друга страна, ако движенията на тялото му протичаха толкова бързо, колкото умствените процеси, трябваше да бъде изключително внимателен. Да се движи бавно и да прави колкото може по-малко усилия. Едно нормално движение на човешката ръка, като вземането на молив например, пренасяше молива от състояние на покой в друго състояние на покой, като използваше сила с ускорение около шейсет сантиметра в секунда, а оставянето на молива естествено ставаше с равно по стойност забавяне. Ако Гаръд се опиташе да повдигне тежест от един килограм, която е в корабно време, а ускорението при субективното му време е към 4 400 метра в секунда, щеше да упражни сила, приблизително равна на 400 килограма.

Не ставаше въпрос, че това е невъзможно. Но усилието, което се изискваше, се равняваше на бутането на заседнал джип. Никога не би успял да вдигне молива само с помощта на мускулите на ръката си, щеше да се наложи да участвуват и мускулите на гърба.

А човешкото тяло не беше пригодно да издържа на тежести от такава величина. И най-добрият професионален щангист не е принуден да доказва способностите си всяка минута от всеки ден.

Пук.

Звукът отново идваше откъм датника — беше минала още една секунда. Или бяха минали още два часа. Естествено видяло му се беше много по-дълго от секунда, но пък не чак толкова дълго, колкото два часа. Явно субективното време беше извънредно усложнено за измерване. Дори в неговия свят на микровреме (в който, изглежда, протичаха поне мисловните му процеси) Гаръд успяваше да намали усещането за дължината на промеждутъците между отделните тиктакания, като се вгълбяваше в някой друг проблем. Това щеше да му бъде от полза в часовете на бодърствуване, но само в случай, че за тялото времето протича различно, отколкото за разума му. Иначе той щеше да развива невероятно активна и може би достатъчно поносима умствена дейност в течение на многото векове, които щеше да прекара буден, и за щастие щеше да спи почти толкова дълго време.

И двата проблема — колко сила можеше да упражни тялото му и колко дълго можеше да се надява, че ще спи мозъкът му — изникнаха едновременно на преден план в съзнанието му, макар все още неясни и объркани, докато Гаръд продължаваше да седи бездейно на креслото койка. След поредното преместване на стрелката корабът (или поне тази част от него, която той виждаше от мястото си) се намираше в пълен покой! И звукът от двигателите, изглежда, бе с все същата честота и амплитуда, поне доколкото пилотът го чуваше. А той продължаваше да не диша. Нищо не се движеше, нищо не се променяше.

Фактът, че Гаръд все още не забелязваше никакво движение на диафрагмата и гръдния си кош, изигра решителна роля. Значи тялото му се намираше в корабно време, иначе досега да е изпаднал в безсъзнание от кислороден глад. Това предположение обясняваше и двете емоционални сатурналии от неизвестен произход, продължили сякаш безкрайно, които му бяха причинили страдание. Представлявали са ни повече, ни по-малко отговор на жлезите с вътрешна секреция спрямо чисто интелектуалните му реакции, които са ги предхождали. Откри, че не диша, почувствува, че го обзема паника, и направи опит да се надигне. Дълго след като от съзнанието му се бяха заличили тези два импулса (те обаче бяха тръгнали от мозъка и бяха стигнали по нервите до жлезите и мускулите), се появи действителна физическа болка. Когато всичко свърши. Гаръд се окопоти вече приседнал, макар че голямото количество изхвърлен адреналин му бе попречило да

забележи, че прави такова движение. Вторият пристъп на страх, който бе с по-малка сила и явно се дължеше на откритието, че той можеше да умре доста време преди края на полета, всъщност бе представлявал отговорът на тялото му на едно нареждане, което мислено си бе внушил много по-рано — причина за него беше пък обзелата го абстрактна възбуда, докато бе пресмятал отклонението във времето.

Явно, че трябваше да внимава много с каквито и да е на пръв поглед хладнокръвни размисли и интелектуални подтици, иначе впоследствие щеше да плаща за тях с безкрайно дълги и мъчителни ендокринни реакции. Въпреки това Гаръд доста се зарадва на последното откритие и не потисна това чувство — не беше възможно да му навреди, ако няколко часа се чувствуваше доволен, а реакцията на жлезите в този случай можеше дори да му бъде от полза, ако това ставаше в момент на депресия. В крайна сметка шест хиляди години даваха значителен брой възможности да се чувствуваше зле, затова беше най-добре да приветствува приятните моменти и остатъчната им реакция да продължава колкото може повече. Трябваше да регулира безотказно само миговете на паника, страх или потиснатост още в секундата, когато ги усетеше със съзнанието си, защото иначе те щяха да се превърнат в четири, пет, шест или дори в десетчасов емоционален ад по субективното му време.

Пук.

Ето това вече беше много хубаво: бяха изминали цели два часа Гаръдово време, без той да изпита някакво особено затруднение и без да усети как се нижат секундите. Ако съумееше да се успокои и да се приспособи към такъв режим, пътуването можеше и да не премине толкова зле, колкото бе допуснал първоначално. Огромна част от него щеше да прекара в сън, а времето, когато бодърствуваше, можеше да посвети на задълбочени конструктивни размисли. През един-единствен ден от корабното време Гаръд можеше да мисли повече, отколкото който и да е земен философ в течение на целия си живот. Ако проявеше достатъчно усилия на волята и посветеше цял век разсъждения да проучи последствията от една мисъл до най-малката подробност, все още щеше да му остава цяла вечност за следващата мисъл. Какво огромно богатство от чист размисъл би могло да се натрупа за 6 000 години! При достатъчно съсредоточаване между закуската и вечерята в един корабен ден Гаръд би могъл да намери

разрешение на проблема за всемирното зло, а един корабен месец би му позволил да напипа някои истини за основния проблем на философията.

Пук.

Не че Гаръд беше оптимистично настроен и очакваше, че ще запази логическите си заложиби или дори разума си до края на пътешествието. Изгледите за някои по-маловажни моменти продължаваха да бъдат мрачни. Но съществуваха и възможности. Той тукатси изпита съжаление, че именно на него, а не на Хертъл се бе случило да преживее това...

Пук.

...защото старият учен сигурно щеше да го осмисли по-добре от Гаръд. Положението се нуждаеше от човек, запознат изтънко с математиката, който да използва способностите си по възможно най-добрия начин. Но в крайна сметка на Гаръд започна да му се струва, че...

Пук.

...ще се справи добре и се чувствуваше поласкан от мисълта, че поне докато запази здрав разума си, ще се завърне...

Пук.

...на Земята след десет месеца, притежаващ знания, които са много по-напредничави...

Пук.

...от всичко, което би могло да бъде известно на Хертъл или на който и да е...

Пук.

...принуден да работи в рамките на нормалния човешки живот. *Пук.* Дори тиктакането на датника му се виждаше по-весело. *Пук.* Сега се чувствуваше почти въвн от опасност... *Пук...* и не обръщаше внимание на заповедта, която си бе дал... *Пук...* да не се движи *пук*, но във всеки случай *пук* той вече се бе движил *пук*, без *пук* да *пук* пострада *пук пук пук пукпукпукпукпук...*

Гаръд се прозя, протегна се и стана. Нямаше смисъл да изпада в глупаво доволство. Все още имаше твърде много проблеми, с които трябваше да се справи, например как да задържи импулса, за да изпълни някоя задача в корабно време, докато по-важните центрове на

мозъка му са заети с разсъждения върху някой чисто философски въпрос. При това...

При това той току-що се беше раздвижил.

Нещо повече: беше извършил сложна маневра с тялото си в нормално време!

Преди Гаръд да погледне датника, информацията, която носеше тиктакането, стигна до съзнанието му. Докато с наслада беше наблюдавал поредната удължена реакция на жлезите си при пораншното си чувство на задоволство, беше пропуснал да забележи (освен ако не го беше забелязал подсъзнателно), че стрелките на датника се местят.

Сбогом на пространствените етически системи, пред които древните гърци биха изглеждали нищожества. Сбогом на космическите цикли и ускорението, надхвърлящо предвижданията на Дирак^[1]. Сбогом на Гаръдовата космология, която щеше да отреди на всемогъщия бог незначителната роля на водоносец в n-измерното пространство.

Сбогом също така и на решението, което Гаръд бе взел някога в колежа — да проучи подробностите на любовта, за които се носеха легенди. Вероятно той току-що беше изгубил и последната си възможност да направи това.

Микровремето, в което живееше, беше приключило само няколко обективни минути след преминаването на кораба към свръхускорение и излизането на Гаръд от упойка. Дългата агония на разума и противодействието от страна на жлезите не бяха довели до нищо. Сега Гаръд съществуваше според корабното време.

Гаръд седна на койката, като се чудеше дали да се ядосва, или да изпитва облекчение. Някоя от двете емоции всъщност не му бе достатъчна, просто се чувствуваше недоволен. Микровремето беше доста лоша работа, но ето че вече го нямаше и всичко изглеждаше нормално. Как бе възможно нещо толкова краткотрайно да убие Браун и Челини? Те бяха с устойчива психика, по-устойчива от неговата, както Гаръд предварително бе преценил. Но ето че той бе оцелял. Да не би да имаше още нещо?

И ако имаше, какво ли би могло да бъде?

Не можа да отговори на въпроса си. Близо до лакътя му датникът продължаваше да тиктака върху контролното табло, което Гаръд бе

бутнал през първия, траял безкрайно дълго миг на паника. Шумът от двигателите не се чуваше. Дишането му следваше естествения си ритъм. Чувствуваше се подвижен и силен. В кораба беше тихо, спокойно, без промени.

Датникът тиктакаше все по-бързо и по-бързо. Малката стрелка достигна и отмина делението, отбелязващо първия час от пътуването на кораба при свръхтяга.

Пук.

Гаръд учудено вдигна очи. Този път познатият звук се бе чул от малката стрелка, прескочила още едно деление. В същия миг минутната стрелка вече бе изминала половината път от обиколката си. Секундната стрелка се въртеше като витло и както я гледаше, достигна такава скорост, че той престана да я вижда...

Пук.

Беше отмерен още един час. Следващият половин час вече изтичаше. *Пук.* Още един час. *Пук.* И още един. *Пук. Пук. Пук. Пук пук пук пук пук пук...*

Стрелките на датника се сляха и изчезнаха. Времето изтичаше пред очите на Гаръд. Но в кораба нямаше промяна. Стоеше си все същият: неподвижен, непокътнат, науязвим. Когато индикаторите достигнаха скорост, при която Гаръд вече не можеше да следи какво отчитат, той откри, че отново е изгубил способността да мърда. Цялото му тяло сякаш трептеше като крилца на колибри и въобще не можеше да събере мислите си. В залата притъмняваше, не — обвиваше я червена пелена, не...

Гаръд обаче не видя края на този процес. Не получи възможността да надзърне от върха на макровремето към времето, в което го пращаше Хертъловата свръхтяга.

Преди да успее да стори това, беше връхлетян от псевдосмъртта.

[1] Пол Дирак (р.1902) — ядрен физик. — Б.пр. ↑

III

Това, че Гаръд не умря напълно, и то доста скоро след като ДФК-3 премина към свръхтяга, се дължеше на чиста случайност, но самият той не го знаеше. Всъщност той не знаеше нищо в доста дълъг период от време. Стоеше замръзнал и вперил поглед в една точка, обмяната му бе сведена почти до нула, а мозъкът му едва мъждукаше. От време на време през тялото му минаваше някоя единична вълна на елементарен биохимичен процес (нещо, което един електротехник би нарекъл „профилактично включване“) в отговор на някакъв необясним и настойчив инстинкт за живот, но този процес беше на толкова ниско равнище, че изобщо не стигаше до съзнанието му. Такъв бе видът на псевдосмъртта.

Когато най-накрая обаче пристигна наблюдателят, Гаръд се събуди. Но дори тогава едва ли разбираше какво става и какви са усещанията му. Само един факт бе ясен: свръхтягата беше изчезнала, а с нея и безумните смени в скоростта на времето. През един от илюминаторите струеше ярка светлина. Първата част на полета беше приключила. Двете споменати промени в заобикалящата го обстановка бяха станали причина да се върне към живота.

Нещото, което го върна към съзнание обаче (или това бяха неща?), беше... Какво беше? Не може да се опише. Представляваше конструкция, доста неустойчива наглед, която ограждаше койката му от всички страни. Не, не представляваше конструкция, явно беше нещо живо — някакво живо същество, разположено водоравно, застанало в кръг около него. Не, не беше едно. Бяха няколко същества. Или някаква комбинация.

Как беше влязло в кораба, оставаше загадка. Но ето че беше там. Беше или бяха там.

— Как чуваш? — рязко попита съществото. Имаше глас или гласове, които прозвучаха с еднаква сила от всяка точка на кръга, но не и от една определена точка. Гаръд не можа да си обясни защо това му се стори необикновено.

— Аз... — започна Гаръд. — Ние... ние чуваме с ушите си.

Отговорът му, в който, без да иска, бе употребил няколко съскащи звука, му прозвуча много нелепо. Почуди се защо говори на такъв странен език.

— Ние-те обича тебе и нагласи тебе така — каза съществото. От богатата библиотека на ДФК-3 се измъкна една книга и тупна на земята до койката. — Ние се погрижва тук и тук, и тук за много. Ти си същество Гаръд. Ние-те са клайнстъртоновите бидмънги заедно с цяла любов.

— Заедно с цяла любов — повтори като ехо Гаръд. Бидмънговият начин да се говори, който и той бе възприел, беше странен. Но Гаръд и този път не можа да открие логическа причина защо този начин на говорене трябва да се смята за грешен.

— Ти-те от Алфа от Кентавър ли си-сте? — неуверено попита той.

— Да, ние чува двойни радиосели, който се показва над отвърстия за подарък. Ние-те улови, че същество Гаръд бленува много възхитено двойна звезда и си е наум за тях, тихо и високо също. Как чуваш?

Този път съществото Гаръд разбра въпроса.

— Чувам Земята — каза той. — Но много тихо и без шум.

— Да — каза бидмънгът. — То е хармония... като нас. Всеизяждащото слуша влюбени там, а не по радиосели. Нека аз-мене те нагласи да има ум на родалентен бидмънг и наши братя и любими по канал, който прекрасен за същество Гаръд.

Гаръд установи, че разбира смисъла без затруднения. Хрумна му, че способността да се разбира един език с неговите закони, без да трябва да си го превежда наум на английски, е умение, което се постига само с постоянство и дълга практика. Въпреки това тутакси си помисли: „Но това е английски!“, което беше вярно. Предложението, което току-що му бе направил клайнстъртоновият бидмънг, беше изключително добронамерено, а той на свой ред беше настроен дружелюбно, с любов, за своя радост и за радост на бидмънга — което се разбираше от само себе си.

Подир това последваха много скачвания и съществото Гаръд успя да приеме хармонията на бидмънгите и корабът му с множество

„отвърстия за подарък“ бе настроен в унисон с Всеизяждащата любов, докато и бидмънгите от своя страна показваха любовта си.

Опита се също така да им обясни, че вече не обича свръхтягата, която има добро отношение само към пространството и времето и прави особености. Родагентният бидмънг обичаше свръхтягата, но не общуваше с нея.

После съществото Гаръд научи, че цялото време вече е изядено и трябва да чуе отново Земята.

— Аз предава вас-тях най-голяма любов — каза той на бидмънга. — Аз ще обича радиоселите от Алфа и Проксима от Кентавър на Земята, както и на Небесата. А сега свръхтягата ще ме обича и ще ме погълне, и ще ме накара добре да изпитам особеност, която е много като тишина.

— Но ти отново ще бъдеш настроен — каза клайнстъртоновият бидмънг. — След любовта си със Земята. Ти си много обичан от Всеизяждащото време. Ние-те ще чакат за другия път.

Вътре в себе си Гаръд не вярваше докрай, че това ще се случи, но каза:

— Да, ние-те ще покажат нова обич към бидмънгите в някой друг радиант. Заедно с цяла любов.

При тези думи бидмънгът започна да излъчва обичта си, но бе прекъснат по средата от свръхтягата. Двойните радиосели се откъснаха от кораба с множество „отвърстия за подарък“ пред очите на съществото Гаръд.

След което отново дойде псевдосмъртта.

IV

Когато малката свещица огря безкрайната пустош в умрелия от псевдосмърт мозък на Гаръд, ДФК-3 вече навлизаше в орбитата на Уран. Тъй като слънцето беше все още малко и далечно, то не проникна ярко през близкия илюминатор и почти два дни нищо не събуди Гаръд от последвалия псевдосмъртта сън.

Компютрите търпеливо го чакаха. Вече не бяха неподатливи на неговите заповеди — сега той можеше сам да насочи кораба назад към Земята, стига да поискаше. Но компютрите също така бяха програмирани според предвиждането, че той може наистина да умре до завръщането на ДФК-3. И след като го оставиха на мира цяла седмица, през която той не предприе нищо, а само спа, те отново поеха управлението. Започнаха да изпращат радиосигнали, настроени на специален канал.

Час по-късно в отговор се получи много слаб сигнал. Беше само насочващ и не прозвуча в ДФК-3, но успя да задействува отново кораба.

Точно това събуди Гаръд. Съзнанието му беше все още замъглено от ледената пяна на псевдосмъртта, но доколкото виждаше, вътрешността на командната кабина не беше променена ни най-малко, само дето на плота имаше книга...

Книгата на плота! Клайнстъртоновият бидмънг я беше изпуснал там. Но какво, за бога, беше „клайнстъртонов бидмънг“? И защо плачеше Гаръд? Вече нищо не разбираше. Останал му беше някакъв неясен спомен, че е преживял нещо там, край двойната звезда на Кентавър...

... двойните радиосели...

Ето, сети се още една дума, която не разбираше. Изглежда, в нея имаше гръцки корен, но Гаръд не знаеше гръцки. При това защо кентавърианците да говорят на гръцки?

Пресегна се и натисна копчето, с което се вдигаха щорите на предния илюминатор — всъщност той представляваше телескоп с

прозрачен екран. Виждаха се няколко звезди и в единия край имаше бледо сияние — там, където може би беше Слънцето. Към един часа на екрана се появи планета, голяма колкото грахово зърно, а от двете ѝ страни се виждаше по една малка издатина като дръжка на чаена чаша. На отиване ДФК-3 не беше минавал покрай Сатурн — по това време планетата се намираше зад Слънцето, а корабът се движеше от другата страна. Но тази планета не може да се сбърка.

Гаръд бе поел пътя към дома, беше жив и запазил разума си. Всъщност наистина ли го беше запазил? Какви бяха тези фантазии за кентавърианците, които явно имаха такова силно емоционално въздействие върху него? Това не свидетелствуваше особено успешно, че разумът му е здрав.

Постепенно обаче започна да се успокоява. Когато се помъчи да си спомни някои подробности, реши, че няма причина за притеснение. Бидмънг звучеше като немска дума. Какви ще са кентавърианските същества, които говорят гръцки, а названията им са немски? Явно всичко това бе плод на подсъзнанието му.

Но все пак беше ли открил нещо край кентавърианските звезди?

На този въпрос не намираше отговор, освен някакви неразбираеми брътвежи за любовта, за Всеизяждащото и за бидмънгите. Вероятно въобще не беше виждал кентавърианските звезди и беше спал дълбоко като пън цели двайсет месеца.

Или 12 000 години? След номерата, които му бе погодила свръхтягата, нямаше начин да разбере всъщност колко време бе изтекло. Гаръд уплашено включи телескопа. Къде беше Земята? След 12000 години...

Земята си беше на мястото. Което, както той бързо съобрази, не означаваше нищо. Земята бе просъществувала милиарди години, 12 000 години са нищо за една планета. И Луната си беше на мястото. Виждаше добре и двете край по-далечната страна на Слънцето, но не бяха толкова далече, та да не може да ги различи съвсем ясно, когато включеше телескопа на най-голяма мощност. Забеляза дори ярко, светло петно в Атлантическия океан близо до източния бряг на Гренландия — явно компютрите бяха насочили ДФК-3 към Земята под ъгъл, приблизително равен на 23 градуса на север от плоскостта на еклиптиката^[1].

И Луната не се беше променила. Различаваше по нейната повърхност огромното бяло петно, съответстващо на слънчевата светлина, фокусирана върху земния океан. Това беше посипаният с магнезиев хидроокис ориентиран маяк, издигнат над Морето на парите в началото на космическите полети. В южния край се виждаше тъмна точка, която можеше да бъде само кратерът Манилий.

Но това отново не доказваше нищо. Луната никога не се променя. Тънкият слой прах, оставен от съвременния човек върху нейната повърхност, щеше да съществува хилядолетия — нали в крайна сметка на Луната няма нищо, което да го издуха оттам! Маякът в Морето на парите покриваше повече от 6500 километра — нито времето щеше да го заличи, нито човекът (случайно или нарочно) за по-малко от век. Когато в един свят без атмосфера покриеш с прах толкова голяма област, прахът няма как да се разнесе.

Провери разположението на звездите по картите. Не се бяха изместили — нямаше причина само след някакви си 12 000 години. Полярната звезда в края на Малката мечка все още можеше да служи за ориентир. Дракон все така се извиваше между двете Мечки като някаква фантастична лента, а Цефей и Касиопея продължаваха да си бъдат на местата. От съзвездията научи единствено, че в северното полукълбо на Земята е пролет.

Пролетта на коя година обаче?

После Гаръд изведнъж се сети, че има начин да си отговори на въпроса. Луната предизвиква приливите и отливите на Земята, а всяко действие има равно и противоположно противодействие. Луната не може да предизвиква движение на Земята, без това да има ефект и върху нея, а този ефект си проличава по ъгловото отклонение. Разстоянието между Луната и Земята се увеличава неизменно с 1,56 см всяка година. В края на периода от 12000 години Луната би трябвало да бъде с около 183 метра по-далече от Земята, отколкото по времето, когато Гаръд бе заминал.

Възможно ли беше да се направи такова измерване? Гаръд се съмняваше, но все пак извади ефемеридата и пергела. Направи снимки. Докато работеше, Земята се придвижи по-близо. Когато завърши първото изчисление (което не беше окончателно, тъй като можеше да е допуснатата грешка със стойност, по-голяма от разстоянията, които

проверяваше), Земята и Луната се виждаха достатъчно близо на екрана, така че бе в състояние да направи много по-точни измервания.

Които бяха — както горчиво си помисли той — съвсем ненужни. Компютърът връщаше ДФК-3 не към някакво слънце в момента на наблюдението, а към предварително определена точка. Това, че Земята и Луната можеха да не се намират на същото място при завръщането на ДФК-3, не беше допускане, което компютърът щеше да вземе предвид. Фактът, че Земята се виждаше, вече беше достатъчно добро доказателство, че от началото на полета не е изминало време, по-дълго от предвиденото.

Това не беше ново за Гаръд, но просто едва сега му дойде на ум. Всъщност той правеше всички тези пресмятания само по една-единствена причина: дълбоко в съзнанието му все още действуваше механизъм, който го караше да брои. Много отдавна, когато се опитваше да определи времето по корабния датник, той си беше внушил, че трябва да брои — и изглежда, оттогава насам този процес не беше спирал. Тъкмо там се криеше една от опасностите при задвижването на такъв мозъчен механизъм и сега Гаръд се радваше на плодовете ѝ да прави безсмислени астрономически изчисления.

Това прозрение му подействува благотворно. Завърши криволяво изчисленията и накрая идиотщината, заседнала дълбоко в мозъка му, прекрати съществуването си. Топчетата на това сметало бяха тракали в продължение на двайсет месеца и според Гаръд то беше не по-малко доволно от самия него, че може да си почине.

Приемателят изпука и се чу тревожен глас:

— ДФК-3, ДФК-3, Гаръд, чуваш ли ме? Жив ли си? Тук сме се побъркали от радост. Гаръд, ако ме чуваш, обади се!

Беше гласът на Хертъл. Гаръд сгъна пергела така припряно, че острият връх се заби в дланта му.

— Чувам те, Хертъл. ДФК-3 се обажда на Проекта. Аз съм, Гаръд.

И добави, без сам да знае защо:

— С цялата си любов.

* * *

След като вълнението около посрещането се поутило, Хертъл беше повече от заинтересуван да научи подробности за парадоксите с времето.

— Те несъмнено ще обогатят разработката, с която се занимавам — каза той. — Струва ми се дори, че ще можем да ги вземем предвид при трансформацията. Можем дори да ги изолираме, така че пилотът въобще да не ги усети. Все едно, ще видим.

Гаръд замислено въртеше в ръце чашата си. В стария претъпкан кабинет на Хертъл, намиращ се в административната сграда на Проекта, той изпитваше неудобство, чувствуваше се остарял, беше му тясно и душно. Каза:

— Не мисля, че трябва да го правите, Адолф. В крайна сметка това ми спаси живота.

— Как така?

— Нали ти казах, след известно време имах чувството, че умирам. Откакто се върнах, непрекъснато чета. Открих, че за разлика от мене и от тебе, психолозите обръщат много по-малко внимание на индивидуалността в човешката психика. Ние сме учени, физици, така че възприемаме света като нещо извън нас, като нещо, което може да се наблюдава, но не е в състояние да измени същността ни. Явно е обаче, че тази стара солипсистка позиция не е съвсем вярна. Всъщност човешката личност зависи в голяма степен от факторите в околната среда извън нас, било то големи или малки. Ако по ня-какакъв начин откъснеш индивида от всички сензорни възприятия, които получава отвън, за две-три минути той ще престане да съществува като личност. Най-вероятно е да умре.

— Цитат от Хари Стак Съливан — сухо подметка Хертъл. — И какво от това?

— Просто си мисля каква еднообразна околна среда е вътрешността на космическия кораб. И при обикновен междупланетен полет може да се случи дори и на най-опитните космонавти да откачат. Предполагам, че не по-зле от мене си запознат с най-разпространената психоза сред космонавтите. Психиката на човек замръзва така, както е замръзнала околната среда. Най-често се съвзема в мига, когато корабът кацне, и пилотът може отново да влезе в контакт с все пак нормалния свят. В ДФК-3 обаче аз бях откъснат от околния свят много по-силно. Не можех да гледам през илюминаторите, понеже летях със

сврхтяга и нищо не се виждаше. Не можех да се свържа с дома, защото скоростта беше по-голяма от тази на светлината. След това открих, че не мога и да се движа, и това продължи невероятно дълго време. Дори уредите, на които обикновеният космонавт постоянно следи променящи се стойности, в моя случай не показваха нищо. Дори те бяха застинали. А когато времето започна да тече по-бързо от обичайното, попаднах в още по-голямо затруднение. Вярно, че уредите започнаха да отчитат, но пък индикаторите се движеха с такава скорост, че не можех да ги следя. След което всичко застина напълно и като последиствие от това аз умрях. Вкамених се като кораба, в който се намирах, и останах така през цялото време, докато действуваше свръхтягата.

— По думите ти може да се съди, че в парадоксите на времето не е имало нищо приятно за тебе — сухо каза Хертъл.

— Съвсем не, Адолф. Сега ще разбереш. Двигателите работят при субективно време, при тях то варира по непрекъсната крива: от прекалено бавно до прекалено бързо и вероятно после в обратен ред. Така се получава състояние на непрекъсната промяна. Не е било достатъчно изявено, както се оказа в крайна сметка, за да ме спаси от псевдосмърт, но все пак ме е предпазило от пълно унищожение, за разлика, както смятам, от Браун и Челини. Двамата са знаели, че могат да изключат свръхтягата, стига да се доберат до нея, и опитът да го направят ги е погубил. Аз обаче знаех, че трябва да стоя и да не реагирам на това, което става, и понеже имах голям късмет, отклонението във времето, при което нямаше изкривяване, ми помогна да оцелея.

— Аха — рече Хертъл. — Струва си да се помисли по въпроса, макар че се съмнявам дали този извод би увеличил популярността на междупланетните полети.

След което Хертъл замълча, свил тънките си устни. Гаръд, благодарен за паузата, отпи от чашата си. Накрая Хертъл каза:

— И защо се безпокоиш заради тези кентавърианци? На мене ми се струва, че си свършил добра работа. Не защото си се държал геройски, всеки глупак може да прояви смелост, а защото си се замислил, докато Браун и Челини явно само са реагирали. Случи ли ти се нещо необяснимо, когато стигна до двете звезди?

— Да — отвърна Гаръд. — Но вече ти казах какво беше. Когато се свързах от псевдосмъртта, представлявах нещо като пластмасов палимпсест^[2], на който всеки би могъл да остави белег. Обичайната за мен обстановка, обичайната земна среда се намираше твърде далече. Това, което ме заобикаляше, беше както винаги неизменно. Когато се появиха кентавърианците (без да съм напълно сигурен, че това наистина се случи), те се превърнаха в най-важното нещо за моя свят и личността ми се промени, за да се приспособи и да ги разбере. Това беше промяна извън моята воля. Възможно е и да съм ги разбрал. Но човекът, който ги разбра, Адолф, не е същият човек, който говори с тебе. Сега, вече завърнал се на Земята, аз не разбирам онзи човек. Дори начинът, по който той говореше английски, ми се вижда бръщолевене. А след като аз не мога да разбера себе си по времето на този период, а аз наистина не мога да се разбера, защото дори не вярвам, че онзи човек е бил този Гаръд, когото аз познавам, как тогава бих могъл да се надявам, че има начин да разкажа на теб и на Проекта за кентавърианците? Те ме завариха в една контролирана обстановка и ме промениха, като влязоха в нея. А сега, когато ги няма, нищо не мога да си обясня. Не ми е ясно дори защо си мисля, че говорех на английски!

— Нареккоха ли се с някакво име?

— О, да. Представиха се като бидмънги.

— А как изглеждаха?

— Въобще не ги видях.

Хертъл се наведе напред.

— Тогава как...

— Чувах ги. Поне така мисля.

Гаръд сви рамене и отново отпи от уискито си. Беше си у дома и като цяло се чувствуваше добре.

Но при тази определена нагласа на мислите си Гаръд чу как някой казва: „На Земята, както и на Небесата“, а после чу втори глас, който също може би беше неговият: „По-късно е, отколкото си мислиш.“

— Адолф — обади се Гаръд, — това изключва ли въпроса? Или ще продължим отук нататък? Колко време ще трябва, за да се изработиДФК-4?

— Много години — отговори Хертъл и дружелюбно се усмихна. — Не се безпокой, Гаръд. Ти се завърна, а това е повече, отколкото

съумяха да направят другите, и никой няма да те накара да летиш отново. Мисля си дори, че едва ли ще успеем да построим нов кораб до края на живота ти, но дори и да успеем, няма да бързаме с изпробването. Разполагаме с твърде малко информация за условията, в които си се озовал.

— Готов съм да тръгна — каза Гаръд. — Не се страхувам да се върна там, искам да замина. Сега вече зная какви промени настъпват в ДФК-3, затова мога да полетя с него и да се завърна с точни карти, записи и снимки.

Лицето на Хартъл изведнъж придоби сериозен вид.

— Нима мислиш, че ще разрешим ДФК-3 да потегли отново? — попита той. — Гаръд, ние възнамеряваме да разглобим този кораб молекула по молекула, така да се каже. Иначе не бихме могли да построим ДФК-4. И няма да ти позволим да летиш повече. Не искам да те обидя, но идвало ли ти е на ум, че желанието ти да се върнеш обратно може да е последствие от хипнотично внушение? А в случай, че е така, колкото по-силно желаеш да се върнеш там, толкова по-опасен ставаш за нас. Ще трябва да те изследваме не по-малко обстойно от кораба. Ако тези бидмънги искат да се завърнеш, те сигурно си имат причина и ние трябва да разберем каква е тя.

Гаръд кимна, но знаеше, че Хартъл вижда лекото трепване на веждите му, бръчките, които се образуват на челото му, стягането на мускулчетата, които пречат на сълзите да потекат, но въпреки това на лицето се изписа тъга.

— С други думи — каза той, — „не мърдай“.

Хартъл го изглежда приятелски, но озадачено. Гаръд обаче не бе в състояние да каже нищо повече. Беше се завърнал в общоприетото за човечеството време и щеше да остане в него завинаги.

Заедно с обещанието, което вече почти бе забравил, заедно с цялата си любов.

[1] Голям кръг от небесната сфера, който се получава от пресичането ѝ с плоскостта на земната орбита. Б.пр. ↑

[2] Писмен паметник с първоначално заличен текст, за да се използва повторно пергаментът. — Б.пр. ↑

ГОРДЪН ДИКСЪН ТРУДНА ЗАДАЧА

Кари Хармън беше млад човек, на когото не липсваха способности. Достатъчно интелигентен, той се издигна като адвокат в лоуланското общество, а такова нещо не се постига лесно на Венера. Беше проявил и прозорливост, за да укрепи положението си, като се ожени за дъщерята на един от най-големите износители на наркотици. Въпреки това от научна гледна точка той си оставаше лаик, а на лаиците, понеже са невежи, никога не бива да се позволява да си играят със сложни технически устройства, защото това със сигурност води до бели, така както ако едно дете си играе с кибрит.

Съпругата му беше решителна жена и сигурно понякога щеше да се справя с нея трудно, ако тя не проявяваше глупостта да го обича. Но понеже той изобщо не я обичаше, беше му както лесно, така и удобно да слага край на всякакви разправи, като изчезне за няколко дни, докато страхът ѝ, че може да го изгуби завинаги, не я принудеше да отстъпи както си му е редът. Всеки път, когато изчезнеше, Кари се постараваше да се скрие на ново и тайно място, където нито precedentите от последните години, нито навиците му, които тя познаваше, можеха да ѝ помогнат да го открие. Всъщност доставяше му удоволствие да мисли за нови и необикновени убежища. Търсенето им се превърна за него в любимо занимание.

Ето защо в този сив зимен следобед настроението му беше приповдигнато. Спусна се (без предварително да предупреди) до метеорологичната станция на Бърк Макинтайър високо в Самотните планини — накъсана верига от пустинни брегове край венерианското Северно море. Стигна до купола, като превари виелицата само с няколко минути, и сега, скрил от бурята малкия двуместен самолет и утолил глада си с най-хубавото от запасите на домакина, Кари седеше и се наслаждаваше на приятната обстановка, заслушан в ледения вятър, движещ се със скорост двеста и четирийсет километра в час, който напразно блъскаше отвън в свода над главата му.

— Още десет минути и щях да закъсам — каза той на Бърк.

— Да закъсаш ли? — изсумтя Бърк. Той беше огромен рус мъж с едри черти на лицето, който изпитваше незлобливо презрение към цялото човечество с изключение на избраното съсловие от метеоролози. — Вие, хората от равнината, сте прекалено свикнали с райската градина там. Още десет минути и можеше да бъдеш запокитен върху един от близките върхове, и чак напролет спасителната група щеше да събере костите ти.

Кари се засмя — не му се вярваше.

— Опитай, щом не ми вярваш и си чак дотам глупав, та не го проумяваш — рече Бърк. — На мене и косъм няма да ми падне от главата. Можеш още сега да си вземеш въшката и да излетиш.

— Малко ме познаваш — каза Кари. — Предпочитам удобството. Пък и що за отношение към един гост, ако го изхвърлиш навън в бурята в мига, когато е пристигнал?

— Хубав гост, няма що! — измърмори Бърк. — Ръкувах се с тебе след абсолвентските изпити, шест години изобщо не ми се обади, а сега чукаш на вратата ми тук, на края на света.

— Не бях предвидил идването си — каза Кари. — Това е основно правило в живота ми. Не бива да се предвижда нищо, Бърк. Иначе човек може да умре от скука.

— А иначе да умре преждевременно — допълни го Бърк.

— Ако се води от погрешни подбуди — каза Кари. — Ако е толкова глупав, че изведнъж му се прииска да скача от канари или да играе на руска рулетка, той и без това няма защо да живее.

— Кари, ти не разсъждаваш задълбочено — каза многозначително Бърк.

— А ти пък се задълбаваш — засмя се Кари. — Не е ли по-добре да спреш да ме обиждаш и да ми разкажеш нещо за себе си? Какво представлява отшелническият ти живот? С какво се занимаваш?

— С какво се занимавам ли? Работа — отвърна Бърк.

— И какво по-точно? — настояваше да знае Кари, като се намести удобно на стола. — Пускаш ли метеорологични балони? Слагаш ли навън кофа, за да измериш колко сняг е навалял? Наблюдаваш ли звездите? Кажй де!

Бърк поклати глава и се усмихна снизходително.

— Е, щом настояваш да те забавлявам — рече той, — ще ти кажа, че не върша нищо чак толкова забележително. Седя на бюрото и подготвям метеорологичните сведения, които предавам в Центъра долу в Главния град.

— Значи така! — Кари го заплаши с пръст. — Сега те хванех натясно! Излиза, че много-много не се престараваш. Сам си тука. Тогава кой прави измерванията?

— Машината, разбира се. В тези станции има Мозък, който върши тая работа.

— Още по-зле за тебе — рече Кари. — Значи си седиш вътре на топло, докато някакъв нещастен Мозък обикаля навън в снега и върши цялата ти работа!

— Намираш се по-близко до истината, отколкото предполагаш — каза Бърк. — Няма да ти навреди, ако научиш малко подробности за механичните чудеса, благодарение на които водиш щастлив живот, потънал в невежество. Напоследък по отношение на автоматизацията в метеорологичните станции бяха направени прекрасни промени.

Кари се усмихна подигравателно.

— Не се шегувам! — Лицето на Бърк се оживи. — Мозъкът, с който разполагам тук, е последната дума на техниката в тази област. Всъщност внедрен е съвсем отскоро, допреди няколко месеца разполагах само със събирач на данни и с компютър. Механизмът събираше сведенията и ми ги предоставяше. След това трябваше да ги систематизирам за изчислителната машина, която известно време ги обработваше, а после ми даваше резултати, които на свой ред трябваше да се подготвят на долния етаж за предаване в Центъра.

— Доста уморително ми се вижда — измърмори Кари и протегна ръка да вземе чашата си, поставена наблизко върху масичката до креслото. Бърк не му обърна внимание, погълнат от описанието на техническите средства, за които говореше.

— Човек беше постоянно зает, защото данните постъпваха без прекъсване. Имах чувството, че вечно изоставам, защото още докато обработвах дадено количество, вече се беше събрало ново. В станция като тази се съсредоточават данните от измерващи устройства, разположени на площ от около осемстотин квадратни километра, и човешките възможности позволяваха само набързо да се извлече най-важното от постъпилите сведения и да се нахвърли най-обща картина,

с която да се заеме калкулаторът. После, тежеше ми и отговорността да се грижа за станцията и за себе си. Но сега — каза Бърк, като се наведе напред и посочи с пръст посетителя си — разполагам с нова инсталация, която събира данните направо от всички наблюдателни устройства, преработва ги във вид, удобен за изчислителната машина, и се занимава с целия процес до получаването на крайните резултати. Единственото, което остава да бъде направено от мене, е да очертая общата картина и да я предам в Центъра. Нещо повече. Мозъкът се занимава с електростанцията, осигурява отоплението и осветлението, автоматично следи поддържането на базата. Реагира на команди, дадени с човешки глас, за да прави ремонти или корекции, а една отделна част от инсталацията се занимава с решаването на теоретични въпроси.

— Нещо като малко тенекиено божество — каза заядливо Кари. Беше свикнал да му се обръща внимание и се подразни от факта, че Бърк явно предпочиташе да говори надълго и нашироко за някаква машина, вместо да се занимава с изключителния си гост, който, за сведение на метеоролога, се беше отбил, за да разведри отшелническото му всекидневие.

Бърк го погледна и се изсмя.

— Не малко, а голямо тенекиено божество, Кари! — рече той.

— Вижда всичко, знае всичко, казва всичко, а? И никога не прави пропуски. Безпогрешно е, така ли?

— Може и така да се каже — отговори Бърк, все още с усмивка на лицето.

— Но изброените качества не са достатъчни, за да издигаш никаква машинария в ранга на бог. Липсва една основна съставка: независимостта. Боговете никога не се чупят.

— И с този е така.

— Преувеличаваш, Бърк — укори го Кари. — Обуздай въодушевляването си, защото те води до заблуда. Няма съвършени машини. Една-две жици се преплитат, някоя платка изгаря и какво става тогава с твоето чудо? Прас! Излиза от строя.

Бърк поклати глава.

— В него няма жици — каза той. — Съединява се посредством лъчи. Колкото до платките, изгарянето им не може да спре обработването на дадените данни. Информацията просто се премества

в блок, който в момента не се употребява, а самата машина автоматично оправя повредата. Сега ще ти обясня, Кари. В този модел нито един блок не изпълнява специфична функция. Всеки от тях — а те са двацет на брой, два пъти повече, отколкото би трябвало за станция като тази — може да изпълнява всякаква работа, от включване на топлинната инсталация до задействане на изчислителната машина. Ако се появи прекалено голям проблем, който не може да се поеме от един блок, присъединява се някой от неангажираните блокове и така нататък, докато положението се овладее.

— Е добре, но какво би станало, ако се случи да изникне въпрос, който изисква участието на всички налични блокове, а дори и те са недостатъчни? Няма ли машината да се претовари и да гръмне?

— Много ти се иска да ѝ откриеш несъвършенства, нали, Кари? — рече Бърк. — Отговорът на твоя въпрос е отрицателен. Теоретично не е изключено машината да се натъкне на проблем, който да ангажира всички блокове, а дори и те да не достигнат. Например, ако станцията изведнъж хвъркне във въздуха и се понесе нанякъде, без да е ясно каква е причината за това, блокът, който първи прецени положението, ще изпрати сигнали за помощ, докато не се включат и всички останали блокове, докато не се оставят на заден план всички други функции, които изпълнява машината. Но дори и тогава системата няма да се претовари така, че да излезе от строя. Блоковете ще продължат да обработват проблема, докато изградят теория, обясняваща защо летим във въздуха и какво може да се направи, за да бъдем върнати на мястото си и да продължим да изпълняваме програмата си.

Кари се изправи и щракна с пръсти.

— Много просто тогава! — рече той. — Ще отида и ще кажа на машината ти, като я включа на вербален контакт, че ние летим във въздуха.

Бърк избухна в смях.

— Ама че си глупак, Кари! — рече той. — Да не би да си мислиш, че хората, които са конструирали машината, не са предвидили възможността да се даде устно погрешна заповед? Казваш на машината, че летим във въздуха. Тя веднага проверява дали е така, като прави собствени наблюдения, учтиво те осведомява: „Извинете, вашето твърдение е невярно“, след което забравя цялата история.

Кари присви очи, а на страните му избиха две червени петна, но не престана да се усмихва.

— Остава секторът ѝ за теоретични разработки — измънка той.

— Така е — съгласи се Бърк, който явно добре се забавляваше. — И можеш да го използваш, като отидеш и му кажеш: „Разгледай погрешното твърдение или данните, че станцията лети във въздуха“, и машината веднага ще се залови за работа. — Той поспря, а Кари го гледаше с очакване. — Но машината ще разгледа въпросното твърдение само с блоковете, които в момента не се използват — продължи метеорологът. И ще ги преотстъпи в мига, когато в някой от секторите, обработващи истински данни, се появи нужда от тях.

Той свърши, като гледаше Кари весело и присмехулно. Кари обаче мълчеше.

— Откажи се, Кари! — каза накрая Бърк. — Няма смисъл. Нито бог, нито човекът, нито Кари Хармън биха успели да попречат на моя Мозък да изпълни вярно дълга си.

Очите на Кари блеснаха, тъмни и загадъчни под клепачите. Един дълъг миг той седя и гледа, след което тихо каза:

— Мога да го направя.

— Какво можеш да направиш? — попита Бърк.

— Мога да изиграя машината ти — отвърна Кари.

— О, остави тая работа! Много сериозно го взе. Ами ако не успееш да измислиш ребус, който да хвърлиш на машинарията? Никой не е способен да го направи.

— Казах, че мога да го направя.

— Разбери веднъж завинаги, това не е възможно. А сега престани да търсиш недостатъци в нещо, за което е доказано, че няма недостатъци. Да сменим темата.

— Залагам пет хиляди кредита — каза Кари, като нарочно говореше бавно, — че ако ме оставиш насаме с машината за една минута, мога да я изкарам от строя завинаги.

— Не ми трябват парите ти, макар че пет хиляди кредита е заплатата ми за цяла година. Грешката ти е там, Кари, че никога не си могъл да понесеш мисълта, че губиш. Откажи се от тая работа!

— Или се хващай на бас, или млъквай! — рече Кари.

Бърк пое дълбоко въздух.

— Виж какво — започна той и ядът си пролича в плътния му глас, който започна да трепери, — може би сбърках и те подразних с тази машина. Но и ти трябва да се откажеш от мисълта, че ще ме насилиш да призная, че си прав. Нямах представа от технологията, която се крие зад машината, и въобще не ти минава през ума колко съм сигурен, че най-малко ти би могъл да нарушиш работата ѝ. Въобразяваш си, че поне малко се съмнявам, затова блъфираш, щом предлагаш астрономическа сума, за да се хванем на бас. А после, като не се хвана на бас, ще си кажеш, че си спечелил. Виж сега, аз съм сигурен не деветдесет и девет цяло и деветдесет и девет процента и деветдесет и девет десети от процента и така нататък, аз съм сигурен сто процента и причината да не се хвана на бас е, че това ще бъде чист грабеж, пък и когато се разбере, че си изгубил, ще ме намразиш до края на живота си.

— Предложението ми е още в сила — каза Кари.

— Добре! — изкрещя Бърк и скочи на крака. — Щом като настояваш, твоя воля. Съгласен съм!

Кари се ухили, стана и последва Бърк. Излязоха от приятната и просторна всекидневна, където лампите разпръсваха мрака на натежалото от сняг небе зад прозореца, и тръгнаха по къс, облицован с метални плоскости коридор с тръбовидни осветителни тела по тавана. Скоро стигнаха до едно помещение, чиято врата и стена към коридора бяха остъклени. Там Бърк спря.

— Това е машината — каза той, като посочи през прозрачната стена и се обърна да погледне Кари. — Ако искаш да направиш устен контакт с нея, ще говориш оттам, през онзи процеп. Калкулаторът е вдясно, а вътрешната врата води надолу, към помещението, където са инсталациите за отопление и осветление. Ако си намислил обаче някакъв саботаж с физическа сила, още сега се откажи. Отоплителната и осветителната системи не могат да се контролират от човек дори в случай на бедствие. Управлява ги малък атомен реактор и само на машината е гласувано доверие да се занимава с него, освен в случаите, когато реакторът трябва да се спре, ако, да речем, стане някакво късо съединение или нещо от този род. И цяла седмица да загубиш, няма да проникнеш в защитната ѝ система. Ако пък ти хрумне да влизаш с взлом при машината, да знаеш, че апаратурното табло, на което е

процепът, е направено от пет сантиметра дебели метални плоскости, чиито краища са споени с пресоване.

— Уверявам те, че нямам намерение да повреждам нищо — каза Кари.

Бърк бързо го погледна, но в усмивката, изкривила лицето на другия, нямаше и следа от сарказъм.

— Добре — рече той, като отстъпи от вратата. — Давай. Мога ли да почакам тук, или предпочиташ да не съм наблизо?

— А, нямам нищо против да гледаш — каза Кари. — Ние, дето обичаме да си играем с машини, нямаме тайни. — И той се обърна, изгледа иронично Бърк и вдигна нагоре ръцете си. — Нали виждаш, че не съм скрил нищо? Нито в единия, нито в другия ръкав.

— Давай — грубо го подкани Бърк. — Да приключваме с този въпрос. Искам да се върна при чашата си.

— Ей сега — каза Кари и влезе, като затвори вратата след себе си.

Бърк наблюдаваше през стъклото. Кари се доближи до стената редом с процепа и спря на около крачка от нея. Щом стигна там, замръзна на място с гръб към Бърк. Раменете му бяха отпуснати спокойно, ръцете му бяха неподвижни, прилепени до тялото. Горедолу цяла минута Бърк напъга очи, за да установи какво действие се извършва под прикритието на външната неподвижност. После изведнаж се сети и се засмя. „Ами че Кари продължава да блъфира до последно. Надява се, че ще се притесня и ще вляза вътре, за да го спра.“

Отпусна се, запали цигара и погледна часовника си. Оставаха още четирийсет и пет секунди. След по-малко от минута Кари щеше да излезе, принуден да се признае за победен, освен ако не беше измислил някакво фантастично оправдание, което да показва, че поражението му всъщност е победа.

Бърк се намръщи. Начинът, по който Кари винаги отказваше да приеме превъзходството на някого или нещо над себе си, беше почти патологичен. Ако Бърк не успееше някак да го разсее, Кари щеше да се превърне в доста неприятен събеседник за останалите дни, през които бурята щеше да го задържи в станцията. Щеше да бъде чисто убийство, ако го принудеше да си отиде при урагания вятър и при температура, която вече сигурно бе паднала под шейсет градуса.

Същевременно обаче на метеоролога не му беше приятна мисълта да пълзи по корем заради добрите отношения...

Изведнъж вибрациите от генератора, които Бърк усещаше през вратата и през подметките на обувките си, и които му бяха познати като движението на собствените му дробове, рязко спряха. Трепкащите ленти, закрепени над вентилационното отворище над главата му, също спряха живописния си танц и се отпуснаха вяло, защото въздушният поток, който ги мърдаше, изчезна. Лампите взеха да мъждукаат и угаснаха, остана само призрачно бледата светлина, влизаща през дебелия стъкла на прозорците в двата края на коридора, която разсейваше мрака в него и във вътрешното помещение. Цигарата се изплъзна от пръстите на Бърк, той стигна до вратата с две крачки, влезе и сопнато попита Кари:

— Какво направи?

Кари го изгледа насмешливо, отиде до по-близката стена на залата, небрежно се облегна и отвърна:

— Открий, ако можеш.

— Що за налудничави... — започна метеорологът, но се сепна и като човек, който няма време за губене, се спусна към апаратурното табло и се съсредоточи върху индикаторите.

Атомният реактор беше изключен. Вентилационната система не работеше, електрическата инсталация също. Само захранващите клетки на машината все още пазеха енергията си, защото работната лампа на таблото продължаваше да свети. Големите външни врати, през които можеше да влезе двуместен самолет, бяха затворени и щяха да останат все в същото положение, защото липсваше енергия, която да ги отвори. Видеото, радиото и телетипът също мълчаха безжизнени.

Но машината продължаваше да работи.

Бърк отиде до процепата и натисна два пъти червеното копче, сигнал за тревога.

— Внимание — каза той. — Реакторът е изключен и в нито една от системите освен тебе няма енергия. Защо?

Отговор не последва, макар че червената лампичка на таблото усърдно продължаваше да свети.

— Инаги се проклетията, а? — чу се гласът на Кари откъм стената.

Бърк не му обърна внимание и отново натисна копчето.

— Отговори! — заповяда той на машината. — Веднага отговори!
Защо не работи реакторът?

Отговор не последва.

Бърк се зае с калкулатора и пръстите му умело се задвижиха по клавиатурата. Подхранвана от собствени запаси енергия в машината, перфорираната лента се изви в нежна бяла дъга и изчезна през един процеп в апаратурното табло. Бърк спря и зачака.

Отговор не последва.

Той дълго стоя и се визира в калкулатора, Сякаш не можеше да повярва, че машината не му се подчинява. После се обърна с лице към Кари.

— Какво направи?

— Признаваш ли, че беше на погрешна позиция? — настояваше да разбере Кари.

— Да.

— И че аз печеля баса? — продължи самодоволно адвокатът.

— Да.

— Тогава ще ти кажа.

Преди да продължи. Кари сложи цигара в устата си и дръпна, за да я разпали. После издуха дълга струя дим, която застина на кълбо в неподвижния въздух на стаята. Понеже отоплителната система вече не вкарваше загрят въздух, помещението бързо изстиваше.

— Твоята чудесна машинарийка може да се справя много добре с метеорологията, но не я бива много по логиката. Доста странно, като се има предвид колко свързани са логиката и математиката — каза Кари.

— Какво направи, питам?

— Ще стигна и дотам, почакай — отвърна Кари. — Както казах, положението е доста странно. Погледни как твоята безпогрешна машина, която сигурно струва няколко милиона кредита, блъска мозъка си върху един парадокс.

— Върху парадокс ли?! — гласът на Бърк приличаше на плач.

— Върху парадокс — доволно изчурулика Кари, — върху един много хитър парадокс. — И продължи вече с нормален глас: — Парадоксът е от операта „Пиратите от Пензанс“ на Гилбърт и Съливан. Когато преди известно време се хвалеше, че твоят приятел не може да се повреди, хрумна ми, че може да се изкара от строя, като му се даде

проблем, който е прекалено голям, за да го побере в клетките на механичния си мозък. Спомних си нещичко от лекциите по логика, които слушах преди войната. Един интересен случай, наречен Парадоксът на Епименид. Забравил съм вече първоначалното описание, лекциите по логика бяха много скучна и заспала работа. Както и да е. Ако аз ти кажа: „Всички адвокати са лъжци“, как можеш ти да прецениш дали твърдението ми е вярно, или невярно, след като аз самият съм адвокат? Ако е вярно, значи аз лъжа, когато казвам, че всички адвокати са лъжци. От друга страна обаче, ако аз лъжа, значи не всички адвокати са лъжци и твърдението ми е невярно. Значи, ако твърдението ми е невярно, то отговаря на истината, а ако е вярно, обратното, и така нататък, и така нататък. — И изведнъж Кари избухна в неударим смях. — Да можеше да си погледнеш лицето, Бърк! — извика той. — През живота си не съм виждал толкова озадачен човек. Както и да е. Поизмених малко парадокса и го предложих на машината. Докато ти възпитано чакаше отвън, аз отидох до машината и ѝ казах: „Ти трябва да отхвърлиш твърдението, което правя сега, тъй като всички твърдения, които правя аз, са погрешни.“ — Кари спря и погледна метеоролога. — Разбра ли, Бърк? Вкарах в машината това свое твърдение и го оставих да бъде отхвърлено. Но машината не може да го отхвърли, без да признае, че то е правилно, а как би могло то да бъде правилно, щом като според него всички твърдения, които изказвам аз, са погрешни? Разбирам... по лицето ти разбирам, че ти стана ясно. Ох, само да можеше да се видиш отнякъде! Гордостта на метеорологичната служба, сразена от един парадокс!

И Кари се отдаде на нов пристъп на смях, който продължи дълго, цяла минута. Всеки път, когато правеше опит да спре, отново избухваше в смях, щом погледнеше лицето на Бърк, смръщено от пълно объркване. Метеорологът стоеше, без да помръдва и без да говори, но гледаше госта си, като че виждаше призрак.

Накрая, изтощен от смеха, Кари започна да придобива сериозен вид. Като продължаваше да хълца тихо, той се облегна на стената, пое дълбоко въздух и се изправи. През тялото му премина хладна тръпка и той вдигна яката на туниката си.

— А сега, след като вече ти обясних номера, Бърк, можеш да върнеш любимеца си към обичайните му задължения. Започна да става

неприятно студено, а дневната светлина, която влиза през прозореца, също не е най-радостното нещо на света.

Но Бърк не направи крачка към контролното табло. Гледаше втренчено, без да се помръдне, и очите му все така се взираха в Кари. Адвокатът се поусмихна.

— Хайде, Бърк. Пускай машината. Можеш да се възстановяваш от шока и после. Ако те безпокои басът, забрави за него. А ако е въпрос за провала на рожбата ти, не се тревожи, очаквах, че ще е по-зле. Мислех, че нещо вътре ще изгори и въобще ще престане да работи, но виждам, че все още е заета и е включила всички блокове до един в търсене на решението. Предполагам, че насоката, в която се движи, е да търси теория за обобщаването на такива случаи. Това е пътят към решението. И може би ще стигне до него след година-две.

Бърк обаче стоеше все така, без да се помръдне. Кари го изгледа изненадано и попита с раздражение:

— Какво има?

Бърк раздвижи уста, от едното ѝ ъгълче пръсна капчица слюнка.

— Ти... — започна той. Думата, която излезе от гърлото му, приличаше на стенание на умиращ човек.

— Какво?

— Ти си глупак — успя най-после да намери сили Бърк. — Идиот такъв! Тъпак с тъпак!

— Аз ли съм идиот? Аз ли? — извика Кари, като протестираше. — Аз бях прав!

— Да, ти беше прав — каза Бърк. — Беше прекалено прав. Как сега да откъсна машината от твоята задача и да включи реактора, за да имаме топлина и светлина, след като всичките ѝ блокове са заети с разглеждането на твоя парадокс?! Какво мога да направя аз, след като Мозъка е глух, ням и сляп?

Двамата мъже се спогледаха. В стаята се възцари тишина. Издишаният въздух се виждаше като мразовита пара, а далечният вой на бурята, приглушаван от дебелите стени на станцията, сякаш се засили в настъпилата тишина и в него като че прозвуча нотка на свирепа радост.

Температурата в станцията бързо се понижаваше.

1951

РОБЪРТ ШЕКЛИ

СПЕЦИАЛИТЕТЪТ НА ЗЛАТОТЪРСАЧА

Колата се движеше плавно по заоблените дюни. Шестте ѝ топчести колела се вдигаха и спускаха като тежки задни части на впрегнати заедно слонове. Слънцето не се виждаше на мъртвешки бледото небе, но топлината му се сипеше върху брезента, който поглъщаше и топлината, отразена от спечените пясъци.

„Не заспивай“, каза си Морисън, като върна колата към курса, определен с компас.

Течеше двацет и първият му ден във венерианската Скорпионова пустиня. Двацет и първият ден, в който се бореше със съня, докато колата се клатушкеше сред дюните и лъкатушеше по гърбиците на вълнистата повърхност. По-лесно щеше да е, ако пътуваше нощем, но имаше твърде много стръмни клисури, които трябваше да избягва, твърде много канари, големи колкото къщи, от които трябваше да се пази. Сега разбра защо хората ходеха в пустинята по двойки — единият да шофира, а другият да го разтърсва, когато започне да задрямва.

„По-добре е обаче да си сам — припомни си Морисън. — Носиш половината от хранителните запаси и не си заплашен спътникът ти случайно да те убие.“

Главата му взе да клюма. Сепна се и се изправи. През полароидното предно стъкло се виждаше пейзажът, който блестеше и танцуваше. Колата се люшкеше и клатеше с измамна лекота. Морисън разтърка очи и включи радиото.

Беше едър и строен млад човек, изгорял от слънцето, с ниско подстригана черна коса и сиви очи. Пристигна на Венера със заем от двацет хиляди долара, които вложи в екипировка, за да търси щастието си в Скорпионовата пустиня така, както бяха правила и други преди него. Екипира се в Престо, последния град преди започването на пустошта, след като плати за всичко, включително и за колата, му останаха само десет долара.

Десетте долара едва му стигнаха, за да пийне една чашка в единствената кръчма на града. Морисън си поръча уиски и вода, пи в компанията на рудокопачи и златотърсачи и се смя, когато ветераните разказваха за глутниците пясъчни вълци и батальоните грабливи птици, които населявали вътрешността на пустинята. Знаеше всичко за пясъчната слепота, топлинния удар и прекъсването на телефонната връзка. Беше сигурен, че нищо такова няма да се случи с него.

Но сега, след двайсет и един дни и път от две хиляди и осемстотин километра, той се научи да уважава безводната пустош от пясък и камък, с площ три пъти по-голяма от Сахара. Човек наистина можеше да умре тук!

Но можеше и да забогатее, а Морисън възнамеряваше именно това.

Радиото забръмча. Увеличил звука докрай, Морисън чуваше тихо шушнене — от Венерабург предаваха танцова музика. После и този звук изчезна и остана само жужене.

Морисън изключи радиото и здраво стисна кормилото с ръце. После дръпна едната си ръка, за да погледне колко е часът. Беше девет и петнайсет сутринта. В десет и трийсет щеше да спре, за да подремне. Човек не можеше да не си направи почивка при такава жегата. Но щеше да спи само половин час. Някъде напред имаше съкровище и той искаше да го намери, преди запасите му да намалее още повече.

Някъде напред положително имаше излезли на повърхността златни камъни! Вървеше по следа вече от два дни. Може би щеше да се натъкне на богати залежи, както бе станало с Кърк през осемдесет и девета година и с Емънсън и Арслър през деветдесет и трета година. Ако това се случеше, той щеше да постъпи точно като тях. Щеше да си поръча Специалитета на златотърсача, а разходите можеха да вървят по дяволите.

Колата се носеше равномерно със скорост петдесет километра в час и Морисън правеше усилия да се съсредоточи върху горещия като пещ жълтокафяв пейзаж. Ей онази ивица пясъчник беше точно с цвета, който имаше косата на Джени.

След като забогатееше, двамата с Джени щяха да се оженият и той щеше да се върне на Земята, за да си купи океанска ферма. Край на златотърсачеството. Едно ново находище му стигаше, за да си купи участък в дълбокия син Атлантически океан. Имаше хора, които

смятаха пасенето на риби за скучна работа, но Морисън беше на друго мнение.

Пред очите му изникнаха пасажите от скумрия, носени от течението в планктоновите си кошари, а Морисън и верният му делфин щяха да следят дали няма да се мерне сребристото тяло на някоя хищна баракуда или стоманеносива акула, идваща откъм прикритието на разклонените корали...

Морисън усети как колата се люшна. Събуди се, стисна здраво кормилото и го завъртя. Докато се беше унесъл, машината беше пропълзяла до ронливия край на дюните. Под топчестите ѝ колела хвърчаха пясък и камъчета, докато Морисън се мъчеше да я върне на по-твърда земя. Колата застрашително се наклони. Гумите изсвистяха в пясъка, после намериха опора и колата на заден ход започна да се изкачва по склона.

След това изведнъж цялата дюна се сгромоляса.

Морисън стискаше кормилото, а колата се прекатури на една страна и започна да се търкаля надолу по склона. Устата и очите му се напълниха с пясък. Той плю и задържа дъха си, докато колата се прекатури отново и падна в пропастта.

Няколко секунди летя във въздуха. Колата се удари в дъното и падна право на колелата си. Морисън чу как една след друга гръмнаха двете най-задни гуми. После главата му се блъсна в предното стъкло.

Когато дойде на себе си, първото което направи, беше да погледне часовника. Показваше 10:35.

„Време е да поспя — каза си Морисън. — Но сигурно най-добре ще е първо да огледам обстановката.“

Установи, че се намира на дъното на недълбока урва, обсипана с остри като ножове камъчета. Две гуми се бяха пукнали от удара, предното стъкло го нямаше, а една от вратите се беше откачила. Видя екипировката си пръсната наоколо, но изглежда, нищо не беше пострадало.

„И по-лошо можеше да бъде“ — рече си Морисън.

Наведе се, за да разгледа отблизо гумите.

„По-лошо е“ — каза си той в заключение.

Двете пукнати гуми се бяха нацепили, и дума не можеше да става за поправянето им. Толкова малко каучук имаше по тях, че не би стигнал и за детски балон, Морисън беше използвал запасните си

гуми още преди десет дни, когато прекоси Дяволската скара. Използува ги и ги захвърли. А сега не можеше да продължи без гуми.

Тогава разопакова видеофона. Изтри прахта от черната пластмасова шайба и набра гаража на Ал в Престо. След миг малкият екран светна. На него се появи продълговато тъжно и изцапано със смазка лице.

— Гаражът на Ал. Говори Еди.

— Здравсти, Еди. Казвам се Том Морисън. Купих тази кола от вас преди месец. Спомняте ли си?

— Разбира се — отвърна Еди. — Вие сте човекът, който тръгна сам през югозападния дял. Издържа ли машината?

— Да. Страхотен бръмбар е. Обаждам се...

— Ей — прекъсна го Еди. — Какво ви е на лицето?

Морисън прокара ръка по челото си и усети кръв.

— Нищо особено — отговори той. — Паднах от една дюна и две гуми се спускаха.

Обърна видеофона така, че Еди да вижда гумите.

— Не могат да се оправят — каза той.

— И аз така мисля. А резервните използвах, когато прекосих Дяволската скара. Вижте какво. Еди, искам да ми изпратите две гуми. Може и да са стари, но заякчени. Колата няма как да върви без гуми.

— Хубаво — каза Еди. — Само че не разполагаме с такива гуми. Ще трябва да ви изпратим нови, по петстотин долара парчето. Плюс четиристотин долара за доставяне. Всичко хиляда и четиристотин долара, господин Морисън.

— Добре.

— Разбрано, сър. Само ми покажете парите или чек, който ще изпратите по доставците, и аз ще придвижа въпроса.

— В момента нямам нито цент — каза Морисън.

— А влог?

— Изразходвал съм го докрай.

— Ценни книжа? Собственост? Нещо, което може да се превърне в налични пари?

— Нямам нищо освен колата, която ми продадохте, за осем хиляди долара. Когато се върна, ще платя, като продам колата.

— Ако въобще се върнете. Извинете, господин Морисън. Нищо не мога да направя.

— Как така нищо? — попита Морисън. — Знаете, че ще платя за гумите.

— А вие пък знаете законите на Венера — упорствуваше Еди и бръчките на лицето му замръзнаха. — Не даваме на кредит. Плащаш и получаваш!

— Не мога да карам колата без гуми — повтори Морисън. — Значи ще ми попречите да се измъкна?

— По дяволите, кой ви пречи да се измъкнете? — рече Еди. — Всеки ден има закъсали златотърсачи. Знаете какво ви остава да направите, господин Морисън. Обаждате се на Комунални услуги и обявявате, че сте фалирал. Отстъпвате им собствеността на каквото ви е останало от колата, екипировката или каквото сте намерили досега и те ви измъкват.

— Нямам намерение да се връщам — каза Морисън. — Погледнете! — И той насочи видеофона към земята. — Нали виждате следите, Еди? Виждате червените и моравите люспи? Наблизо има съкровище!

— Всеки златотърсач попада на следи — каза Еди. — Проклетата пустиня е пълна със следи.

— Но тук са много! — каза Морисън. — И водят право към нещо голямо, към богати залежи! Еди, зная, че искам да направите изключение, но ако ми повярвате и изпратите две гуми...

— Не мога да го направя — каза Еди. — Аз съм прост служител. Не мога да ви изпратя гумите, ако най-напред не видя парите. Иначе ще ме уволнят, а може и в затвора да ме тикнат. Знаете законите.

— Плащаш и вземаш... — мрачно повтори Морисън.

— Точно така. Не вършете глупости, ами се връщайте. Може да опитате някой друг път.

— Дванайсет години събирах пари за тази работа — каза Морисън. — Няма да се върна.

Той изключи видеофона и се замисли. Имаше ли на Венера човек, на когото може да се обади? Познаваше само Макс Крандал, посредника за продаване на скъпоценни камъни. Но Макс не можеше да изкопае хиляда и четиристотин долара в оная дупка, която му служеше за кабинет във Венерабург, близо до пазара на скъпоценности. Макс едва скърпваше, за да си плаща наема, и надали би се загрижил за един закъсал златотърсач.

„Не мога да моля Макс за помощ — реши Морисън. — Поне докато не намеря златен камък. И то нещо, което си струва, а не само следи. Значи всичко зависи само от мене.“

Отвори багажника и започна да разтоварва екипировката. Трябваше да избира внимателно — всичко, което вземеше, щеше да носи на собствения си гръб.

Видеофона не можеше да остави, както и принадлежностите за правене на проби, но те бяха леки. Концентрати за хранене, пистолет, компас. И нишо друго освен вода, всичката вода, която можеше да носи. Нямахше да вземе нищо повече.

На здрачаване Морисън вече беше готов. Погледна със съжаление двайсетте туби с вода, които оставяше. В пустинята водата е най-важното, с което разполага човек, дори видеофонът идва след нея. Но нямахше как. След като пи до насита, Морисън вдигна на гръб багажа си и пое на югоизток през пустинята.

Три дни вървя все в тази посока. На четвъртия ден зави право на юг по непрекъснато увеличаващи се следи. Слънцето, което никога не се виждаше, сипеше жар върху му, а мъртвешки бледото небе над главата му беше като покрив от нажежено желязо. Морисън вървеше по следите и нещо вървеше подире му.

На шестия ден той улови някакво движение с крайчеца на окото си. На седмия ден видя какво го следва по петите.

Венериански вълк — дребен, строен, с жълка козина и дълга, ухилена муцуна. Един от малкото бозайници, превърнали Скорпионовата пустиня в свой дом. Докато Морисън гледеше, към първия вълк се присъединиха още животни.

Той разкопча кобура на пистолета. Вълците не направиха опит да се доближат. Нямахше защо да бързат.

Морисън продължи напред. Съжаляваше, че не е с пушка. Но това би означавало да носи четири килограма в повече или, иначе казано, четири литра по-малко вода.

Когато се разполагаше за нощуване привечер на осмия ден, чу пращане. Бързо се извърна и веднага видя източника — на два-три метра вляво над главата му. Беше малък вихър — зинала дупка във въздуха като морски водовъртеж. Кръжеше и от него се носеше характерното пращане, което предхожда разтоварването.

„Кой може да ми е изпратил нещо?“ — запита се Морисън, докато вихърът бавно се уголемяваше.

Телепортирането до полева цел беше обичайното средство за доставяне на предмети през огромните пространства на Венера. На телепортиране се поддаваше всяка нежива материя, но не и живи същества, защото този процес включваше някои нищожни, но неприятни молекулярни изменения в протоплазмата. Тази особеност бе открита на висока цена още при въвеждането на телепортирането.

Морисън чакаше. Въздушният вихър се превърна във фуния с диаметър около сто сантиметра. Оттам на земята стъпи покрит с хромова броня робот, понесъл голяма чанта.

— А, ти ли си бил? — рече Морисън.

— Да, сър — каза роботът, вече извън полето на телепортиране. — Уилямс Четвърти с венерианската поща е на вашите услуги.

Роботът беше среден на ръст, с тънки крайници и плоски ходила, човекоподобен на вид и любезен по природа. От двайсет и три години пощенските услуги на Венера се извършваха само от този робот — той сортираше, доставяше и съхраняваше пратките. Конструкцията му беше устойчива и през "всичкото това време пощата се доставяше безупречно.

— Заповядайте, господин Морисън! — каза Уилямс Четвърти. — За съжаление в пустинята поща се получава само два пъти месечно, но поне е редовна, което е най-важното. Това е за вас. И това. Мисля, че има и още едно. Значи колата ви се е счупила?

— Позна — рече Морисън, като поемаше писмата.

Уилямс Четвърти продължи да се рови в чантата си. Макар че беше изключително съвестен раздавач, роботът се славеше на три планети като най-големия клюкар.

— Имаше още едно, някъде тук е — каза Уилямс Четвърти. — Съчувствувам ви за колата. Вече не ги правят такива, каквито бяха в младостта ми. Послушайте ме, млади човече. Ако има как, връщайте се обратно.

Морисън поклати глава.

— Постъпвате глупаво, направо глупаво — рече роботът. — Жалко, че нямате моя опит. Колко пъти съм се натъквал на момчета като вас, строполили се на пясъка с изсушени тела или разкъсани на парчета от пясъчните вълци и гнусните летящи черни скатове. Двайсет

и три години нося поща на хубави млади хора като вас и всеки си мисли, че е изключение и нищо няма да му се случи. — Очните клетки на робота се замъглиха от спомена. — Но те не са изключение — продължи той. — Приличат си като роботите от конвейера, особено след като вълците им видят сметката. А после аз трябва да изпращам писмата и личните им вещи до роднините им на Земята.

— Зная — каза Морисън. — Но някои успяват, нали?

— Разбира се — рече роботът. — Виждам съм хора, които са намерили по едно, две, че и по три находища. А после умират сред пясъците, защото се опитват да намерят и четвърто.

— За разлика от мене — каза Морисън. — И едно находище ми стига. След това ще си купя подводна ферма на Земята.

Роботът потръпна.

— Имам страх от солената вода — рече той. — Но всеки си знае най-добре. Желая ви успех, млади човече!

Роботът огледа внимателно Морисън. Може би искаше да провери с какви лични вещи разполага. После се качи обратно във въздушната фуния и след миг вече го нямаше. След още миг и вихърът изчезна.

Морисън седна да прочете писмата. Първото беше от Макс Крандал, посредника на скъпоценности. Разказваше за кризата, сполетяла Венерабург, и намекваше, че може да банкрутира, ако някои от субсидираните от него златотърсачи не намерят залежи.

Второто беше от Венерианската видеофонна компания. Съобщаваха, че Морисън дължи двеста и десет долара и осем цента за двумесечни услуги. В случай, че не изпрати сумата незабавно, ще изключат видеофона му.

Третото писмо беше чак от Земята, от Джени. Беше пълно с вести за братовчедите, чичовците и лелите му. Описваше му и участъците за ферми в Атлантическия океан, които бе огледала, и чудесното местенце, което открила близо до Мартиника в Карибския басейн. Молеше го да се откаже от търсенето на злато, ако му се види опасно — сигурно има и друг начин да финансират фермата. Накрая свършваше с това, колко много го обича, и предварително го поздравяваше с рождения му ден.

„Рожден ден ли? — попита се Морисън. — Я да видя. Днес е двамайсет и трети юли. Не, двамайсет и четвърти е, а аз съм роден на първи

август. Благодаря ти, че ми напомни. Джени!“

Тази нощ той сънува Земята и сините простори на Атлантика. На зазоряване обаче, когато горещината на Венера започва да се чувствува, започна да сънува безкрайни златни залежи, ухилени пясъчни вълци и Специалитета на златотърсача.

Пробиваше си път по дъното на едно отдавна изчезнало езеро, където скалите отстъпиха на пясъка. После отново излезе на скали, причудливо изкривени и приели хиляди мрачни, измъчени форми. Червено, жълто и кафяво плуваше пред очите на Морисън. В пустинята нямаше нито едно зелено петънце.

Продължи пътя си през лабиринтите от морени във вътрешността на пустинята, а вълците вървяха по същия път, далече от двете му страни, но в крак с него.

Морисън не им обръщаше внимание. Умът му беше зает единствено с мисълта да се справя със стръмните зъбери и равнините от натрошени камъни, които препречваха пътя му на юг.

На единайсетия ден след като бе оставил колата, откри достатъчно следи от злато, за да се заеме с пресяване. Пясъчните вълци продължаваха да го следват, а водата бе почти на привършване. Още един ден път щеше да го погуби.

Морисън се замисли за миг, после разкопча ремъка на видеофона и набра номера на Комунални услуги във Ванерабург.

На екрана се появи сериозна, строго облечена жена със стоманеносива коса.

— Комунални услуги — каза тя. — С какво можем да ви бъдем полезни?

— Здравейте — весело каза Морисън. — Как е времето във Венерабург?

— Горещо — отвърна жената. — А при вас?

— Нямах време да видя досега. Пресмятах богатството си.

— Намерихте златен камък, така ли? — попита жената и изражението ѝ се смекчи.

— Ами разбира се — каза Морисън. — Но засега го пазете в тайна. Все още не съм предявил претенции за собственост. Мисля, че няма да ми навреди, ако тези неща се напълнят.

И като се усмихваше уверно, той вдигна празните туби. Понякога въпросът се уреждаше и така, понякога — не. Понякога, ако човек

демонстрираше достатъчно убеденост, Комунални услуги го снабдяваха с вода, без да проверят банковата му сметка. Вярно, това беше злоупотреба, но такива моменти не са за любезности.

— Надявам се, че банковата ви сметка е в ред? — рече жената.

— Разбира се — отвърна Морисън и усети, че усмивката замръзва на лицето му. — Казвам се Том Морисън. Можете да проверите...

— О, това не е моя работа — каза жената. — Дръжте здраво тази туба! Започваме!

Стиснал тубата в двете си ръце, Морисън гледаше как водата, телепортирана от Венерабург, от шест хиляди и петстотин километра, се появи като изящна кристална струя над гърлото на тубата. Тубата започна да се пълни с приятно за ухото кълколене. Докато гледаше, Морисън усети как в пресъхналата му уста се събира слюнка.

Но изведнъж водата спря да тече.

— Какво има? — попита Морисън.

Видеоекранът угасна. После отново светна и Морисън се озова лице в лице с някакъв слаб човек, който седеше на голямо бюро. Отпред имаше табела: „Милтън П. Рийд, заместник председател, отдел Влогове.“

— Господин Морисън — рече Рийд, — влогът ви е изтеглен. Получихте вода по невярна декларация. Това е престъпно деяние.

— Ще заплатя водата — каза Морисън.

— Кога?

— Щом се завърна във Венерабург.

— И с какво възнамерявате да заплатите? — попита господин Рийд.

— Със златен камък — отвърна Морисън. — Погледнете наоколо, господин Рийд. Следите водят към богатя залежи. По-богати от находището на Кърк. След ден ще изляза на тях...

— Така си мисли всеки златотърсач — каза Рийд. — Всеки златотърсач на Венера очаква да забогатее след ден. И всички искат кредит от Комунални услуги.

— Но в моя случай...

— Комунални услуги — продължи невъзмутимо Рийд — не е благотворителна организация. Правилникът изрично забранява отпускането на кредити. Венера е преден пост, господин Морисън,

много далечен преден пост. Всяка стока тук е била произведена на Земята и закупена на баснословна цена. Наистина, имаме вода, но търсенето ѝ, пречистването и телепортирането е скъп процес. Нашата компания, както и всяка друга компания на Венера, е принудена да работи при твърде ниска печалба, която без изключение се влага в по-нататъшни проучвания. Затова на Венера не може да се дава кредит.

— Известно ми е — каза Морисън. — Но пак ви казвам, трябва ми само ден-два и...

— Абсолютно невъзможно. Според регламента дори сега не бива да ви помагаме. Времето, когато е трябвало да обявите, че сте банкрутирал, е било преди седмица, при счупването на колата. От гаража се обадиха, както изисква законът. Но вие не се обадохте. Имаме пълно основание да ви оставим без помощ. Ясно ли ви е?

— Да, разбира се — уморено каза Морисън.

— Компанията обаче реши да направи изключение и да ви даде някаква възможност. Ако веднага тръгнете обратно, ще ви снабдим с вода за целия път.

— Засега няма да се връщам. Стигнал съм почти до истинското находище.

— Трябва да се върнете! Бъдете разумен, Морисън! Какво ще стане с нас, ако позволим на всеки златотърсач да се скита из пустинята, а ние да му доставяме вода? Ще излязат десет хиляди души и до една година предприятието ще фалира. Правя изключение за вас. Връщайте се!

— Не — отговори Морисън.

— Добре си помислете. Ако не се върнете сега, Комунални услуги спира да поема отговорността за вашето снабдяване с вода.

Морисън кимна. Ако продължеше, съществуваше голяма вероятност да умре в пустинята. Но ако се завърнеше, тогава какво? Щеше да се озове във Венерабург без пари, затънал в дългове, търсец работа в един пренаселен град. Щеше да спи в комунални бараки и да се храни от походна кухня за бедняци заедно с други златотърсачи, принудени да се завърнат. А как въобще ще успее да събере пари, за да си плати билета до Земята? Щеше ли някога да види отново Джени?

— Мисля, че все пак ще продължа — рече Морисън.

— Тогава Комунални услуги вече няма задължения към вас — повтори Рийд и прекъсна връзката.

Морисън опакова видеофона, пийна глътка от оскъдния запас вода и потегли.

Пясъчните вълци подтичваха успоредно с него от двете му страни, все по-близо. Над главата му кръжеше летящ скат с делтовидни крила. Въртя се цял ден и нощ, издиган от термалния поток в очакване, че вълците ще видят сметката на Морисън. После ято летящи скорпиони забеляза ската. Подгониха голямата твар още по-нагоре, към скупчените облаци. Летящите влечуги чакаха цял ден. После на свой ред бяха прогонени от ескадрон черни скатове.

Сега, петнайсет дни след като беше изоставил колата, следите бяха много по-големи. При това положение отдавна трябваше да стъпва по златен камък. Трябваше да е заобиколен от златен камък. А не беше намерил нищо.

Морисън седна и разклати последната туба. Вътре като че нямаше вече вода. Отвинти капачката и обърна гърлото над устата си. В пресъхналата му уста паднаха две капки.

Сигурно бяха минали четири дни, откакто бе говорил с Комунални услуги. Сигурно беше изпил последната си вода вчера. А може би онзи ден?

Той завинти капачката и огледа ожарения от слънцето пейзаж. Грубо измъкна видеофона от багажа и набра номера на Макс Крандал във Венерабург.

Кръглото резтревожено лице на Крандал изплува размазано на екрана, след което образът се оправя.

— Томи, изглеждаш ужасно! — каза той.

— Нищо ми няма — отговори Морисън. — Малко ме е понапекло, иначе съм добре. Макс, наблизно има златен камък.

— Сигурен ли си? — попита Крандал.

— Само погледни — отвърна Морисън и завъртя видеофона. — Погледни скалните образувания. Виждаш ли червените и морави петна ей там?

— Вярно, това са следи — съгласи се неуверено Крандал.

— Наблизно има богато находище — каза Морисън. — Не може да е другояче. Виж какво, знам, че си закъсал с парите, но искам да те помоля за една услуга. Изпрати ми половин литър вода. Само половин литър, за да изкарам още ден-два. И двамата можем да забогатеем с цената на половин литър вода.

— Не мога да го направя — тъжно каза Крандал.

— Не можеш ли?

— Не мога, Томи. Бих ти изпратил вода дори ако наоколо нямаше нищо освен пясъчник и гранит. Мислиш ли, че бих те оставил да умреш от жажда, ако мога да ти помогна? Но не съм в състояние да направя нищо. Погледни.

И Крандал извъртя видеофона си. Морисън видя, че столовете, масата, бюрото и шкафовете са изчезнали от кабинета. В стаята бе останал единствено видеофонът.

— Не знам защо не взеха видеофона — рече Крандал. — Не съм плащал последните два месеца.

— И аз — каза Морисън.

— Нямам никаква възможност — продължи Крандал. — Без пукната пара съм. Не ме разбирай погрешно. Не се тревожа за себе си. Винаги мога да ям в обществената кухня. Но няма как да ти изпратя вода. Нито на тебе, нито на Джим Ремстатър.

— На Джим Ремстатър ли?

— Да. Той вървеше по следа на север край Забравената река. Карданното предаване на колата му излезе от строя миналата седмица, но той не се върна, а продължи. Вчера му свърши водата.

— Ако можех, щях да платя, за да го измъкна — каза Морисън.

— И той би направил същото за тебе — рече Крандал. — Но не може да го направи, и ти не можеш, и аз не мога. Томи, остава ти само един изход.

— Какъв?

— Да намериш златен камък. Не следи, а истински камък, струващ истински пари. Тогава ми се обади. Ако наистина намериш златен камък, ще се свържа с Уилкс от Трипланетен рудодобив и ще го накарам да ни даде заем. Вероятно ще поиска петдесет процента от намереното.

— Но това е чиста кражба!

— Не, просто кредитът на Венера струва скъпо — обясни му Крандал. — Не се безпокой, достатъчно ще ти остане. Но най-напред трябва да откриеш златен камък.

— Така е — съгласи се Морисън. — И залежите са някъде наблизо. Коя дата сме днес?

— Трийсет и първи юли. Защо питаш?

— Чудех се колко време е минало. Ще ти се обадя, ако открия нещо.

След като затвори видеофона, Морисън седна на един неголям камък и унило се втренчи в пясъка. Трийсет и първи юли. Утре беше рожденият му ден. Близките му щяха да си мислят за него. Леля Бес в Пасадина, близнаците в Лаос, чичо Тед и Дюранго. И разбира се, Джени, която го чака в Тампа.

Морисън си даде сметка, че ако не намери златен камък, утрешният рожден ден може да е последният в живота му.

Изправи се, закачи видеофона към раницата до празните туби и пое на юг.

Не беше сам. Птиците и зверовете на пустинята бяха редом с него. Над главата му неуморно кръжаха черните скатове. Пясъчните вълци го притискаха по фланговете, изплезили червените си езици, и го чакаха да се строполи.

— Още съм жив! — изкрещя им Морисън.

Измъкна пистолета и стреля по най-близкия вълк. Беше само на десетина метра от него, но не го улучи. Морисън се опря на едно коляно, здраво хвана пистолета с две ръце и отново стреля. Вълкът изквича от болка. Глутницата веднага се нахвърли върху раненото животно, а скатовете също се спуснаха, за да вземат своя дял. Морисън прибра пистолета в кобура и продължи напред. Ясно му беше, че организмът му е страшно обезводнен. Пейзажът подскачаше и танцуваше пред очите му, стъпките му бяха несигурни. Захвърли празните туби, захвърли всичко, освен принадлежностите за вземане на проби, видеофона и пистолета. Или трябваше да излезе от пустинята достойно, или завинаги щеше да си остане там.

Следите не се губеха, но все още не попадеше на нищо значително.

Вечерта откри малка пещера в подножието на един хълм. Пропълзя вътре и заприщи с камъни входа. После измъкна пистолета и се прислони в дъното.

Пясъчните вълци бяха отвън. Душеха наоколо и щракаха челюсти. Морисън се облегна на стената и се приготви да стои нащрек цяла нощ.

Не заспа, но и не остана буден. В просъница го измъчваха картини и видения. Беше се завърнал на Земята и Джени му казваше:

— Нещо не е наред с рибите тон. Сигурно храната не им понася. Половината са болни.

— Дяволска работа — каза ѝ Морисън. — Щом опитомиш една риба, тя веднага става примадона.

— Ще стоиш със скръстени ръце и ще мъдруваш, така ли? — попита го Джени. — А рибите да умират!

— Обади се на ветеринаря.

— Обадох му се. Във фермата на Блейкс е, грижи се за дойните китове.

— Добре. Ще отида да ги видя. — И Морисън си сложи маската. Ухили се и рече: — Още не съм изсъхнал и пак трябва да влизам вътре.

Лицето и гърдите му бяха мокри.

Морисън отвори очи. Лицето и гърдите му наистина бяха мокри — от пот. Вгледа се в пролуките на затрупания с камъни вход. Видя зелени очи. Две, четири, шест, осем.

Стреля, но очите продължаваха да го гледат. Отново стреля, куршумът рикошира от стената и върху му се посипа дъжд от камъчета. Със следващия изстрел успя да улучи един от вълците. Глутницата се оттегли.

Пистолетът му беше празен. Морисън прерови джобовете си и намери още пет пълнителя. Внимателно зареди оръжието. Сигурно зората нямаше да се забави.

После отново задряма и сънува. Този път сънува Специалитета на златотърсача. Във всяка кръчма на границата с пустинята беше чувал за него. Обрасли с бради стари златотърсачи разказваха стотици истории, а скептичните кръчмари също подхвърляха своите варианти. Кърк си го поръча през седемдесет и девета година — специално за него, голямо количество. Едминсън и Арслър го получиха през деветдесет и трета година. Знаеше се със сигурност. Пък и други златотърсачи му се бяха наслаждавали, седнали сред скъпоценните си златни находища. Поне така се говореше.

Но дали това бе истина? Съществуваше ли въобще Специалитетът на златотърсача? Щеше ли Морисън да доживее и да види това чудо с цветовете на дъгата, високо като черковна камбанария, голямо колкото къща, по-безценно дори от златния камък?

Щеше! Ето, вече почти виждаше този миг...

Морисън се сепна и се събуди. Утрото беше настъпило. С мъка изпълзя до пещерата, за да се изправи пред новия ден.

Падаше и пълзеше на юг, съпровождан плътно от вълците, неотстъпно следван от грабливите летящи твари. Забиваше пръсти в скалата и пясъка. Следите говореха за голямо, голямо, голямо находище!

Но къде точно в тази пустош се намираше златният камък?

Къде? Вече почти не го беше грижа. Влачеше изгорялото си и изсушено от слънцето тяло и се спираше само за да стреля по някой вълк, ако дойдеше прекалено близо.

Оставаха му четири патрона.

Наложи му се отново да стреля, когато скатове започнаха да се спускат над главата му. Имаше късмет, защото попадна в ятото и улучи два ската. Така вълците си намериха занимание. Продължи сляпо да пълзи напред.

И падна от една малка канара.

Не се нарани особено, но изпусна пистолета от ръката си. Преди да го намери, вълците се втурнаха към него. Само лакомията им спаси Морисън. Докато се биеха кой да го докопа пръв, Морисън се изтърколи надолу и намери пистолета. Два изстрела разпръснаха глутницата. Остана му само един патрон.

Трябваше да го запази за себе си, защото беше прекалено изтощен, за да продължи. Падна на колене. Следите тук говореха за необикновено, изключително богато находище. Някъде съвсем наблизо.

„Да ме вземат мътните!“ — изруга Морисън.

Малката падина, в която се бе търколил, беше цялата от златен камък.

Вдигна един отломък. Дори и в необработеното парче скала си личеше наситеното златно сияние, огненочервените и морави петна, хлътнали дълбоко в бляскавия къс.

„Трябва да си сигурен — рече Морисън. — Да не вдигаш напразно шум, да не фантазираш, да не се надяваш безсмислено. Да бъдеш сигурен.“

Отчупи парче скала с дръжката на пистолета. И то, изглежда, беше златен камък. Извади пробите и капна малко от белия разтвор върху скалата. Разтворът се разпени и позеленя.

„Стопроцентов златен камък — рече си Морисън и погледът му обиколи блестящите зъбери. — Хей, та аз съм богат!“

Извади видеофона. С треперещи пръсти набра номера на Крандал.

— Макс! — изкрещя Морисън. — Успях! Пипнах голямото находище!

— Името ми не е Макс — чу се глас от видеофона.

— Какво?

— Казвам се Бойард — рече човекът.

Видеоекранът се изясни и се показа слаб човек с жълтеникаво лице и тънички мустаци.

— Извинете, господин Бойард — каза Морисън. — Сигурно бъркам номера. Набрах...

— Няма значение какъв номер сте набрали — каза Бойард. — Аз съм областният наблюдател на Венерианската видеофонна компания. Просрочили сте два месеца плащането на сметката си.

— Сега мога да платя — ухили се Морисън.

— Прекрасно — каза господин Бойард. — Веднага щом сторите това, ще продължим да ви обслужваме.

И екранът започна да потъмнява.

— Почакайте! — извика Морисън. — Мога да платя веднага щом се свържа със службата ви. Но трябва да се обадя още веднъж по видеофона! Само още веднъж и...

— Няма начин — решително отсече господин Бойард. — След като платите сметката, видеофонът ви веднага ще бъде включен.

— Но в момента аз имам с какво да платя! — каза Морисън. — Парите са в ръцете ми!

Господин Бойард замълча, после рече:

— Нямаме такава практика, но може би ще успее да уредя изпращането на специален робот, ако пожелаете да заплатите разходите.

— Готов съм да платя!

— Хм. Не е редно, но допускам, че... Къде са парите?

— Пред очите ви — каза Морисън. — Можете да познаете какво е това, нали? Златен камък!

— До гуша ми е дошло от номерата, които измисляте вие, златотърсачите. Държите шепа камъчета...

— Но това наистина е злато! Не виждате ли?

— Аз съм бизнесмен — каза господин Бойард, — а не прекупвач на злато. Не правя разлика между златен камък и златен бронз.

Видеоекранът угасна.

Обзет от паника, Морисън опита да се свърже с централата. Нямаше звук, линията беше съвсем глуха. Бяха изключили видеофона.

Морисън остави слушалката и се огледа. Виждаше двайсетина метра напред от тясната клисура, в която бе паднал, а оттам нататък имаше завой наляво и нищо не се виждаше. По стръмните склонове не забеляза пещера. Нямаше място, което да прегради и да се почувствува в безопасност.

Зад гърба му нещо изшумоля. Морисън светкавично се обърна и видя огромен вълк, готов за скок. Без да се поколебае, Морисън се прицели, стреля и пръсна черепа на звяра.

„По дяволите — рече си той. — Канех се да запазя този куршум за себе си!“

Стрелбата му даде миг преднина. Морисън хукна, като се оглеждаше за някакво закътано място в склоновете. Пред очите му проблясваше златният камък, обсипан с червени и пурпурни петна. По следите му подтичваха вълците.

Изведнъж Морисън спря. Клисурата свършваше с отвесна каменна стена.

Облегна се на стената, хванал пистолета за дулото. Вълците спряха на два метра от него и се скупчиха, готови да го връхлетят. Бяха десет-дванайсет, застанали по три в редица заради теснината. Скатовете кръжаха отгоре и чакаха.

В този миг Морисън чу прашене — същото, което съпровожда телепортирането. Над главите на вълците се появи вихър и те бързо отстъпиха.

— Тъкмо навреме! — каза Морисън.

— Навреме за какво? — попита пощенският раздавач Уилямс Четвърти.

Роботът се измъкна от вихъра и се огледа.

— Е, млади човече, в хубава каша сте се забъркали. Нали ви предупредих? — рече той. — Нали ви посъветвах да се върнете? А сега вижте докъде сте стигнали!

— Напълно беше прав — каза Морисън. — Какво ми изпраща Макс Крандал?

— Макс Крандъл не ви изпраща нищо и не е в състояние да го направи.

— Тогава защо си тук?

— Защото имате рожден ден — обясни роботът. — Нашата служба обръща специално внимание на рождените дни. Заповядайте!

И Уилямс Четвърти му подаде цял куп писма, поздравления от Джени, лелите, чичовците и братовчедите му на Земята.

— Имаше и още нещо — рече раздавачът и взе да се рови в чантата си. — Сигурен съм, че имаше още нещо. Я да видя... Да, ето го.

И той подаде на Морисън едно пакетче.

Морисън нетърпеливо скъса опаковката. Беше подарък за рождения му ден от леля му Мойра от Ню Джързи. Отвори пакета. Вътре имаше голяма кутия, пълна с бисквити, приготвени с океанска вода от град Атлантик.

— Казват, че са голям деликатес — рече Уилямс Четвърти, който надничаше през рамото на Морисън. — Но не са много подходящи при вашето положение. Ех, млади човече, много ми е неприятно, че виждам човек, който ще умре на рождения си ден. Мога да ви пожелаая само да си отидете бързо, без да се мъчите.

И роботът се запъти към вихъра.

— Почакай! — извика Морисън. — Не можеш да ме оставиш така! От няколко дни не съм пил вода. А тия вълци...

— Зная — прекъсна го роботът. — Да не мислите, че се радвам? Дори роботите са способни на чувства.

— Тогава ми помогни.

— Няма как. Правилникът на Пощенската служба съвсем изрично забранява подобно нещо. Спомням си, че през деветдесет и седма година Абнър Лейт отпрати към мен същата молба. Погребалният патрул го откри едва след три години.

— Нали имаш видеофон за спешни случаи? — попита Морисън.

— Да. Но мога да го използвам само ако с мене се случи нещо.

— А можеш ли поне да вземеш едно писмо? Писмо, което трябва да се достави бързо?

— Разбира се, че мога — отговори роботът. — Нали затова съм тук. Мога дори да ви услужа с лист и молив.

Морисън прие листа и молива и се замисли. Ако напишеше сега на Макс, писмото щеше да стигне до него за няколко часа. Но колко ли време щеше да потрябва на Макс, за да вземе заем и да му изпрати вода и патрони? Ден, два? Морисън трябваше да изнамери начин да оцелее.

— Предполагам, че имате марка — рече роботът.

— Нямам — отвърна Морисън. — Но ще си купя от тебе. Специална, за бърза поща.

— Чудесно — каза роботът. — Току-що отпечатахме във Венерабург нова серия триъгълни марки. По три долара.

— Много хубаво. Цената не е висока. Дай ми една.

— Но първо трябва да платите.

— Заповядай! — И Морисън подаде на работа къс златен камък, който сигурно струваше към пет хиляди долара.

Раздавачът огледа камъка, после му го подаде обратно.

— Съжалявам. Приемаме само заплащане в брой.

— Но това струва повече от хиляда марки! — рече Морисън. — Това е златен камък!

— Възможно е — каза роботът. — Но аз не съм програмиран да мога да го преценя. Пък и венерианската пощенска служба не прави разменни сделки. Налага ми се да поискам отново от вас три долара в банкноти или монети.

— Нямам.

— Много съжалявам.

И Уилямс Четвърти се обърна, за да си върви.

— Не можеш да ме оставиш да умра тук!

— Мога и трябва да ви остава — отговори тъжно раздавачът. — Аз съм само един робот, господин Морисън. Направен съм от хора и е естествено да усещам някои от техните преживявания. Това е нормално. Но и аз си имам ограничения, които по своето естество приличат на ограниченията, присъщи на повечето хора, населяващи тази сурова планета. И също като тях аз не мога да изляза извън тези рамки.

И роботът започна да се изкачва към вихъра. Морисън го гледаше с невиждащи очи, а отвъд вихъра забеляза чакащата глутница.

Златният камък, струваш няколко милиона долара, блестеше в отвесните склонове на клисурата.

Нещо в него се пречупи.

Като нададе нечленоразделен вик, Морисън се хвърли напред и улови робота за глезените. Уилямс Четвърти, наполовина влязъл във вихъра, се съпротивляваше, риташе и малко оставаше да се освободи от Морисън. Но Морисън го стискаше със силата, която имат лудите. Сантиметър по сантиметър, той успя да издърпа робота, събори го на земята и го натисна с тялото си.

— Вие ми пречите да изпълнявам задълженията си — каза Уилямс Четвърти.

— Ще попреча не само на това — изръмжа Морисън. — Не ме е страх от смъртта. Тя влиза в условията на играта. Но да пукна, ако се оставя да умра петнайсет минути след като съм забогатял!

— Нямате избор.

— Имам. Ще използвам твоя видеофон.

— Не можете — каза роботът. — Няма да се съглася да го извадя. А вие не можете да стигнете до него без специални инструменти.

— И така да е. Ще проверя дали си прав.

И той измъкна от кобура празния си револвер.

— Какво се каните да правите? — попита Уилямс Четвърти.

— Ще опитам дали мога да те превърна в куп старо желязо без помощта на специални инструменти. Мисля, че е логично да започна от очните клетки.

— Точно така — потвърди роботът. — Разбира се, аз нямам вграден стремеж към оцеляване. Но нека ви припомня, че по този начин ще оставите цяла Венера без раздавач. Много хора ще страдат заради вашата противообществена постъпка.

— В това ми е надеждата — каза Морисън и вдигна ръката с пистолета.

— Също така — побърза да добави роботът — вие ще повредите държавна собственост. А това е сериозно престъпление.

Морисън се изсмя и замахна с пистолета. Роботът бързо си дръпна главата, за да избегне удара. Опита да се отскубне, но Морисън, тежащ към деветдесет килограма, беше притиснал здраво тялото му.

— Този път ще улуча — каза той и отново понечи да замахне.

— Спрете! — извика Уилямс Четвърти. — Мой дълг е да пазя от повреди държавната собственост дори когато в ролята на тази собственост съм самият аз. Можете да използвате видеофона, господин Морисън. Само имайте предвид, че това деяние се наказва от пет до десет години каторга в Соларното бласто.

— Давай видеофона! — прекъсна го Морисън.

На гърдите на робота се образува отвор и навън се подаде малък видеофон. Морисън набра номера на Макс Крандал и му обясни положението.

— Ясно, ясно — каза Крандал. — Добре, ще се помъча да открия Уилкс. Само че нищо не мога да ти обещавам, Том. Работното време е свършило. Повечето служби вече са затворени.

— Ще ги отворите отново — рече Морисън. — Мога да платя. И помогнете на Джим Ремстатър да се измъкне.

— Не е толкова лесно. Още не си влязъл във владение на находището. Дори нямаш доказателства, че е богато.

— Можеш да се увериш сам.

И Морисън обърна видеофона така, че Крандал да види блестящите склонове на урвата.

— Изглежда истинско — каза Крандал. — Но за съжаление не всичко, което блести, е злато.

— Какво може да се направи? — попита Морисън.

— Ще трябва да се действа стъпка по стъпка. Ще ти телепортирам Обществения наблюдател. Той ще провери находището, ще определи границите и ще направи справки дали някой не е предявил претенции към същото място. Ще му дадеш къс златен камък, който да вземе със себе си. Голям къс.

— Как да го отрежа? Нямам инструменти.

— Ще трябва да измислиш начин. Той ще отнесе къса, за да му направи анализ. Ако е с достатъчно висок процент злато, работата ти е в кърпа вързана.

— А ако не е?

— По-добре е да не говорим за такава възможност — каза Крандал. — Веднага се залавям с този въпрос, Томи. Желая ти успех!

Морисън прекъсна връзката. Стана и помогна на робота да се изправи на крака. Уилямс Четвърти каза:

— За двайсет и три години служба това е първият случай, в който някой е заплашвал да убие държавен пощенски служител. Трябва да го докладвам на полицията във Венерабург, господин Морисън. Нямам друг избор.

— Зная — каза Морисън. — И все пак по-добре човек да изкара пет-десет години каторга, отколкото да умре.

— Съмнявам се. Имам основание за това, нали и там нося поща. Ще получите възможност сам да се уверите след около шест месеца.

— Какво? — възкликна изумен Морисън.

— След около шест месеца, когато разнеса събралите се пратки по планетата и се завърна във Венерабург. Такъв случай трябва да се докладва лично. Преди всичко и най-вече именно пощенските пратки са нещото, което не бива да се бави.

— Благодаря ти, Уилямс. Просто не зная как...

— Аз само изпълнявам дълга си — прекъсна го роботът и се покатери във вихъра. — Ако след шест месеца все още се намирате на Венера, ще ви нося писма в каторгата.

— Няма да съм тук — каза Морисън. — Сбогом, Уилямс!

Роботът изчезна във въздушния вихър. После и самият вихър изчезна. Морисън остана сам в сумрака.

Откри в скалата издатина, по-голяма от човешка глава. Опита се да я отчупи с дръжката на пистолета, но се трошаха съвсем мънички късчета, които отскачаха и проблясваха във въздуха. След един час пистолетът беше вдлъбнат вече на четири места, а по гладката повърхност на златния камък имаше само драскотини.

Пясъчните вълци започнаха да се приближават. Морисън ги замери с камъни и се разкрещя. От пресъхналото му гърло излизаше продран глас. Вълците отстъпиха.

Отново разгледа скалата и откри в единия край тънка като косъм цепнатина. Съсредоточи ударите там.

Златният къс упорито не се отчупваше.

Морисън избърса потта от челото си и се опита да измисли нещо. Ех, да имаше секач, само да имаше секач!

Разкопча колана си. Като опря края на металната катарамата в цепнатината и удари с револвера, успя да отчупи три-четири сантиметров къс. Още три удара и катарамата се вклини здраво в цепнатината. Още един удар и камъкът се откъсна. Беше отчупил

девет-десет килограмов къс. По пет долара унцията, целият къс щеше да дойде към хиляда и седемстотин долара. Стига да излезеше толкова чист — без примеси, — колкото изглеждаше.

Когато Общественият наблюдател се телепортира, сумракът се беше сгъстил до плътно сиво. Наблюдателят беше нисък, квадратен робот с лъщящ черен корпус, което му придаваше строг вид.

— Добър ден, сър! — каза наблюдателят. — Пожелали сте да предявите стандартни претенции за собственост върху неограничен рудодобивен участък.

— Точно така — каза Морисън.

— И къде е средата на гореспоменатия участък?

— Моля? Средата ли? Мисля, че се намирам точно в средата му.

— Чудесно — каза роботът.

Измъкна от тялото си метална рулетка и бързо започна да се отдалечава от Морисън. След около двеста метра спря. Металната лента се точеше и потрепваше на всяка негова крачка, докато опасва квадрат около Морисън. Когато приключи с тази работа, наблюдателят стоя дълго време, без да се помръдне.

— Какво правиш? — попита го Морисън.

— Правя рентгенови снимки на терена — отвърна роботът. — Доста е трудно при слабо осветление. Не е ли възможно да изчакате до сутринта?

— Не е!

— Е, тогава ще трябва да се оправя и така — примири се роботът.

Правеше няколко крачки и спираше, после още няколко крачки и отново спираше. Всяка следваща снимка отнемаше малко повече време от предишната, защото сумракът се сгъстяваше. Ако роботът имаше пори, сигурно щеше да се изпоти.

— Готово — каза той накрая. — Работата е свършена. Имате ли образец, който да ми дадете?

— Заповядайте! — Морисън вдигна къса златен камък и му го подаде. — Това ли е всичко?

— Абсолютно всичко — отговори роботът. — Като изключим, разбира се, че още не сте ми дали акта за търсене.

— Не съм ви дал какво? — премигна Морисън.

— Акта за търсене. Това е държавен документ, удостоверяващ, че по държавни данни участъкът, върху който предявявате права, е свободен от ядрен материал в повече от петдесет процента на общата маса при дълбочина двайсет метра. Чиста формалност, но без нея не може.

— За пръв път го чувам — каза Морисън.

— Изискването беше въведено миналата седмица — обясни наблюдателят. — Не разполагате ли с този акт? Боя се, че в такъв случай претенциите ви върху участъка са несъстоятелни.

— Имам ли някакъв изход?

— Можете да смените иска си. Вместо стандартни претенции можете да предявите специални претенции. При тях няма нужда от акт за търсене.

— А какво означава всъщност това?

— Означава, че в радиус от петстотин метра всички ваши права се прехвърлят на венецианското правителство.

— Добре! — изкрещя Морисън. — Много хубаво! Прекрасно! Има ли нещо друго?

— Не, това е всичко — отвърна наблюдателят. — Ще отнеса образеца и той ще бъде анализиран и оценен веднага. По данните от него и от дълбочинните снимки ще може да се пресметне какво обхваща вашият участък и каква е стойността му.

— Изпратете ми нещо, с което да се оправя с вълците — каза Морисън. — А също и храна. И като добавка искам Специалитета на златотърсача.

— Разбрано, сър. Ще ви бъде телепортирано веднага щом се изясни, че участъкът ви е достатъчно богат, за да покриете разходите.

Роботът се покатери във вихъра и изчезна.

Времето течеше и вълците отново взеха да се примъкват. Зъбеха се и ръмжаха на камъните, с които ги замерваше Морисън, но не се оттегляха. Със зинала паст и увиснали езици, те пропълзяваха последните метри, които ги разделяха от златотърсача.

Изведнъж водачът на глутницата отскочи назад и изквича. Над главата му се бе появил искрящ вихър. От него падна пушка, която удари вълка по предната лапа.

Животните се разбягаха. От вихъра тупна още една пушка, последвана от голямо сандъче с надпис: "Гранати. Внимание —

взривоопасноГ След това падна още едно сандъче с надпис „Пустинна дажба“.

Морисън чакаше, вперил очи в светлия отвор на вихъра, който прекоси небето над него и се спря на едно място на петстотин метра по-нататък. Тогава от отвора се подаде основата на нещо голямо, направено от месинг. Отворът се разшири и през него се изхлузи още по-обемиста част, прикрепена към основата. Постепенно огромният предмет бе положен на пясъка и когато най-накрая изцяло излезе от вихрената фуния, той се извисяваше и се простираше от хоризонт до хоризонт. Представляваше гигантска богато украсена купа, кацнала наред пустинята. После вихърът се издигна и застина над купата.

Морисън чакаше. Пресъхналото гърло го болеше. От фунията потече тънка струйка и водата плисна в купата. Морисън стоеше все така, без да се помръдне.

След това се започна. Струйката се превърна в ревящ водопад, който накара вълците и скатовете да побягнат, обзети от ужас. Пороят се лееше в грамадната купа.

Като се олюляваше, Морисън тръгна нататък. Измъчваше го жажда. Докато се препъваше по пясъка, за да извърви разстоянието от петстотин метра, той си помисли, че можеше да се напие с вода, ако си беше поръчал туба. Накрая обаче все пак стигна до Специалитета на златотърсача — издигащ се по-високо от черковна камбанария, заемащ повече място от цяла къща и пълен с вода, по-скъпоценна и от златния камък. Отвъртя кранчето на дъното. Водата започна да попива в жълтия пясък и потече на ручейчета надолу по дюната.

„Трябваше да си поръчам поне чаша“ — каза си Морисън, легна по гръб и отвори уста.

1959

РОБЪРТ ШЕКЛИ

СКЛАДЪТ НА СВЕТОВЕТЕ

Господин Уейн стигна до края на дългата, висока до гърди купчина сив чакъл и пред очите му изникна Складът на световите. Напълно съвпаднаше с описанието, което бяха направили приятелите му: барачка, построена от дъски, части от коли, парче поцинкована ламарина и няколко реда едва скрепени тухли, всичко това измазано с водниста синя боя.

Господин Уейн хвърли поглед назад по дългия насип, за да провери дали някой не върви по петите му, и стисна още по-здраво пакета, който държеше под мишница. После, като потръпна при мисълта за собствената си дързост, отвори вратата и влезе вътре.

— Добро утро — поздрави го собственикът.

Той също беше точно такъв, какъвто го бяха описвали: висок, лукав наглед старец с присвити очи и смръщени устни. Казваше се Тампкинс. Седеше на разнебитен стол люлка, на чиято облегалка бе кацнал синьозелен папагал. В склада имаше още един стол и маса. На масата бе оставена спринцовка с ръждясала игла.

— Научих от приятели за вашия склад — каза господин Уейн.

— Тогава знаете цената — подхвърли господин Тампкинс. — Носите ли каквото трябва?

— Да — отвърна Уейн и вдигна пакета. — Но най-напред искам да попитам...

— Всички искат най-напред да попитат — каза Тампкинс на папагала. — Хайде, питайте.

— Искам да знам какво всъщност се случва.

Тампкинс въздъхна.

— Ето какво се случва: вие ми плащате, аз ви правя инжекция и вие изпадате в безсъзнание. После с помощта на разни неща, които държа в дъното на склада, освобождавам съзнанието ви.

Когато каза това, Тампкинс се усмихна. Притихналият папагал сякаш също се усмихваше.

— А после какво става? — попита Уейн.

— Съзнанието ви, освободено от тялото, получава възможност да избира измежду безбройните правдоподобни светове, които Земята отхвърля във всеки миг от своето съществуване.

Сега Тампкинс вече беше ухилен. Поизправи се на люлеещия се стол и си пролича, че се въодушевява.

— Да, приятелю. Макар че сигурно дори не сте подозирали, в мига, когато нашата престаряла Земя се е родила от огнената утроба на Слънцето, са били отхвърлени всички възможни правдоподобни светове. Светове без край, породени от големи и малки събития. Всеки Александър Велики и всяка амеба създават свой свят, както кръговете, които се образуват в езерото от хвърления камък, било то голям или малък. Нима има предмети, които не хвърлят сянка? Та така, приятелю. Земята е четириизмерна и следователно хвърля триизмерни сенки, свои материални отражения, през всеки миг от съществуването си. Има милиони, милиарди Земи! Безкрайно много Земи! А вашето съзнание, освободено от мене, ще има възможността да си избере някой от тези светове и да поживее известно време в него.

Господин Уейн изпита неприятното чувство, че Тампкинс прилича на циркаджия, който хвали представлението си и обещава такива чудеса, каквито просто не могат да съществуват. Но веднага си припомни, че и в собствения му живот се бяха случили неща, за които никой не вярваше, че са възможни. Изключено беше да си ги представят! Затова може би не биваше да приема обещанията на Тампкинс за фантазия.

— Приятелите ми казаха... — започна Уейн, но Тампкинс го прекъсна.

— Казаха ви, че съм мошеник, нали? — попита той.

— Някои от тях имаха такива съмнения — предпазливо довърши мисълта си Уейн. — Но аз се мъча да не съм предубеден. Те казаха, че...

— Зная какво са казали покварените ви приятели — отново го прекъсна Тампкинс. — Казали са ви, че желанието ви може да бъде изпълнено. Това ли искате да ви обясня?

— Да — призна си Уейн. — Казаха ми, че каквото поискам, каквото пожелаая...

— Точно така. Не може да стане по друг начин. Има безброй много светове, от които трябва да се направи избор. Вашето съзнание го прави, като се направлява единствено от желанието. Единственото нещо, което е от значение, е какво е най-съкровено ви желание. Ако дълбоко в себе си криете желанието да извършите убийство...

— Едва ли, едва ли! — извика господин Уейн.

— ...тогава се пренасяте в свят, където това става, където можете да се оплескате с кръв, да надминете маркиз Дьо Сад, Цезар или когото и да е от вашите идоли. Да речем, че мечтаете за власт. Тогава избирате свят, където сте бог в буквалния и конкретен смисъл. Кръвожаден Вишну или мъдър Буда.

— Много силно се съмнявам, че...

— Съществуват и други желаниа — продължи Тампкинс. — Всякакви варианти на ада или рая. Сексуална разюзданост. Лакомия, пиянство, любов, слава, каквото си поиска човек.

— Невероятно! — възкликна Уейн.

— Да — съгласи се Тампкинс. — Разбира се, изброеното от мене е само част от един дълъг списък. Има всякакви възможности за комбинации и размествания. Откъде да знам, може например да желаете да попаднете на остров в Тихия океан, където да водите прост, спокоен и пасторален живот сред идеализирани туземци.

— Това по би ми подходило — каза господин Уейн и неловко се засмя.

— Кой знае — рече Тампкинс. — И вие самият може да не знаете какви са скритите ви желаниа. Те може дори да включват и собствената ви смърт.

— Често ли става това? — попита разтревожен Уейн.

— Случва се.

— Не бих искал да умра.

— Дотам почти никога не се стига — каза Тампкинс, вперил поглед в пакета, който Уейн държеше.

— Е, вие най-добре знаете... Но откъде да съм сигурен, че ще преживея всичко това? Таксата ви е извънредно висока, ще се лиша от всичко, което притежавам. Откъде да знам, може да ми дадете наркотик и просто да сънувам. Всичко, което притежавам, ще се изпари за една инжекция с хероин и куп красиви думи!

Тампкинс му се усмихна насърчително.

— Преживяването няма нищо общо с употребата на наркотици. Човек дори не изпитва чувство, подобно на сън.

— Ако това е вярно — каза Уейн вече малко по-спокойно, — защо да не мога да остана в избрания от мене свят завинаги?

— Работя по този въпрос — отвърна му Тампкинс. — Тъкмо затова таксата е толкова висока: за да се снабдя с материали и да правя експерименти. Опитвам се да открия начин, по който това преселване да стане окончателно. Засега не съм успял да разхлабя пъпната връв, с която човек е вързан за собствената си Земя и която го дърпа назад. Дори великите мистици не са били в състояние да прекъснат тази връзка, освен чрез смъртта. Но аз все още не съм изгубил надежда.

— Ще бъде чудо, ако успеете — каза учтиво господин Уейн.

— Да, наистина! — извика Тампкинс с неочакван плам. — Защото тогава ще превърна тоя окаян склад в канал за бягство! Тогава услугите, които правя, ще бъдат безплатни, безплатни за всички. Всеки човек ще се пресели на Земята на своето желание, на Земята, която истински му подхожда, а това проклето място ще остане на плъховете и червеите...

Тампкинс се сепна на средата на изречението и стана ледено спокоен.

— Боя се обаче, че предразсъдъците ми си личат. Все още не мога да предложа окончателно бягство от Земята, бягство, което да не изисква човек да умре, за да го осъществи. Може би никога няма да успея. Засега единственото, което предлагам, е кратка почивка, промяна, вкус на един друг свят и възможност човек да види собствените си желания. Знаете колко вземам. Ако преживяването не ви задоволи, ще ви върна таксата.

— Много сте любезен — каза съвсем искрено господин Уейн. — Но има и други неща, които чух от приятелите си: че това ще намали с десет години живота ми.

— Нищо не мога да направя по въпроса — обясни му Тампкинс. — И връщането на таксата няма да ви го възстанови. Процесът представлява изключително напрежение за нервната система и като последствие срокът за живот се съкращава. Това е една от причините, поради които така нареченото правителство обяви моя метод за незаконен.

— Но без да следи дали забраната се спазва строго — каза Уейн.

— Така е. Процесът е забранен официално и е обявен за вредно мошеничество. Но и държавните служители са хора. И те като всички искат да напуснат Земята.

— Много е скъпо! — разсъждаваше на глас Уейн. — И в добавка десет години от живота ми! Само за да се изпълнят скритите ми желаниа... Наистина не е зле да поразмисля.

— Ваша воля — каза с безразличие Тампкинс.

През целия път до къщи Уейн мисли по въпроса. Когато влакът му пристигна в Порт Уошингтън на Лонг Айланд, той все още мислеше. Продължи да мисли и докато караше колата на път от гарата до дома. Мислеше за лукавото лице на стария Тампкинс, за правдоподобните светове и за изпълнението на желанието му.

Но когато влезе в къщи, тези мисли трябваше да го напуснат. Джанет, жена му, го помоли да направи забележка на прислужницата, която отново започнала да пие. Синът му Томи искаше да му помогне с платнохода, който се готвеше да пусне на вода утре. А дъщеричката му взе да разказва какво е правила в детската градина.

Господин Уейн разговаря с прислужницата учтиво, но твърдо. Помогна на Томи да мине за последен път с боя дъното на платнохода и изслуша какви приключения е преживяла Пеги на детската площадка.

По-късно, когато децата си легнаха и двамата с Джанет останаха сами във всекидневната, тя го попита дали всичко е наред.

— Защо?

— Изглеждаш ми разтревожен за нещо — каза Джанет. — Неприятности в службата ли имаш?

— Не, всичко е както обикновено...

Нямаше намерение да споделя с Джанет, както и с когото и да е друго, че си е взел един ден отпуска и е посетил Тампкинс в неговия смахнат Склад на световите. Нямаше също така да говори и за правото на всеки човек поне веднъж в живота си да види как се изпълняват най-съкровенията му желаниа. Джанет с нейния здрав разум изобщо не би го разбрала.

Следващите няколко дни в службата бяха пълен хаос. Цял Уолстрийт бе обзет от паника заради събитията в Средния изток и Азия, което се отразяваше на борсовите акции. Господин Уейн се залови здравата за работа. Опитваше се да не мисли как можеше да се

изпълни желанието му, като заплатеше с всичко, което притежаваше, и като добавка и награда — щеше да скъси живота му с десет години. Това беше безумие! Старият Тампкинс сигурно беше луд!

В почивните дни двамата с Томи излизаха с платнохода. Старата лодка се държеше достойно и през шевовете на дъното ѝ почти не се просмукваше вода. Томи искаше от баща си да му купи нови платна, които да увеличат скоростта, но Уейн твърдо отказа. Може би щеше да му вземе догодина, когато поевтинееят. Засега и старите вършеха работа.

Понякога, след като децата си легнеха, двамата с Джанет излизаха с платнохода. Късно вечер на Лонг Айланд се възцаряваше тишина и ставаше прохладно. Платноходът се плъзгаше покрай мигащи светлини на шамандури и плаваше към облата жълта луна.

— Зная, че имаш нещо на ум — каза му Джанет.

— Престани, скъпа.

— Криеш ли нещо от мене?

— Не, нищо!

— Сигурен ли си? Съвсем сигурен ли си?

— Напълно.

— Тогава ме прегърни. Точно така...

И платноходът известно време плаваше по своя воля.

Желанието и неговото осъществяване... Но дойде есента и трябваше да приберат платнохода в хангара. Борсата донякъде се стабилизира, но пък Пеги се разболя от морбили. Томи искаше да научи каква е разликата между обикновените бомби, атомните бомби, водородните бомби, кобалтовите бомби и всички други бомби, за които ставаше въпрос в новините. Господин Уейн му обясни, доколкото можа. А прислужницата напусна без предупреждение.

Тайните желания са нещо много важно. Може би Уейн наистина искаше да убие някого или да живее на тихоокеански остров. Но трябваше да се съобразява с отговорностите, които му тежаха. Имаше две все още неотраснали деца, паднала му се беше по-добра жена, отколкото заслужаваше...

Може би някъде по Коледа...

В средата на зимата обаче в празната спалня за гости избухна пожар, причинен от повреда в инсталацията. Пожарникарите го угасиха, преди да бъдат нанесени много щети, и никой не пострада. Но

случилото се временно измести от съзнанието на Уейн всякакви мисли за Тампкинс. Най-напред трябваше да се направи ремонт на спалнята, защото господин Уейн се гордееше много със старата си красива къща.

В службата продължаваше да има напрежение и несигурност поради сложната международна обстановка. Междуконтинентални ракети, атомни бомби, спътници... Господин Уейн работеше по цял ден, а понякога оставаше на работа и вечер. Томи се разболя от заушка. Част от покрива трябваше да се поправи. А после дойде време да се приготвя платнохода за пускане на вода напролет.

Измина цяла година, през която Уейн имаше много малко време, за да мисли за тайните си желания. Може би догодина щеше да го направи. Междувременно...

— Е? — попита Тампкинс. — Добре ли сте?

— Да, съвсем добре — отговори господин Уейн. Стана от стола и потърка челото си.

— Искате ли да ви върна таксата?

— Не. Напълно съм доволен от преживяването.

— Винаги са доволни — каза Тампкинс и хитро намигна на папагала. — А какво беше желанието ви?

— Свят от близкото минало — каза Уейн.

— Така е с много хора. И все пак открихте ли какво сте желаели вътре в себе си? Убийство? Или живот на тихоокеански остров?

— Предпочитам да не говоря по въпроса — любезно, но твърдо каза господин Уейн.

— Много хора предпочитат да не ми казват — нацупи се господин Тампкинс. — По дяволите, не мога да разбера защо!

— Защото... Според мене светът на тайните желания е някак съкровен. Премълчавам не защото искам да ви обидя... Мислите ли, че ще успеете да го превърнете в нещо постоянно? Искам да кажа, всеки да получи света, който си избере?

Старецът сви рамене.

— Правя опити. Ако успея, ще научите за това. Всички ще научат.

— Да, положително.

Господин Уейн отвори вързопа и изсипа съдържанието му на масата. Вътре имаше чифт армейски обуца, един нож, две намотки медна жица и три малки консерви говеждо месо.

Очите на Тампкинс светнаха радостно.

— Много съм доволен — рече той. — Благодаря!

— Довиждане! И аз ви благодаря! — каза господин Уейн.

Господин Уейн излезе от бараката и бързо тръгна по пътеката от сив чакъл. Оттатък насипа, докъдето стигаше погледът, се простираха равни площи, покрити също с чакъл — кафяв, сив и черен. Виждаха се чак до хоризонта и представляваха трупове на пометените градове, разпръснатите останки от дървета и ситната пепел, която някога е била човешка плът и кръв.

„Е, поне им го върнахме тъпкано“ — помисли си Уейн.

Годината в миналото му беше отнела всичко, което притежаваше, и в добавка десетилетие от живота. Дали е било само сън? Все едно, струваше си. Но сега трябваше да изличи от съзнанието си всяка мисъл за Джанет и децата. С това бе свършено, освен ако Тампкинс не усъвършенствуваше метода си. Сега Уейн трябваше да мисли за собственото си оцеляване.

С помощта на ръчния си гайгер-мюлеров брояч той откри една обеззаразена пътека през чакъла. Добре щеше да е, ако успееше да се прибере в скривалището преди мръкнало, преди да излязат плъховете. Закъснееше ли, щеше да изгуби и всекидневната дажба картофи.

АЛЪН НУРС

ДА ХВАНЕШ ТИГЪР ЗА ОПАШКАТА

В големия магазин имаше толкова много хора поради приближаващите празници, че е чудно как въобще я забелязаха. Продавачката на щанда беше заета в далечния му край, а жената бе не по-малко заета в близкия му край: пъхаше разни стоки в голяма черна чанта. Карни я наблюдава няколко минути с растяща уплаха, след което даде знак на другия секционен детектив.

— Наблюдавай за малко тая жена — прошепна му той небрежно.
— Рови се в стоката като че ли е собственичка на магазина.

— Клептоманка ли е? Тогава какво чакаш? — попита го другият.
— Да поговорим с нея и...

Карни се почеса по главата.

— Наблюдавай я за малко. Има нещо странно в...

Двамата се втренчиха в жената. Тя стоеше на щанда за кухненски принадлежности и ръцете ѝ опипваха съдовете по лавиците. Взе три формички за сладки и ги пъхна в чантата. Последваха ги две големи тави за кейк и преса за пюре. Подир това прибра малък поднос и две тенджери. След тях — огромен алуминиев тиган. Вторият служител гледаше и не вярваше на очите си.

— Събра толкова неща, че може да открие магазин! — възкликна той. — И ги прибра все в чантата си. Карни, всичко това не може да се побере в една чанта!

— Зная — отвърна му Карни. — Да вървим.

Приблжиха се към нея от двете страни и Карни леко я хвана за ръката.

— Искаме да поговорим с вас, госпожо. Моля ви, последвайте ни, без да вдигате шум.

Тя ги погледна недоумяващо, после сви рамене и те я заведоха в служебната стая.

— Бихте ли ми обяснили какво означава всичко това... — започна тя, но Карни я прекъсна.

— Наблюдаваме ви от петнайсет минути — каза той, взе чантата от ръцете ѝ, отвори я, погледна вътре и се разтрепери от изненада.

Вдигна глава. Гледаше с широко отворени очи, съвсем сащисан.

— Джери, виж и ти!

Джери погледна вътре. Опита се да каже нещо, но никакви думи не излязоха от устата му. Чантата беше празна.

* * *

Франк Колинс паркира колата си пред Института по физика и след като бе идентифициран по отпечатъците на пръстите, влезе в лабораторното крило. В коридора го посрещна Евансън.

— Радвам се, че успя да дойдеш — каза му мрачно той.

— Слушай, Джон, каква с тая история с някаква чанта? Надявам се, че не е някоя от типичните ти шеги.

— Ни най-малко — увери го Евансън. — Почакай и сам ще видиш.

И той го поведе към един от големите отдели. Колинс гледаше с неудобство бляскавите апаратурни табла, огромните генератори и бустери, превключвателите със святкащи тръби и преплетени жици.

— Не виждам с какво мога да ти бъда полезен тук, след като съм машинен инженер — каза той на домакина си.

Евансън влезе в малкия кабинет редом с лабораторията.

— Имаш стара слава, че се оправяш с разни кашии — отвърна му той. — Да ти представя, Франк, изследователската група.

Членовете на изследователската група, облечени в бели престилки, бяха до един с очила и леко прегърбени. Колинс кимна и хвърли поглед към чантата, оставена на масата.

— Чанта като чанта, поне така ми се вижда — рече той и я взе. И на пипане си беше чанта. — Какво има вътре?

— Ти ще ни кажеш — отвърна му Евансън.

Колинс отвори чантата. Вътрешността ѝ изглеждаше необичайно тъмна и близо до отвора имаше матов метален пръстен, който я обикаляше отвсякъде. Колинс обърна чантата наопаки, но от нея не падна нищо.

— Не бъркай вътре — предупреди го Евансън. — Опасно е. Един приятел бъркнал и се простил с часовника си.

Колинс вдигна очи. На бялото му лице бе изписано любопитство.

— Откъде я имате?

— Преди няколко дни двама служители открили, че една жена краде в магазина „Тейлър-Хайдън“. Вземала кухненски принадлежности и пъхала всичко в тая чанта. Хванали я на местопрестъплението, но когато се опитали да изсипят откраднатото от чантата, не намерили нищо. Докато единият бъркал вътре, часовникът му изчезнал.

— Добре, но как чантата е стигнала до вас?

Евансън сви рамене.

— Още със свършването на войната през седемдесет и първа година, когато се създава „Псих“, започват да им изпращат крадците от магазините. Завели и тая жена в „Псих“ и когато я пораздрусали, за да научат коя е, оказало се, че тя не помнела да има чанта. В „Псих“ разгледали чантата и естествено решили да ни я изпратят. Сега ще ти покажа защо!

Евансън взе една метална мерна пръчка и започна да я пъха в чантата. Отначало влязоха само десет сантиметра до дъното на чантата.

След което пръчката продължи да потъва навътре.

Не проби дъното. Чантата въобще не се изду.

Колинс зяпна.

— Господи, как го направи?

— Все пак пръчката сигурно отива някъде. В четвъртото измерение. Бог знае къде.

— Глупости!

— Къде отива тогава? — попита Евансън и спря да се занимава с пръчката. — Чантата има още една особеност — продължи той. — Каквото и да правиш, не можеш я обърна наопаки.

Колинс се вгледа в тъмната вътрешност на чантата. Предпазливо пъхна пръст вътре, потърка го о металния пръстен, опита се да драсне по него с нокът. Появи се лъскава ивица.

— От алуминий е — заключи той. — Пръстенът е алуминиев.

Евансън също се загледа в пръстена.

— Всичко, което жената е вземала, е било от алуминий. Това е една от причините да те повикаме. Познаваш законите на механиката, познаваш и металите. От три дни се мъчим да проумеем какво става и доникъде не сме стигнали. Може би ти ще измислиш нещо.

— Какво опитвахте?

— Слагахме вътре разни работи. Проверяхме с всякакви инструменти, с рентген и така нататък. Не си изяснихме нищо. Искаме да знаем къде отиват предметите, пъхнати вътре.

Колинс пусна едно алуминиево копче в чантата. Копчето мина през дупката на пръстена и изчезна.

— Чакай — изведнъж се начумери той. — Какво имаше предвид, като каза, че не може да се обърне наопаки?

— Това е геометрична повърхнина от втора степен — каза Евансън, като внимателно запали цигара. — Една повърхнина от първа степен, кълбо или гумена топка, може да бъде обърната наопаки през някоя малка дупка в повърхността. Но една тръба не момее да бъде обърната наопаки каквото и да прави човек.

— Защо?

— Защото в нея има дупка. А една дупка не може да мине през друга дупка. Дори ако е безкрайно мъничка.

— Е, и? — намръщи се Колинс.

— Същото е и с чантата. Смятаме, че повърхността ѝ загражда пространство от друга вселена. От четириизмерна вселена. А пространството от една вселена не може да бъде вмъкнато в друга, без да станат големи бели.

— Но една тръба може да бъде обърната наопаки — противопостави му се Колинс. — Сигурно ще престане да изглежда като тръба, но цялата ще се промуши през дупката.

Евансън хвърли поглед на чантата върху масата.

— Не е изключено. Геометрична повърхнина от втора степен в условия на напрежение. Но има една тънкост: ще престане да бъде тръба.

Евансън пъхаше вече четвърти алуминиев предмет в чантата. Уморено поклати глава.

— Не зная. Има нещо, което поглъща този алуминий... — Опита се да напъха вътре дървена линия, но чантата веднага я изтика навън. — При това поема само алуминий и нищо друго. Онзи детектив имал

голям ръчен часовник от алуминий. Часовникът изчезнал от ръката му, но двата златни пръстена останали на място.

— Дай да си поиграем малко на главоблъсканица — рече Колинс. Евансън сърдито го изгледа.

— Какви ги дрънкаш?

Колинс се ухили.

— Нещото, което се намира от другата страна на тази чанта, каквото и да е то, иска алуминий. Защо? Около отвора на чантата има алуминиев пръстен. Плътно притиснат към вътрешната страна. Като рамка на вход. Но не е много голям и за него не е употребен много алуминий. Значи те имат голяма нужда от този метал.

— Кой „те“?

— Те или нещото, което приема метала, но отхвърля дървото.

— Защо?

— Можем само да гадаем. Не е изключено да строят още един отвор. Значително по-голям.

Евансън го изгледа втренчено.

— Не говори глупости. Защо...

— Просто мислех на глас — тихо каза Колинс и взе една стоманена пръчка. И като я хвана здраво за единия край, пъкна другия в чантата.

Евансън го гледаше изумен.

— Но те не я искат. Опитват се да я върнат обратно — рече той.

Колинс продължи да тика навътре пръчката и изведнъж върхът ѝ се показа, изкривен в обратна посока. Колинс светкавично хвана двата края и започна да ги дърпа.

— Внимавай, пази се! — извика Евансън. — Опитваш се да приравниш вселената им към нашата геометрия.

Дъното на чантата сякаш се огъна навътре.

Изведнъж единият край на пръчката се изплъзна от ръката на Колинс. Той политна назад. В ръката си държеше пръчката, вече изправена.

— Евансън! — развълнувано извика Колинс. — Можеш ли да докараш тук един скрипец?

Евансън глупаво примигна и кимна с глава.

— Добре — каза Колинс. — Мисля, че знам начин да се закачим за тяхната вселена.

Лесно внесоха в лабораторията дългия, дебел осем сантиметра стоманен прът, като го претъркаляха с подпори. Последните петнайсет сантиметра от пръта бяха покрити с лъскава алуминиева цев и извити като остра кука.

— Готов ли е скрипецът? — попита Колинс.

Евансън отговори утвърдително.

— Тогава пъхни края на пръта в чантата.

Краят на пръта изчезна във вътрешността.

— Какво си намислил? — попита го обезпокоен Евансън.

— Щом като им трябва алуминий, ще им дадем малко. Ако са се заели да правят с него нов отвор, искам да закача куката за отвора и да го издърпам тук, в лабораторията. Те ще добавят алуминия от тази кука към събрания вече алуминий. Ако можем да го подхванем с куката, ще се принудят или да я срежат, за да си го запазят, или да го оставят и ние ще го изтеглим тук.

Евансън се начумери.

— Ами ако не направят нито едното, нито другото?

— Нямаат избор. Ако изтеглим през чантата част, свързана с тяхната вселена, целият им геометричен модел ще бъде подложен на страхотно напрежение. Цялата им вселена ще се усуче. Точно като една обърната наопаки тръба.

Скрипецът се раздвижи, а Колинс полюшваше края на пръта насам-натам в чантата.

— Ускори малко — рече той на техника.

Евансън разочаровано поклати глава.

— Не виждам как...

В същия миг изведнъж прътът силно се разлюля.

— Дръж така! Куката се закачи! — извика Колинс.

Макарата шумно скърцаше, моторът виеше от усилие. Милиметър по милиметър стоманеният прът започна да се подава от чантата, изпънат като струна на пиано. На всеки десет минути един от техниците отбелязваше с тебешир върху пръта докъде се е подал от отвора.

Франк Колинс напълни лулата си и започна да пуши нервно.

— Според мене е станало така — започна той. — Тези същества са направили малка четириизмерна дупка в нашата вселена и по някакъв начин са успели да накарат жената да изпадне в хипнотичен

транс. Заповядали са ѝ да събира алуминий, за да построят по-голям отвор.

— Но защо? — попита Евансън, докато си наливаше кафе от термоса. Беше късно и в цялата сграда освен в лабораторията цареше тишина и спокойствие, но и там единственият шум идваше от скриптенето на макаратата, която създаваше напрежение в чуждата вселена.

— Кой знае... Може да им трябва много повече алуминий. Каквато и да е причината, те искат да се свържат с нашата вселена. Може да са заплашени от някаква опасност. По дяволите, причината сигурно е толкова непонятна за нас, че едва ли бихме я разбрали.

— Но какъв смисъл има да закачаме куката за тях? — попита Евансън и по очите му си личеше, че е разтревожен.

— Ще овладеем положението. Ще вмъкнем в нашата вселена една свързана част от тяхното пространство и тогава те няма да могат да използват отвора. Той ще бъде запушен. Колкото повече теглим, толкова повече ще се усилва напрежението в структурата на тяхната вселена. Тогава ще им се наложи да обърнат внимание на условията, които им поставяме. Ще трябва де ни дадат информация, така че и ние да построим отвори, през които да ги проучим както трябва. Ако не го направят, ще съсипем вселената им.

— Но ти дори не знаеш какво правят те там, вътре!

Колинс сви рамене и сложи нов белег на пръта. Прътът трептеше така, че се чуваше жужене.

— Не мисля, че трябва да поемаме такъв риск — каза недоволно Евансън. — Не съм взел разрешение за подобен експеримент. Просто ти позволих на своя глава да се заемеш с тази работа при изходни данни... — Евансън изведнъж потрепери — ...които са толкова неясни, че в това няма никакъв смисъл.

Колинс шумно почука с лулата си, за да я изчисти.

— Но с други данни не разполагаме.

— Според мене правиш грешка. Мисля, че веднага трябва да освободим пръта и да почакаме до сутринта, до идването на Чалмърс.

Колинс погледна скрипеца и усети, че започва да се притеснява. Държеше клечката, с която запали лулата си, с треперещи пръсти.

— Вече е късно да освобождаваме пръта — каза той. — Острите краища са под прекалено голямо напрежение. И с горелка няма да

успеем да прегорим пръта за по-малко от двацет минути, а дори това да стане, когато прътът се счупи, цялата сграда ще се разтресе.

— Но има опасност... — каза Евансън, като се изправи. По челото му бяха избили капки пот. Посочи с глава скърцащата макара. — Може би залагаш на карта цялата вселена!

— О, успокой се! — ядоса се Колинс. — Вече нямаме никакъв избор, нямаме дори време, за да обмислим това. Правим го и толкова. Хванеш ли тигър за опашката, не можеш да се пуснеш!

Евансън нервно прекоси стаята.

— Струва ми се — рече той напрегнато, — че тигърът може да се окаже в по-добро положение. Ако нещата се обърнат наопаки, помисли си какво могат да направят те с нашата вселена!

Колинс издуха кълбо дим от ъгълчето на устата си.

— Във всеки случай се радвам, че ние се сетихме първи за това...

Но не можа да довърши мисълта си. Кръвта бавно се оттичаше от лицето му.

Евансън проследи погледа му и изведнъж ахна. Термосът падна на пода и издрънча. Евансън сочеше втората черта, направена с тебешир — в този миг тя изчезна в чантата.

— Искаше да кажеш, че се надяваше ние да сме се сетили първи — каза Евансън.

АЛЪН НУРС

ПРЕЗ СВЕТЛАТА СТРАНА

Когато пристигна в „Червения лъв“, Джеймс Барън не се зарадва, че има посетител. Тази вечер нямаше настроение за тайнствени истории — нито за големи, нито за малки — и предпочиташе да мисли за някои неотложни неща. Но какво да се прави — още преди да влезе, докато беше на улицата, портиерът му махна от входа:

— Хиляди извинения, господин Барън. Дойде един човек, но не пожела да се представи. Каза, че ще искате да го видите. Ще се върне към осем.

И сега Барън барабанеше с пръсти по масичката в тихото фоайе. В „Червения лъв“ уличната търговия не се поощряваше — не поставяха въпроса грубо, но и не правеха отстъпки: постоянните клиенти бяха малко на брой. Вдясно от Барън имаше група хора, които той познаваше бегло. Алпинисти от Андите, поне двама със сигурност бяха алпинисти. Там, до вратата, стоеше старият Балмър — човекът, съставил карта на първата експедиция до дъното на кратера Вулкан на Венера. Балмър му се усмихна и в отговор Барън му кимна. После се облегна назад и търпеливо взе да чака неканения гост, който искаше да отнеме от времето му, без да посочи съществени причини.

След малко един посивял дребен и жилест човечец прекоси салона и седна на масата му. Възрастта не се беше отпечатала на лицето му — можеше да е както на трийсет, така и на хиляда години, но изглеждаше уморен и имаше доста грозен вид. Кожата по страните и челото му беше разкривена и кафява, покрита с все още незаздравели рани.

Непознатият каза:

— Радвам се, че ме чакате. Чух, че искате да опитате щастието си със Светлата страна.

Един миг Барън гледа безмълвно човека. После отвърна хладно:

— Виждам, че сте успели да прочетете телевестите Истина е. Имаме намерение да прекосим Светлата страна.

— При перихелий^[1]?

— Естествено. Как иначе?

Известно време посивелият човек не реагира на думите на Барън, а само се взираше в лицето му. После бавно каза:

— Боя се, че няма да успеете.

— Мога ли да знам кой сте, ако нямате нищо против? — настойчиво го попита Барън.

— Казвам се Клани — отвърна непознатият.

Настъпи мълчание. После Барън се обади:

— Клани ли? Питър Клани?

— Точно така.

Зениците на Барън се разшириха от вълнение, всички следи от гняв го напуснаха.

— За бога, човече, къде се беше скрил досега? От месеци се мъчим да се свържем с тебе!

— Зная. Надявах се, че ще престанете да ме търсите и ще се откажете от цялата работа.

— Да престанем да те търсим ли? — И Барън се наведе над масата. — Приятелю, вече не се надявахме да те открием, но продължавахме да те търсим. Заповядай, пийни нещо. Толкова много неща можеш да ни кажеш!

Ръцете на Барън трепереха. Питър Клани поклати глава.

— Не мога да ви кажа нищо, което да ви се иска да чуете.

— Но това се налага. Ти си единственият човек на Земята, който е навлязъл в Светлата страна и е останал жив! Информацията излезе орязана в новините, вътре нямаше нищо. А на нас ни трябва подробности! Кога отказаха да ви служат приборите? Къде е имало грешка в пресмятанията? Кой са били слабите места? — И Барън посочи с пръст лицето на Клани: — Това например епителиома ли е? Защо? Какво се случи с предпазния ти шлем? С филтрите? Задължително е да знаем всичко това. Ако ни разкажеш, можем да успеем и там, където вие сте се провалили...

— Искате да знаете защо се провалихме, така ли? — попита Клани.

— Не само че искаме да го знаем, трябва да го знаем.

— Много е просто. Провалихме се, защото това не е възможно. Не можахме да го направим и вие също няма да можете. Нито едно

човешко същество никога няма да успее да прекоси Светлата страна и да оцелее, дори ако опитите продължават векове наред.

— Глупости — прекъсна го Барън. — Ние ще успеем.

Клани сви рамене.

— Бях там. Зная какво говоря. Обвиняват и екипировката, и хората. Вярно, и в двете неща имаше недомислия, но ние просто не знаехме срещу какво се изправяме. Съсипа ни самата планета, планетата и Слънцето. Ако тръгнете, и вас ще съсипят.

— Никога — каза Барън.

— Изслушай ме.

И Питър Клани започна разказа си.

Откакто се помня, винаги ме е привличала Светлата страна. Трябва да съм бил десетина годишен, когато Уайът и Карпентър направиха последния опит. Мисля, че беше през 2082 година. Следях съобщенията за тях като триизмерен приключенски филм и сърцето ми щеше да се пръсне от мъка, когато двамата изчезнаха.

Сега знаем, че те са били безумци, че са тръгнали без подходяща екипировка, всъщност без да знаят каквото и да е за условията на терена, без всякакви карти — а така не можеш измина и двеста километра. Но на времето не го знаех и ми се видя страшна трагедия. След това започнах да следя проучванията на Сандърсън, който работеше на сляпо там при лабораторна обстановка и тогава се зарази окончателно, до смърт, от мисълта за Светлата страна.

Идеята за прекосяването ѝ обаче дадох не аз, а Микута. Случайно да си се срещал с Том Микута? Не ми се вярва. Не, не беше японец. Беше от американо-полски произход. Имаше чин майор в Междупланетната служба и дълги години бе работил там, след което продължи да се нарича майор, макар че прекрати договора си с тях.

Още като военен кацал на Марс заедно с Армстронг, направили голяма част от първите карти и извършили проучвания за бъдещите колонисти. Най-напред се срещнах с него на Венера, пет години предприемахме заедно едни от най-тежките експедиции от времето на Мато Гросо. След това Том направи опит да проникне в кратера Вулкан, с което проби път на Балмър, който успя да го направи след няколко години.

Винаги бях харесвал Майора. Беше едър, тих и хладнокръвен, от ония хора, които винаги предвиждат нещата повече от другите и винаги знаят как да се справят с трудното положение. В тази игра участвуват прекалено много хора, които са само нерви и разчитат на късмета си, а не могат да разсъждават. Майора умееше и двете неща. При това излъчваше такова обаяние, че беше способен да тръгне с група диваци и да ги накара да работят като добре смазана машина в продължение на хиляди километри венерианска джунгла. Обичах го и му имах доверие.

Свърза се с мене в Ню Йорк и отначало се държеше съвсем нормално. Прекарахме вечерта тук, в „Червения лъв“, и си припомняхме старите времена. Разправи ми историята с Вулкан, каза, че е бил при Сандърсън в лабораторията му на Меркурий, че винаги предпочита нещо опасно пред това, да тъпче все на едно място, и чак накрая поиска да разбере с какво съм се занимавал от Венера насам и какви са плановете ми.

— Никакви особени планове нямам — отговорих му аз. — Защо? Той ме погледна:

— Колко тежиш, Питър?

Казах му, че тежа шейсет и пет килограма.

— Толкова много! — възкликна той. — Е, във всеки случай по тебе поне няма тлъстини. Как понасяш жегата?

— Знаеш как. Венера не приличаше на хладилник.

— Не, искам да кажа, истинската жегга.

Тогава започнах да се досещам.

— Замислил си експедиция.

— Позна. При това необикновена. — И ми се ухили. — Може и да бъде опасна.

— Каква експедиция?

— Светлата страна на Меркурий — отвърна Майора.

Аз подсвирнах изумено.

— По време на афелий?

Майора отметна глава назад.

— Защо пък точно тогава? Какво ще се постигне в такова време? Шест хиляди и петстотин километра убийствена жегга само за да може някой тъпак да се възползува от събраните данни и да ни вземе славата, като прекоси Светлата страна четирийсет дни по-късно, по

време на перихелий, така ли? Не, много благодаря! Искам работата да бъде свършена без всякакви глупости. — И Майора развълнувано се наведе към мене. — Искам да направим експедицията по време на перихелий и да прекосим Светлата страна по повърхността. Успее ли човек да го постигне, значи е покорил Меркурий. А дотогава Меркурий ще си остане непокорен. Искам да го направя, но имам нужда от помощ.

Мислил си го бях хиляди пъти, но не ми достигаше смелост да си го представя. Никой не се осмеляваше да си го представи след изчезването на Уайът и Карпентър. Меркурий се завърта около оста си, като същевременно обикаля около Слънцето, а това означава, че Светлата страна е винаги обърната към Слънцето. При това положение в перихелий тя е най-горещото място в Слънчевата система — надминава я единствено повърхността на самото Слънце.

Такова пътуване би било ад. Единици бяха узнали точно какъв ад, но не се бяха завърнали, за да разкажат на останалите. Но какъвто и ад да беше, мислех, че някой ден някой човек щеше да прекоси Светлата страна.

И исках да бъда заедно с него.

Ясно беше, че отправна точка трябваше да е Сумрачната лаборатория близо до северния полюс на Меркурий. Условията там не са кой знае какви: площадка за кацане на ракети, лабораторни и жилищни помещения дълбоко под повърхността за екипа на Сандърсън и кулата, в която се намира соларният телескоп, построен от Сандърсън преди десет години.

Естествено Сумрачната лаборатория не се интересуваше особено от Светлата страна — Сандърсън се занимаваше със Слънцето и се беше спрял на Меркурий като най-близкото дотам парче скала, на което да бъде обсерваторията му. При това беше избрал добро местоположение. Температурата на Светлата страна при перихелий стига до плюс 410 градуса, а на Тъмната страна е почти неизменна константа — минус 210 градуса. И в двата случая не би било възможно оцеляването на екип от хора, дори ако се построят трайни съоръжения. Но при колебанията на Меркурий между Светлата и Тъмната страна се образува сумрачна зона с температура, доближаваща се до температурите, при които оцеляването става възможно.

Сандърсън е построил лабораторията си недалече от полюса, където тази зона е широка около осем километра и температурните колебания са с отклонение десетина градуса. Соларният телескоп може да понесе такива разлики и екипът си осигурява добри условия да наблюдава Слънцето през седемдесетте от осемдесетте и осем дни, необходими за пълната обиколка на планетата.

Майора се настани в лабораторията, за да направи последни приготовления, и разчиташе, че Сандърсън може би ще разполага с повече сведения за Меркурий, както и за Слънцето.

Точно така излезе. Сандърсън смяташе, че сме се побъркали, и ни го каза направо, но въпреки това ни помогна, доколкото можа. Отдели цяла седмица, за да наставлява Джак Стоун, третия член на групата ни, пристигнал няколко дни преди нас с хранителните припаси и екипировката. Горкият Джак ни посрещна на космодрума, като едва се сдържаше да не крещи — толкова мрачна картина на Светлата страна му беше обрисувал Сандърсън.

Стоун беше младок, според мене сигурно нямаше двайсет и пет години, но понеже участвувал във Вулкан, помолил Майора да го вземе и на тази експедиция. Изпитвах странното чувство, че изследователската работа не привличаше кой знае колко Джак, но Микута му се виждаше бог и той го следваше по петите като кученце.

Това не ме засягаше, стига на Джак да му беше ясно защо го прави. Играта е такава, че не е прието да разпитваш хората защо участвуват — в противен случай те ужасно се притесняват и никой не е в състояние да ти даде смислен отговор. Както и да е, когато пристигнахме, Стоун беше взел за помощници трима души от лабораторията и запасите, както и екипировката, бяха подредени, готови за проверка и изпробване.

Веднага се заловихме за работа. Разполагахме с много пари — от дарения и дори от държавни субсидии, тъй като Майора се беше постарал за това, и екипировката ни беше нова и хубава. Микута лично бе правил поръчките и лично изпробва всичко, подпомогнат в голяма степен от Сандърсън. Имахме четири всъдехода, три от които с въздушна възглавница наместо колела и със специално вградени мотори, охлаждащи се с покачването на температурата, както и един всъдеход влекач, който да тегли натоварените платформи.

Майора ги огледа до най-малките подробности, като дете, попаднало в цирк. После попита:

— Да има някакви вести от Макайвърс?

— Кой е той? — полюбопитствува Стоун.

— Ще дойде с нас. Свестен човек. Там, на Земята, се слави като много добър алпинист.

След което Майора се обърна към мене:

— Сигурно си чувал за него.

Бях чувал много истории за Тед Макайвърс, затова не се радвах особено, че ще дойде с нас.

— Луда глава, нали?

— Може би. Но му върви и е опитен. Трудно е да се определи къде минава границата между безразсъдството и ловкостта. И от двете ще имаме нужда.

— Работил ли си някога с него?

— Не. Притеснява ли те това?

— Не особено. Но Светлата страна не е място, където да се разчита на късмет.

Майора се засмя.

— Струва ми се, че няма какво да се притесняваме за Макайвърс. Разбрахме се, когато му обяснявах за експедицията, пък и ще бъдем прекалено заети, за да имаме време за глупости. — И Майора отново се зае със списъка на провизиите. — А сега дайте да опишем и опаковаме всичко. Налага се да сведем нещата до минимум, пък и няма време. Сандърсън каза, че до три дни трябва да потеглим.

Два дни по-късно Макайвърс още не беше пристигнал. Майора не говори много по въпроса, но Стоун и аз започнахме да проявяваме раздражението си. Целия втори ден изучавахме карти на Светлата страна, доколкото ги имаше. И най-добрите от тях бяха доста лоши, заснети от толкова далечно разстояние, че при копирането подробностите се бяха размазали. Личаха си само най-големите планински вериги, кратери, падини и нищо повече. Въпреки това можехме да ги използваме, за да планираме в общи линии маршрута си.

Бяхме се събрали около масата.

— Според Сандърсън тази планина като цяло е спокойна — каза Майора. — Но планините на юг и на запад може би са вулканични.

Сеизмографските данни сочат, че в района има много активна дейност и нещата, се влошават с приближаването към екватора — има не само изригвания, но и разместване на пластове под повърхността.

Стоун кимна и се обади:

— Сандърсън ми каза, че вероятно и на повърхността непрекъснато има активни процеси.

Майора сви рамене.

— Е, няма съмнение, че опасностите дебнат. Обаче единственият начин, по който могат да се избегнат, е да минем през полюса, а така ще се забавим с дни, пък и няма гаранция, че на запад е по-спокойно. Все пак бихме могли да намалим опасността, ако открием проход в тази планинска верига и поемем право на изток...

Струваше ми се, че колкото по-дълго обсъждахме проблема, толкова повече се отдалечавахме от вземането на решение. Знаехме, че на Светлата страна има активни вулкани, вулкани имаше дори на Тъмната страна, макар че там активните процеси на повърхността бяха доста забавени и локализирани.

Но на Светлата страна съществуваха проблеми и с атмосферата. Имаше атмосфера, имаше и постоянен атмосферен поток от Светлата към Тъмната страна, но не беше много силен: по-леките газове бяха достигнали пределна скорост и бяха изчезнали от Светлата страна преди хиляди години, но оставаха въглеродният двуокис, азотът и следи от някои други по-тежки газове. Имаше и изобилие от серни пари, както и от серовъглерод и серен двуокис.

Въздушният поток се придвижваше към Тъмната страна, където се кондензираше и донасяше достатъчно вулканична пепел, за да може Сандърсън да вземе проби, по които да изчисли дълбочината и естеството на процесите по повърхността на Светлата страна. Номерът беше да намерим проход, където, доколкото може, да избегнем разместването на пластове. Но и при последните анализи се оказа, че едва се докосваме до повърхността. Единственият начин да открием как стоят нещата можеше да стане само на място.

В края на третия ден Макайвърс долетя с товарна ракета от Венера. Закъснял с няколко часа за кораба, който бяхме взели ние с Майора, и се изхитрил да отиде до Венера с надеждата, че ще се прехвърли оттам. Не изглеждаше много притеснен от случилото се,

сякаш това бе обичайният начин, по който вършеше нещата, и не можеше да разбере защо другите толкова се вълнуват.

Беше висок и строен човек с дълга къдрава коса, преждевременно побеляла, и с очи, по които си личеше, че е алпинист: полузатворени, сънливи и едва ли не лениви, те внезапно се оживяваха. Никога не стоеше на едно място — непрекъснато се движеше, непрекъснато правеше нещо с ръцете си, говореше или крачеше насам-натам.

Майора явно реши да не повдига въпроса за пристигането му. Имаше да се вършат още неща, а след час проверихме за последен път налягането в скафандрите. Вечерта Стоун и Макайвърс се държаха като неразделни другари и всичко беше приготвено да тръгнем рано след кратка почивка.

— И това е била първата ви голяма грешка — каза Барън, като допи чашата си и даде знак на келнера да донесе още.

Питър Клани повдигна учудено вежди.

— Макайвърс ли имаш предвид?

— Разбира се.

Клани сви рамене и хвърли поглед към масичките наоколо, където цареше тишина.

— В такива места се навъртат всякакви чудаци, така че на пръв поглед и някои от най-способните хора може да ти се видят неподходящи. Както и да е, в онзи момент човешките характери не бяха най-големият ни проблем. На първо място се притеснявахме за екипировката, а на второ — за пътя.

Барън кимна с разбиране.

— От какъв тип бяха скафандрите ви?

— С най-добрата изолация, която някога е правена — отвърна Клани. — Уплътнени отвътре с подобие на фибростъкло, за да се избегнат неудобствата на стъкления памук, както и с охладителна система и кислороден запас, който зареждахме от всъдеходите на всеки осем часа. Отвън имаше нанесен мономолекулярен хромов слой, който отразяваше светлината, поради което приличахме на лъскави коледни дръвчета. Между двата слоя оставаше сантиметър и нещо дебел пласт атмосферен въздух под налягане. С контролни термоелементи, разбира

се — при температура плюс 410 градуса нямаше да отиде много време, за да се опечем и да станем на въглени, ако скафандрите издишаха някъде.

— А всъдеходите?

— И те бяха изолирани, но не разчитахме много, че ще представляват защита.

— Така ли? А защо? — възкликна Барън.

— По-често щяхме да се намираме навън. Те ни осигуряваха подвижност и бяха натоварени с припасите ни, но знаехме, че щяхме да напредваме главно пешком. — И Клани горчиво се усмихна. — А това означава, че между телата ни и температурата на повърхността, където оловото тече като вода, цинкът почти е достигнал точката си на топене, а езерцата със сяр димят в сенките като котли с овесена каша над лагерен огън, се намираха само два сантиметра от фибростъкло и един сантиметър въздух.

Барън облиза устни. Пръстите му галеха хладната запотена чаша, когато я оставяше на застланата с покривка маса.

— Карай нататък — каза той с напрежение в гласа. — Навреме ли тръгнахте?

— За тръгване тръгнахме, но не се завърнахме съвсем според предвижданията — отвърна Клани. — Сега ще стигна и дотам.

Клани се облегна назад и продължи.

Потеглихме от Сумрачната ивица в югоизточна посока. Разполагахме с трийсет дни, за да стигнем до центъра на Светлата страна. Ако изминавахме средно по стотина километра на ден, щяхме да стигнем до центъра точно по времето на перихелия, точката, в която Меркурий се намира най-близо до Слънцето, поради което центърът е най-горещото място на планетата. По-горещо не може да стане.

Когато тръгнахме, огромното жълто Слънце вече се беше издигнало над хоризонта — два пъти по-голямо, отколкото се вижда от Земята. С всеки изминал ден Слънцето наедряваше и ставаше все по-бяло, и температурата върху повърхността на планетата се увеличаваше. А когато стигнехме центъра, работата щеше да бъде свършена само наполовина: оставаше да изминем още над три хиляди километра, докато стигнем до противоположната Сумрачна зона.

Сандърсън трябваше да ни посрещне от другата страна с разузнавателната ракета на лабораторията точно шейсет дни след потеглянето ни.

Това беше планът ни в най-общи линии. От нас зависеше да изминаваме по сто километра на ден. колкото и да се увеличава температурата, какъвто и терен да се наложи да прекосяваме. Отклоненията криеха опасност и изискваха време. Забавянето можеше да ни струва живота, всички го знаехме.

Майора ни инструктира за подробностите един час преди потеглянето.

— Питър, ти ще бъдеш с първия всъдеход. С онзи, малкия, от който махнахме товара. Ние със Стоун ще се движим от двете ти страни, като ти даваме преднина от стотина метра. Макайвърс, ти ще се заемеш с влекача, затова ще трябва да ни следваш отблизо. Питър ще има задача непрекъснато да избира откъде да минем. Ако съществува вероятност да закъсаме, ще проверяваме пътя напред пешком, за да не изложим на опасност всъдеходите. Ясно ли е?

Макайвърс и Стоун се спогледаха. Макайвърс каза:

— Ние с Джек се бяхме уговорили да се сменим. Решихме, че той може да се оправи с влекача. Така аз ще бъда по-подвижен.

Майора сурово погледна Стоун.

— Съгласен ли си с това, Джек?

Стоун сви рамене.

— Нямам нищо против. Мак искаше...

Макайвърс нетърпеливо размаха ръце.

— Все едно. Просто се чувствавам по-добре, когато се движа активно. Има ли някакво значение?

— Може и да няма — отвърна Майора. — Тогава ние с тебе ще следваме Питър отстрани. Ясно ли е?

— Разбира се, разбира се — каза Макайвърс и се нацупи. — А кой ще извършва разузнаването?

Намесих се.

— Както се разбра, аз. Искаме водещият всъдеход да бъде колкото може по-лек.

Микута кимна.

— Точно така. Всъдеходът на Питър беше демонтиран, останаха само шасито и колелата.

Макайвърс поклати глава.

— Не, имах предвид предварителното разузнаване. Не мислиш ли, че се налага някой да се движи най-малко седем-осем километра напред, за да проучва терена и променливите условия на повърхността? — И Макайвърс втренчено изгледа Майора. — С една дума, може и в яма да пропаднем, ако не разузнаваме какво има пред нас.

— За тази цел разполагаме с карти — рязко го прекъсна Майора.

— Картите са друго. Имам предвид оглеждането на подробностите. Няма какво да се притесняваме по отношение на основните топографски белези. Тъкмо дребните опасности, които не си личат по картите, могат да ни довършат. — И Макайвърс развълнувано хвърли картите на масата. — Виж какво, позволи ми да вървя десет-петнайсет километра напред с един от всъдеходите, за да оглеждам обстановката. Ще се движа, разбира се, по твърда и сигурна почва, като същевременно изследвам внимателно местността и предавам по радиостанцията къде Питър трябва да е нащрек. После...

— Няма да стане — прекъсна го Майора.

— Защо? Така ще спестим цели дни!

— Не ме интересува какво ще спестим. Ще се движим заедно. Когато стигнем до центъра, искам до мене да има живи хора. Това означава, че никога не трябва да се губим от поглед. Всеки алпинист знае, че е в по-голяма безопасност, ако се движи в група, отколкото, ако е сам — който и да е той, където и да се намира.

Макайвърс го изгледа втренчено и страните му почервеняха от гняв. Накрая мрачно кимна.

— Добре, щом държиш да е така.

— Държа да е така и няма да отстъпя. Не искам никакви своеволия. Ще пристигнем в центъра едновременно и ще завършим експедицията едновременно. Ясно ли е?

Макайвърс кимна. Тогава Микута погледна двама ни със Стоун. Ние също кимнахме.

— Добре тогава — бавно каза той. — След като се разбрахме, можем да тръгваме.

Беше горещо. Всичко друго да забравя за тази експедиция, няма да забравя никога огромното жълто Слънце, което блестеше ослепително над главите ни, без да ни дава минута покой, и ставаше

все по-жарко и по-жарко с всеки изминат километър. Знаехме, че само първите няколко дни ще ни бъде по-лесно, понеже, когато тръгнахме от Сумрачната лаборатория по дългата, неравна клисура, бяхме свежи и отпочинали.

Движех се пръв. Погледнех ли през рамо, виждах Майора и Макайвърс, които плъзяха подире ми. Въздушните възглавници на всъдеходите им се плъзгаха плавно по дъното на клисурата. Зад тях Стоун теглеше с влекача платформите.

Дори при гравитация, която е само трийсет процента от земната, големият влекач се затрудняваше и плъзгачите му се врязваха в пухкавата вулканична пепел, застлала долината, въпреки че отначало в продължение на трийсетина километра дори имаше пътека, която следвахме.

Не отмествах очи от големия полароиден бинокъл, за да не се отклоня от пътеката, която първите изследователи бяха проправили някога в Светлата страна. След два часа обаче се изтътрусихме покрай предната лабораторна обсерватория на Сандърсън и следите изчезнаха. Намирахме се на девствена почва и Слънцето вече си показваше зъбите.

Все пак през първите няколко дни не усещахме чак толкова горещината. Но я виждахме. Охладителната система поддържаше удобна и приятна температура в скафандрите — двайсет и четири градуса, — но поради ослепително яркото Слънце и спечените жълти скали, край които минавахме, сигурно някои от пътищата, предаващи нервните импулси, се бяха изкривили. От нас се лееше пот, сякаш се намирахме в изключително гореща пещ.

Движехме се по осем часа, спяхме по пет. Когато дойдеше време за сън, събирахме всъдеходите, нареждахме ги в каре, слагахме лек алуминиев навес и лягахме в прахта върху скалите. Навесът намаляваше температурата с около петнайсет-двайсет градуса, макар че това не е нищо. Хранехме се от запасите в първата платформа — изстисквахме от тубите протеин, въглехидрати, големи количества желатин и витамини.

Майора разпределяше дажбите вода с желязна ръка, защото в противен случай след седмица щяхме да се разболеем от нефрит. Бяхме непрестанно, непрекъснато жадни. Психолозите и психиатрите биха могли да обяснат защо е така и да посочат куп интересни

причини, но това не ни засягаше, все едно ни беше, просто страдахме от жажда.

Като последствие първите два пъти, когато спряхме, ни мъчеше безсъние. Очите ни горяха независимо от филтрите, страдахме от ужасно главоболие, но не можахме да изпитаме облекчение и след като се наспахме. Седяхме и се гледахме. От време на време Макайвърс казваше колко добре би ни дошла по една бира, и всичко се обръщаше наопаки. За една ледено студена бутилка бира бяхме готови да убием и родните си баби.

След няколко прехода започнах да се справям напълно с кормуването. Движехме се през пустош, в сравнение с която Долината на Смъртта може да се оприличи на японска градина с разцъфнали рози. По дъното на клисурата зееха огромни спечени от слънцето пукнатини, отстрани стърчаха черни зъбери, а въздухът бе пълен с едва видимата мъглица от сяр и серни газове.

Намирахме се в гореща гола падина, където нямаше място за хора, но предизвикателството да се справим бе толкова голямо, че го усещахме осезателно. Досега никой не се беше измъкнал жив от тази област. Опиталите се да го направят биваха жестоко наказани, но Светлата страна си стоеше все там и трябваше да бъде прекосена. И то не по лесния начин, а по възможно най-трудния: по повърхността, през всичко, което Меркурий може да противопостави и по време на най-тежкия период.

Въпреки това ние знаехме, че тези земи досега можеха да бъдат покорени, ако не беше Слънцето. Хората се бяха борили с абсолютния студ и го бяха победили. Но борбата с подобна висока температура досега не се беше увенчала с успех. По-страшна горещина в Галактиката има само на повърхността на Слънцето.

Борбата със Светлата страна си струваше. Или щяхме да я победим, или тя щеше да ни свърши. Друг изход нямаше.

През първите преходи научих много за Меркурий. След около сто и петдесет километра клисурата постепенно премина в скалистия склон на верига от кратери, която се простираше на юг и на изток. От първото кацане на Меркурий насам за четирийсет години в тях не бяха забелязвани активни процеси, но отвъд веригата се виждаха конусите на изригващи вулкани. От кратерите, отстрани покрити с дебел слой пепел, непрекъснато се издигаха жълти пари.

Не се забелязваше вятър, но знаехме, че по повърхността на планетата в областта на тропиците на приливи се носят горещи серни ветрове. Не бяха обаче достатъчно силни, за да се получи ерозия. Кратерите се извисяваха от каменисти клисури като заплашително огромни кули от зъбери и чакъл. Под тях се простираха обширните жълти плата, над които пъплеше пушек и се чуваше съсък от газовете под кората. Всичко бе покрито със сива прах — от силикати и соли, пемза, варовик и ситно стрити гранитни скали, — наслоила се в цепнатините и гънките, и предоставяща на въздушните възглавници на всъдехода ми мека и опасна повърхност за придвижване.

Научих се да разпознавам терена, да предугаждам скрития разлом по натрупаната прах. Научих се да различавам цепнатините, през които може да се мине, от дълбоките попуквания в пластове. Често спирахме всъдеходите, докато изследвахме пешком прохода, вързани един за друг с лек меден кабел — копаехме, придвижвахме се напред и отново копаехме, докато се уверим, че повърхността ще издържи машините. Работата беше съсипваща, заспивахме от изтощение. Но отначало всичко вървеше гладко.

Струваше ми се, че върви прекалено гладко, а изглежда и останалите мислеха като мене.

Макайвърс не можеше да си намери място и това започна да опъва нервите ни. Приказваше твърде много, когато спирахме да починем или докато кормувахме: сипеше остроумия, шеги, тъпи и изтъркани вицове. Започна сегиз-тогиз да се отклонява от белязания път — никога не отиваше далече, но непрекъснато увеличаваше разстоянието.

Джак Стоун реагира тъкмо наопаки: след всяко спиране ставаше все по-мълчалив, по-сдържан и по-угрижен. Това не ми се нравеше, но реших, че след време ще му мине. И аз самият бях угрижен, но просто успявах донякъде да го скрия.

С всеки изминат километър Слънцето ставаше все по-голямо и все по-бяло, издигаше се все по-високо в небето и жареше все по-безмилостно. Ако не разполагахме с ултравиолетови щитове и омокотяващи ярката светлина филтри, щяхме направо да ослепеем. И без друго очите непрекъснато ни боляха, а в края на всеки осемчасов преход кожата на лицата ни сърбеше и пареше.

Точно едно от споменатите отклонения на Макайвърс нанесе предпоследния удар на вече разхлабените ни нерви. Беше тръгнал по ръкава на един дълъг каньон, простиращ се на запад от нашия път, и почти не го виждахме, забулен в облак пепел, когато чухме в шлемофоните силен вик.

Обърнах вседехода назад. Уплашен до смърт, едва различих Макайвърс с бинокъла — размахваше отчаяно ръце от покрива на машината си. Двамата с Майора веднага потеглихме нататък, като се придвижихме с мъка по тясното дърво и насилвахме всъдеходите да вървят по-бързо, а в главите ни се мяркаха хиляди ужасни картини.

Заварихме Макайвърс да стои като истукан и да сочи към клисурата. За пръв път бе изгубил дар слово. Сочеше към останките на един всъдеход, стар модел с единични гъсеници, каквито не се използват от години. Машината стоеше заклещена в една скална пукнатина, двигателната ос беше счупена, шевовете по средата на бронята бяха разпрани, корпусът бе наполовина затрупан от свляклата се скала. На пет-шест крачки оттам имаше два обезопасени скафандъра с визьори от фибростъкло, през които се виждаха лъскави бели кости.

Ето докъде бяха стигнали Уайът и Карпентър в своята експедиция през Светлата страна.

По време на петият преход теренът започна да се променя. Изглеждаше същият, но от време на време се усещаше, че има разлика. На два пъти усетих, че колелата се въртят напразно, а като следствие моторът започна да вие. После изведнъж всъдеходът поднесе. Натиснах амбреажа, но не последва нищо.

Виждах как гадната сива маса, гъста и лепкава, се всмуква през главините, а въртящите се колела я разпиляват наоколо на големи пръски, от които се вдига пара. В мига, когато колелата поддадоха, разбрах какво се е случило, а малко по-късно вече ме закачиха за влекача и ме измъкнаха от калта. Бях затънал в нещо, което приличаше най-вече на гъста сива тиня, но всъщност представляваше яма с разтопено олово, което дишаше, скрито под мек слой пепел.

След това подбрах по-внимателно пътя. Бяхме навлезли в област, където неотдавна е имало активни процеси на повърхността; придвижването върху повърхността наистина беше опасно. Улових се, че изпитвам съжаление, дето Майора не одобри плана на Макайвърс да

върви напред и да разузнава обстановката — може би щеше да е по-опасно за човека, който го върши, но аз пък напредвах слепешката и това не ми харесваше.

Едно погрешно преценяване можеше да погуби всички ни, но аз не мислех много за другите. Безпокоях се за себе си, и то много. Непрекъснато си казвах: по-добре Макайвърс, отколкото аз. Знаех, че такива мисли са нездрави, но не можех да си ги избия от главата.

Осемчасовият преход беше изнурителен и затова спяхме лошо. Когато отново потеглихме, движехме се още по-бавно: пъплехме по обширното равно плато, като се промъквахме из лабиринта от зейнали пукнатини. Лъкатушихме напред-назад и гледахме винаги да има твърда скала под машините. Видимостта бе намалена заради жълтите пари, които се издигаха от пукнатините, така че видях пропастта едва когато стигнах почти до нея. Имаше дълбок разлом, където платото пропадеше най-малко два метра надолу.

Извиках, за да предупредя останалите. После предпазливо придвижих напред всъдехода и огледах пукнатината. Беше дълбока и широка. Придвижих се петдесетина метра наляво, после завих надясно.

Имаше само едно място, където, изглежда, можехме да прекосим — дълга и тясна издатина от сива маса, която пресичаше част от разлома и напомняше на наклонен улей. Още докато наблюдавах, усетих, че земята под всъдехода трепери, и видях, че издатината се отмести с близо метър.

В шлемофона прозвуча гласът на Майора:

— Какво смяташ, Питър?

— Просто не знам. Тук повърхността е като езеро пред буря — извиках аз в отговор.

— А издатината?

Поколебах се.

— Страх ме е от нея, Майоре. По-добре да се върнем назад и да потърсим обиколен път.

В шлемофона ми се чу недоволен рев и всъдехода на Макайвърс изведнъж се откъсна и се втурна напред. Мина покрай мене, набирайки скорост. Макайвърс се беше сгърбил зад волана като автомобилен състезател, устремен право към сивата издатина.

Викът застина в гърлото ми. Чух, че Майора пое дълбоко въздух и изкрещя: „Мак! Спирай веднага, глупако!“, но в следващия миг вседеходът на Макайвърс вече се намираше върху издатината и се придвижваше неумолимо напред.

Когато колелата докоснаха повърхността на издатината, тя се люшна. Измина една ужасна минута, в която земята сякаш щеше да се изплъзне изпод машината. След това вседеходът вече се озова на отсрещната страна в облак прах и в шлемофона се чу гласът на Макайвърс, който викаше злорадо: „Скачайте, пъзльовци! Ще ви хвана!“

В шлемофона се чу неподходящ за повтаряне възглас. Майора се изравни с мене, бавно прекара вседехода си по издатината и се добра до другата страна. После каза:

— Внимавай, Питър. А после помогни на Джек с платформите.

Гласът му беше като опъната жица.

Десет минути по-късно вече се намирахме оттатък разлома. Майора провери дали всичко от колоната е на мястото си, после сърдито се обърна към Макайвърс:

— Направиш ли още един такъв номер, ще те вържа за някой зъбер и ще те оставя там. Разбра ли? Ако още веднъж...

Макайвърс го прекъсна с глас, изпълнен с негодувание:

— Господи, ако бяхме оставили тази работа на Клани, вечно щяхме да стърчим тук! И слепец би видял, че издатината ще издържи!

— Но тя се отмести пред очите ми! — сопнах му се аз.

— Добре, няма да споря, значи имаш остро зрение. Но защо да вдигаме шум? Минахме на другата страна, нали? Според мене трябва да сме малко по-хладнокръвни поне от време на време, ако искаме да се измъкнем някога от тая гадна пещ!

— Трябва да сме и поне малко разсъдливи — срязва го Майора. — Както и да е, да продължаваме. Но ако мислиш, че се шегувам, Макайвърс, можеш да повториш опита си!

Известно време той мълча многозначително, след което зави и вседеходът му отново тръгна редом с мен.

Когато спряхме, никой вече не спомена за произшествието, но тъкмо като се готвех да поспя. Майора ме дръпна настрани.

— Много се безпокоя, Питър — каза бавно той.

— Заради Макайвърс ли? Не се безпокой. Не е толкова безразсъден, колкото изглежда, просто е припрян. Изостанали сме с около сто и петдесет километра от плана и се движим ужасно бавно. При последния преход изминахме само шейсет километра.

Майора поклати глава.

— Не става дума за Макайвърс, а за хлапето.

— За Джак? От къде на къде?

— Погледни го.

Стоун трепереше. Беше край влекача, далеч от нас. Лежеше по гръб, но още не спеше. Цялото му тяло се разтърсваше от спазми. Видях, че се вкопчи в една скална издатина.

Отидох и седнах до него.

— Получаваш ли всичките си дажби вода? — попитах го аз.

Той не ми отговори. Продължаваше да се тресе.

— Хей, момче! Какво ти е?

— Много е горещо — отвърна ми той, като сякаш се давеше.

— Не ще и дума, че е горещо, но няма защо да обръщаш внимание на жегата. Физическото ни състояние е много добро.

— Не е — озъби ми се той. — Ако питаш мене, състоянието ни е плачевно. Няма да успеем, ясно ли ти е? Този побъркан глупак положително ще ни вкара в гроба. — И изведнъж Стоун заплака като дете. — Страх ме е... Не трябваше да идвам... Страх ме е... Какво, по дяволите, ще докажа с това, че дойдох тук? Че съм герой или нещо от тоя род? Казвам ти, страх ме е...

— Виж какво — прекъснах го аз. — И Микута се страхува, и аз се страхувам. И какво от това? Ще успеем, бъди сигурен. И то без някой да се прави на герой.

— Никой, освен героя Стоун — каза горчиво той. Разтърси глава и нервно се изсмя: — Бива си ме като герой, а?

— Ще успеем — повторих аз.

— Положително — каза накрая той. — Извинявай. Сега ще ми мине.

Преместих се, но изчаках, докато Стоун се успокои и притихне. После се опитах да поспя, но не спах много добре. В мислите ми непрекъснато се въртеше онази издатина. От пръв поглед бях разбрал какво представлява: цинково тресавище, от онези, за които ни бе предупреждавал Сандърсън — широк слой почти чист цинк, нажежен

до бяло и изхвърлен от дълбините съвсем наскоро в очакване да бъде разяден от кислорода или сярата.

Познавах свойствата на цинка достатъчно, за да зная, че при тукашните температури той става крехък като стъкло. При риска, който бе поел Макайвърс, целият слой можеше да се счупи на две като суха борова дъска. И причината това да не стане не зависеше от Макайвърс.

Пет часа по-късно бяхме в машините. Движихме се едва-едва. Нацепената повърхност беше почти непроходима — из платото стърчаха високи остри скали, издатините поддаваха в мига, когато колелата ги докоснеха; дългите, открити каньони се превръщаха в оловни мочурища или в серни ями.

На десетина пъти излизах от всъдехода, за да проверя каква е обстановката — опитвах с крак или с прът, който имаше шип на края. Винаги, когато го правех, Макайвърс се промъкваше подире ми и хукваше напред като ученик, попаднал на панаир, а после се връщаше в машината си зачервен и задъхан, докато всичко не се повтореше след още два-три километра.

Времето напредваше и Макайвърс не пропускаше да ми го напомни. Бяхме изминали само около петстотин и двадесет километра за шест прехода, така че бяхме изостанали от графика си с над сто и петдесет километра.

— Няма да успеем — сърдито мърмореше Макайвърс. — Докато стигнем до центъра, Слънцето ще бъде в афелий.

— Съжалявам, но не мога по-бързо — казах му аз.

Държах на своето и Макайвърс ме ядосваше. Знаех какво иска, но не се осмелявах да му го позволя. И без това се страхувах, когато пълзах с всъдехода по издатините, макар да знаех, че засега не друг, а аз вземам решенията. Сложихме ли Макайвърс начело, нямаше да оцелеем и осем часа. Дори машините да устояха, нервите ни нямаше да издържат.

Джак Стоун вдигна поглед от картите, изработени върху тънки алуминиеви листа.

— Още сто и петдесет километра и ще попаднем на добър терен — каза той. — Може би тогава ще наваксаме пропуснатото за два-три дни.

Майора се съгласи, но нетърпеливият Макайвърс не можа да се сдържи. Непрекъснато се взираше в Слънцето, сякаш изпитваше лична

неприязън към него, и пристъпваше от крак на крак под навеса.

— Няма да е зле — каза той. — Разбира се, ако изобщо стигнем дотам.

Не се препирахме, но когато се качихме в машините за следващия преход, Майора ме спря.

— Ако не започнем да се движим по-бързо, Питър, Макайвърс ще се пръсне по шевовете. Каквото и да става, не ми се ще той да бъде начело. Но е прав, като говори, че трябва да побързаме. Действуй хладнокръвно, но се осланияй и на късмета си, ако можеш.

— Ще се опитам — отвърнах аз.

Микута искаше от мен невъзможното и добре знаеше това. Намирахме се върху плавно спускаш се склон, чиито пластове се местеха и ни улавяха в клопки, сякаш под повърхността имаше разтопена маса. Склонът беше набразден от огромни глетчери от камък и метал. Температурата отвън беше двеста и осемдесет градуса и се покачваше. Не беше място, където да се бърза.

Все пак се опитах да го направя. На пет-шест пъти тръгнах по неустойчива повърхност, като пъплек бавно по плоските цинкови издатини, след което грохвах на отсрещната страна. Известно време го постигах с лекота и напредвахме. Стигнахме до равен участък и увеличихме скоростта. Не след дълго аз внезапно натиснах спирачките, всъдеходът се разтърси и спря в облак прах.

Бях отишъл твърде далече. Движехме се по широка и равна площадка от сива маса, която изглеждаше твърда, но изведнъж с ъгълчето на окото си забелязах огромна пукнатина. Надвисналата над пукнатината площадка се разтресе под колелата, когато спрях машината.

Веднага чух гласа на Макайвърс.

— Сега пък какво има, Клани?

— Давай назад! — извиках аз. — Няма да ни издържи.

— Оттук изглежда достатъчно стабилно.

— Недей да спориш. Прекалено тънко е, ще пропаднем. Давай назад!

И аз започнах да пълзя на заден ход по склона. Чух, че Макайвърс изруга, после видях, че всъдеходът му взе да се примъква напред по площадката. Този път не бързаше безразсъдно. Движеше се бавно и зад него се вдигна лек облак прах.

Гледах го и усетих как кръвта нахлува в главата ми. Промъкна се край мене и продължи напред. Стори ми се, че стана прекалено горещо и не може да се диша...

Мисля, че усетих срутването миг преди да го видя. Моят всъдеход изведнъж се люшна ужасно силно, а издатината се пропука напърно и цепнатината започна да се разширява. После издатината взе да се изгърбва. Чу се вик, всъдеходът на Макайварс беше повдигнат нагоре, след което се сгромоляса в пропастта, съпроводен от тътена на свличащи се скали и трошащ се метал.

Мисля, че продължих да гледам около минута. Можях да се помръдна едва когато чух как Стоун простена, а Майора изкрещя.

— Клани! Не можях да видя! Какво стана?

— Срути се под него, това стана — изревах аз в отговор.

Натиснах амбреажа и допъльзах до края на току-що образувалата се нова пропаст. Тя беше зейнала, но не виждах никаква следа от всъдехода. Отдолу продължаваше да се вдига прах, който заслепяваше.

Стояхме — и тримата — и гледахме надолу. Забелязах през визъора лицето на Джак Стоун. Имаше грозен вид.

— Нищо не може да се направи — каза мрачно Майора.

— И аз мисля същото.

Чувствах се така, както изглеждаше Джак Стоун.

— Почакайте! — спря ни Стоун. — Чух нещо!

Имаше право. В шлемофоните се чу вик — слаб, но все пак вик.

— Мак! — обади се Майора. — Мак, чуваш ли ме?

— Да, да, чувам те.

Гласът беше много слаб.

— Какво ти е?

— Не зная. Май че съм си счупил крак. Горещо е...

Последва дълга пауза, а след това Макайвърс каза:

— Струва ми се, че охлаждането е излязло от строя.

Майора ме стрелна с очи, после се обърна към Стоун.

— Бързо донеси един кабел от втората платформа. Ако не го измъкнем оттам, жив ще се опече. Питър, ще ме спуснеш долу. Ще използваш скрипеца на влекача.

Спуснах го долу, но той остана там само няколко минути. Когато го изтеглих обратно, лицето му имаше сурово изражение.

— Още е жив — запъхтяно изрече той. — Но няма да е задълго.

Поколеба се само миг, след което рече:

— Ще трябва да направим опит да го измъкнем.

— Не ми харесва този скат — казах аз. — Откакто излязох навън, на два пъти се разклати. Защо да не се дръпнем назад и да му спуснем кабела?

— Няма да стане. Всъдеходът му е смачкан, а той е вътре. Ще ни трябват фенерчета, а един от вас ще дойде да ми помага. — Майора ме погледна, след което продължително изгледа Стоун. — Питър, по-добре е да дойдеш ти.

— Чакай! — обади се Стоун. Лицето му беше много бледо. — Нека аз сляза с тебе.

— Питър е по-лек.

— И аз не съм много тежък. Нека аз да дойда!

— Добре, щом искаш.

И Майора му хвърли едно фенерче.

— А ти, Питър, провери дали добре е вързан кабелът и ни спускай бавно. Ако забележиш някаква опасност, каквато и да е, оставяй всичко и тръгвай на заден ход. Ясно ли е? Целият скат може да се срути.

Кимнах в знак на съгласие и им пожелах успех.

Прехвърлиха се през ръба на пропастта. Размотавах кабела постепенно, докато стигна петдесет метра и се отпусна.

— Какво е положението? — извиках аз.

— Лошо — отговори Майора. — Ще трябва да се оправяме бързо. Цялата пукнатина може да се размести всеки миг. Отпусни още малко от кабела.

Минаха минути, през които не се чу нито звук. Опитах се да се успокоя, но не успях. После усетих, че земята под краката ми се разклаща и влекачът се люшна на една страна.

Майора извика:

— Започна се, Питър! Давай назад!

Веднага поех на заден ход, преместих лостовете в обратна посока и влекачът се отмести от издатината. Кабелът се скъса и се нави на спирала като пружина на часовник. Сега всичко под мене се тресеше неудържимо, нагоре се вдигаха огромни сиви облаци от пепел. После се чу рев, пластове се разместиха и площадката се плъзна встрани. За миг остана неподвижна, преди да се сгромоляса в

пропастта, като срути и страничната стена, която падна с чудовищен тътен. Спрях влекача. Отдолу бълваха валма прах и пламъци.

Загинаха всички, и тримата — Макайвърс, Майора и Джак Стоун. Бяха погребани под хиляди тонове скала, цинк и разтопено олово. Не съществуваше възможност някой някога да намери костите им.

Питър Клани се облегна, допи чашата си и прокара ръка по обезобразеното си лице, след което погледна Барън.

Барън беше стиснал страничната облегалка на креслото, но постепенно пръстите му се отпуснаха.

— Но ти си се върнал! — каза той.

Клани кимна.

— Вярно, върнах се. Останаха ми влекачът и платформите. Пътувах седем дни назад под жълтото Слънце. Имах много време за мислене.

— Взели сте неподходящ човек — каза Барън. — Там ви е била грешката. Ако не е бил той, щели сте да успеете.

— Никога! — И Клани поклати глава. — През първите няколко дни и аз разсъждавах по същия начин — че стана така, защото Макайвърс сбърка, че той е виновен. Но това не е истина: Макайвърс просто беше невъздържан, безразсъден и много храбър. И толкова.

— Но е вземал погрешни решения, нали?

— Тъкмо обратното. Трябваше да завършим в предвидения срок, дори ако това ни струваше живота, защото в противен случай щяхме наистина да умрем.

— Но един такъв човек...

— Човек като Макайвърс е необходим. Не го ли разбираш? Бяхме победени от Слънцето и от повърхността на планетата. Били сме обречени още от деня на тръгването си. — И Клани се наведе напред, а очите му ме гледаха умолително. — Не го проумявахме, но е така. Има места, където хората не могат да виреят, има условия, които човек не може да понесе. На другите се наложи да умрат, за да го осъзнаят. Аз имах късмет и се завърнах. Опитвам се обаче да ти обясня това, което научих: никой никога няма да прекоси Светлата страна!

— Ние ще успеем — каза Барън. — Е, няма да е като на излет, но ще успеем!

— Да речем, че успеете — изведнъж подхвърли Клани. — Да речем, че аз греша и вие наистина успеете. Какво ще стане после? Какво следва по-нататък?

— Слънцето — каза Барън.

Клани бавно кимна.

— Да. Така е, друго няма. — И се изсмя. — Довиждане, Барън. Хубаво си поприказвахме, благодаря ти за вниманието, стига толкова.

Когато Клани се изправяше, Барън го улови за китката на ръката.

— Само още нещо ще те попитам. Клани. Защо дойде тук?

— За да се помъча да те разубедя, иначе ще загинеш — отвърна Клани.

— Голям лъжец си.

Дълго време Клани го гледа втренчено. После се отпусна на стола. По сините му очи си личеше, че е съкрушен, но в тях се таеше и нещо друго.

— Е? — попита го отново Барън.

Питър Клани безпомощно разпери ръце.

— Кога тръгваш, Барън? Искам да ме вземеш със себе си.

[1] Точка в орбитата на една планета, когато тя е най-близо до слънцето. — Б.пр. ↑

ЛАРИ НИВЪН ДОКАТО ДОЙДАТ

Нощ на Плутон. Ясната и отчетлива линия на хоризонта пресича зрителното ми поле. Под тази начупена линия се мерзелее сиво-белият сняг, огрян от небесното сияние. Отгоре е космическата тъма с космически ярките звезди. Иззад назъбения хребет на скованите от леда планини звездите светят поединично или събрани в гроздове, извили серпантините си от хладни бели точки. Местят се бавно, но забележимо, така че съсредоточеният поглед може да долови движението им.

Нещо не е наред. Плутон има период на завъртане от 6,39 дни. Сигурно времето е започнало да тече по-бавно за мене.

А трябваше да е спряло.

Чудя се дали не сбърках.

Поради малките размери на планетата хоризонтът е наблизо. Изглежда дори още по-наблизо, тъй като няма атмосфера, която да замъглява и размазва отдалечените обекти. В гъмжилото от звезди се виждат два остри върха — като изпилените предни зъби на воин людоед. В процепа между тези върхове изненадващо свети една ярка точка.

Разпознавам Слънцето, макар че диаметърът му не е по-голям от диаметъра на която и да е по-бледа звезда. Слънцето свети като хладно острие между замръзналите върхове, отскубва се от скалите и свети в очите ми.

Изглежда логично.

Дали не сбърках? Но и така да е, няма да умра от това. Може обаче да полудея.

Не ми се вярва да съм полудял. Не изпитвам нищо: нито болка, нито загуба, нито съжаление, нито страх. Не изпитвам дори жал. Само си мисля: „Ама че работа!“

Сиво-бяло на фона на сиво-бяло. Летателният апарат, с който кацнахме — къс, широк и с формата на конус, — стои полузаровен в

ледената долина под равнището на погледа ми. А аз стоя тук, гледам на изток и чакам.

Извлечете си поука от това: ето какво се случва, когато човек не желае да умре.

Плутон не беше най-отдалечената планета. Беше престанал да бъде в това положение преди десетилетие, през 1979 година^[1]. Сега Плутон се намираще в перихелий, в най-близката точка — до Слънцето, а следователно и до Земята, — до която щеше да стигне изобщо. Такава възможност не беше за изпускане.

Затова дойдохме. Джеръм, Сами и аз пристигнахме с напмпан пластмасов мехур, закрепен върху йонен реактивен кораб. В мехура прекарахме година и половина. След толкова дълго време, в което никой нямаше личен живот, не беше изключено да се намразим. Но това не стана. Явно групата от психиатри към ЮН беше направила добър избор.

Колко е хубаво обаче човек да бъде далеч от погледа на другите поне за няколко минути! Колко е хубаво да има нещо за вършене — нещо, което не може да се предвиди! Един нов свят понякога предлага безброй изненади. Всъщност това се отнася и за изпробваните при лабораторни условия машинарии. Не мисля, че някой от нас наистина имаше доверие в „Нърва-К“ — приспособлението, с чиято помош кацнахме.

Помислете добре: за дълги космически пътешествия се използва йонен реактивен двигател, който дава слаба тяга в продължение на голям период от време. Йонният мотор на нашия кораб се използваше от десетилетия. Там, където гравитацията е съществено по-малка от земната, кацането става с устойчиви химически ракети. За кацане на Земята и на Венера се използват топлинни щитове, наличието на атмосферата действа като спирачка. За кацане върху газовите гиганти... Но кой би го направил?

Атомните ракети от клас „Нърва“ се използват само за отлитане от Земята, където е от значение да има силна тяга и ефективност. При кацане, за което са необходими високи мощности, голямо значение имат податливостта на двигателя и маневреността. А на една планета с голяма маса винаги има и атмосфера, която да забавя скоростта.

На Плутон обаче не е така.

Химическите реактивни ракети, с които обикновено се каца и се излита, са прекалено тежки, за да изминат този дълъг път. Затова ни трябваше двигател от типа „Нърва“, с атомен ракетен мотор, в който се използва водород, за да достигне реакцията критична точка.

Разполагахме с такъв двигател. Но му нямахме вяра.

Двамата с Джеръм Глас слязохме на повърхността, а Сами Крос остана да обикаля в орбита. Той, разбира се, взе да мърмори. Започна още на Земята, в Кейп, и продължи в същия дух година и половина. Но някой трябваше да остане. На борда на кораба, с който щяхме да се завърнем на Земята, трябваше да има човек, за да се справя, в случай че се появяха повреди, за да поддържа връзката със Земята и за да пусне бомбите, с които щеше да се разкрие единствената истинска тайна на Плутон.

Не успяхме да я разкрием. Откъде се е взела на Плутон тази огромна маса? Планетата е с десетина пъти по-голяма плътност от очакваното. Можехме да разкрием тази тайна с бомби — така, както някъде в миналия век е била разкрита тайната за строежа на Земята. Моделите на земетресенията, разтърсващи земната кора, са нанесени на карти. Но тези размествания на пласовете имат естествени причини, както например изригването на вулкана Кракатау. Хвърлените на Плутон бомби щяха да представят по-ясна картина.

Между двата планински зъбера изведнъж блясва ярка звезда слънце. Чудя се дали, когато свърши бдението ми, хората ще са научили отговорите на тези въпроси.

Небето се разклаща, после си възвръща равновесието и...

Гледам на изток, към равнината, където кацнахме. Равнината и планините в дъното ѝ потъват, сякаш това е Атлантида: плод на илюзия, създадена от движението на звездите. Падаме безкрайно дълго през черното небе Джеръм, аз и тъмната ракета.

„Нърва-К“ се държа безупречно. Няколко минути кръжихме, за да си пробием път с топлината през различните слоеве замръзнали газове и да намерим нещо стабилно, където да кацнем. Бяхме забулени в парите от кондензацията на летливите газове, които вряха и кипяха

под нас. Намирахме се в мека и фосфоресцираща бяла мъгла, осветена от водния пламък.

Под извития край на устройството за кацане забелязахме черна влажна повърхност. Внимателно, много внимателно започнах да спускам ракетата, докато не опряхме в повърхността.

Около един час проверявахме дали всичко в ракетата е наред и се приготвихме да излезем навън. Но кой щеше да е пръв? Въпросът не беше маловажен. За голяма част от бъдещата космическа история Плутон щеше да си остане последният и най-предният пост в Слънчевата система, така че славата на първия човек, стъпил на тази планета, сигурно щеше да се запази завинаги.

Хвърлихме ези-тура и Джеръм спечели. Заради завъртането на една монета името на Джеръм щеше да стои на първо място в учебниците по история. Спомням си какво усилие ми струваше да се усмихна! Ще ми се и сега да можех да го направя. Докато вървахме към шлюза, Джеръм се смееше и говореше за мраморни статуи.

В това има ирония, ако сте от хората, на които допада иронията.

Завинтвах шлема на главата си, когато чух в шлемофона, че Джеръм сипе ругатни. Набързо прекъснах списъка, по който ги изброяваше, и го последвах навън.

Един поглед ми стигаше.

Черната мокра кал под ракетата се оказа мръсен лед, лед с вода, който се е смесил произволно с по-леки газове и с обикновени скали. Топлината от „Нърва-К“ го беше стопила. Скалите в леда бяха потънали, потънал беше и летателният ни апарат, така че след повторно замръзване на водата ледът бе стигнал до половината на корпуса. Ракетата ни беше здраво замръзнала.

Можехме да извършим известни проучвания, преди да направим опит да помръднем ракетата. Когато се свързахме със Сами, той ни посъветва да постъпим точно така. Но Сами се намираше в кораба, с който можеше да се върне на Земята, докато ние бяхме тук, долу, и апаратът ни беше изкалян с леда на един чужд свят.

Обзе ни ужас. Ако не успеехме да се измъкнем, с нас беше свършено. Добре го знаехме.

Чудно ми е защо не мога да си припомня чувството на страх...

Имаше само един изход. Апаратът ни беше пригоден да се движи по планетата, затова вместо с подпори завършваше с широк конус. С

половин тяга можеше да се постигне ефект на сцепление, което е по-сигурно и по-евтино от това да се управлява апаратът като балистична ракета. Когато апаратът е потъвал, под него сигурно е останал несъбрал се газ, така че двигателят е останал заобиколен от въздушен мехур.

Можехме да си проправим път чрез топене.

Уверявам ви, че извършихме всичко особено внимателно — така, както подхожда на двама души, уплашени до смърт. Температурата в двигателя се повишаваше убийствено бавно. По време на полет се проявява ефектът от охлаждащата среда, когато студеното водородно гориво минава през реактора. Но сега не можехме да го постигнем. И все пак около двигателя беше страшно студено. Тези два фактора можеха да компенсират липсата на охлаждане или пък...

Изведнъж стрелките върху скалите полудяха. Невероятната разлика в температурите явно беше повредила нещо. Джеръм включи амортизьорите, но промяна не последва. Може би амортизьорите се бяха стопили. Може би някъде връзките бяха разхлабени. Или пък съпротивленията се бяха превърнали в проводници при наличието на такъв студ. Може би реакторът... Но това вече няма значение.

Чудно ми е защо не мога да си припомня чувството на страх.
Слънчева светлина...

И чувство на някакъв унес, на нереалност. Отново съм в съзнание. Над същите тъмни планини изгряват все същите съзвездия.

Нещо тежко ме побутва. Усещам как ме натиска по гърба и краката. Какво ли е? Защо не ме е страх?

Увърта се и идва отпред, души ме. Прилича на огромна амеба, безформено и прозрачно, с по-тъмни на цвят телца вътре в него. Предполагам, че тежи не по-малко от мене.

Живот на Плутон?! Възможно ли е? Някакви свръхгазове? Хелий II, изменен от сложни молекули? В такъв случай за звяра е най-добре да се маха — щом изгрее слънцето, ще има нужда да стои на сянка. На Плутон температурата на слънце е не по-малко от минус двеста градуса^[2].

Недей, върни се! То си тръгва, тече надолу към тъмната яма. Дали мислите ми не го прогониха? Глупости. Може би просто не му

харесах на вкус. Щом като и аз успях да го забележа, трябва да се движи ужасно бавно. Все още го виждам, макар и неясно, защото се изплъзва от зрителното ми поле, плъзга се нататък по склона към ракетата и към малката статуя на първия човек, умрял на Плутон.

След провала, който претърпяхме с „Нърва-К“, един от двамата ни трябваше да слезе долу, за да провери каква е повредата. Това означаваше, че щяхме да размразим тунел с помощта на пламъка от реактивния двигател, а после човекът да се вмъкне под конуса. Не говорихме по въпроса какви усложнения може да се получат. Можеше да се смята, че вече сме мъртви. Човекът, който влезеше във въздушния мехур, щеше да бъде мъртъв с още по-голяма вероятност, но какво от това? Мъртвите са си мъртви.

Не изпитвах угризения. Ако бях загубил на ези-тура, аз щях да сляза.

Из целия въздушен мехур имало разпръснати парченца гориво. Бяхме в клопка и нямаше измъкване. По-скоро в клопка бях аз, а Джеръм вече беше мъртъв. Във въздушния мехур имало страхотна радиация.

Когато влизаше, Джеръм тихо ругаеше. Когато излезе, мълчеше. Сигурно беше изчерпал всички подходящи изрази за по-маловажни неща.

Спомням си, че се разплаках — и от мъка, и от страх. Спомням си, че въпреки това гледах гласът ми да звучи уверено. Джеръм не ме усети. Дали е заподозрял нещо, си е негова лична работа. Каза ми какво е положението, взе си сбогом с мене, после излезе на леда и си свали шлема. Главата му сякаш се превърна в пухкава бяла топка, след което топката шумно избухна и се пръсна като микроскопични снежинки върху земята.

Всичко това обаче ми изглежда станало невероятно отдавна. Джеръм си стои все там, държи шлема си в ръце, превърнал се в собствената си статуя. Първият човек, стъпил на Плутон. Кондензираната повторно влага скрива израза на лицето му.

Слънцето изгрява. Надявам се, че амебата...

Ама че безумие. Слънцето замря за миг — бял връх на острие между двете планински вериги. После се издигна нагоре и небето спря

да се върти. Нищо чудно, че досега не го бях забелязал, толкова бързо стана.

Ужасна мисъл. Това, което се случи с мене, можеше да се случи и с Джеръм. Чудно ми е дали...

Сами беше в кораба, но не можеше да слезе при мене. Аз пък не можех да стигна до него. Жилищният отсек се намираше в добро състояние, но рано или късно щях да замръзна до смърт или да ми се свърши въздухът.

Останах в ракетата около трийсет часа. Взех проби от леда и от почвата, направих им анализи и съобщих резултатите на Сами с помощта на лазерен лъч. Предадох му също и последните си мъдри разсъждения, както и каква жал изпитвам към себе си. Когато излизах навън, минавах покрай статуята на Джеръм. За труп, който не е бил разкрасяван с хирургическата намеса при балсамирането, той изглежда доста добре. Покритата му със скреж кожа е придобила вида на мрамор, а в очите му, вдигнати към звездите, има тъжен копнеж. Всеки път, когато минавах край него, си мислех как ли ще изглеждам, когато дойде моят ред.

— Трябва да откриеш кислороден слой! — непрекъснато повтаряше Сами.

— Защо?

— За да останеш жив! Рано или късно ще изпратят спасителен кораб. Не бива да се предаваш отсега!

Вече се бях предал. Имаше кислород, но не можеше да се намери такъв слой, на какъвто се надяваше Сами. Имаше кислород, смесен с други вещества, подобно на златни жили в скала. Срещаше се прекалено рядко и беше в твърде малки количества.

— Тогава използвай размразен лед! Макар да ти звучи като поезия. Можеш да извлечеш кислорода с електролиза!

Но един спасителен кораб щеше да дойде след много години. Щяха да започнат построяването му от нулата, да конструират и нов апарат за кацане. За електролизата е необходима енергия, за топлината — също. А ми бяха останали само батериите.

Рано или късно щях да се окажа без източник на енергия. Сами не го проумяваше. Беше се отчаял повече от мене. Спрях да предавам не защото няхах последни послания, а защото Сами се побъркваше от тях.

Твърде много пъти бях минавал покрай статуята на Джеръм, затова накрая ми хрумна нещо.

Ето какво се случва, когато човек не желае да умре... В Невада, на пет милиарда километра оттук, половин милион трупове лежат в хладилни камери, пълни с течен азот. Половин милион мъртъвци очакват да възкръснат в деня, когато медицината открие как да ги размрази, без да се повредят, как да излекува всекиго от тях от болестта, която е щяла да сложи край на живота му, и как да премахне допълнителните увреждания, причинени от ледените кристалчета, разрушили клетъчните обвивки в мозъците и телата.

Половин милион наивници, така ли? Но нали те не са имали друг избор? Защото са умирали.

Аз също умирах.

В условия на вакуум човек може да остане в съзнание десет секунди. Ако го направех бързо, щях да успея за това време за съблека скафандъра. Без изолацията, която да ме предпазва, черната нощ на Плутон щеше да изсмуче топлината от тялото ми за броени секунди. При ниската температура навън аз щях да остана в замразено състояние, докато дойде денят, в който мъртвите възкръснат — по един или по друг начин. Слънчева светлина...

...И звезди. Няма и помен от голямото топчесто нещо, на което се видях толкова безвкусен вчера. Но може би не гледам в необходимата посока.

Надявам се, че нещото е стигнало до заслон.

Гледам на изток към калната равнина. С периферното си зрение виждам кораба и той ми се струва непроменен и непокътнат.

Редом с мене на леда е скафандърът ми. Стоя върху възвишение от черна скала, застанал съм с посребрени от скреж долни дрехи и гледам от цяла вечност към хоризонта. В последния миг, преди мразът да скове мозъка ми, успях да заема поза на герой. Върви на изток, млади човече!^[3] Надявам се да ми простят, че съм объркал посоките. Мъглата от издишания въздух скри всичко от погледа ми, пък и се движех със страхотна бързина.

Сами Крос сигурно вече е тръгнал към дома. Той ще съобщи къде се намирам.

Изад планините се сипят изгряващи звезди. Планините, калната равнина, Джеръм и аз потъваме безкрайно под небето.

Тялото ми сигурно е най-студеният труп в историята на човечеството. Дори обнадежените земни мъртъвци са складирани при температурата на течния азот^[4] а това е истинска жега в сравнение с нощта на Плутон, когато космосът поглъща топлината на деня.

Аз съм не друго, а свръхпроводник. Слънцето повишава твърде много температурата и всеки ден на зазоряване приличам на проклета машина, която изключват. Нощем обаче моята нервна система се превръща в свръхпроводник. Протичат процеси, протичат мисли, протичат усещания. Сто петдесет и три часа, за които Плутон прави пълно завъртане, отлитат като петнайсет минути. При такава скорост мога да чакам.

Изправил съм се като статуя в наблюдателница. Не е чудно, че не се вълнувам за нищо. Тук водата е превърната в скала, а жлезите ми са ледени късчета вътре в тялото. Но усещам разни работи: силата на гравитацията, болка в ушите, вакуума, който дърпа всеки квадратен сантиметър от тялото ми. Вакуумът няма да накара кръвта ми да закипи. Напрежението е замръзнало в леда, който е вътре в мене, и аз научавам това от нервите си. Усещам, как вятърът свири в устните ми, както когато издухваш дим от цигара.

Така става, когато човек не поиска да умре. Голям смях ще падне, ако желанието ми се осъществи!

Мислите ли, че ще ме открият? Плутон е планета с малки размери. Но и една малка планета става прекалено голяма, ако човек се загуби на нея. От друга страна, ракетата се вижда.

Макар че сякаш е покрита със скреж. Изпарилите се газове отново са се втечнили върху повърхността на корпуса. Сиво-бяло върху сиво-бяло, вледенена буца върху замръзналия отново лед. Може би ще стоя тук вечно в очакване да дойдат и да вдигнат ракетата от това място.

Стига толкова.

Слънчева светлина...

И звезди, които се носят по небето. Едни и същи фигури, изгряващи от едни и същи места. Дали и тялото на Джеръм живее същия половинчат живот като моето? Той трябваше да се съблече,

както се съблякох аз. Боже, защо не се сетих да избърша скрежа от очите му?

Как ми се иска онова кълбо от свръхгаз да се завърне...

По дяволите. Много е студено.

1968

[1] Разказът е публикуван през 1968 г. Около времето на своя перихелий през 1989 г. Плутон наистина ще престане да бъде най-отдалечената от Слънцето планета. Б.пр. ↑

[2] По изчисления температурата на Плутон е минус 230 градуса. — Б.пр. ↑

[3] „Върви на запад...“ е популярен израз на заселването на амер. Запад. — Б.пр. ↑

[4] Минус 195 градуса по Целзий. — Б.пр. ↑

ОГНЯНА ИВАНОВА

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА СБОРНИКА И АВТОРИТЕ

Според „Краткия Оксфордски речник“ научната фантастика е „фантастична проза, която има за основа допустими научни открития или промени в околната среда и често се занимава с космически полети, живот на други планети и т.н.“ Терминът е използван за първи път през 1920 г. Оттогава датират и първите списания в тази област.

Като жанр научната фантастика се формира едва в края на 19 в., макар че всичките ѝ елементи са съществували и по-рано^[1]. Първи и най-важни фигури в областта се смятат английската писателка Мери Шели (1797–1851) и американският писател Едгар По (1809–1849), но този род литература получава пълнокръвно развитие едва след 1860 г., когато френският писател Жул Верн (1828–1905) започва да публикува своите фантастични произведения. За англоезичната фантастика началото се слага с публикуването на „Машина на времето“ (1888 г.) от Хърбърт Уелс (1866–1946).

Като баща на американската научна фантастика се сочи Хюго Гърнсбак (1884–1967) с романа „Ралф 124 X 41+“, публикуван през 1925 г. По единодуцното мнение на критиците това произведение далеч не е блестящо, но ясно показва интереса на автора към научната фантастика като „средство за предсказване“^[2]. През 1926 г. Х. Гърнсбак започна издаването и на списание, което постепенно се оформя като научнофантастично.

Кога е златният век на научната фантастика? Според цитираната вече енциклопедия това е времето, когато читателят е на четиринайсет години... По мнението на статистиците най-голям разцвет в издаването на научна фантастика в САЩ бележат петдесетте години, за да се стигне до данните за седемдесетте години, в които англоезичната научна фантастика заема вече десет процента от

годишно издаваната проза. При това тези проценти непрекъснато нарастват.

Две са престижните американски награди в областта на научната фантастика: „Хюго“ (на името на Хюго Гърнсбак), която се присъжда от любителите на научна фантастика, и „Небюла“^[3] — награда, давана от професионалистите, равняваща се на наградата „Оскар“ в киното.

МЪРИ ЛЕНСТЪР. Псевдоним на Уилям Фицджералд Дженкинс (1896–1975). Публикува за първи път през 1919 г. и пише активно до 1970 г. Най-добрите му постижения са след Втората световна война. Известен главно като автор на разкази. Носител на наградата „Хюго“. Написал четирийсет романа и десет сборника с разкази.

КЛИФЪРД САЙМАК. Роден през 1904 г. През 1931 г. публикува първия си разказ. Започват да го ценят като един от най-значителните американски фантасти след като написва романа „Градът“ (1944 г.), за който получава международна награда. Носител е на наградата „Хюго“ за роман и новела и на наградата „Небюла“ за цялостно творчество. Автор е на повече от двайсет и пет романа и на десет сборника с разкази. На български език са преведени произведенията му „Всичко живо е трева“, „Резерватът на таласъмите“, „Гробищен свят“ и др.

ФРЕДРИК БРАУН (1906–1972). Известен най-вече като автор на криминални и научнофантастични разкази. Смята се за майстор на късия разказ. Носител на наградата „Едгар Алан По“. Произведенията му са белязани с изящество и хумор. Издал е четири научнофантастични романа и осем сборника с разкази.

РОБЪРТ ХАЙНЛАЙН. Роден през 1907 г. Публикува за първи път през 1939 г. През 1956 и 1960 г. печели наградата „Хюго“ за роман. Един от най-известните американски фантасти, Р.Х. е първият носител на наградата „Небюла“ за цялостно творчество. Автор е на трийсет романа и на единайсет сборника с разкази.

ДЖАК ФИНИ. Псевдоним на Уолтър Брадън Фини, роден през 1911 г. Най-известната му творба е „Крадци на тела“ (1955 г.), по която

е направен на шумял филм. Автор е на четири романа и на два сборника с разкази.

АЛФРЕД ВАН ВОГТ. Роден през 1912 г. Ключова фигура в подготвянето на т.нар. „златен век“ на американската научна фантастика с умело разработване на нови теми в периода след Втората световна война. Носител на множество награди, автор на трийсет и три романа и на петнайсет сборника с разкази.

ТИОДОР КОГСУЕЛ. Роден през 1918 г. Участва в Испанската гражданска война като шофьор на линейка на страната на републиканците. Започва да публикува през петдесетте години. Пише романи и телевизионни пиеси. Издал е осем сборника с разкази.

РЕЙ БРЕДБЪРИ. Роден през 1920 г. Един от най-значителните американски фантасти, носител на множество награди, с характерен поетичен стил. Автор на два романа и на седемнайсет сборника с разкази. Най-известните му произведения са „Марсиански хроники“, „451° по Фаренхайт“, „Вино от глухарчета“ и др.

АЙЗАК АЗИМОВ. Роден през 1920 г. Химик по образование. Водеща фигура в световната научна фантастика от четиридесетте години до наши дни. Плодовит писател и още по-плодовит популяризатор на жанра. Многократен носител на „Хюго“ и „Небула“. Автор на повече от сто и седемдесет книги. Сред най-известните му произведения са „Аз, роботът“, „Стоманените пещери“, „Голото слънце“, шест романа за деца, между които „Луните на Юпитер“ и др. „Трите закона на роботиката“, създадени от него, се превръщат в ключово понятие за фантастиката. Разказът му „Дългата нощ“ е сочен от критиката като едно от най-добрите постижения в научнофантастичната литература.

ДЖЕЙМС БЛИШ (1921 — 1975). Микробиолог по образование. Известен научен фантаст и критик с голям принос в жанра. Написал двайсет и пет книги, носител на множество награди. Най-известните му романи са „Землянино, върни се у дома!“, „Летящи градове“, „Новозавладени звезди“ и др.

ГОРДЪН ДИКСЪН. Роден през 1923 г. Известен писател, автор на повече от петдесет романа и на седем сборника с разкази. Носител на наградите „Хюго“ и „Небюла“. Председател на Дружеството на американските фантасти в течение на два мандата.

РОБЪРТ ШЕКЛИ. Роден през 1928 г. Един от най-значителните автори на научна фантастика за последните трийсет години. Написал девет романа и единайсет сборника с разкази. Носител на множество награди. Най-големите му постижения са в областта на разказа. Произведенията му са белязани с хумор и внезапни обрати.

АЛАН НУРС. Роден през 1928 г. Популярен фантаст, лекар по образование. Автор на девет романа и на четири сборника с разкази.

ЛАРИ НИВЪН. Псевдоним на Лорънс Ван Кот Нивън, роден през 1938 г. Математик по образование. Една от големите надежди в американската фантастика от по-ново време. Автор на дванайсет романа и на десет сборника с разкази. Носител на множество награди.

О.И.

[1] По „Енциклопедия на научната фантастика“ под редакцията на Питър Никълс, изд. "Гранада", 1981 г. — Б.пр. ↑

[2] Пак там, стр.252. — Б.пр. ↑

[3] Англ. „мъглявина“. — Б.пр. ↑

Издание:

Складът на световете. Американски фантастични разкази

Първо издание

Библиотека „Фантастика“, № 53

Съставител и преводач ОГНЯНА ИВАНОВА, 1988

Редактор АСЕН МИЛЧЕВ

Художник ВЕНЕЛИН ВЪЛКАНОВ, 1988

Библиотечно оформление ВАСИЛ МИЛОВСКИ

Художествен редактор БОРИС БРАНКОВ

Технически редактор СПАС СПАСОВ

Коректор МАЯ ХАЛАЧЕВА

Индекс 11/95376/6287-12-88

Американска. Дадена за печат м. XI.1987 г. Подписана за печат м. XII.1987 г. Излязла от печат м. III.1988 г. Формат 32/70/100, Изд. Коли 17,50. Печатни коли 27. УИК 18,49. Цена 2,82 лева.

Държавно издателство „Отечество“. Пл. „Славейков“ № 1, София
Държавна печатница „Георги Димитров“, бул. „Ленин“ № 117,
София

c/o Jusautor, Sofia

Преводът е направен по: The Penguin Science Fiction Omnibus (1973); The Golden Apples of the Sun (1970); Short Science Fiction Tales (1963); Tiger by Tail, David MacKAY (1951); The Worlds of Clifford Simak (1953).

Предговор: Въведение, Айзък АЗИМОВ (Из предговорът към „Петдесет научнофантастични разказа“, изд. „Колиър-Макмилън“, Ню Йорк, 1962) — с.5–8;

Послеслов: Няколко думи за сборника и авторите — О.И [Огняна ИВАНОВА] — с.426–430.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.